

Saila Leukumaa

Kansa yhtenäiseksi ja kansallistunne korkealle

Virolaisjohtajien historiapuheet ja niiden vaikutuspyrkimykset
Pätsin aikakauden Virossa

Yleisen historian Pro gradu -tutkielma

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Maaliskuu 2010

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Leukumaa Saila	
Työn nimi – Title Kansa yhtenäiseksi ja kansallistunne korkealle. Virolaisjohtajien historiapuheet ja niiden vaikutuspyrkimykset Pätsin aikakauden Virossa.	
Oppiaine – Subject Yleinen historia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Maaliskuu 2010	Sivumäärä – Number of pages 132
Tiivistelmä – Abstract <p>Maaliskuussa 1934 Konstantin Päts ja Johan Laidoner kaappasivat Virossa vallan ja pelastivat omien sanojensa mukaan Viron Vapausoturiin liiton (vapsit) diktatuurilta, joka olisi voinut johtaa lopulta itsenäisyyden menetykseen. Päts hallitsi Viroa valtion itsenäisyyden menetykseen kesäkuuhun 1940 asti apunaan sotaväen ylipäällikkö Laidoner ja sisä- ja pääministerinä toiminut Karl Einbund (vuodesta 1935 Kaarel Eenpalu).</p> <p>Pätsin aikakauden Viro haki paikkaansa itsenäisenä valtiona. Valtio oli nuori, ja sisäpolitiikka oli ollut epävarmaa ja ailahtelevaa. Päts, Laidoner ja Eenpalu totesivat kansan ja kautuneen oman edun tavoitteluun kannustaneen 1920-luvun ääriparlamentaarisen tasavallan ja vapsien äärioikeistolaisen propagandan seurauksena 1930-luvun alun aikana. Virolaisjohtajien mukaan virolaisten kansallinen identiteetti kaipasi vahvistusta ja kansa oli saatava yhtenäisemmäksi. Lähtökohtaisesti he ajattelivat virolaisten uskovan heidän kansansa olevan nuorempi ja heikompi kuin se oli. Heidän mielestään kansa ei arvostanut tarpeeksi virolaisuutta, mikä johtui ennen muuta virolaisten tietämättömyydestä.</p> <p>Yhtenäistämässä ja kansallisen identiteetin kohottamisessa historialla oli suuri rooli. Pro gradu -tutkielmassani minulla on tarkoitus selvittää, miten virolaisjohtajat käyttivät historiaa virolaisten kansallistunnetta kohottaakseen ja kansaa yhtenäistääkseen. Lähteenä käytän virolaisjohtajien julkaistuja puheita.</p> <p>Virolaisjohtajat käsittelivät puheissaan monipuolisesti virolaisten historiaa. He muokkasivat, liioittelivat, vääristelivät ja unohtivat menneisyyttä luodakseen virolaisille vahvan historiallisen identiteetin ja kansallistunteen. Lisäksi virolaisjohtajat esimerkiksi muokkasivat historiaa pyrkimyksilleen sopivaksi saadakseen kansan yhtenäiseksi ja yhteistyökykyiseksi.</p>	
Asiasanat – Keywords Konstantin Päts, Johan Laidoner, Kaarel Eenpalu, Viro, historiapolitiikka, menneisyyspolitiikka, kansallistunne, kansallinen identiteetti	
Säilytyspaikka – Depository Historian ja etnologian laitos	
Muita tietoja – Additional information	

1. JOHDANTO	1
1.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA METODI	1
1.2 TEORIA.....	3
1.3 LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS	5
2. VIRON JA VIROLAISUUDEN HISTORIA	8
2.1 ”MUINAISESTA VAPAAJASTA” VIERAIDEN VALTOJEN ALLE.....	8
2.2 KULTTUURISEN JA POLIITTISEN VIROLAISUUDEN SYNTY.....	9
2.3 ITSENÄISTYMINEN JA ÄÄRIPARLAMENTAARINEN TASAVALLA	12
2.4 1930-LUVUN POLIITTINEN TILANNE JA ”VAIKENEVA AIKAKAUSI”.....	15
2.5 VIROLAISJOHTAJIEN HISTORIAPUHEIDEN POLIITTINEN TAUSTA JA TEEMAT.....	20
3. PÄTSIN, LAIDONERIN JA EENPALUN PUHEET ”MUINAISESTA VAPAAJASTA” KANSALLISEEN HERÄÄMISEEN	24
3.1 PÄTSIN AIKAKAUDEN ALKUVUODET: MAALISKUU 1934–HELMIKUU 1936.....	24
3.2 ASKELEITTAIN KOHTI PARLAMENTARISMIA: HELMIKUUSTA 1936 VUOTEEN 1938.....	37
3.3 ”PARLAMENTARISMIIN” PALUUSTA ITSENÄISEN TASAVALLAN TUHOON: 1938–1940	54
4. KANSALLISTEN HERÄÄMISTEN AJAN KÄSITTELY PUHEISSA	68
4.1 PÄTSIN AIKAKAUDEN ALKUVUODET: MAALISKUU 1934–HELMIKUU 1936.....	68
4.2 ASKELEITTAIN KOHTI PARLAMENTARISMIA: HELMIKUUSTA 1936 VUOTEEN 1938.....	81
4.3 ”PARLAMENTARISMIIN” PALUUSTA ITSENÄISEN TASAVALLAN TUHOON: 1938–1940	87
5. PUHEET ITSENÄISTYMISESTÄ JA VAPAUSSODASTA	93
5.1 PÄTSIN AIKAKAUDEN ALKUVUODET: MAALISKUU 1934–HELMIKUU 1936.....	93
5.2 ASKELEITTAIN KOHTI PARLAMENTARISMIA: HELMIKUUSTA 1936 VUOTEEN 1938.....	103
5.3 ”PARLAMENTARISMIIN” PALUUSTA ITSENÄISEN TASAVALLAN TUHOON: 1938–1940	113
6. VIROLAISJOHTAJIEN HISTORIAPUHEET JA NIIDEN VAIKUTUSPYRKIMYKSET PÄTSIN AIKAKAUDEN VIROSSA	122
LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS	128

1. Johdanto

1.1 Tutkimustehtävä ja metodi

Viro haki 1930-luvulla paikkaansa itsenäisenä valtiona. Itsenäisyyden vakiinnuttaminen ja säilyttäminen oli valtion tärkein tehtävä. Sisäisesti vahvan ja rauhallisen valtion, jolla oli oma kansallinen, kulttuurillinen ja poliittinen identiteetti ajateltiin paremmin myös säilyvän itsenäisenä. Virolaiset oli saatava yksimielisiksi ja vahvan virolaisen identiteetin sisältäneiksi. Valtion tuli näyttää hyvinvoivalta ja paikkansa omana valtionaan ansaitsevalta. Konstantin Päts hallitsi Viroa itsevaltaisesti maaliskuusta 1934 vuoteen 1938 asti apunaan sotaväen ylipäällikkö Johan Laidoner ja pääministeri Karl Einbund (vuodesta 1935 Kaarel Eenpalu). Vuonna 1938 Virossa palattiin virallisesti parlamentarismiin, mutta Päts valittiin ensimmäiseksi Viron presidentiksi ja hänellä kumppaneineen säilyi keskeinen rooli valtion johdossa. Muodollisesti Pätsin valta säilyi Viron tasavallan itsenäisyyden menetykseen kesäkuuhun 1940 asti. Aikakautta on nimetty usein ”vaikenevaksi kaudeksi”¹ tai yksinkertaisesti Pätsin kaudeksi. Ajanjaksosta puhuttaessa voitaisiin myös perustellusti puhua Pätsin-Laidonerin-Eenpalun Virossa. Kaikilla kolmella oli suuri valta Virossa. Uusin tutkimus on korostanut aiemmin vähemmän huomioitun Eenpalun roolia Viron sisäpolitiikassa Pätsin aikakauden ja järjestelmän tärkeimpänä puolestapuhujana ja ideologina. Hän määritteli järjestelmän tarpeelliseksi ”ohjatuksi demokratiaksi”, jonka pääpaino oli yhtenäisyydessä, kurissa ja ylhäältä tapahtuvassa johtamisessa.²

Virolaisten kansallishengen nostattamisen käytäntöjä on tutkittu hyvin vähän. Kirjallisuudessa usein vain todetaan Pätsin, Eenpalun ja Laidonerin pyrkineen esimerkiksi historiaa vääristelemällä luomaan Virolle kaukaista poliittista historiaa, jolla haluttiin kasvattaa virolaisten kansallista itsetuntoa.³ Virolaisjohtajat hyväksikäyttivät puheissaan kansallisen heräämisen ajalla luotuja myyttejä virolaisten menneisyydestä. Virolaisten kansallishengen nostattamiseksi valtiovalta järjesti lisäksi erilaisia kampanjoita, joilla pyrittiin sekä kasvattamaan virolaisten virolaista identiteettiä että luomaan ulkomaille kuva sivistyneestä, itse-tietoisesta ja hyvinvoivasta virolaisesta kansasta. Venäläiset ja saksalaiset nimet pyrittiin

---

¹ Pätsin puoliautoritaarisesta hallintokaudesta puhutaan usein Viron historiassa termillä vaikeneva tai hiljainen kausi. Kaarel Eenpalu puhui ensimmäisenä ”vaikenevasta kaudesta” (*”vaiknev ajastu”*). (Raun 1989, s. 150.)

² Ant 2005, s. 158; Pajur 2005, s. 102; Taska 1991, s. 129–130; Zetterberg 2007, s. 562.

³ Zetterberg 2007, s. 561–562.

1930-luvun aikana muuttamaan virolaisiksi. Kotienkaunistuskampanjassa keskityttiin virolaisten julkisten ja yksityisten rakennusten ja niiden pihapiirien kunnostamiseen. Kampanjaan liittyi myös uusien rakennusten rakentamista sekä muistomerkkien ja muiden kansallisten tunnusten kunnostamista ja rakentamista. Vahvan, itsenäisen valtion tuli myös ulkoisesti näyttää hyvältä ja vauraalta. Pro gradu -tutkielmassani keskityn ainoastaan kansalliseen identiteettiin vaikuttamiseen historian kautta, koska tässä tutkielmassa ei ole mahdollista tutkia riittävän syvällisesti kaikkia kansallishengen nostattamisen käytäntöihin ja vaikuttamispyrkimyksiin liittyviä osa-alueita, vaikka myös ne kaipaisivat lisätutkimusta.

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on selvittää, millä tavoin historiaa käyttämällä Virossa pyrittiin luomaan itsenäinen valtio, jolla olisi vahva kansallinen identiteetti sekä kulttuurillisesti että poliittisesti. Minkälaisen kansallisen identiteetin virolaisten tahdottiin sisäistävän? Tutkin virolaisjohtajien puheista virolaisille suunnattua nationalistista propagandaa, jolla virolaisten kansallista identiteettiä, erityisesti kansallisesta identiteetistä suuren osan muodostavaa historiallista identiteettiä, pyrittiin kohottamaan ja yhtenäistämään. Keskityn puheissa esiintyvään historian käyttöön kansallistunteen ja kansallisen identiteetin uudelleenrakentamisessa. Mitä teemoja historiasta nostettiin esille ja miten niillä pyrittiin vaikuttamaan virolaisiin? Missä tilanteessa Viron historiasta puhuttiin ja kuinka totuudenmukaisista se oli? Minkälaisen historiakuvan ja historiallisen identiteetin virolaisjohtajat halusivat kansalaisten sisäistävän? Mitä muutoksia teemoissa ja puheissa tapahtui 1930-luvun edessä ja poliittisen tilanteen muuttuessa? Vertaan lisäksi johtajien antamaa historiakuvaan myöhemmän tutkimuskirjallisuuden luomaan kuvaan.

Käytän tutkimuksessani historialliskvalitatiivista metodologiaa. Pyrin nostamaan lähteistäni, sanomalehdissä julkaistuista virolaisjohtajien puheista, esiin tutkimukseni kannalta olennaisen – vastaukset tutkimuskysymyksiini – sekä sitomaan puheet historiallisiin konteksteihinsa. Etsin valitsemieni sanomalehtien virolaisjohtajien puheista kaiken historiapuheen ja jaottelen sen aikakausittain ja eniten esiintyvien teemojen mukaisesti. Lopuksi synteysvaiheessa kokoaan löytämäni ja analysoimani teemat ymmärrettäväksi kerronnalliseksi esitykseksi siitä, kuinka virolaisjohtajat pyrkivät historian avulla vaikuttamaan virolaisten kansallistunteeseen ja kansalliseen identiteettiin.⁴

---

⁴ Historialliskvalitatiivisesta metodista esim. Haataja, Hentilä ja Nevakivi 1983, s. 78–79, 168–169.

Tutkimukseni johdannoksi taustoitan laajasti, mutta melko pintapuolisesti nykyisen Viron alueen⁵ historiaa esihistoriasta 1930-luvun loppuun. Palaan varsinaisessa tutkimuksessa Viron historiaan tarkemmin sen mukaan, mitä asioita Viron johtajat nostavat puheissaan esiin. Taustoituksen lopuksi linkitän virolaisjohtajien historiapuheet poliittiseen kontekstiin ja esittelen työn kulkua ja kappalejakoa.

1.2 Teoria

Tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä on nationalismin tutkimukseen liitettävä menneisyyspolitiikan tutkimus. Käsitteen nationalismi voi ymmärtää esimerkiksi ihmisiä yhdistävänä ja yhtenäistävänä kulttuurisena prosessina, valtion muodostukseen tähtäävänä poliittisena ideologiana, eliitin keinona hallita kansaa tai yhteenkuuluvuuden tunnetta rakentavana ja ylläpitävänä tilana.⁶ Tutkin nationalismia nimenomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta rakentavana ja ylläpitävänä tilana sekä eliitin keinona hallita rahvasta ja muokata siitä ”oikeanlainen” virolainen kansa. Tutkimuksessani nationalismilla on instrumentaalinen luonne. Ymmärrän kansallisen identiteetin käsitteen kehittyvänä ja muuttuvana prosessina, johon voidaan vaikuttaa.

Eric Hobsbawmin mukaan eliitti voi käyttää historiaa toimiensa oikeuttamiseen ja ryhmän yhtenäistämiseen. Nationalistinen propaganda on keino pitää joukot hallinnassa demokration aikakaudella.⁷ Viro ei Pätsin aikakaudella ollut varsinaisesti demokratia, vaan autoritaarisesti johdettu valtio tai ”ohjattu demokratia”. Nationalistinen propaganda jossain määrin jakautuneen kansan yhtenäistäjänä kuitenkin korostui erityisesti tilanteessa, jossa Päts oli kaapannut vallan ja alkanut lähipiirinsä kanssa itsenäisesti hallita Viroa. Viron itsenäisyys ei ollut kestänyt 15 vuotta pitempään Pätsin ja Laidonerin tekemän vallankaappauksen aikaan. Virolaisten kansallinen identiteetti oli nuori ja kaipasi jo pelkästään nuoruutensa vuoksi vahvistamista ja yhtenäistämistä.

Historian käyttö on aina valikoitua, ja usein myös historiaa muokataan tarkoituksen mukaiseksi. Seppo Hentilä kirjoittaa artikkelissaan *Historiapoliitiikka – Holocaust ja historian julkinen käyttö* seuraavasti: ”Menneisyysuhde on tärkeä osa poliittista kulttuuria; se on

---

⁵ Käytän tästä eteenpäin anakronisesti Viro-termiä myös menneisyydessä. Samoin puhun Viron alueen asukkaista virolaisina jo menneisyydessä, vaikka käsite ja virolaiset kansana ovat nuorempia.

⁶ Pakkasvirta ja Saukkonen 2005, s. 9.

⁷ Hobsbawm 1992, s. 263, 282–283.

yksilön, yhteisön, kansakunnan ja jopa kokonaisen kulttuuripiirin itseymmärryksen ja identiteetin yksi merkittävimmistä rakennusaineista. Julkisessa keskustelussa historia on alituisesti läsnä: siihen viitataan sekä tietoisesti että tiedostamatta ja menneisyydestä tehtyjä johdopäätöksiä käytetään argumenttina mitä moninaisimpia asioita ajettaessa.”⁸ Menneisyyspolitiikalla ajetaan tiettyjä asioita tai pyritään estämään toisten asioiden tapahtuminen. Hentilän tavoin Pilvi Torsti korostaa historiapolitiittisen toiminnan tarkoituksellisuutta. Historiaa ja menneisyyttä käytetään apuvälineenä yritettäessä saavuttaa tiettyjä yhteiskunnallisia päämääriä.⁹ Historia vaikuttaa ja historialla vaikutetaan monilla eri areenoilla ja monin eri tavoin. Torstin mukaan pelkästään historian poliittisen käytön muodot voi jakaa kuuteen kategoriaan, joista pro gradu -tutkielmassani keskityn ainoastaan yhteiskunnallisten tahojen puheiden ja kommenttien tutkimiseen.¹⁰

Käytetty historiapuhe voi perustua tutkittuun tietoon tai olla puhujan tulkinta historiasta. Länsimaisissa avoimissa yhteiskunnissa elää rinta rinnan erilaisia historiakäsityksiä, mutta Hentilän mukaan on kuitenkin todennäköistä, että myös demokraattisissa yhteiskunnissa on suurimman osan tutkijoistakin kannattama vallitseva historiakäsitys, joka on sopusoinnussa vallan kanssa ja enemmän tai vähemmän vallan syleilyssä. Valtaapitävät ainakin jossain määrin määrittelevät sen, miten historiaa tulkitaan ja miten tulkintoja käytetään.¹¹ Kun ajatellaan tilanteen olevan näin tämän päivänkin demokratioissa, olivat 1930-luvulla Pätsin Viron ”ohjatussa demokratiassa” historiakäsitys ja historiapolitiikka täysin valtaapitävien hallinnassa.

Pätsin Virossa vallankäyttäjät kykenivät vapaasti soveltamaan historiaa omiin tarkoituksiinsa ja päämääriinsä sopivaksi. Tietysti historian muuntelulla ja käytöllä on rajansa, jotta se säilyy uskottavana. Virolaisjohtajien puheissa räikeitä ylilyöntejä ja todellista valehtelua tuskin ilmenee. Kun ajatellaan virolaisjohtajien pyrkineen yhtenäistämään virolaisia ja kohoittamaan virolaisten kansallistunnetta, oli historiapolitiikalla oltava jonkinlainen todellisuus pohja. Sen oli säilyttävä uskottavana, jotta sillä kyettäisiin vaikuttamaan virolaisiin. Historian hyväksikäyttö ei tarkoita ainoastaan historian muuntelua. Esimerkiksi virolaisten kansallistunteeseen pyrittiin vaikuttamaan muistuttamalla kansaa tietyistä tapahtumista ja asioista. Tietyt asiat ja tapahtumat historiasta haluttiin sen sijaan unohtaa, eikä niistä muis-

---

⁸ Hentilä 2001, s. 28.

⁹ Hentilä 2001, s. 30; Torsti 2008, s. 62.

¹⁰ Torsti 2008, s. 62–65.

¹¹ Hentilä 2001, s. 30.

tutettu kansaa. Unohtamista saatettiin myös edesauttaa korostamalla tapahtuman muuta ”parempia” puolia tai muokkaamalla tapahtuma johtajille sopivammaksi. Tutkielmassani keskityn pääasiassa siihen, mitä historiasta tahdottiin muistaa, millä tavoin asiat muistettiin ja miten kaukaisempaa tai läheisempää historiaa tulkittiin. Pohdin kuitenkin lisäksi tutkimuskirjallisuuden antaman historiakuvan avulla sitä, mitä kansan mahdollisesti haluttiin unohtavan.

1.3 Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

Alkuperäislähteenäni ovat Pätsin ajan virolaiset sanomalehdet, joista tutkin virolaisjohtajien puheita. Käytän maaliskuusta 1934 syksyyn 1935 *Kaja*-lehteä ja syyskuusta 1935 kesään 1940 *Uus Eesti* -lehteä. Lisäksi käytän maaliskuusta 1934 *Vaba Maa* -lehteä sen lakkauttamiseen vuoden 1938 maaliskuuhun saakka.

Keskeisin käyttämäni sanomalehti on Isänmaan liiton (*Isamaaliit*), toisin sanoen valtion pyrkimyksiä ajava *Uus Eesti*. *Uus Eesti* alkoi ilmestyä syksyllä 1935. Se luotiin Pätsin puolueen äänenkannattajan *Kaja*-lehden pohjalle. *Kajan* levikki oli ollut melko vaatimaton ja se yhdistettiin ihmisten mielissä liiaksi vain talonpoikaispuolueeseen. Päts tahtoi luoda koko kansalle suunnatun lehden. *Uus Eestin* ensimmäisessä numerossa korostettiin Silver Mägin mukaan tarvetta saada Viroon uusi ylikansallinen päivälehti, joka käsitelisi koko kansaa kiinnostavia ja koskettavia asioita ja ajaisi yleisesti koko kansan etuja. *Kajan* toimittajat jatkoivat enemmistönä myös *Uus Eestin* toimituksessa. *Uus Eesti* oli Pätsin hallituksen pyrkimyksiä ajava lehti, jolla oli tiiviit yhteydet, esimerkiksi päätoimittajien kautta, sekä Isänmaan liittoon että propagandaministeriöön. Neuvostojohto lakkautti kesällä 1940 *Uus Eestin* virolaislehdistä ensimmäisenä.¹² *Vaba Maa* -lehti alkoi ilmestyä joulukuussa 1918. Se oli Viron työpuolueen äänenkannattaja. Viron työpuolueeseen kuului esimerkiksi Pätsin aikana ulkoministerinä toiminut, Julius Seljamaa. *Vaba Maa* lakkautettiin keväällä 1938 Viron ulkopoliittisten etujen vahingoittamisen vuoksi.¹³

Virossa vallitsi 1930-luvulla tiukahko ennakkosensuuri. Ja kuten *Vaba Maa* -lehden päätoimittajana toiminut Eduard Laaman on todennut, autoritaarisen valtion lehdistön tuottama materiaali on aina hallituksen etujen mukaista. Tilanne oli tämä Pätsin ajan Virossa,

---

¹² Mägi 1991, s. 136–138.

¹³ Graf 2000, s. 127; Lauk 1991, s. 66.

mutta se ei tutkimukseni kannalta ole ongelmallista, koska tutkimukseni koskee suureen yleisöön vaikuttamista ja lähteinä tähän julkaistut puheet ovat olennaisia. Virolaislehdistö oli yleensä pakotettu julkaisemaan puheet siinä muodossa kuin ne sinne toimitettiin, mutta lehdistä löytyy myös yhteenvetoja puheista, jotka eivät mahdollisesti olleet poliittisesti niin olennaisia. ”Valtion oma” lehti *Uus Eesti* on tutkimukseni kannalta erityisen hedelmällinen, sillä siinä julkaistiin kaikki johtajien pitämät puheet ja seurattiin tarkasti valtion tukemia kampanjoita virolaisuuden kohottamiseksi.¹⁴

Tutkimukseni teoreettista viitekehystä hahmotellessani käytin teoksia nationalismin tutkimuksesta. Antoisin näkökulma tutkimukseen löytyi menneisyyspolitiikkaa käsittelevistä tutkimuksista. Seppo Hentilän ja Pilvi Torstin menneisyyspolitiikkaa koskevat tutkimukset olivat esimerkiksi apuna tutkimukseni lähtökohtia ja tutkimustehtäviä pohtiessani.

Viron historian taustoittamisessa ja tutkielmani varsinaisissa käsittelyluvuissa olen nojannut puheiden historiakuvan ”totuudenmukaisuuden” selvittämisessä paljolti Viron historiaa käsitteleviin yleisteoksiin, erityisesti Seppo Zetterbergin vuonna 2007 julkaistuun laajaan *Viron historia* -teokseen. Teos on hyvin laaja ja uusinta tutkimustietoa sisältävä melko yksityiskohtainen yleisesitys Viron historiasta. Muita hyödyllisiä teoksia olivat esimerkiksi Toivo Raunin vuodelta 1989 oleva *Viron historia*, ja ulkovirolaisen tutkijan Evald Uustalun teos *Eesti rahva ajalugu* vuodelta 2005. Martti Turtolan keskustelua herättäneitä teoksia *Kenraali Johan Laidoner ja Viron tasavallan tuho 1939 – 1940* ja *Presidentti Konstantin Päts – Viro ja Suomi eri teillä* olen käyttänyt osoittaakseni miten eri tavoin joitain Viron johtajien tekoja ja Viron historiaa on tulkittu. Virolaisjohtajien käsitellessä tarkasti joitain yksittäisiä tapahtumia olen käyttänyt apuna kerronnan realistisuuden ja vaikutuspyrkimysten selvittämisessä spesifimpiä artikkeleita tai teoksia kyseisistä tapahtumista. Esimerkiksi Viron muinaisen yhteiskunnan rakenteita selvittäessä avuksi oli Marika Mägin artikkeli ”Eesti ühiskond keskaja lävel”, muinaista vapaussotaa valotti muun muassa Sulev Vahtren teos *Muinasaja loojang Eestis. Vabadusvõitlus 1208-1227* ja vuoden 1905 kapiinointia Raunin artikkelit “The Revolution of 1905 in the Baltic Provinces and Finland” ja “Violence and activism in the Baltic Provinces during the Revolution of 1905”. Kansallisten heräämisten aikaa käsittelevässä luvussa artikkelikokoelman *Kaksi tietä nykyisyyteen. Tutkimuksia kirjallisuuden, kansallisuuden ja kansallisten liikkeiden suhteista Suomessa ja*

---

¹⁴ Lauk 1991, s. 44–46.

Virossa useat artikkelit olivat erittäin hyödyllisiä. Virolaisjohtajien puheet vapaussodan ajasta pysyttelivät niin yleisellä tasolla, että tutkimuskirjallisuutena käytin lähinnä Viron historian yleisesityksiä.

Pätevää Viron alueen vuosisataista historiaa koskevaa tutkimuskirjallisuutta ei ole yksinkertaista löytää, eikä sitä aina ole olemassakaan. Viro oli hyvin pitkään osa Neuvostoliittoa ja sen aikainen virolainen historiankirjoitus oli tutkimukseni kannalta lähes aina käyttökelpoista samoin kuin virolainen 1920- ja 1930-luvun historiankirjoitus. Neuvostoaikana historiankirjoitus oli kommunistiseneideologian värittämää ja Viron itsenäisen tasavallan aikana taas samanlaista nationalistista ”propagandaa” kuin virolaisjohtajien puheet. Mahdollisimman objektiivisimman historian löytämiseksi käytettävissä oli siis lähinnä 1990- ja 2000-luvulla ilmestyneet tutkimukset sekä neuvostoaajan ulkovirolainen historiankirjoitus. Viron historia on jossain määrin mahdollisesti eri miehitysajoista johtuen tulkinnanvaraisempaa kuin joidenkin muiden maiden historia, ja se asettaa tiettyjä haasteitaan tutkimukselle. Tutkimuskirjallisuutta etsiessäni ja käyttäessäni oli koko ajan pohdittava kerrottavien asioiden ja tulkintojen lähtökohtia ja ”totuudenmukaisuutta”. Oli esimerkiksi selvitettävä ja pohdittava tutkijan taustaa, julkaisuajankohtaa, julkaisun tarkoitusta ja verrattava esitettyjä asioita muiden tutkimusten johtopäätöksiin. Historiantutkija luonnollisesti tekee aina näin, mutta jokseenkin kiistanalaista historiaa tutkittaessa nämä asiat korostuvat entistään.

2. Viron ja virolaisuuden historia

2.1 ”Muinaisesta vapausajasta” vieraiden valtojen alle

Kansallisen heräämisen ajoista lähtien ja korostetusti Viron tasavallan itsenäisyyden aikana Virossa tutkittiin paljon ”muinaista vapausaikaa”, jolloin yhteiskunta oli kansallisromanttisesti värittyneiden tutkimusten mukaan hyvin harmoninen ja virolaiset olivat keskenään tasa-arvoisia. Feodaalinen järjestelmä tuli Viroon vieraiden valloittajien kautta. Uusimmissa tutkimuksissa on kuitenkin tultu siihen tulokseen, että jo muinaisajan Viron yhteiskunnassa oli alkanut feodaalirakenteiden kehittyminen. Viron alue koostui viimeistään myöhäisrautakaudella kihlakuntien liittojen myötä maakunnista. 1200-luvulla Viron alueella oli kahdeksan suurempaa maakuntaa, joilla oli jonkinlainen paikallishallinto. Alueen väestö ei vielä muodostanut kansaa, eivätkä maakunnat edes vaaran uhatessa kyenneet täysin liittoutumaan. Toki maakunnat olivat jonkin verran tekemisissä keskenään. Asukkaiden monista yhtäläisyyksistä huolimatta virolaisten etninen identiteetti rajoittui ennen 1800-lukua kihlaja maakuntiin.¹⁵

Viron historiankirjoitus alkaa Liivinmaan Henrikin kronikasta, joka kertoi ”virolaisten muinaisesta vapaustaistelusta” saksalaisia ja heidän kanssaan yhteistyössä toimineita tanskalaisia vastaan vuosina 1208–1227. Taistelu on myöhemmin kuvattu, esimerkiksi Pätsin aikakauden virolaisjohtajien puheissa, virolaisten ensimmäiseksi tunnetuksi yhteiseksi ponnistukseksi oman alueen ja vapauden puolustamiseksi. Nykyinen tutkimus on kuitenkin kumonnut väitteen, että kaikki virolaiset yhdessä olisivat taistelleet vihollisia vastaan. Osa maakunnista liittoutui kyllä keskenään. Alueen väestö hävisi sodan, ja sen jälkeen nykyinen Viron alue joutui saksalaisten hallintaan. Viroon muodostui seuraavien vuosisatojen aikana vahva saksalainen ylimystö ja lähes koko alkuperäisväestö alistettiin maaorjuuteen.¹⁶

Saksalaisvalta Virossa päättyi 1500-luvulla. Saksalainen ritarivaltio oli sotien seurauksena heikennyt, ja Puola, Ruotsi ja Tanska jakoivat keskenään Viron alueen. Useiden taistelujen jälkeen solmittu Altmarkin sopimus vuodelta 1629 vahvisti Ruotsin vallan koko Viron alu-

¹⁵ Mägi 2003, s. 18–26; Zetterberg 2007, s. 48–51.

¹⁶ Vahre 1990, s.5–7; Mägi 2003, s. 19; Zetterberg 2007, s. 51, 55, 63–73,

eella. Alkoi Pätsin aikakauden virolaisjohtajien puheissakin usein muisteltu ”Vanha hyvä Ruotsin-aika”. Ruotsin ajan kuvaaminen aina hyvänä aikana oli ristiriitaista, sillä virolaisten asemassa ei tapahtunut merkittävää parantumista ja baltiansaksalaisen aateliston valta pysyi vahvana.¹⁷

Ruotsin vallan aika loppui 1700-luvun alussa suuressa Pohjan sodassa Ruotsin kärsimään tappioon Venäjää vastaan. Vuonna 1710 Viro liitettiin Venäjään ja se pysyi osana Venäjää aina Viron tasavallan itsenäistymiseen 1900-luvulle saakka. Venäjän vallan aikana baltiansaksalaisen aateliston asema nousi huippuunsa ja virolaiset alistettiin historiansa syvimpään maaorjuuteen. 1800-luvun puolivälissä Venäjän tsaari lakkautti maaorjuuden Virossa, ja maaseudun väestön asema hiljalleen alkoi parantua. Virolaista kansallistunutta alettiin hiljalleen varhaisten estofiilien taholta herätellä, ja alueen ”maakansa” (*maarahvas*) alkoi hiljalleen hahmottaa itsensä kansana ja virolaisina.¹⁸

2.2 Kulttuurisen ja poliittisen virolaisuuden synty

Kansallista liikehdintää virolaisten keskuudessa alkoi esiintyä vasta 1800-luvulla. Näkyvimmit kansallisuusaatteen omaksumisen seuraukset näkyvät aluksi kulttuurissa, erityisesti kirjallisuudessa. 1800-luvun puolivälin jälkeen vironkielinen kirjallisuus lisääntyi ja sanomalehtien lukumäärä kasvoi. Erityisesti Friedrich Reinhold Kreutzwaldin, lähinnä Friedrich Robert Faehlmanin kansanrunokokoelmiin perustuneen *Kalevipoeg*-eepoksen ilmestyminen 1860-luvulla oli merkittävä tapahtuma virolaisuuden herättämisessä. Sanomalehtien levikit laajenivat ja kansallisuusaate alkoi saavuttaa suurempia joukkoja nostaten virolaisten kansallista itsetuntoa. Tartossa järjestettiin vuonna 1869 saksalaiseen perinteeseen pohjaavat ensimmäiset yleisvirolaiset laulujuhlat, joiden jälkeen kansallinen liike laajeni todelliseksi kansanliikkeeksi.¹⁹ Kahtena ensimmäisenä vuosikymmenenään 1850–1860-luvuilla kansallinen liike keskittyi kansan sivistyksen ja kulttuurin kohottamiseen. 1870-luvulla mukaan tuli myös poliittinen ulottuvuus. Minkäänlaista separatismia tai kumouksellisuutta kansallinen liike ei kuitenkaan lietsonut.²⁰

---

¹⁷ Raun 1989, s. 44; Zetterberg 2007, s. 169-170

¹⁸ Raun 1989, s. 50, 67; Zetterberg 2007, s. 262, 266-268, 412 ja 419.

¹⁹ Siilivask 1996, s. 254–256.

²⁰ Niitemaa 1991, s. 306, 320; Raun 1989, s. 80; Zetterberg 2007, s. 415–416, 438.

Venäjän keisarin vaihduttua vuonna 1881 ja slavofiilien saatua Venäjällä enemmän valtaa alkoi keskusvalta toteuttaa Baltiassa koko ajan tehostuvaa venäläistämispoliitikka. Lupaa-
vasti alkanut kansallinen nousu hiljeni vähitellen.²¹ Venäläistämisen aiheuttama kansalli-
sen liikkeen pessimistisyys alkoi hävitä 1800-luvun viimeisinä vuosina ja virolainen yhteiskunnallinen ja poliittinen elämä vähitellen elpyi muuttuneissa olosuhteissa. Aleksanteri III oli kuollut vuonna 1894 ja vähän sen jälkeen kuolivat myös useimmat muut Baltian aktiivisimmat venäläistäjät. Tarton yliopistosta kehittyi jälleen tärkeä virolaisuuden keskus, ytimenä *Eesti Üliõpilaste Selts* (Viron ylioppilaitten seura). Sivistyneistön johto siirtyi uudelle enemmän koulutetulle sukupolvelle, jolla oli enemmän kansallista itsevarmuutta ja optimistisempi käsitys Viron tulevaisuudesta. Jaan Tõnisson Tartossa julkaistuine *Postimees*-lehtineen nousi keskeiseksi kansallisen ideologian viitoittajaksi. Tõnisson edusti elpyneen kansallisen liikkeen maltillista poliittista suuntausta.²²

Ratkaiseva käänne yhteiskunnallisessa ja poliittisessa ajattelussa tapahtui Konstantin Pätsin toimittaman *Teatajan* ja Peeter Speekin *Uudised*-lehden alkaessa ilmestyä Tallinnassa 1900-luvun alussa. Näiden lehtien ja niiden ympärillä olevien ryhmien toimintaa voi pitää varsinaisen ”toisen kansallisen heräämisen” aloittajina. Lehdet olivat ensimmäiset, jotka olivat suunnattuja virolaisen väestön alemmille luokille.²³ *Teatajasta* tuli nopeasti hyvin suosittu. Tallinnassa valtaapitävien baltiansaksalaisten vastustus uutta lehteä kohtaan ei ollut kenellekään yllätys, mutta se sen sijaan oli, että sitä kohtaan hyökkäsi myös virolaisia. Taistelu keskittyi lähinnä *Teatajan* ja *Postimees*-lehden väliseksi. Virolaiseen poliittiseen elämään syntyi kaksi kansallista keskusta ja kaksi toisilleen vihamielistä suuntausta, Tõnissonin edistysmieliset ja Pätsin yhteiskunnallista ja taloudellista muutosta ajaneet radikaalit. Nämä keskenään kilpailevat suuntauksat säilyivät enemmän tai vähemmän muuttuneina aina kesään 1940 saakka.²⁴

Tammikuun 1905 Pietarin ”verisunnuntain” seurauksena mellakointi laajeni vallankumoukseksi leviten koko Venäjän valtakuntaan. *Teataja* ja *Uudised* tukivat vallankumousta yllyttäen virolaisia aktiiviseen taisteluun. Yhteiskunnallisista epäkohdista johtuen vallankumouksellisiin liittyi kannattajia kaikista virolaisista kansankerroksista. Vallankumouksellisten päämääränä oli ennen muuta kumota jäljellä olevat saksalaisten erioikeudet ja

²¹ Niitemaa 1991, s. 315–323; Siilivask 1996, s. 266–268.

²² Raun 1989, s. 102, 107–108; Zetterberg 2007, s. 459.

²³ Mäeltsemees 2007, s. 63–70; Raun 1989, s. 108.

²⁴ Raun 1989, s. 108; Zetterberg 2007, s. 434, 461.

saattaa siten virolaiset ja saksalaiset tasavertaisiksi *Postimees* oli maltillisempi ja piti parempana pysyä erossa meneillään olevasta kumouksellisesta kuohunnasta.²⁵

Lokakuussa 1905 tsaarin antama, virolaisille esimerkiksi kansalaisvapaudet antanut, manifesti jakoi kansan kahtia: niihin jotka katsoivat saavutetun sen, mihin oli pyritty, ja niihin, joiden mielestä vallankumousta tulisi jatkaa. Venäjän valtiovallan vakautettua jälleen asemansa poliittinen toiminta tukahdutettiin, vallankumoukselle myötämieliset lehdet lakkautettiin ja niiden toimittajia haastettiin oikeuteen.²⁶

Tukahdutettu vallankumousliike ei sammunut, vaan painui maan alle. Ulkomaille paenneet tai karkotetut virolaiset johtajat jatkoivat työtään kansallisen vapauden saavuttamiseksi. Esimerkiksi Konstantin Päts jatkoi toimintaa isänmaansa hyväksi ensin Sveitsistä ja sitten Suomesta käsin.²⁷ Valtiovallan yhtenäistämisen- ja venäläistämistoimet eivät saaneet Virossa aikaan lamaannusta, vaan Zetterbergin mukaan kansallinen liike oli jo niin voimistunut, että itse asiassa oli koettu ”toinen kansallinen herääminen”, joka oli aiempaa kansallista heräämistä määrätietoisempi ja ennen muuta poliittisempi.²⁸

Ensimmäisessä maailmansodassa virolaiset pysyivät lojaaleina emämaalleen. Uskollisuuteen ja emämaan puolesta jopa verenluovutukseen suostumiseen saattoi perinteisen tsaarivastustuksen lisäksi vaikuttaa se, että Saksan voiton pelättiin huonontavan virolaisten asemaa entisestään.²⁹ Venäjällä helmikuussa 1917 tapahtuneen vallankumouksen jälkeen maan alla olleet poliittiset voimat ryhtyivät toimimaan autonomian saamiseksi. Venäjän väliaikainen hallitus antoi maaliskuussa 1917 Virolle väliaikaisen autonomian.³⁰ Autonomia, vaikkakin suppeampi kuin monet olisivat toivoneet, täytti kansallisen liikkeen vuosikymmenien tavoitteen. Koko poliittinen kenttä oli syksyyn 1917 saakka sitä mieltä, että täydellistä itsenäisyyttä ei ole mahdollista saavuttaa eikä siihen ollut järkevää pyrkiäkään.³¹ Heinäkuun alussa 1917 pidetty laajapohjainen kansalliskongressi totesi Viron ainoaksi

---

²⁵ Niitemaa 1991, s. 332–333; Zetterberg 2007, s. 463.

²⁶ Zetterberg 2007, s. 463–464; Niitemaa 1991, s. 334–335.

²⁷ Niitemaa 1991, s. 338.

²⁸ Zetterberg 2007, s. 469.

²⁹ Uustalu 2005, s. 162.

³⁰ Zetterberg 2007, s. 491–493.

³¹ Zetterberg 2007, s. 495.

mahdolliseksi valtiomuodoksi autonomisen aseman Venäjän kansojen federaatiossa. Pyrkimystä itsenäiseksi valtioksi ei ollut nähtävissä.³²

Saksalais miehityksen uhka, lokakuussa 1917 Venäjällä tapahtunut bolševikkivallankumous ja bolševikkien vallankasvu pakottivat virolais poliitikot miettimään autonomiselle asemalle muita vaihtoehtoja. Yhtenä mahdollisuutena nähtiin itsenäisyys, mutta virolaisten itsenäistymispelkoa kuvaavat moninaiset ehdotukset muista vaihtoehdoista. Puhuttiin esimerkiksi valtioliitosta Suomen kanssa ja Skandinaavisesta unionista. Joku ehdotti jopa alistumista Britannian autonomiseksi ”siirtomaaksi”. Toisaalta tunnuttiin toivovan, että Venäjän tilanne rauhoittuisi, Saksa voitettaisiin ja Viro voisi tavoitella pysyvää autonomista asemaa Venäjän federaatiossa.³³ Hovin mukaan itsenäistymisajatus oli niin uusi ilman varsinaisia esikuvia, että epäily oli ymmärrettävää. Myös useat suomalais poliitikot suhtautuivat vielä syksyllä 1917 hyvin epäilevästi Suomen mahdollisuuksiin itsenäistyä, vaikka Suomella oli ollut jo pitkään autonominen asema ja poliittinen toiminta oli kehittynyt.³⁴

Loppusyksystä 1917 puheenvuorot itsenäisyyden puolesta lisääntyivät huomattavasti. Esimerkiksi autonomisen aseman puolestapuhujana tunnettu Tõnisson totesi, että koskaan aikaisemmin ei ole ollut niin suurta tarvetta poliittiselle itsemääräämisoikeudelle ja itsenäisyydelle kuin tällä hetkellä. Marras- ja joulukuussa sanomalehdet olivat täynnä kirjoituksia itsenäistymisen puolesta, virolaisuudesta ja siitä, että virolaisten oli mahdollista saavuttaa kulttuurinakin itsemääräämisoikeus ainoastaan poliittisen itsenäisyyden kautta.³⁵

Virolaisten kansallistunne kehittyi hiljalleen 1800-luvulta alkaen, ja vapauden tavoittelu osana Venäjää oli tavoitteena jo melko aikaisin, mutta vasta Venäjän sekava tilanne, bolševistinen terrori ja Saksan uhka ajoivat Viron itsenäisyyteen. Virolaiset eivät ennen loppusyksyä 1917 olleet separatisteja vaan Venäjän lojaaleja alamaisia.

2.3 Itsenäistyminen ja ääriparlamentaarinen tasavalta

Pari päivää ennen Venäjän lokakuun vallankumousta Virossa vallan otti punakaartilaisien ja sotilaiden vallankumouskomitea. Se ilmoitti, että Viron itsehallinnon korkein elin maa-

---

³² Zetterberg 2004, s. 29.

³³ Zetterberg 2007, s. 496.

³⁴ Niitemaa 1991, s. 349.

³⁵ Laaman 1964, s. 153, 155–156, 187–188.

neuvosto hajotetaan kahden päivän kuluttua. Viimeisessä kokouksessaan maaneuvosto julistautui korkeimman vallan haltijaksi Virossa, kunnes demokraattisesti valittu Viron perustava kokous kokoontuisi. Käytännössä valta Virossa oli kuitenkin jo bolševikeilla. Maaneuvosto ei voinut enää kokoontua, ja siitä syystä se siirsi valtansa väliaikaisesti sen puhemiehistölle ja vanhintenneuvostolle. Puheenjohtajaksi asetettiin Konstantin Päts. Joulukuun loppupuolella vanhintenneuvosto päätti, että jos Saksa miehittää Viron, se julistautuu itsenäiseksi tehdäkseen kysymyksestä kansainvälisen. Joulu–tammikuun aikana kaikki puolueet, bolševikkeja lukuun ottamatta, siirtyivät kannattamaan itsenäisyysjulistusta. Bolševikkien tavoitteena oli Viron työväenkommuuni Venäjän neuvostotasavallan autonomisena osana.³⁶

Tammikuussa 1918 järjestettiin perustuslakia säätävän kansalliskokouksen vaalit, mutta huonon vaalimenestyksensä vuoksi bolševikit keskeyttivät ne ennen vaalien toista vaihetta. Saksan hyökkäyksen alettua helmikuussa bolševikit julistivat maan poikkeustilaan ja aateliston lainsuojattomaksi. Tilanteessa, jossa virolaisten poliitikkojen pidätyksiä oli odotettava, ja saksalaismiehityksen tullessa yhä todennäköisemmäksi vanhintenneuvosto siirsi vallan ”pelastuskomitealle”, johon kuuluivat Konstantin Päts, Jüri Vilms ja Konstantin Konik. Bolševikkien alettua perääntyä saksalaisten tieltä ja juuri ennen saksalaisten tuloa pelastuskomitea julisti 24.2.1918 Viron itsenäiseksi. Pelastuskomitea asetti Virolle väliaikaisen hallituksen, jonka johtajaksi nimitettiin Päts.³⁷ Uustalu mukaan itsenäisyysjulistus otettiin virolaisten keskuudessa riemuiten vastaan ja Tallinnassa vallitsi juhlava mieliala, vaikka ympäri kaupunkia käytiin taisteluja perääntyvien bolševikkien ja virolaisten suoje-luskuntien välillä.³⁸ Jo 25.2.1918 saksalaiset saivat Tallinnan valtaansa. Saksa ei tunnustanut Viron itsenäisyyttä, ja Viron väliaikainen hallitus painui maan alle. Saksalaiset ryhtyivät hallitsemaan maata virolaisia sortavin ottein, ja kansallisia johtomiehiä, esimerkiksi Päts, vangittiin.³⁹

Saksan romahduksen jälkeen valta siirtyi nopeasti Viron maan alla olleelle väliaikaiselle hallitukselle, jonka johdossa toimi vankeudesta vapautunut Päts. Bolševikit perustivat oman vallankumouskomiteansa ja joukko-osastonsa. He muodostivat Narvassa marras-kuussa 1918 Neuvosto-Venäjän tuella ja Jaan Anveltin johdolla Viron työväenkommuunin

---

³⁶ Raun 1989, s. 130–133; Zetterberg 2007, s. 496–500.

³⁷ Raun 1989, s. 132–133; Uustalu 2005, s. 170–171; Zetterberg 2007, s. 500.

³⁸ Uustalu 2005 s. 171.

³⁹ Zetterberg 2007, s. 501.

(*Eestimaa Töörahva Kommuun*). Puna-armeija aloitti pian hyökkäyksen. Virossa järjestettiin yleinen liikekannallepano ja Johan Laidoner asetettiin asevoimien ylipäälliköksi. Itsenäisen Viron voimavarat olivat aluksi melko vähäiset, ja jouluna rintamalinja oli jo lähestymässä Tallinnaa. Tallinnan satamaan tueksi tulleelta englantilaiselta laiva-osastolta saatiin joulukuussa aseita, ja ennen muuta englantilaisten osoittamalla tuella oli suuri merkitys virolaisten taistelumoraalille. Myös Suomesta saatiin aseita ja lainaa sotatoimiin. Suomessa aloitettiin lisäksi vapaaehtoisten värväys Viroon, ja ensimmäinen joukko-osasto saapui maahan joulukuun lopulla. Helmikuun loppuun mennessä Viro oli vapaa vihollisistaan. Maaliskuussa puna-armeija aloitti aluksi menestyksekkäästi uuden hyökkäyksen, mutta sotaonni kääntyi pian virolaisia suosivaksi. Toukokuussa Laidoner aloitti suurhyökkäyksen ja puna-armeija saatiin lyödyksi. Uusi vaara uhkasi Viroa vielä etelästä, kun saksalaiset joukot, ns. *Landeswehr*, lähestyivät Viron aluetta. Voitto saksalaisista saatiin 23. kesäkuuta. Virossa juhlietaan edelleen 23. kesäkuuta voitonpäivää vuosisataisesta vihollisesta saadun voiton muistoksi. Rauha alkoi hiljalleen palata Viron rajoille. Virolaisille edullinen rauha Viron ja Neuvosto-Venäjän välille solmittiin Tartossa 2.2.1920. Neuvosto-Venäjä tunnusti rauhassa Viron itsenäisyyden.⁴⁰

Uuden tasavallan rakentaminen aloitettiin vaikeissa oloissa. Maa oli kärsinyt sodassa niin taloudellisesti kuin väestöllisesti. Toisaalta tilanne Virossa oli helpompi kuin esimerkiksi Suomessa. Suomella oli valtiolliset instituutiot valmiina ja kokemus poliittisesta toiminnasta suurempi kuin Virolla, mutta Suomessa vuoden 1918 sota oli jakanut kansan kahtia. Virossa sodittiin ennen muuta venäläisiä ja saksalaisia vastaan. Virolaisten bolševikkien määrä oli melko vähäinen ja heidän kansansuosionsa vähäistä.⁴¹

Viron ensimmäinen varsinainen perustuslaki hyväksyttiin 15.6.1920, ja se astui voimaan 21.12.1920. Laki teki Virosta ääriparlamentaarisen tasavallan, jossa korkein valta kuului kansalle. Hallitusta johti *riigivanem*⁴² ("pääministeri"), joka oli hallituksensa tavoin täysin riippuvainen *riigikogusta* (parlamentista). Sisäpolitiikassa myöhemmin kaivattua vahvempaa valtionpäämiestä Viroon ei vasemmiston vastustuksen takia asetettu. Zetterbergin mukaan ratkaisu oli kauan muukalaisherruuden alla olleelle Virolle ihanteellinen. Valta halut-

---

⁴⁰ Zetterberg 2007, s. 505–513.

⁴¹ Lukkari 1996, s. 30, 32; Turtola 2002, s. 91–93.

⁴² Riigivanem nimityksen taustana olivat aikaisemmat paikalliset ja maakunnanvanhimmat ja sillä tahdottiin viitata muinaiseen itsenäisyyden aikaan. Sama vuosisataisen menneisyyden korostaminen näkyi valtakunnan vaakunaksi valitussa Tanskan kolmessa leopardissa. (Niitemaa 1991, s. 368.)

tiin pitää tiukasti kansan omissa käsissä, mutta esikuvia ääriparlamentaarisella tasavallalla ei juuri ollut ja se osoittautui pian poliittisesti kestäättömäksi ratkaisuksi.⁴³

1920-luvulla Viron tasavalta vakiinnutti paikkansa muiden valtioiden joukossa. Ranska ja Britannia olivat tunnustaneet Viron itsenäisyyden jo saksalais miehityksen aikana. Neuvosto-Venäjän tunnustuksen jälkeen useat valtiot tunnustivat nopeasti Viron itsenäisyyden. Kansainliiton jäsen Virosta tuli vuonna 1921. Ulkopoliittisen aseman vakiinnuttaminen nähtiin keskeisimpänä tehtävänä 1920-luvun alussa. Ulkopoliittikka olikin aktiivista ja menestyksekkästä. Viron sisäpolitiikka sen sijaan oli 1920-luvulla horjuvaa. Hallitukset vaihtuivat usein. Puoluekenttä oli hyvin epävakaa. Puolueiden suuri lukumäärä vaikeutti myös osaltaan niiden rakentavaa yhteistoimintaa. Hallitukset olivat koalitionhallituksia, joissa samat ryhmittymät ja henkilöt toistuivat. Niiden keskimääräinen elinikä oli kahdeksan kuukautta.⁴⁴

2.4 1930-luvun poliittinen tilanne ja ”vaikeneva aikakausi”

1920-luvun Viron sisäpolitiikka oli ailahtelevaa ja epävarmaa, mutta järjestelmä joka tapauksessa toimi riittävän hyvin normaaliaikoina. Vuonna 1929 alkanutta kansainvälistä talouslamaa, jonka vaikutukset näkyivät nopeasti myös Virossa, järjestelmä sen sijaan ei kestänyt. Kansan tyytymättömyys lisääntyi taloudellisten olojen vaikeuduttua. Perustuslain heikkoudet alkoivat näkyä yhä selvemmin ja hallitukset vaihtuivat yhä tiheämpään. Äärioikeiston kannatus kasvoi.⁴⁵ Viroon syntyi vaikeassa taloudellisessa tilanteessa ja kansainvälisen yleisen oikeiston nousun esimerkkiä seuraten uudenlainen poliittinen liike: *Eesti Vabadussõjalaste Liit*⁴⁶ (Vapaussoturien liitto) eli niin kutsutut *vapsid* (vapsit).⁴⁷ Perustuslain ongelmat olivat kaikkien puolueiden huolena 1930-luvun alussa. Perustuslakiin haluttiin sisällyttää ennen kaikkea vahvempi toimeenpanovalta. Parlamentin laatimaa luonnosta perustuslaiksi ei hyväksytty vuoden 1932 kansanäänestyksessä. Samoin kävi uusitulle perustuslakiehdotukselle kesällä 1933. Vapsien laatima perustuslakiehdotus, joka ei poikennut monessa kohtaa aiemmista ehdotuksista, sen sijaan hyväksyttiin kansanäänestyksessä

⁴³ Zetterberg 2007, s. 524–525.

⁴⁴ Lukkari 1996, s. 34; Niitemaa 1991, s. 368–369.

⁴⁵ Zetterberg 1995, s. 108.

⁴⁶ Järjestö perustettiin alun perin ajamaan vapaussodan veteraanien etuja, mutta laman aikana se politisoitui ja radikalisoitui. Artur Sirkin johdossa liikkeestä kehittyi voimakkaasti kommunismin vastainen puolisoilaallinen liike. Vapsien kasvava suosio perustui parlamentaaristen ongelmien hyväksikäyttöön. Vapsien propagandan osana olivat väitteet poliitikkojen korruptoituneisuudesta ja sukulaisten suosimisesta. (Lukkari 1996, s. 35.)

⁴⁷ Lukkari 1996, s. 35.

lokakuussa 1933. Perustuslaki teki Virosta johtajavaltaisen. Presidentin vaalit päätettiin pidettäväksi huhtikuussa 1934. Uusi perustuslaki astui voimaan 24.1.1934 Pätsin toimiessa *riigivanemina*.⁴⁸

Riigivanemin vaaleissa vapsien ehdokkaan kenraali Andres Larkan asema näytti vahvemmalta kuin muiden ehdokkaiden Pätsin, Laidonerin ja August Rein. Samoin tulevissa parlamenttivaaleissa vapsien voitto tuntui todennäköiseltä, sillä heidän kannatuksensa aiemmin pidetyissä kunnallisvaaleissa oli ollut hyvin suurta. Aiemmin eripuraisetkin Päts ja Laidoner tekivät 12.3.1934 vallankaappauksen, joka heidän mukaansa perustui vapsien suunnitteleman vallankaappauksen uhkaan. He kertoivat pelastaneensa Viron fasistiselta hallinnolta ja jopa itsenäisyyden menetykseltä. Uuden perustuslain mukaan valtionpäämiehellä oli oikeus antaa lakeja ja asetuksia ”valtion pakottavissa hätätilanteissa”, eli *riigivanemilla* oli mahdollisuus hallita maata *riigikogun* kanssa tai ilman sitä. Päts virkaa tekeväenä valtionpäämiehenä käytti tätä perustuslain antamaa mahdollisuutta. Tallinnassa pidettiin joukoittain vapsien kannattajia ja heidän johtajansa. Hallitus päätti Pätsin ehdotuksen mukaisesti julistaa maahan poikkeustilan kuudeksi kuukaudeksi ja nimittää Laidonerin erityisin valtuuksin puolustusvoimien ylipäälliköksi. Siirtymäajan *riigikogun* hyväksytyä Pätsin ja Laidonerin toimet Päts siirsi asetuksella uuden eduskunnan vaalit eteenpäin, kunnes poikkeustila olisi päättynyt. Hän määräsi Vapaussoturien liiton jäsenet erotettaviksi kunnallishallinnosta, valtion viroista, sotaväestä ja suojeluskunnasta.⁴⁹

Viron perustuslaki kielsi vaalien siirtämisen asetuksella. Raunin mukaan Päts lähti tässä laittomuuden tielle ja näin ollen teki vallankaappauksen. Myöhempi tutkimus ei ole löytänyt todisteita vapsien suunnittelemaasta vallankaappauksesta, mutta 1930-luvun tilanteessa ajatus tuntui varmasti mahdolliselta.⁵⁰ Heino Arumäen mukaan nykyään on hyvin tiedossa, että vapsien johtajat eivät silloin suunnitelleet vallankaappausta, mutta se ei tarkoita, että vapsien joukossa sellaisesta mahdollisuudesta ei ollut keskusteltu. Helmi- ja maaliskuussa 1934 Virossa liikkui huhuja siitä, että vapsit suorittavat väkivaltaisen vallankaappauksen, jos he eivät saavuta menestystä tulevissa vaaleissa.⁵¹ Kaido Jaansonin mukaan vapsit eivät antaneet toiminnallaan minkäänlaista perustetta Pätsin ja Laidonerin vallankaappaukselle. Vapsit eivät olleet uhka Viron itsenäisyydelle, koska heidän siteensä Hitlerin Saksaan oli-

---

⁴⁸ Lukkari 1996, s. 35.

⁴⁹ Raun 1989, s. 149–150; Turtola 2002, s. 124–127.

⁵⁰ Raun 1989, s. 149–150.

⁵¹ Arumäe 2007, s. 49–50.

vat minimaaliset ja myöhemmin niitä liioiteltiin. Heistä ei olisi tullut Hitlerin Saksan käskyläisiä. Jaansonin mukaan ainoa uhka Viron itsenäisyydelle oli Neuvostoliitto.⁵² Päts ja Laidoner kannattajineen saattoivat silloin joka tapauksessa uskottavasti väittää torjuneensa sisällissodan. Sosialistinen työväenpuolue hyväksyi ajatuksen, ja sosialistien tuki oli ratkaisevassa asemassa siinä, että Päts saattoi toimia valtionpäämiehenä ja parlamentti hyväksyi vastalauseita Pätsin ja Laidonerin toimet maaliskuussa 1934.⁵³

Virossa vallitsi nyt poikkeustila, jonka perusteella virkaatekevänä valtionpäämiehenä toiminut Päts saattoi hallita maata asetuksin ja ilman parlamenttia. Syksyllä 1934 hän hajotti *riigikogun* ja maaliskuussa 1935 lakkautti kaikki poliittiset puolueet. Sisäisen rauhan luomiseksi perustettiin uudenlainen organisaatio, Isänmaan liitto. Sanan- ja painonvapautta rajoitettiin ankarasti ja painotuotteita, taide-elämää ja radiota valvomaan perustettiin syksyllä 1934 propagandahallitus. Sen ensisijainen tehtävä oli tietojen antaminen hallituksen ja virastojen toiminnasta sekä kansallisen ja valtiollisen propagandan tuottaminen. Tiukka sensuuri vaikeutti kriittisen ja monipuolisen kuvan luomista kansainvälisen politiikan tapahtumista ja esti julkisen keskustelun etenkin ulko- ja turvallisuuspoliittisista kysymyksistä. Päätöksenteko ja valta yleensä keskittyivät yhä pienemmän piiriin käsiin. Viron ”vaike-neva kausi” oli alkanut.⁵⁴

Vapaussoturien liitto Suomeen paennut Artur Sirk johtajanaan suunnitteli vallankaappausta, jonka jäljille suojelupoliisi pääsi joulukuussa 1935. Koko salaliiton johto pidätettiin. Oikeudenkäynti antoi Pätsille mahdollisuuden viedä linjansa läpi sekä esittää uusia aloitteita. Kansa oli edelleen sairas, ja Pätsin mukaan ainoastaan hänen toiminnallaan oli mahdollistaa parantaa kansa ja pelastaa Viro. Oppositio hyväksyi Vapaussoturien liiton tukahduttamisen. Tyytymättömiä sen sijaan oltiin jatkuvaan poikkeustilan ylläpitoon ja poliittisen toiminnan kieltämiseen vielä senkin jälkeen, kun vapsit oli saatu pois pelistä ja Päts itse julistanut kansan terveeksi keväällä 1936.⁵⁵

Päts oli jo ilmoittanut olevansa halukas palaamaan perustuslailliseen järjestykseen, ja helmikuussa 1936 järjestettiin kansanäänestys siitä, tulisiko kutsua koolle kaksikamarinen perustuslakia säätävä kansalliskokous muuttamaan vuoden 1933 perustuslakia tai korvaa-

---

⁵² Jaanson 2000, s. 102–103.

⁵³ Raun 1989, s. 149–150.

⁵⁴ Hyytiä 1992, s. 20.

⁵⁵ Raun 1989, s. 151.

maan se uudella. Äänestäjistä enemmistö hyväksyi ehdotuksen. Kansalliskokouksen vaalit pidettiin joulukuussa, mutta Päts ei sallinut oppositio- tai puoluetoimintaa. Vastalauseena tälle suurimmassa osassa vaalipiirejä hallituksen ehdokkaille ei asetettu ollenkaan vastaehdokkaita ja äänestykseen osallistuminen oli melko vähäistä. Kansalliskongressista tuli täysin hallituksen ohjauksessa oleva. Se otti Pätsin ehdotukset uuden perustuslain pohjaksi ja hyväksyi sen heinäkuussa 1937. Uusi ”Pätsin perustuslaki” astui voimaan 1.1.1938. Se toi kaksikamarisen parlamentin ja presidentti-instituution Viroon. *Riigikogun* molemmat kamarit sekä kunnallishallinnon edustajien kokous nimeäisi presidenttiehdokkaat. Presidentti sai hallita asetuksin ainoastaan silloin kun *riigikogu* ei ollut koolla. Presidentti nimittäisi ja erottaisi hallituksen, hänellä olisi lykkäävä veto-oikeus säädetyihin lakeihin ja hänellä oli oikeus hajottaa *riigikogun* molemmat kamarit. Vuoden 1933 perustuslakiin verrattuna kansalaisoikeudet olivat suhteellisen rajoitettuja.⁵⁶

Helmikuussa 1938 järjestettiin edustajainhuoneen vaalit. Ainoa vaalityöhön luvan saanut järjestö oli hallituksen oma kansanrintama perustuslain toteuttamiseksi. Puolueiden toimintaa ei edelleenkään sallittu. Kansanrintama sai 54 edustajaa ja oppositio 26 edustajaa, joista lisäksi kymmenen siirtyi myöhemmin hallituksen ryhmään. Kaikki kolme presidenttiehdokkaan nimeävää elintä asettivat ehdokkaakseen Pätsin. Uusi parlamentti kokoontui huhtikuussa, ja Päts valittiin 23.4.1938 Viron tasavallan presidentiksi. Toukokuussa nimitettiin uusi hallitus, jonka pääministeriksi asetettiin virkaatekevänä pääministerinä heinäkuusta 1934 toiminut Kaarel Eenpalu.⁵⁷

Virolaisessa tutkimuksessa on pyritty olemaan nimittämättä Pätsin aikakautta diktatuuriksi, mutta Evald Uustalun mukaan maaliskuusta 1934 voimaan tullut ja sitä seurannut järjestelmä oli ainakin alkuvuosina melko puhdas diktatuuri. Se tosin oli lempeä verrattuna useisiin muihin diktatuureihin. Vapsien mahdollinen diktatuuri olisi mahdollisesti ollut ankarampi. Uustalun mielestä vapsien valtaannousu olisi merkinnyt demokratian kuolemaa ja Pätsin ja Laidonerin vallankaappaus saattoi pelastaa Viron ankarammalta järjestykseltä. Siitä syystä autoritaarinen hallitseminen tai ”ohjattu demokratia” oli tilanteessa perusteltua, mutta perustuslailliseen tilanteeseen palaaminen kesti kuitenkin kauemmin ja järjestelmä meni pidemmälle kuin mahdollisesti olisi ollut tarve.⁵⁸ Jaanson puhuu ajanjaksosta Pätsin

---

⁵⁶ Raun 1989, s. 151–153.

⁵⁷ Uustalu 2005, s. 214–215; Raun 1989, s. 153–154.

⁵⁸ Uustalu 1968, s. 143–144, 149.

diktatuurina, mutta sen lempeydestä verrattuna moniin Euroopan diktatuureihin. Hän esittää ajatuksen, että se saattoi olla lempein siitä syystä, että virolaiset olivat niin alistuvia ja päinvastaisessa tapauksessa se olisi voinut olla paljon ankarampi.⁵⁹ 1930-luvun lopulla poliittinen tilanne oli kuitenkin vakiintumassa ja parlamentarismi vahvistumassa. Ainakin Päts oli palaamassa lailliseen hallintotapaan, vaikka tie siihen ei laillinen ollut ollutkaan. Vuonna 1939 alkanut toinen maailmansota keskeytti kuitenkin kehityksen ja aloitti Viron uudet kohtalonvuodet.⁶⁰

Viro oli pakotettu syyskuussa 1939 hyväksymään Neuvostoliiton vaatiman keskinäisen avunannonsopimuksen solmimisen. Viron tasavallan presidentti Konstantin Päts totesi, että vastarinta ei olisi ainoastaan turhaa, vaan vaarantaisi myös koko Viron kansan olemassaolon.⁶¹ Virolla oli valittavana sota tai sopimus ja Laidoner ja Päts tiesivät tämän. Neuvostoliiton ja Viron välinen avunantosopimus solmittiin 28.9.1939. Viro antoi Neuvostoliitolle sotilastukikohtia ja luvan tuoda maahan 25 000 neuvostosotilasta. Neuvostosotilaiden määrä ylitti Viron rauhanajan sotaväen miesvahvuuden. Käytännössä Neuvostoliitto miehitti maan sotilaallisesti jo tällöin. Keskinäisten suhteiden perustana pysyivät vuoden 1920 rauhansopimus ja vuoden 1932 hyökkäämättömyys- ja riitakysymysten rauhanomaisen ratkaisemisen sopimus.⁶²

Viro oli sidoksissa ja menettänyt puolueettomuutensa, mutta Viron johto näki sen olevan ainoa mahdollisuus säilyttää itsenäisyys. Todellisuudessa Viro oli jo menettänyt itsenäisyytensä, ja muut valtiot tulkitsivatkin asian näin jo tässä vaiheessa. Jälkeenpäin sopimuksen solmimisen on tulkittu liittyneen siihen, että Viro halusi voittaa aikaa. Odotettiin kansainvälisen poliittisen tilanteen muuttumista. Virolla oli todennäköisesti perusteettomia toiveita aluksi Saksan ja myöhemmin länsivaltojen suhteen. On korostettu sitä, että Viron oli pakko solmia tukikohtasopimus, koska virolaisilla ei olisi ollut mitään toivoa puolustautua puna-armeijan hyökkäystä vastaan.⁶³ Turtola on tutkimuksissaan tosin tullut siihen tulokseen, ettei Pätsillä ja Laidonerilla ollut aikomustakaan ryhtyä, virallisista puheista huolimatta,

---

⁵⁹ Jaanson 2000, s. 103.

⁶⁰ Raun 1989, s. 154; Uustalu 1968, s. 143–144, 149.

⁶¹ Raun 1989, s. 175–177; Alenius 2000, s. 237; Uustalu 2005, s. 242–243.

⁶² Alenius 2000, s. 237; Uustalu 2005, s. 242–243.

⁶³ Hyttiä 1992, s. 197–198; Turtola 2008, s. 144–145, 198.

sotimaan Viron itsenäisyyden puolesta. Saksaan suuntautumisen tultua mahdottomaksi oli ulkopoliittiseksi linjaksi valittu yhteistyö Neuvostoliiton kanssa.⁶⁴

Neuvostoliiton keväällä 1940 suorittaman julkisen hyökkäyskampanjan ja voimakkaan painostuksen jälkeen Viron tasavallan presidentti Konstantin Päts määräsi heinäkuussa 1940 pidettäväksi parlamenttivaalit kymmenen päivän kuluttua ilmoituksesta. Näin lyhyt aika vaalien järjestämiseen oli Viron perustuslain mukaisesti laiton, ja vaalien laittomuutta lisäsi myös se, että niissä valittiin vain yksi kamari, *riigivolikogu*. Vastalaillistettu Viron kommunistinen puolue ja muut uudet ”demokraattiset” voimat muodostivat heti ilmoituksen jälkeen vaaliliiton. Muita puolueita ei kielletty asettamasta ehdokkaita, mutta 11. heinäkuuta vain Viron työkansanliiton ehdokkaat olivat jäljellä, sillä muut ehdokkaat oli joko pakotettu tai peloteltu vetäytymään tai hylätty ”kansan vihollisina”. Vaalit järjestettiin 14. ja 15. heinäkuuta ja kutakin vaalipiiriä kohden oli vain yksi ehdokas. Ihmiset olivat pakotettuja äänestämään.⁶⁵

Uusi parlamentti kokoontui ensimmäisen kerran 21.–23.7.1940. Se julisti yksimielisesti Viron neuvostotasavallaksi ja ilmoitti Viron halusta tulla Neuvostoliiton osatasavallaksi. Viron tasavallan presidentti Konstantin Päts pakotettiin eroamaan. Johan Laidoner oli erotettu (virallisesti hän pyysi eroa) jo kesäkuussa. Heinäkuun lopulla neuvostojoukot alkoivat vangita entisiä poliittisia ja sotilaallisia johtajia: esimerkiksi Päts, Laidoner ja Eenpalu vangittiin.⁶⁶ Neuvostoliitto hyväksyi muodollisesti Viron neuvostotasavallan Neuvostoliiton 16. tasavallaksi 6.8.1940.⁶⁷

2.5 Virolaisjohtajien historiapuheiden poliittinen tausta ja teemat

Pro gradu -tutkielmani varsinaisissa käsittelyluvuissa kuvailen ja analysoin historiapuheiden teemoja lineaarisessa järjestyksessä. Ensimmäinen käsittelyluku sisältää puheet Viron

---

⁶⁴ Turtola 2008, s. 123–124, 128.

⁶⁵ Raun 1989, s. 181; Alenius 2000, s. 239.

⁶⁶ Kaikilla kolmella Viroa johtaneella poliitikolla oli lopulta hyvin samankaltainen kohtalo Viron jouduttua osaksi Neuvostoliittoa. Neuvostoliiton turvallisuuspoliisi NKVD pidätti ja lähetti Laidonerin pois Virosta 19. heinäkuuta 1940. Varsinaisesti Laidoner vangittiin kesäkuussa 1941. Hän kuoli vankilassa Neuvostoliitossa maaliskuussa 1953. Päts vangittiin ja kyyditettiin 30. heinäkuuta Neuvostoliittoon. Pätsiä siirrettiin Neuvostoliitossa sairaalasta toiseen, ja hän kuoli Kalininin mielisairaalassa vuonna 1956. Kaarel Eenpalu vangittiin myös heinäkuussa 1940, ja hän kuoli Neuvostoliitossa vankileirillä vuonna 1942. (Taska 1991, s. 248, 251; Turtola 2008, s. 268; Zetterberg 2007, s. 638–639.)

⁶⁷ Esim. Raun 1989, s. 182; Alenius 2000, s. 239.

historiasta ennen 1800-luvun kansallista heräämistä, toinen luku puheet kansallisista heräämisistä, kolmas luku puheet itsenäistymisestä ja vapaussodasta. Jokaisessa luvussa käsittelem puheita kolmessa kappaleessa, jotka olen jakanut Pätsin noin seitsemän vuotta kestäneen aikakauden suurimpien poliittisten muutosten mukaisesti. Pysin jaolla selkeyttämään sitä, kuinka puheet ja niiden teemat muuttuivat erilaisissa poliittisissa tilanteissa.

Neljäntenä teemana voisi olla virolaisjohtajien oman lähihistorian käsittely eli itsenäinen tasavalta ennen Pätsin kumppaneineen tekemää vallankaappausta. Jätän kuitenkin puheet käsittelemättä, sillä ne olivat ajallisesti niin lähellä, että ajanjakson käsittelyllä ei varsinaisesti pyritty vaikuttamaan virolaisten historialliseen identiteettiin, vaan ennen muuta oikeuttamaan Pätsin ja Laidonerin vallankaappaaminen. Toinen puheiden keskeinen funktio oli yhtenäistää kansaa käsittelemällä lähihistoriassa tehtyjä virheitä, jotka olivat saaneet kansan jakautuneeksi ja riitaisaksi. Aikakaudesta virolaisjohtajat puhuivat hyvin valikoivasti korostaen heidän rooliaan Viron valtion pelastajina vuonna 1934 vapsien diktatuurilta ja mahdolliselta itsenäisyyden menetykseltä. Useissa puheissa he vertasivat vuoden 1934 tapahtumia vuoden 1924 kommunistien vallankaappausyritykseen, jonka estämisessä kyseisillä johtajilla oli myös ollut suuri rooli ja joka olisi todennäköisesti myös johtanut Viron valtiollisen olemassaolon tuhoon. Johtajien mukaan Viron valtio oli myös sisäisessä kriisissä ja kansa niin eripurainen, että Viron kehittäminen kävi koko ajan mahdottomammaksi. Viron ulkopoliittinen asema myös heikentyi kansan keskinäisen riitelyn seurauksena. Maaliskuun 12. päivän vallankaappaus oli siis virolaisjohtajien mukaan oikeutettu ja välttämätön toimenpide.⁶⁸

Ensimmäinen lukujen kappale käsittelee aikaa Pätsin ja Laidonerin tekemästä vallanotosta helmikuusta 1934 helmikuuhun 1936. Konstantin Päts lähipiireineen oli 12.3.1934 kaappanut Vapaussoturien liiton vallankaappausuhkaan vedoten Virossa vallan. Viron itsenäinen tasavalta ennen helmikuuta 1934 oli virolaisjohtajien mukaan riitaisa ja kykenemätön säi-

---

⁶⁸ Esim. "Riigiwanema kõne uueaastaööl. Meie rahva elu tuleb ümberorganiserimisele uutal alustel.", Kaja 1.1.1935, s. 3.; "Uus asutav kogu kokku. Üldwalimiste, kodade ja asutuste alusel. Riigi ja omavalitsuse tegelaste uueaasta kokkutulek `Estonias`.", Vaba maa (VM) 17.1.1935, s. 1; K. Eenpalu kõneles Jõhvis ja Narvas. Kogu rahva huvid on kaalul. Võõraste võimude keerutused meie kodumaa ümber tulevad tagasi tõrjuda.", Uus Eesti (UE) 20.1.1936, s. 1; "Monument õppursõduritele. Peaministri asetäitja K. Eenpalu kõne Tartus kooliõpilaste pataljoni heitlusest tähtlusest Eesti vabadusvõitluses." UE 3.2.1936, s. 3; "Üksmeel ja meelekindlus viivad sihile. Peaministri asetäitja K. Eenpalu kõneles kogu maale." UE 17.2.1936, s. 4; "Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri suur poliitiline kõne Tartus. Eestlane, tunne oma ajalugu!" UE 8.2.1938, s.5.

lymään itsenäisenä. Pätsin, Laidonerin ja Eenpalun⁶⁹ puheissa maaliskuusta 1934 helmikuuhun 1936 pyrittiin ennen muuta virolaisjohtajien vallan vakiinnuttamiseen ja vallan oikeuttamiseen. Puheillaan he myös halusivat yhtenäistää tasavallan aikana hiljalleen jakautuneen kansan ja kohottaa nuoren kansan kansallista itsetuntoa. He pyrkivät siihen lähihistoriasta puhumisen ohella esimerkiksi vedoten entisten aikojen yhtenäisyyteen ja sellaiseen virolaisuuteen, jolla Viro saavutti poliittisen itsenäisyytensä. Helmikuussa 1936 järjestettiin Pätsin aikakauden ensimmäinen kansanäänestys ja siten otettiin askel normaalin demokratiaan palaamiseksi.

Lukujen toinen kappale käsittää ajanjakson helmikuusta 1936 vuoden 1937 loppuun. Ajanjaksona Virossa alettiin ottaa askelia parlamentaariseen hallintotapaan palaamiseksi. Helmikuussa 1936 järjestettiin kansanäänestys kysymyksestä tulisiko kutsua koolle kaksikamarinen kansalliskokous valmistelemaan uutta perustuslakia. Perustuslaki tosin kielsi *riigivanemia* järjestämästä sellaista kansanäänestystä asetuksella. Enemmistö äänestäneistä antoi nämä valtuudet.⁷⁰ Syksyllä 1936 selvisi, että tulevaisuudessa ei sallittu järjestäytynyttä oppositio- tai puolueloimintaa. Lokakuussa 1936 neljä entistä *riigivanemia* Ants Piip, Jaan Tõnisson, Jaan Teemant ja Juhan Kukk, osoittivat Pätsille kirjelmän, jossa kritisoitiin vuosia jatkunutta poikkeustilan jatkamista ja asetuksilla hallitsemista ja vaadittiin paluuta kansalaisyhteiskunnan ja entisten demokraattisten perinteiden käyttöön. Päts ei reagoinut varsinaisesti memorandumiin, joka julkaistiin sensuurin vuoksi Suomen lehdistössä, mutta esitti kyllä puheissaan puolustuksensa entisten *riigivanemien* väitteisiin. Vaalit järjestettiin joulukuussa 1936. Vaaleissa äänestettiin 80:ssä vaalipiiristä vain 30:ssä, sillä muissa hallituksen asettamille ehdokkaille ei ollut vastaehdokkaita. Helmikuussa 1937 kokoontunut kansalliskokous oli hallituksen talutusnuorassa, ja se hyväksyi heinäkuussa 1937 Pätsin ehdotusten mukaisen uuden perustuslain. Uusi perustuslaki vähensi Tomingas mukaan kansalaisten oikeuksia ja kasvatti valtionjohtajan valtaa. Päts toimi syyskuusta 1937 presidentin valitsemiseen saakka valtionhoitajana (*riigihoidja*).⁷¹

Käsittelylukujen kolmas kappale käsittää ajan vuoden 1938 alusta kesään 1940. Uusi ”Pätsin perustuslaki” astui voimaan ilman kansanäänestystä 1.1.1938. Sen myötä Virossa palatettiin perustuslaillisuuteen, mutta autoritaariseen perustuslaillisuuteen, ja valtiossa vallitsi

⁶⁹ Käytän puheista kirjoittaessani Kaarel Eenpalusta Karl Einbund nimeä silloin kun sanomalehdessä sitä käytetään eli siihen asti, että Einbund virolaisti nimensä Eenpaluksi helmikuussa 1935.

⁷⁰ Tomingas 1961, s. 368–369; Zetterberg 2007, s. 558.

⁷¹ Raun 1989, s. 151–153; Tomingas 1961, s. 424–429, 431, 445, 447; Zetterberg 2007, s. 558–559.

vain näennäinen demokratia.⁷² Raunin mukaan Päts palasi keväällä 1938 perustuslailliseen hallintotapaan, mutta vuoden 1934 maaliskuun jälkeisen kauden autoritaarisuus ei paljon muuttunut. Aikakautena alkoi ilmetä yhä täsmällisempää ”maaliskuun 12. päivän ideologiaa”. Pääpaino oli yhtenäisyydessä, kurissa ja ylhäältä tapahtuvassa johtamisessa.⁷³ Historiapuheissa ”ohjatun demokratian” vaikutus näkyi erityisesti menneisyyden virolaisten yhtenäisyyden ja vapaussodan aikaisen yhteisöllisen hengen, ”vapaussodan hengen”, korostamisena. Virolaisjohtajat puhuivat lähes jokaisessa historiaa käsittelevässä puheessaan siitä, kuinka Viron kansan yhtenäisyys oli ajoittain ollut kadoksissa. Heidän mukaansa Pätsin aikakaudella tilanne oli vähitellen parantunut, mutta virolaisten yhtenäisyyttä, solidaarisuutta, yhteistyökykyä ja yhteisöllisyyttä oli tarpeen edelleen kasvattaa.

Syksyllä 1939 Viro solmi painostuksen alla keskinäisen avunantosopimuksen Neuvostoliiton kanssa. Viro säilytti muodollisen itsenäisyytensä ja vältti sodan, mutta sopimus sinetöi Viron kohtalon, ja kesällä 1940 se liitettiin Neuvostoliittoon.⁷⁴ Virolaisjohtajat puhuivat aktiivisesti Viron historiasta alkusyksyyn 1939 asti, mutta sen jälkeen virolaisten historiasta ei puhuttu enää mitään. Virolaisjohtajat keskittyivät syksyn 1939 ja kevään 1940 puheissaan vakuuttamaan virolaisia Neuvostoliiton kanssa solmitun sopimuksen välttämättömyydestä ja järkevyydestä. Suomen talvisota oli paljon esillä puheissa esimerkkinä kohtalosta, joka Viroa olisi virolaisjohtajien mukaan kohdannut, jos Viro ei olisi onnistunut sopimuksen kautta sitä välttämään. Mahdollisesti virolaisjohtajat uskoivat, että Viron kohtalo oli lopulta joutua osaksi Neuvostoliittoa, jos kansainvälinen poliittinen tilanne ei muuttuisi virolaisten toivomaan suuntaan, ja virolaisten rauhoittelu ja sopimuksen hyvien seurausten korostaminen tuntui siten ehkä järkevämmältä aiheelta puheissa. Viron itsenäisyyden säilyttämiseksi Neuvostoliittoa oli myös varottava suuttamasta, ja sillä oli varmasti vaikutusta puheiden sisältöön. Virolaisjohtajien julkaistujen puheiden määrä myös yleisesti väheni huomattavasti.

---

⁷² Esim. Zetterberg, 2007, s. 559.

⁷³ Raun 1989, s. 154.

⁷⁴ Esim. Tomingas 1961, s. 480–487.

3. Pätsin, Laidonerin ja Eenpalun puheet ”muinaisesta vapausajasta” kansalliseen heräämiseen

3.1 Pätsin aikakauden alkuvuodet: maaliskuu 1934–helmikuu 1936

Vuonna 1934 virolaisjohtajat käsittelivät puheissaan Viron kaukaista historiaa ja virolaisuutta ennen 1800-luvun kansallista heräämistä hyvin vähän. Einbund (Eenpalu) puhui virolaisten kaukaisesta historiasta kahdessa puheessaan, Laidoner yhdessä ja Konstantin Päts ei kertaakaan. Pätsin ja Einbundin puheet vuodesta 1935 helmikuuhun 1936 käsittelivät Viron muinaista menneisyyttä enemmän kuin vuonna 1934, mutta Laidoner sen sijaan ei puhunut siitä kertaakaan.

Laidoner puhui lokakuussa 1934 Viron valtiollisesta maanpuolustuksesta. Hän korosti varman valtiollisen järjestyksen ja puolustustahdon merkitystä puolustuksessa ottaen esimerkin Viron 1200-luvun historiasta. Hän uskoi, että 1200-luvun virolaiset olivat kyllä yksilöllisesti rohkeita, urheita ja isänmaataan rakastavia, mutta heiltä puuttui varma valtiollinen järjestys ja he olivat sotateknikassa naapurivaltioitaan jäljessä. Maahan hyökkäävät viholliset eivät Laidonerin mukaan olleet määrällisesti virolaisia lukuisampia, mutta he tunsivat paremmin sen aikaisen sotataidon, he olivat paremmin valmistautuneita ja heillä oli paremmat aseet. Hänen mukaansa hyvin valmistautuneina pienelläkin voimalla voidaan murskata suuria joukkoja. Laidoner totesi virolaisten kyllä kykenevän puolustamaan maataan, jos valtiolla on varma valtiollinen järjestys ja on ymmärretty valmistautua puolustautumaan.⁷⁵

Joulukuussa 1934 Einbund viittasi kahdessa eri puheessaan virolaisten muinaishistoriaan. Ensimmäisessä hän puhui epämääräisesti Viron tuhatvuotisesta historiasta ja siitä, että virolaisilta oli aina väkivalloin viety vapaus, ilman, että he itse olisivat sitä pelanneet (*mānginud*).⁷⁶ Toisessa puheessaan Einbund totesi, ettei Viro olisi voinut kehittyä 50 vuodessa heräämisajasta itsenäisyyden saavuttamiseen, jos sillä ei olisi kauemmaksi ulottuvaa histo-

---

⁷⁵ ”Riigikaitse iseseisvuse pant. Kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne raadios.”, Vaba Maa (VM) 17.10.1934, s. 4.

⁷⁶ ”Mälestati 1. detsembri ohvleid.”, Kaja 1.12.1934, s. 4.

riaa. Hänen mukaansa olisi virheellistä luulla, että Viron kansa ainoastaan heräämisajaksi kutsuttuina vuosikymmenillä olisi pyrkinyt itsenäisyyteen. Kreuzwald ei olisi voinut koota *Kalevipoeg*-teostaan, jos hän ei olisi saanut kansalta siihen ainesta. Jannsen ei olisi voinut antaa virolaisille nimeä, jos siihen ei olisi ollut edellytyksiä. Hän totesi, että virolaisten kansallinen tietoisuus ja itsetunto säilyivät koko 700-vuotisen miehitysajan, orjuusajan. Sitä todistivat esimerkiksi ne lukuisat levottomuudet ja vieraita vallanpitäjiä kohtaan suunnatut kapinat miehitysaikoina. Einbund puhui 1900-luvulla saavutetusta itsenäisyydestä itsenäisyyden uudelleen syntynä, joka oli mahdollinen koska kansalla oli olemassa siihen sisäinen vakaumus.⁷⁷

Einbundin puheista saa käsityksen, että virolaisilla olisi ollut ennen 1200-luvulla alkanutta saksalaisvallan aikaa yhtenäinen kansallinen itsetunto ja jopa jonkinlainen valtio, joka voitiin miehittää. Hänen puheensa perustuivat 1800-luvun kansallisen heräämisen aikaiseen ”historiantutkimukseen” perustuvaan myyttiin virolaisten ”vanhasta vapauden ajasta”.⁷⁸ Käsite oli jo yleisesti tunnettu virolaisten keskuudessa, ja siten Einbund pystyi uskottavasti yrittämään nostaa kansalaisten kansallistunnetta puhumalla itsenäisyyden uudelleensynnystä, 700-vuotisesta miehitysajasta ja muinaisuudesta asti säilyneestä virolaisesta kansallistunteesta. Hän esitti todisteena kansallistunteesta ja vapauspyrkimyksistä kapinat ja levottomuudet valloittajia kohtaan. Myös Laidoner puhui menneisyyden virolaisista yksikkönä, jolla oli yhteinen isänmaa, mutta joilta puuttui varma valtiollinen järjestys ja ajanmukainen asetekniikka.

Tutkimuskirjallisuuden mukaan ennen 1200-lukua tai ”miehitysaikoina” yhtenäistä itsestä Viroa ei ollut olemassa. Viron kielestä kansa käytti nimitystä *maakeel* ja kansasta nimitystä *maarahvas*, mutta Zetterbergin mukaan kumpikaan niistä ei tarkoittanut koko Viron kansaa ja kieltä, vaan todennäköisesti tietyn alueen, kuten maakunnan, kansaa ja kieltä (murretta). Johan Voldemar Jannsen alkoi 1800-luvun puolivälin jälkeen käyttää julkaisemissaan lehdissä maakansasta (*maarahvas*) nimitystä Viron kansa (*Eesti rahvas*). Nimitys virolainen (*eestlane*) levisi kansan pariin ja se yleistyi hiljalleen vallitsevaksi nimitykseksi koko Viron alueella asuvalle maarahvaalle. Virolaisilla ei ollut yhteistä virolaista identiteettiä ennen 1800-lukua, vaan heidän etninen identiteettinsä oli rajoittunut kih-

---

⁷⁷ ”Meie juhid on võimelise kandma oma rahvast. Eesti talurahva liikumise mälestusaktus. Peaministri asetäitja K. Einbund ja linnapea kidral J. Soots Wiljandis. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne.”, VM 17.12.1934, s. 5.

⁷⁸ Zetterberg 2007, s. 56.

lakuntiin tai maakuntiin. 1200-luvun saksalaisten ja tanskalaisten invaasion ajalta ei tunneta yhtäkään sotilaallista tai poliittista operaatiota, johon olisivat osallistuneet kaikki virolaismaakunnat.⁷⁹ Valloitusajoilta tunnetaan muutamia kapinoita, joista tunnetuin on Yrjön yön kapina (*Jüriöö ülestõus*). Kapinat ilmensivät rahvaan huonoa asemaa ja vapauspyrkimyksiä, mutta on hyvin kyseenalaista todistivatko ne virolaisten kansallistunnetta. Yrjön yön kapina kesti kaksi vuotta, mutta se ei ollut missään vaiheessa yleisvirolainen kansannousu, vaan keskittyi Pohjois- ja Länsi-Viroon sekä Saarenmaalle. Seppo Zetterberg toteaa, että kapinasta kertovat lähteet olivat saksalaisia, ja on mahdollista, että ne liioittelivat virolaisten kapinallisuutta oikeuttaakseen saksalaisten veriset tukahduttamisotteet.⁸⁰

Vuonna 1868 C. R. Jakobson ensimmäisessä kolmesta isänmaallisesta puheestaan jakoi Viron historian kolmeen jaksoon valkeuden, pimeyden ja aamunsarastuksen aikaan (*valguse-, pimeduse- ja koiduaeg*). Puhetta ei voi pitää historiantutkimuksena, vaan se oli poliittinen puhe historioteemoista.⁸¹ Sen vaikutus virolaisten historiakuvaan 1930-luvulla oli kuitenkin merkittävä, ja siitä periytyi se historiakäsitys ja aikakausi-jako, joka näkyi myös virolaisjohtajien historiapuheissa.

Einbund puhui tammikuussa ja helmikuussa 1935 vierasperäisten nimien virolaistamisesta todeten vierasperäisen nimen olevan aina vierasperäinen, vaikka se olisi isoisältä ja isältä peritty. Kaikkien virolaisten tulisi muuttaa nimensä virolaisiksi. Hänen mukaansa nimi oli elämäntaistelun symboli ja sidottu esivanhempien sankarillisiin tekoihin, mutta vieraiden antamilla nimillä ei ollut sellaista arvoa, että ne tulisi jättää virolaisiin perheisiin. Einbund korosti virolaisten esivanhempien kannatelleen vuosituhansien aikana kansakuntansa nimeä ja vaikeina aikoina ikävöineen ja tavoitelleen virolaista nimeä, ja siksi vierasperäisen nimen virolaistaminen oli suurin kunnianosoitus heitä kohtaan. Virolaisten historian hän totesi olevan yhtä vanha kuin esimerkiksi suurten saksalais- ja slaavikansojen historian. Se ei poistanut virolaisten tuhatvuotista historiaa, että kohtalon pakosta virolainen kansa oli jonkun aikaa toisten kansojen miehityksen alla. Virolaisten oli ratkaistava miehityksajasta virolaisille jääneiden vierasperäisten nimien asema. Virolaisten tuli kääntyä kansansa puoleen ja kamppailla ainoastaan omien virolaisperäisten elämänsymbolien alla. Jos kaikki eivät haluaisi osallistua kansansa taisteluun nimensä virolaistamisella, se tehtäisiin Ein-

---

⁷⁹ Siilivask 1996, s. 254–256; Zetterberg 2007, s. 51.

⁸⁰ Zetterberg 2007, s. 79–81.

⁸¹ Jakobson 1991, s. 2–6; Vahre 1990, s. 30.

bundin mukaan lopulta lailla pakottamalla. Viron kansa ei voinut jäädä ikuiseen henkiseen kärsimykseen joidenkin yksilöiden takia.⁸²

Toisessa tammikuun 1935 puheessa valtion ja itsehallintojen johtajien kokouksessa Einbund korosti jälleen virolaisten tuhatvuotista menneisyyttä pyrkien vaikuttamaan virolaisten yhteishenkeen. ”Eläminen ilman tavoitteiden tuntemista ja arvostamista, kuten on suureksi osaksi tapahtunut tähän asti, tarkoittaa kansan voiman ja itsetunnon heikentämistä. Sen vuoksi, arvostaen nyt korkeasti kaikkia niitä tavoitteita, jotka ovat tuhansia vuosia kantaneet kansaamme tällä maanpinnalla, ja tahtoen kantaa niitä korkeita päämääriä eteenpäin, olemme kehotettuja kaikki ojentamaan käden toisillemme ja etsimään perheessämme ainoastaan sitä, mikä meitä yhdistää.”⁸³ Saman kokouksen loppupuheessa hän painotti sitä, että nykyisen sukupolven velvollisuus oli tehdä kaikkensa sen valtion hyväksi, jonka vuoksi menneisyydessä kärsittiin, ja joka välillä menetettiin. Einbundin mukaan menneisyydessä jotkut luulivat lyöneensä virolaiset kyetessään tilapäisesti hallitsemaan heitä, mutta virolainen nosti aina päänsä ja vei taistelunsa loppuun asti.⁸⁴

Einbund puhui uudelleen helmikuussa 1935 niistä päämääristä, joita kansalla oli menneisyydessä. Hän pohti puheessaan sitä, miten ne päämäärät vaikuttivat nykyisiin tavoitteisiin ja millä edellytyksillä nykyinen itsenäisyys saavutettiin. Hänen mukaansa kansa, joka oli elänyt samalla paikalla kolmesta neljään tuhatta vuotta, ei olisi voinut pysyä eikä elää päämäärättä. Virolaiset eivät koskaan kadottaneet sisäistä itsenäisyyttään niiden vuosituhsien aikana. Myös satoja vuosia kestäneillä miehitysajoilla kansalla oli päämäärinä vapaus ja virolaisuuden vaaliminen. Viron kansa on antanut maailmalle runsaammin kansanperinnettä kuin yksikään toinen kulttuurikansa. Einbundin mukaan sen ilmentymät, kuten sävelet ja laulut, todistivat, että kansa tiedosti aina päämääränsä. Ilman pitkää historiaa ja korkeatasoista kulttuuria Viron kansa ei olisi kyennyt saavuttamaan itsenäisyyttään.⁸⁵

---

⁸²”Wõõrapäraste nimede andmine oli piinlik vahelüli eestlaste ajaloos. Me peame kõrvaldama selle ajaloos wiperuse, ütles peaministri aset. K. Einbund. – Eestipärasel nimel on suur tähtlus isiku ja rahvuse seisukohalt.”, Kaja 14.1.1935, s. 4; ”Meie rahva suured eesmärgid. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne.” VM 18.2.1935, s. 5; ”Esiwanemate waim olgu meile juhtijaks. Peaministri asetäitja K. Einbundi=Eenpalu kõne koolijuhtide kokkutulekul.” Kaja 18.2.1935, s. 6.

⁸³”Kõned riigi ja omavalitsuse juhtide kokkutulekul. Omavalitsuste ülesanded praegu ja lähemas tulevikus. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne omavalitsuse juhtidele.”, Kaja 18.1.1935, s. 6.

⁸⁴”Kõned riigi ja omavalitsuse juhtide kokkutulekul. Omavalitsuste ülesanded praegu ja lähemas tulevikus. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne omavalitsuse juhtidele. K. Einbundi lõpusõna.”, Kaja 18.1.1935, s. 7.

⁸⁵”Meie rahva suured eesmärgid. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne.” VM 18.2.1935, s. 4.

Einbundin mukaan ulkopuoliset pitivät virolaisia yksinkertaisena talonpoikaikansana, jolla ei ollut korkeakulttuuria, mutta he olivat väärässä. Hän korosti sitä, että kulttuuri ei ilmene ainoastaan ulkoisesti, vaan myös sisäisesti kansan joukkohengessä ja voimassa. Virolaisia lapsia opettaessa ja kansakunnan päämääriä tarkasteltaessa oli hänen mukaansa lähde ensinnäkin siitä, että tällä maapaikalla eli ja elää kulttuurikansa, joka päätään ei paina päätään, eikä taivu niiden edessä, jotka luulivat virolaisen kansan ja kulttuurin olevan nuori. Puheessaan Einbund painotti sitä, että kansan nykyiset päämäärät voivat menneisyydestä johtuen olla ainoastaan valtavia. Historiasta voidaan katsoa millaisia urhoollisia tekoja esivanhemmat tekivät puolustaessaan asuinpaikkaansa ja synnyinmaataan.⁸⁶

Einbund totesi jo mainittujen päämäärien lisäksi virolaisten yhtenä suurena päämääränä olevan kasvattaa omaa henkistä ja myös määrällistä voimaa. Virolaisilla esi-isillä oli samat päämäärät tuhansien vuosien aikana. Välillä virolainen kansa omaksui vieraita oppeja, mutta ne muodikkaat opit katosivat historiaan ja kansa palasi omiin vanhoihin vakaumuksiinsa, jotka perustuivat oman hengen ja voiman vahvuuteen. Myös oppineet ovat välillä kääntyneet kansansa vakaumuksia vastaan, mutta lopulta aina käännettiin takaisin oman kansan henkeen, koska se siunasi virolaisia. Ilman sitä vanhaa vakaumusta virolaiset eivät olisi kyenneet asettumaan vihollista vastaan. Hänen mukaansa kansa ja kansakunta perustuivat aina ikuisuuden ja muinaisen olemassaolon tunteille. Kansa tuhoutuisi ennen pitkää, jos sen ajattelevalla osalla, intellektuelleilla, ei olisi tunnetta kansan muinaisesta asemasta, muinaista jatkuvuuden tunnetta ja uskoa kansan omiin ihanteisiin. Einbund korosti sitä, että opettajien tuli istuttaa lapsiin muinaisia pyrkimyksiä ja tunteita, jotka vanhuudestaan huolimatta olivat edelleen elinvoimaisia. Jos lapsille opetetaan niille vastakkaisia oppeja, niin tehdään syntiä omia esi-isiä ja esiäitejä kohtaan. Hän painotti puheessaan sitä, että usko virolaisuuden suureen aatteeseen oli johdattanut virolaista kansaa vuosituhansia.⁸⁷

Epämääräinen puhe virolaisten muinaisista päämääristä, vakaumuksista, tuhatvuotisesta historiasta ja olemassaolosta pyrki istuttamaan kansaan tunnetta, että virolaisuudella oli kauas ulottuvat juuret ja oikeus siten ajatella virolaiset vanhana kulttuurikansana muiden kansojen rinnalla. Toki virolaisiksi nykyisin nimitetty kansa oli elänyt alueella vuosituhansia ja he olivat tuottaneet kansantaidetta, mutta virolaisiksi he tuskin olivat itseään mieltä-

---

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ ”Meie rahva suured eesmärgid. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne.” VM 18.2.1935, s. 4; ”Esiwanemate waim olgu meile juhtijaks. Peaministri asetäitja K. Einbundi=Eenpalu kõne koolijuhtide kokkutulekul.” Kaja 18.2.1935, s. 6.

neet ennen 1800-lukua tai uskoneet virolaisuuden suureen aatteeseen pitäen päämääränään virolaisuuden ja Viron säilyttämistä.

Päts puhui kaukaisempaan historiaan liittyen muinaisen maan ja kansan arvostamisesta todeten Viron maanpinnan olevan pyhä esivanhempien maa-alueen ja virolaisuuden vuoksi kokemien vaivojen, taistelujen ja verenvuodatusten takia. Hän korosti sitä, että kun virolaiset osaisivat arvostaa oikein esivanhempiensa tekoja ja edelleen kasvattaa virolaisuuden tunnetta, niin kansasta tulisi voittamaton ja Viro jäisi ikuisesti vapaaksi. Kaikin puolin vahvan virolaisen kansan maata eivät kykenisi suuretkaan kansat valloittamaan.⁸⁸

Viron itsenäisyyspäivänä Päts puhui kansalle radion kautta Viron kansan kulttuurihistoriallisesta synnystä. Hän totesi virolaisten nyt itse hallitsevat vapaasti valtiotaan. Viron kansa ei ollut kuitenkaan syntynyt vasta nyt. Hänen mukaansa Viron kansa oli vuosisatoja vanha kulttuurikansa, joka vaikeissa oloissa varmasti askel askeleelta kulki vaikeuksien kautta voittoon.⁸⁹ Puheessaan Päts myös avasi Viron kirjavuoden. Hän painotti sitä, että ensimmäinen virolainen kirja painettiin 400 vuotta sitten ja painetulla sanalla oli suuri merkitys virolaisille. Painetun sanan avulla virolaisten oli mahdollista kehittää omaa henkeään. Ilman kirjallisuutta kansa ei voinut nousta kulttuurillisesti korkealle. ”Ainoastaan se kansa, joka voi sellaisesta henkisestä omaisuudesta, kuin kirja, saada loputtomasti uusia ajatuksia, tunteita ja innostusta, menee kulttuurisesti eteenpäin.” Hän totesi virolaisten eläneen taloudellisesti vaikeissa oloissa, eikä siten kirjallisuutta ollut voitu luoda Virossa niin paljon kuin jossain muualla. 400 vuotta oli kuitenkin pitkä aika, ja kansa oli hänen mukaansa rauhallisesti valmistautunut sinä aikana omaan itsenäisyyteensä ja valtionsa perustamiseen.⁹⁰

Itsenäisyyspäivän puheessaan Päts myös totesi virolaisäitien pitäneen lapsilleen koulua silloin, kun yleisiä kouluja ei ollut. Hän kertoi heidän opettaneen hämärissä tuvissaan kaikkein raskaimmillakin orjuuden ajoilla lapsensa lukemaan. Pätsin mukaan se selitti Viron kansan korkeaa kehitysastetta jo valloitusaikoina. Virossa lukutaidottomia oli hyvin vähän ja jo silloin pidettiin häpeänä sitä, jos aikuinen ei osannut lukea. Hänen mielestään Viron valtiolle ja menneisyyden kansalle voisi pystyttää muistomerkiksi veistoksen, jossa äiti

---

⁸⁸ ”Algkoolide juhatajate üleriiklik kokkutulek. 1317 koolijuhti `Estonias` koos. ~ Walitsuse tegevust kiideti üksmeelselt heaks. ~ 12. märts päästis kooli kuristiku serwalt. – Tülitsemise ajajärk on Eestist jäädavalt kadunud, ütles riigivanem. Rahvuslik kasvatus koolides süvendamisele.” Kaja 18.2.1935, s. 5.

⁸⁹ ”Riigivanem kõneles rahvale raadio kaudu. Terwitas kodanikke wabariigi aastapäewa puhul ja awas eesti raamataasta.” Kaja 25.2.1935, s. 5.

⁹⁰ Ibid.

opettaisi päreen valossa lapsiaan lukemaan. Se kertoisi hänen mukaansa elävästi virolaisten menneisyydestä ja kansan kehityksestä. ”Se pyrkimys valoon, joka niin kurjissa oloissa tehtiin, tekisi myös muille selväksi miksi me, köyhä pohjoinen maa, oltuamme sidottuina vuosisatoja sidottuina pääsimme niin pitkälle, että sopivalla hetkellä ravistimme pois vieraan vallan. Onnistuimme vaikeissa olosuhteissa luomaan valtion ja järjestämään, hallitsemaan ja kehittämään sitä edelleen. Meidän kansamme on aina tuntenut suurta tahtoa valkeuteen. Se pyrkimys valoon antaa meille myös nyt rohkeutta kehittää valtiotamme ja luo uskoa siihen, että valtiomme voi jatkaa vapaana valtiona myös tulevaisuudessa.”⁹¹

Tutkimuskirjallisuuden mukaan ensimmäiset säilyneet yhtenäiset vironkieliset tekstit ovat peräisin 1500-luvulta. Kansan opettaminen lukemaan oli ainakin osittain seurausta luterilaisuudesta, joka oli tullut Viroon saksalaisten hallitsijoiden kautta. Lutherin opin mukaisesti kansan oli saatava äidinkielellään tutustua Jumalan sanaan. Viron alueen lukutaitoisuusprosentti olikin hyvin korkea.⁹² 1800-luvulle asti Viron kirjakielen ja kirjallisuuden kehitystä tosin heikensi yhtenäisen kielen puuttuminen, sillä Virossa kirjakielen asemasta kilpailivat siihen asti toisistaan melko paljon eroavat etelä- ja pohjoismurre.⁹³ Puheissaan virolaisjohtajat eivät huomioi luterilaisuuden vaikutusta kansankielisen kirjallisuuden kehitykseen, eivätkä myöskään siihen, että viron kirjakielen asemasta kilpailivat ”eri kielet”. Virolaisjohtajat korostivat puheissaan vain kaikkia virolaisia yhdistäviä tekijöitä.

Lisäksi Päts kehotti itsenäisyyspäivän puheessaan katsomaan kunnioituksella menneisyyden virolaisia kirjailijoita ja runoilijoita. He kehittivät viron kieltä, loivat kansallisen kirjavaraston, johtivat virolaista henkeä ja opettivat elämänviisutta juuri ilman korvausta. Hänen mukaansa nyt olisi tärkeää koota tämä kirjallisuus yhteen koulujen ja seurojen kirjastoihin valaisemaan sekä menneisyyttä että tulevaisuutta.⁹⁴

Viron itsenäisyyspäivänä Eenpalu puhui Latviassa Viron itsenäisyyspäivän juhlissa virolaisten ja latvialaisten yhteisestä menneisyydestä. Hän totesi historiankulun yhdistäneen virolaiset ja latvialaiset, eivätkä viholliset kykenisi niitä erottamaan. Hän puhui Virosta, Latviasta ja Liettuasta vanhoina kulttuurikansoina. Baltian maiden ystävyys ja yhteis-

---

⁹¹ ”Riigivanem kõneles rahvale raadio kaudu. Terwitas kodanikke wabariigi aastapäeva puhul ja awas eesti raamatuaasta.” Kaja 25.2.1935, s. 5.

⁹² Raun 1989, s. 105–106; Uustalu 2005, s. 97–98; Zetterberg 2007, s. 153.

⁹³ Zetterberg 2007, s. 153.

⁹⁴ ”Riigivanem kõneles rahvale raadio kaudu. Terwitas kodanikke wabariigi aastapäeva puhul ja awas eesti raamatuaasta.” Kaja 25.2.1935, s. 5.

työn piti hänen mukaansa jatkua ja kehittyä, jotta ne voisivat yhdessä luoda kansojen tulevaisuuden valoisammaksi ja kauniimmaksi kuin oli Baltian kansojen menneisyys. Viron itsenäisyyspäivän puheessa Eenpalu käytti ensimmäistä kertaa termiä Viron valtiollinen uudestisyntyminen.⁹⁵

Eenpalu puhui jo vuonna 1934 itsenäisyyden uudelleensyntyä, mutta silloin hän jätti itsenäisyyden poliittisen ja valtiollisen ulottuvuuden epämääräisemmäksi. Nyt hän totesi, että Virolla oli ollut aiemminkin valtiollinen itsenäisyys. Euroopassa ei 1200-luvulla ollut puhtaita kansallisvaltioita⁹⁶ missään, eivätkä virolaiset historiantutkimuksen mukaan olleet niin kehittyneitä ja yhtenäisiä, että heillä olisi ollut minkäänlaista yhtenäistä hallintoa. Virolla ei siis ollut valtiollista itsenäisyyttä ennen 1900-luvun itsenäistymistä. Maa- ja kihlakuntien paikallishallinnoista menneisyydessä sen sijaan löytyy todisteita.⁹⁷

Isänmaan liiton kansanjuhliissa Eenpalu kertoi Jumalan hämärinä aikoina suojelleen virolaisia esivanhempia ja antaneen heille hengenväkevyyttä, joka auttoi kansaa historian valloitusaikoina. Viron kansan elämässä oli ollut paljon synkkiä hetkiä, mutta myös iloisia päiviä. Virolaisten henkeen istutettu sitkeys oli kantanut heitä vuosisatoja ja säilynyt heissä myös tähän päivään. Näistä asioista kertoivat hänen mukaansa muun muassa virolaiset kansanlaulut. Eenpalu puhui jälleen myös siitä, että vieraista opeista oli käännyttävä takaisin virolaisten esivanhempien aatteiden puoleen. Hän kehotti virolaisia perustamaan elämänsä virolaisille opeille sekä oman historiakulun opetuksille ja kokemuksille.⁹⁸

Elokuussa ja syyskuussa 1935 Päts puhui useaan otteeseen Viron kirjan 400. juhlavuoteen liittyen Viron kansan kaukaisemmasta historiasta pyrkien luomaan Viron kansalle suurta kulttuurista merkitystä jo menneisyydessä. Hän korosti puheissaan virolaisten korkeaa kehitystasoa menneisyydessä, jotta kansa tulisi itsevarmemmaksi ja tuntisi suurempaa yhteenkuuluvuutta. Hän esimerkiksi totesi, että Viron kansa oli niiden kansojen joukossa, jotka painoivat ensimmäisiä omia kirjoja suunnilleen silloin kun Amerikka vasta löydettiin. Sen vuoksi Viro sijoittui merkittävälle paikalle Euroopan kansojen joukkoon. Siitä ajasta

---

⁹⁵ ”Wälismail pühitseti Eesti iseseisvuspäewa. Läti ja Leedu lippude lehtes. Suured aktused mõlemal maal. Ka Helsingi ja Warssaw tuletasid meid soojalt meelde. Läti püstitab eesti langenuile mälestussamba. K. Eenpalu kõne Riias.” Kaja 25.2.1935, s. 1.

⁹⁶ Käsitettä kansallisvaltio tosin ei 1200-luvulla ollut olemassa.

⁹⁷ Zetterberg 2007, s. 48–50.

⁹⁸ ”Isamaaliidu rahvuspäew Elwas. Palju rahwast koos. Peaministri asetäitja K. Eenpalu kõne. Kodutütarte terwitus riigiwanemale. Kindral A. Tõnisson selgitas Isamaaliidu sihte.” Kaja 29.7.1935, s. 3.

lähtien hiljalleen kehittyivät virolaisten hengentuotteet. Hän totesi Viron kansan hallitsevan nyt itse itseään ja se oli edesauttanut sitä, että kulttuurialalla oli menty eteenpäin suurin askelin. Kehitystyön tuli jatkua, sillä hänen mukaansa kansa, joka ei kehitä kulttuuriaan jää muista kansoista jälkeen ja lopulta toisten alle.⁹⁹ Päts puhui jälleen myös äitien merkityksestä historiassa lukutaidon opettajina ja siitä, että kansan voima on sen henkisessä voimakkuudessa. Hän totesi virolaisten ymmärtäneen sen, ja se oli auttanut virolaiset nykyiseen itsenäisyyteen. Esivanhempien mallin mukaisen sitkeyden ja viisaan yritteliäisyyden jatkuessa Viro kehittyy varmasti eteenpäin myös henkisellä alalla.¹⁰⁰

Estoniassa järjestetyssä kirjavuoden juhlassa Päts kehotti virolaisia muistelemaan kansansa menneisyyttä ja palaamaan hengessään vuosisatojen taakse aikaan, jolloin ensimmäiset virolaiset kirjat ilmestyivät. Se aika oli virolaiselle kansalle ja yhteiskunnalla raskas ja vaikea. Hän totesi ensimmäisen virolaisen kirjan olleen kuitenkin se peruskivi, jonka päälle rakennettiin pienen kansan yhteisvoimin oma henkinen temppele. Mestareiden ja materiaalien puuttuessa rakennustyö oli vaikeaa, mutta siinä rakentamisessa oli hänen mukaansa päästy niin pitkälle, että henkisen temppelel päälle oli saatu katto. Ilman vuosisataista kulttuurista valmistautumista Viro ei olisi voinut astua koko Eurooppaa sekoittavasta ja muuttavasta maailmansodasta voittajana ulos. Päts totesi, että kansa ei voi jäädä vain nauttimaan voitetusta vapaudesta, vaan kansalla oli velvollisuus kehittää koko ajan omaa henkeään ja nostaa se kaikkea maallista korkeammalle. Viro ei voinut pienenä kansana väkivalloin astua suurten kansojen rinnalle, mutta hänen mukaansa monet pienet kansat säilyivät suurten kansojen keskellä, kun niillä oli korkea henkinen taso. Virolaisten ei pitänyt murehtia ainoastaan jokapäiväistä leipäänsä, vaan nousta vapaana kansana vapaassa valtiossa sellaista korkeammalle ja kehittää kulttuuriaan. Mitä korkeammalle Pätsin mukaan henkisesti nousee, sitä varmemmin ja väkevämmin rakennetaan Viron valtiota.¹⁰¹

Eenpalu puhui syyskuussa 1935 kirjavuoden juhlien johdosta kirjallisuuden, kulttuurin ja historian merkityksestä Viron kansalle. Hän kertoi, että virolaisten oli sanottu olevan nuori kansa ja myös virolaiset itse olivat sen uskoneet. Ensimmäinen virolainen kirja oli 400

---

⁹⁹ "Toetage oma esimestest kooli. Algkoolid ja rahwamajad ootawad kulttuurrahwale wäärilist sisutamist. Riigiwanema üleskute kodanikule raamatu-aasta puhul." VM 9.8.1935, s. 6.

¹⁰⁰ "Riigiwanem awas raamatunäituse. Rahwajõud seisab tema waimu tegewuses." VM 4.9.1935, s. 1; "Eesti raamatu 400-a. juubelinäitus. Wäljapandud 535 tähtsamat raamatut 1535 aastast algadest. Riigiwanem K. Päts pidas awakõne." Kaja 4.9.1935, s. 3.

¹⁰¹ "Eesti raamatu 400 a. juubeliaktus mõõdus võimsalt. Suur rahwamurd "Estonias". ~ Peei hulk sisukaid kõnesid. ~ Aktuse haripunktiks kujunes Eesti kirjanikkude ja teadlaste kroonimine auhindadega. ~ Ka teistest aktustest wõeti elawalt osa." Kaja 9.9.1935 s. 5.

vuotta vanha, mutta se ei tarkoittanut sitä, että viron kielen kirjain olisi vain 400 vuotta vanha. Eenpalu totesi viimeisten löytöjen todistaneenkin viron kielen kirjaimen olevan vanhempi. Virolaiset arvostivat itseään liian vähän. Hän totesi kansan toimineen väärin menneisyyttään kohtaan sillä, että se ei yksinkertaisesti ole tuntenut omaa historiaansa. Hänen mukaansa Viron historiaa olivat tutkineet vieraat tutkijat ja he olivat tehneet siinä Viron menneisyydelle niin paljon vahinkoa kuin olivat kyenneet. Eenpalu kertoi nuorten virolaisten tutkijoiden palauttaneen totuuden ja oikeuden Viron menneisyyden tutkimukseen vasta viime vuosina. He palauttivat virolaisten menneisyyden suuruuden.¹⁰²

Toisessa syyskuun puheessaan Eenpalu puhui siitä, että Viron todennäköisesti vanhinta kirjaa juhlietaan virolaisten herättämiseksi tietämään ja tuntemaan Viron kansan vanhaa kulttuuria ja muinaista asemaa. Yksilöt haluavat tuntea sukunsa historiaa ja niin tulee tehdä myös kansan. Hän korosti sitä, että virolaisten tuli olla ylpeitä siitä, että kansan historia ulottui kaukaisiin vuosisatoihin. Sitä todisti esimerkiksi 400 vuotta vanha virolainen kirja. Hän totesi historiantutkijoilla olevan vielä paljon tekemistä Viron historian selvittämisessä ennen ensimmäisen kirjan ilmestymistä. Virolaisten tuli Eenpalun mukaan olla ylpeitä myös siitä, että he olivat yhteisöllisessä järjestäytyneisyydessään muinainen kansa sekä siitä, että virolaiset olivat olleet kulttuurillisesti samalla tasolla heitä ympäröivien kansojen kanssa. Nuorten itsetuntemuksen ja virolaisen kansallistunteen tuli perustua uusiin tutkimuksiin, jotka valottivat Viron kansan korkeaa kehitystä vuosisatojen aikana, eikä sille virheelliselle kurjalle menneisyyskuvalle, joka aiemmin vallitsi. Hän totesi kirjavuoden yhtenä tavoitteena olevan kasvattaa virolaisten kansallista menneisyystietoa ja innoittaa virolaisia luovaan kulttuurityöhön kansansa tulevaisuuden hyväksi.¹⁰³

Virolaisjohtajat korostivat puheissaan usein uusia virolaisia tutkimuksia, joista oli apua Viron menneisyyden selvittämisessä. He painottivat lähes kaikissa Pätsin aikakauden alkuaikojen historiaa käsittelevissä puheissaan sitä, kuinka virolaisilla oli pidempi ja suurempi historia kuin oli luultu. Virolaisjohtajat eivät koskaan kuitenkaan esittäneet tutkimustuloksia tarkemmin tai maininneet tutkijoita nimiltä. Toisaalta kansa, joille puheet olivat suunnattuja mahdollisesti tiesi tuloksista muuta kautta, ja johtajat halusivat vain viitata niihin

---

¹⁰² "Murrang vaimulomingu aladel. Peainistri asetäitja K. Eenpalu kõne Raamatu-aasta pidustuste puhul näituse väljal 8. septembril." VM 9.9.1935, s. 9.

¹⁰³ "Raamatu-aasta pidustused Pärnus. Aktusel kõneles peaministri as. K. Eenpalu. Raekojas awati kultuurtegelaste näitus." Kaja 16.9.1935, s. 7.

luodakseen lisää uskottavuutta pyrkimyksiinsä kohottaa kansalaisten kansallista itsetuntoa ja virolaisten yhtenäisyyttä.

Puheessaan Wesner-seuran juhlissa syyskuun lopulla Eenpalu palasi jälleen kirjavuoden teemoihin käsitellen erityisesti yhtä kirjavuoden tunnuslausetta: ”Ase ja kirja käsi kädessä!” Hänen mukaansa ase ja kirja johtivat Viron kansaa tämän pitkissä taisteluissa. ”Ase on epäilemättä vanhempi. Kiitos sen Viron kansa on pysynyt omalla paikallaan tuhansia vuosia ja pysyy siinä nyt. Kirja ja sitä ennen kansan suullinen ja muu taiteellinen tuotanto on auttanut vaalimaan kansamme henkeä. Se on säilyttänyt meidän kielen, sydämen, meidän verenkin kaikista koitoksista huolimatta. Ase ja kirja – ne ovat kansaa varjelleet, antaneet tälle kasvot.”¹⁰⁴ Eenpalu puuttui lisäksi jälleen vierasperäisten nimien virolaistamiseen. ”Meidän esi-isillämme olivat toiset, kauniimmat nimet. Miksi meidän pitäisi jäädä meille välillä annettuihin vierasperäisiin, herraskaisiin nimiin. Myös nimien virolaistaminen on yhteydessä kirjavuoden henkeen. Meidän nuoret tutkijamme ovat antaneet meidän menneisyydelle sisällön, nyt meidän on huolehdittava, että meillä olisi myös tulevaisuus.”¹⁰⁵

Eenpalu avasi Koerussa muistomerkkin vuonna 1905 kaatuneille virolaisille. Hän totesi virolaisen kansan nousseen useaan otteeseen vuosisatojen aikoina vierasta valtaa vastaan. Yritykset eivät tuottaneet silloin tulosta, mutta ne ilmensivät virolaisten pyrkimystä vapautteen, itsenäisyyteen. Hänen mukaansa vapauspyrkimys ja pyrkimys itsenäisyyteen elivät kansassa polvesta polveen ja sitä todistivat yksittäiset henkilöt ja vapaustaistelut menneisyydessä.¹⁰⁶

Alkuvuodesta 1936 Eenpalu korosti jälleen Viron varhaista historiaa käsittelevissä tai sivuavissa puheissaan Viron vuosisataista historiaa ja vuosisataisia taisteluja virolaisten ikivanhoja vihollisia vastaan. Hänen mukaansa Viron historia koostui taisteluista Viron alueesta virolaisten ikivanhoja vihollisia vastaan. Virolaiset olivat joutuneet koko historiansa ajan tuntemaan vieraiden himon heidän maahansa, jonka sijainti oli hyvin merkitykselli-

---

¹⁰⁴ ”Peaministri asetäitja K. Eenpalu Wesneri peopäew. Pühapäeal pühitses Wesneri raamatukogu 25a. juubeli. – Peaministri asetäitja oli noore üliõpilasena seltsi asutajaks. – Riigiwanema annetus juubilarile.” Uus Eesti (UE) 23.9.1935, s. 7.

¹⁰⁵ ”Peaministri asetäitja K. Eenpalu Wesneri peopäew. Pühapäeal pühitses Wesneri raamatukogu 25a. juubeli. – Peaministri asetäitja oli noore üliõpilasena seltsi asutajaks. – Riigiwanema annetus juubilarile.” UE 23.9.1935, s. 7.

¹⁰⁶ ”K. Eenpalu awas Koeurus mälestussamba 1905. aasta jõuluõhtul mahalastud vabaduse nõudjatele.” UE 30.9.1935, s. 1.

nen.¹⁰⁷ Eenpalu totesi idän ja lännen taistelleen Virossa vuosisatoja, viimeksi Viron valtiol-
lisen uudestisyntynyt päivinä. Virolaisuuden puolesta käytyjen taistelujen takia Viron tuli
olla pyhä kaikille virolaisille.¹⁰⁸ Tammikuun lopussa 1936 puheessaan maanviljelijöille
hän otti jälleen esille virolaisten vuosisataisen historian ja kehotti virolaisia katsomaan
taakseen ja ottamaan esimerkkiä esivanhempien uskosta Jumalaan ja maan pyhyyteen. Hä-
nen mielestään virolaisten tuli katsoa vuosisataiseen menneisyyteensä myös voiman ja
rohkeuden saamiseksi tähän päivään.¹⁰⁹

Virolaiset sotivat muinaiseksi vapaustaisteluksi nimitetyssä sodassa saksalaisia valloittajia
vastaan 1200-luvun alussa. M. Ojamaan ja A. ja T. Varmaksen suomeksi vuonna 1944 jul-
kaistussa teoksessa todettiin virolaisten tappioon päättyneestä sodasta: ”Vapaan ja itsetie-
toisen, kaikki vihollisensa voittamaan tottuneen kansan tavoin alkoivat virolaiset rohkeasti
taisteluun saksalaisia ja näiden liiviläis-lätiläisiä apujoukkoja vastaan...” ”Kun aluksi ne
maakunnat, joihin saksalaiset tekivät hyökkäyksiä, koettivat tehdä vastarintaa yksitellen,
alkoivat vähitellen yhä useammat maakunnat, sitä mukaa kuin havaittiin saksalaisten todell-
linen aikomus vallata koko maa, ottaa osaa taisteluun.”¹¹⁰ Zetterberg sen sijaan toteaa *Vi-
ron historia* -teoksessaan, että virolaisten puolustusta vaikeutti keskitetyn toiminnan puute.
Useampi maakunta sai yhdistettyä voimansa vain muutamissa yhteyksissä. Hänen mukaan-
sa perinteisesti on katsottu, että virolaiset tekivät lujaa vastarintaa saksalaisille, mutta hän
muistuttaa, että valtaustaisteluista kertova tärkein lähde eli *Liivinmaan Henrikin kronikka*
todennäköisesti liioitteli virolaisten vastarintaa oikeuttaakseen saksalaisten aggression.¹¹¹

Virolaisjohtajat puhuivat Pätsin kauden alkuaikoina usein enempää selittämättä taistelujen
täyttämistä vuosisadoista. Viron alueella kyllä tutkimuskirjallisuudenkin mukaan sodittiin
hyvin paljon myös 1200-luvun taistelujen jälkeen. Lisäksi virolaisia soti suuressa Pohjan
sodassa Ruotsin sotaväessä. Myöhempien vuosisatojen sodissa virolaisia oli Venäjän sota-
joukoissa.¹¹² Taisteluissa vuosisatojen aikana virolaisilla saattoi olla pyrkimys henkilökoh-
taiseen vapauteen, mutta ei ollut yhtenäistä virolaista kansaa, joka olisi sotinut vihollisia

¹⁰⁷ ”Võõrad mõjud Eestist eemale! Ühise mõtlemise ja kokkuhoidmise aasta puruneb ka tugevai vaenlane. Pea-
ministri asetäitja K. Eenpalu kõneles Rakvere isamaalikul vabastamispäeval.” UE 13.1.1936, s. 3.

¹⁰⁸ ”K. Eenpalu kõneles Jõhvis ja Narvas. Kogu rahva huvid on kaalul. Võõraste võimude keerutused meie kodu-
maa ümber tulevad tagasi tõrjuda. Narva ja Alutaguse vabastamispäeva hoogne pühitsemine. – Peaministri asetäitja
töölise ja vene vähemusrahva keskel.” UE 20.1.1936, s. 1.

¹⁰⁹ ”K. Eenpalu Wana-Ruuste lõikuspeol. Suur waimustus põlluharijate koosviibimisel. Kõik lubasid hääletada
Rahvuskogu poolt.” UE 31.1.1936, s. 26.

¹¹⁰ Ojamaa ja Varmas 1944, s. 50–51.

¹¹¹ Zetterberg 2007, s. 73–74.

¹¹² Esim. Zetterberg 2007, s. 260, 488.

vastaan. Tosin Eenpalukaan ei välttämättä ainakaan aina itsenäistymispyrkimyksistä puhuessaan tarkoittanut valtiolliseen tai kansalliseen itsenäisyyteen pyrkimistä, vaan henkilökohtaisen vapauden saavuttamista.

Helmikuussa 1936 Eenpalu puhui koko kansalle *Rahvuskogun* koolle kutsumisen johdosta. Hän korosti puheessaan Viron pitkää historiaa ja yhteisöllisyyden ja yhteistyön merkitystä kansan kehitykselle. Hänen mukaansa Viron kansa oli säilynyt muinaisista ajoista tähän päivään sen johdosta, että ikivanhalla Viron kansalla oli uskoa Jumalaansa, kohtaloonsa ja itseensä. Virolainen kansa oli säilynyt Viron maapinnalla 1000 vuotta myös siksi, että sillä oli ollut vahva usko ja pyhyiden tunne elinpaikkaansa kohtaan. Ne alkuperäiset vahvimmat tunteet olivat peräisin *Kalevipoegin* päiviltä, muinaisista ajoista. Eenpalu totesi kansan, jolla ei ole uskoa oman elintilan pyhyteen tulevan helposti taipuisaksi kaikkia ulkoa tulevia vaikutteita kohtaan ja muuttuvan ”yhdenpäivän kansaksi”. Hän painotti sitä, että menneisyyden taistelujen ajoista virolaisten tuli ottaa nykyisen taistelun aatteeksi varma usko Viroon. Kaikki Viron kansalaiset olivat kutsuttuja jatkamaan elämäntaistelua ja vahvistamaan Viron kohtaloa tulevaisuudessa. Hän totesi Viron kansalta otetun paljon historian aikana, mutta takaisin voitettuja alueita tai oikeuksia ei kukaan kykenisi heiltä enää ottamaan. Hänen mukaansa virolaisten oli kuitenkin edelleen yhtenäistettävä rivejään, jotta Viron valtiojärjestys muuttuisi pysyväksi ja varmaksi.¹¹³

Pätsin aikakauden alkuvuosina virolaisjohtajat käsittelivät Viron kaukaista historiaa lähinnä epämääräisenä puheena virolaisten vuosisataisesta tai vuosituhantisesta historiasta ja virolaisten säilymisestä kansana läpi aikojen. Puheiden mukaan virolaisten olemassaolo kansana oli täysin selvä asia. Eenpalu puhui useaan otteeseen vierasperäisten nimien virolaistamisesta käsitellen nimiä historian miehitysten jäänteinä, joita ei tullut säilyttää. Hänen mukaansa virolaisilla oli menneisyydessä omat kauniit nimet eivätkä vierasperäiset pakolla virolaisille laitetut nimet kuuluneet heille. Eenpalu ja Päts puhuivat molemmat kirjan 400-vuotiasjuhlaan liittyen melko paljon virolaisten korkeasta sivistystasosta jo menneisyydessä käyttäen esimerkkinä sitä, että Virossa oli painettu kirjoja jo hyvin varhain ja lukutaito oli yleistä virolaisten keskuudessa. Kaikki virolaisjohtajat käsittelivät virolaisten taistelujen täyttämää historiaa ja menneisyyden vapaustaisteluja. Eenpalu näki muita johtajia vahvemmin niiden kuvastaneen sekä virolaisissa aina ollutta pyrkimystä vapauteen että

---

¹¹³ ”Üksmeel ja meelekindlus viivad sihile. Et riigikord kujuneks kindlaks, selleks kutsume kokku Rahvuskogu. Peaministri asetäitja K. Eenpalu kõneles kogu maale.” UE 17.2.1936 s. 4.

uskoa omaan maahan ja virolaisuuteen. Taistelujen yhteydessä puheissa myös viitattiin virolaisten ikivanhoihin vihollisiin, mutta käsitettä ei aukaistu kuulijoille sen enempää. Yleisesti aikakauden puheissa korostettiin virolaisuuden muinaisuutta, mutta ilman tarkempaa kuvausta ajasta tai tapahtumista.

3.2 Askeleittain kohti parlamentarismia: helmikuusta 1936 vuoteen 1938

Konstantin Päts, Johan Laidoner ja Kaarel Eenpalu käsittelivät kaikki vuosien 1936 ja 1937 puheissaan Viron historiaa ennen kansallista heräämistä enemmän kuin aiempina vuosina. Päts ja Eenpalu viittasivat puheissaan Laidoneria enemmän Viron kaukaiseen historiaan, mutta myös epämääräisemmin Laidonerin käyttäessä yleensä puheissaan konkreettisempia esimerkkejä historiasta.

Viron tasavallan itsenäisyyspäivän juhlassa Laidoner puhui siitä, että Venäjän ja Saksan kanssa oli saatu luotua hyvät suhteet vaikeuksista huolimatta. Menneisyyden perintö, vuosisatojen aikainen syvä epäluottamus Saksaa kohtaan oli vaikeuttanut tilannetta. Hän totesi, että teoreettisesti Viroa voi uhata vaara sen suurien naapurien puolelta, ja muun muassa sen vuoksi oli erityisen tärkeää luoda näihin hyvät suhteet. Hän käsitteli puheessaan myös väitettä, jonka mukaan Viro sijaitsee geopoliittisesti vaarallisessa paikassa. Laidonerin mukaan se oli niin satoja vuosia sitten, mutta aikana, jolloin ensisijaisena kulkuväylänä eivät olleet enää vesireitit, sijainti ei ollut enää niin vaarallinen. Hän kehotti virolaisia katsomaan rohkeasti tulevaisuuteen.¹¹⁴

Marraskuussa 1936 ja uudelleen joulukuussa 1937 Laidoner puhui yleisesti siitä, että sota ei sillä hetkellä uhannut Viroa. Sitä vakuuttaakseen hän otti taas esille Viron vaaralliseksi väitetyn geopoliittisen sijainnin. Hän totesi taas Viron alueen sijainnin olleen vaarallinen kaukaisessa historiassa. 1100- ja 1200-luvuilla Itämeren yli menivät suuret kauppareitit, joiden kautta oltiin yhteydessä kauaksi, jopa Kaspianmeren ympäristöön. Sijainnilla oli suurta merkitystä vielä suuren Pohjan sodan aikaan, koska silloiselle Venäjän valtiolle Itämeri oli ikkuna Eurooppaan ja merireitit olivat tärkein liikkumisväylä. Vielä maailmansodan aikaan Venäjän pääkaupunki sijaitsi lähellä Itämerta ja Viron sijainti sen puolustami-

¹¹⁴ ”Eesti võib julgelt tulevikku vaadata. Kindral J. Laidoneri kõne Vabariigi aastapäeva peaahtusel.” UE 25.2.1936, s. 5.

sessä oli keskeinen. Neuvosto-Venäjä siirsi pääkaupunkinsa kauemmaksi sisämaahan, takaisin Moskovaan. Hänen mukaansa Viron alueella ei ollut siten enää niin suurta merkitystä suuren itänaapurin puolustuksessa.¹¹⁵

Laidoner puhui vaikeudesta solmia hyvät suhteet Saksaan ja Venäjään, mutta vain Saksasta hän puhui menneisyydestä periytyvän virolaisten syvän epäluottamuksen kohteena. Toteamus tuntuu hieman omituiselta, koska Viro oli viimeiset parisataa vuotta ollut nimenomaan osana Venäjää eikä Saksaa. Saksalaisvihaa tai epäluottamusta kuitenkin selittää baltiansaksalaisten johtoasema yhteiskunnassa myös Venäjän vallan aikana. Zetterbergin mukaan virolaiset eivät tunteneet itsenäisyytensä ajalla ”ryssävihaa”. Todelliseen vihaan johtaa yleensä pelko jotakin kohtaan, eivätkä virolaiset voitettuaan vapaussodassaan puna-armeijan tunteneet venäläisiä kohtaan niin suurta pelkoa, että se olisi johtanut vihaan heitä kohtaan. Ennen toista maailmansotaa virolaisille ainoastaan saksalaiset olivat perivihollisia.¹¹⁶ Laidonerin puhe oli suunnattu vakuuttamaan virolaiset siitä, että sotaa ei tarvitse lähiaikoina pelätä. Hän pyrki siihen puhumalla hyvistä naapurisuhteista jopa Saksan ja Neuvostoliiton kanssa, ja kumoamalla historiaan pohjaavan väitteen Viron vaarallisesta geopoliittisesta sijainnista. Hän oli mahdollisesti oikeassa siinä, että Viron sijainti oli ollut menneisyydessä vaarallisempi kuin 1930-luvulla. Kansainvälisesti epävakaina aikana Viro sijaitsi kuitenkin Neuvostoliiton ja Neuvostoliittoa valloittamaan haluavien kannalta strategisesti tärkeällä paikalla, kuten myös muut Baltian maat ja Suomi.

Kesäkuussa 1936 Päts käsitteli kahdessa voitonpäivän ympärillä pitämässä puheessaan virolaisten muinaista historiaa. Hän totesi voitonpäivänä juhlistettavan Viron kansan kymmenten sukupolvien itsepintaisten kansallisten tavoitteiden ja unelmien täyttymistä. Hänen mukaansa Viron kansallissankarit eivät vuodattaneet vertaan vieraiden kansojen alistamiseksi, vaan oman muinaisen ja pyhän maansa vapauttamiseksi, jotta se jäisi ikuisesti vapaaksi. ”Voitontulien luona julistamme ja lupaamme juhlallisesti kaikille: me emme ojenna kättämme vieraan maan ja omaisuuden perään, mutta me emme myöskään ikinä salli vieraiden kurotella meidän isänmaamme tai omaisuutemme puoleen.”¹¹⁷

---

¹¹⁵ ”Sõja hädaohtu praegu ei ole. Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne põllutöökoja kongressil.” UE 30.11.1936, s. 6; ”Eesti ümbrus on Euroopas üks rahulikumaid. Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri välispoliitline kõne Isamaaliidu kongressil.” UE 6.12.1937, s. 3.

¹¹⁶ Zetterberg 2007, s. 512-513.

¹¹⁷ ”III võidupühaks. Riigivanem K. Pätsi läkituskiri.” UE 22.6.1936, s. 1.

Toisessa puheessaan Päts jälleen korosti sitä, että voitonpäivä ei ollut pyhitetty ainoastaan niille, jotka vapaussodassa taistelivat Viron itsenäisyyden puolesta. Voitonpäivänä kunnioitettiin myös niitä virolaisia, jotka kauan sitten toimivat varmassa uskossa paremman tulevaisuuden puolesta. ”Meidän kansa ei ole koskaan muilta vapauttaan anonut. Se on ennemmin kärsinyt, kuin muiden armosta ottanut itsenäisyyttään tai vapauttaan. Me voimme nyt vapaana kansana kansojen perheessä järjestää elämäämme. Me emme saaneet itsenäisyyttämme minään lahjana tai armopalana. Meidän miehekkäät miehet ja kunnolliset naiset yhteistuumin kärsivät raskaat taistelupäivät. Sen johdosta olemme voittaneet itsenäisyytemme sekä saavuttaneet mahdollisuuden rauhallisesti kehittää omaa valtiotamme ja päättää kohtalostamme itse. Tämä päivä olkoon pyhitetty niiden suurten ja raskaiden taistelujen muistoksi, joita kansamme on täytynyt käydä kaikkina aikoina.”¹¹⁸

Pätsin mukaan ei tullut mieltä vain mennyttä, vaan oli myös luvattava rohkeasti ja tarkokkaasti puolustaa kotimaata myös tulevaisuudessa. Hän alleviivasi kuitenkin samalla sen tärkeyttä, että nuori sukupolvi oli tietoinen niistä suurista vaikeuksista, joilla itsenäisyys saavutettiin. Nuorten tuli tuntea kansansa historia. Viron kansa oli painettu alas, mutta se piti sankarillisesti kiinni omasta tahdostaan pitämättä koskaan itseään voitettuna. Kansan hengessä pysyi aina tahto vapautua ja sitä todistavat kansanrunot ja -laulut. Nuorten tuli tuntea suurta kiitollisuutta niitä kohtaan, jotka toivottomilta tuntuneina raskaina aikoina tekivät kaikkensa, jotta kansallinen itsetunto kasvaisi ja virolaiset saavuttaisivat itsenäisyyden. Pätsin mukaan virolaista kansaa eivät kenneet vuosisatojen aikana lyömään vieraat, hävittävät sodat eivätkä tuhoisat sairaudet. Virolaiset janosivat aina vapautta ja parempaa tulevaisuutta, ja saavuttivat sen. Virolaisten menneisyys antoi hänen mielestään virolaisille voimaa ja rohkeutta luottaa myös nyt parempaan tulevaisuuteen.¹¹⁹

Päts puhui jälleen vuoden 1936 voitonpäivänpuheissaan virolaisissa aina säilyneestä vapaustahdosta ja vuosisataisista taisteluista kansan itsenäistymiseksi. Kuten aiemmissa vuoden 1934 ja 1935 puheissa Hänen puheensa oli täynnä hyvin epämääräistä menneisyyspuhetta. Konkreettisia esimerkkejä käydyistä muinaisista taisteluista ei esitetty. Puhe oli luonnollisesti suunnattu nostattamaan virolaisten itsetuntoa kansakuntana, joka oli aina pyrkinyt vapauteen. Saavutettua vapautta virolaisten oli Pätsin mukaan vaalittava viimeiseen asti jo pelkästään velasta heidän esivanhemmille. Hän myös halusi kasvattaa virolaisten ylpeyttä

---

¹¹⁸ ”Riigivanem K. Pätsi kõne võidupühal.” UE 25.6.1936, s. 2.

¹¹⁹ Ibid.

sillä, että päitä ei ollut painettu alas, anottu mielistellen vapautta tai saatu itsenäisyyttä keneltäkään lahjana, vaan sen puolesta oli kärsitty ja taisteltu vapaussodassa ja jo sitä ennen.

Kesäkuussa 1936 Päts puhui heimokansojen kongressissa virolaisten, suomalaisten ja unkarilaisten menneisyydestä ja sukulaisuudesta. ”Me olemme kuin kauaksi vaeltaneet veljet, jotka ovat vuosisatojen jälkeen löytäneet jälleen toisensa. Veljeskansat iloitsevat siitä suuresti ja tuntevat, että kohtalon iskuista huolimatta jotain yhteistä ja ikuista on jäänyt kansoihin, ja se on yhteinen veri ja alkuperä. Me suomalais-ugrilaiset kansat olemme toimineet muille kansoille linnakkeina, joissa ne ovat voineet vapaasti omaa kulttuuriansa kehittää.” Hän totesi, että esimerkiksi virolaisia oli luultu kansojen perheestä katoavaksi, tulevaisuudettomaksi kansaksi, jonka kieltä oli katsottu kuin jäännettä. Unkarilaiset, suomalaiset ja virolaiset kärsivät toisten kansojen vallan alla ja ponnistelivat samalla oman kulttuurin kehittämiseksi. Hänen mukaansa se muinainen yhteinen veri auttoi ja myös auttaa tulevaisuudessa kansoja voittamaan vaikeudet. Päts korosti sitä, että kukaan ei lahjoittanut näille kansoille vapautta, vaan kansojen muinaiset pyrkimykset ja varma itsenäisyyden tahto nostivat ne suurten taistelujen kautta nykyiseen asemaan. Hän käsitteli puheessaan samaan tapaan kuin voitonpäivänä virolaisten kärsimyksiä ja taisteluja vapautensa puolesta linkittäen taisteluun nyt myös virolaisten sukulaiskansat ja heidän taistelunsa. Hän totesi, että kongressin merkitys ei ollut ainoastaan kulttuurinen, vaan sen tarkoitus oli lisäksi auttaa näitä kansoja lujittamaan keskinäistä yhteistyötään, puolustamaan oikeuksiaan ja siten lujittamaan itsenäisyyttään. Tosin kulttuurityölläkin oli merkitystä itsenäisyyden vahvistamisessa, sillä kulttuurikansoja ei ollut enää mahdollista sortaa.¹²⁰

Kaarle XII:n muistomerkin paljastamistilaisuudessa Laidoner puhui ruotsalaisten, suomalaisten ja virolaisten yhteisestä menneisyydestä. Menneisyydessä valtiot toimivat ja taistelivat yhdessä yhden valtiovallan alla. Hänen mukaansa jokainen valtio eli nyt itsenäistä elämää, mutta keskinäinen luottamus, ymmärrys ja yhteistyö jatkuivat. Laidoner kertoi puhuttavan paljon kaikenlaisista liitoista, mutta hän totesi pitävänsä poliittisia liittoja tärkeämpänä vapaata yhteistyötä, keskinäistä ymmärrystä ja kanssakäymistä niin kulttuurillisella kuin taloudellisella alalla. Kahden vuosisadan ajan Viron kansan välitön kosketus Ruotsin kansaan ja ruotsalaiseen kulttuuriin oli kohtalon pakosta katkaistuna. Intensiiviseksi lyhyessä ajassa kehittynyt valtioiden välinen yhteistyö alkoi uudelleen virolaisten saavutet-

---

¹²⁰ ”Höimlaste kultuurpäevad algasid. Riigivanem K. Pätsi sõnavõtt.” UE 26.6.1936, s. 5; ”Meid ühendab põline terve veri. Riigivanem K. Pätsi sõna.” 27.6.1936, s. 2.

tua jälleen itsenäisyyden. Hän oli varma, että yhteistyö ruotsalaisten ja myös suomalaisten kanssa entisestään syvenisi. Hän myös uskoi, että yhteistyö ja keskinäinen luottamus olivat parhaimmat vakuudet siihen, että valtioiden keskinäisiä suhteita eivät tulevaisuudessakaan synkettäisi pilvet kansainvälisellä taivaalla.¹²¹

Virolaisjohtajien puheissa oli näkyvässä aina selvä jako Viron ”ystävävaltioihin” ja ”vihollisvaltioihin”. Hyviä suhteita kaikkiin valtioihin korostettiin, mutta toiset valtiot olivat aina kuvattuja ”hyvinä” valtioina. Näiden hyvinä kuvattujen valtioiden menneisyys oli hyvin samantyyppinen kuin Viron. Venäjä ja etenkin Saksa olivat aina, joskaan eivät täysin suoraan mainittuina ”pahoja” menneisyyden sortajavaltioita. Laidoner toteutti samanlaista jakoa omassa puheessaan puhuen Ruotsista ja Suomesta ystävävaltioina ja Venäjistä valtioina, jonka takia välitön kosketus Ruotsin kansaan ja kulttuuriin oli parisataa vuotta katkaisuina. Puheilla oli todennäköisesti tarkoitus vakuuttaa kyseisten ystävävaltioiden vierailijat Viron itsellisyydestä suhteessa entisiin ”miehittäjiin”. Päts ja Laidoner korostivat Viron yhteistyöhalukuutta vierailijoiden emämaiden kanssa ja he pyrkivät vahvistamaan sitä puheillaan kansojen yhteisestä historiasta ja sukulaisuudesta. Mahdollisesti yksi tarkoitus oli lisäksi vakuuttaa virolaiset siitä, että tarpeen tullen Virolle löytyisi tukijoita ja ystäviä.

Eenpalu puhui jälleen elokuussa 1936 Läänemaan kansanpäivillä virolaisten menneisyydestä ja virolaisuuden aatteesta, jonka tuli yhdistää ja kannatella virolaisia myös nyt ja tulevaisuudessa. Hän totesi, että virolaisten tärkeimpänä tehtävänä oli olla virolaisia ja jäädä virolaisiksi. Hänen mukaansa se tarkoitti sitä, että virolaisten tuli ottaa omakseen kaikki ne pyrkimykset ja ajatukset, jotka johtivat virolaisia esivanhempia vuosituhansien aikana. Oli si virhe mennä teille, jotka veisivät virolaisia kauemmaksi esi-isistään, ja niin tapahtuessa virolaisilla ei olisi enää kansaa, isänmaata eikä iäisyyden tunnetta.¹²²

Elokuussa 1936 Laidoner puhui A. H. Tammsaaren muistomerkin julkistamisjuhliissa lähinnä kansallisesta heräämisestä, mutta hän viittasi myös Viron aiempaan historiaan. Hänen mukaansa virolainen kansa hallitsi ja vaikutti Itämeren itälaidalla satoja vuosia, mutta

---

¹²¹ ”Narva ausamba avamine lumetormis. Mitu tuhat inimest ajaloolisel lahinguväljal. – Rootsi prints avas samba. – Kindral J. Laidoneri sõnavõtt. – Palju pärgi rootslastelt, soomlastestelt ja eestlastel. Kaitseväge ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne.” UE 19.10.1936, s. 3.

¹²² ”4000 inimest Läänemaa rahvuspäeval. K. Eenpalu suur poliitiline kõne. Rahvuskogu valimised tulevad käesoleva aasta lõpul. ~ Eesti on ja jääb demokraatiaks. ~ Endist killunemist enam ei tule! ~ Oleme eestlased ja jääme eestlaseks.” UE 10.8.1936, s. 1.

katosi sitten historian näköpiiristä. Viron kansa vaipui horrokseen ja vasta 1800-luvun heinäkuun aikana jälleen nousi historian näyttämölle.¹²³

Eenpalu puhui muita johtajia enemmän virolaisuudesta ja muinaisista virolaisia johtaneista aatteista. Pätsin aikakauden ensimmäisinä vuosina hän korosti muinaisten virolaisten vapauspyrkimyksiä ja heidän jo silloin sisäistämää virolaisuutta. Virolaisjohtajien puheille ainuisista vapauspyrkimyksistä ja virolaisuuden olemassaololle voi löytää pohjan ja uskottavuutta esimerkiksi ”muinaisesta vapausajasta”, joka päättyi tappioon ”muinaisessa vapaustaistelussa”. 1930-luvun virolaisille nämä käsitteet olivat tuttuja ja pohjautuivat silloiseen ”historiantutkimukseen”. Nykytutkimus on todistanut, että muinainen vapausaika ei ollut aivan sellainen kuin 1930-luvulla ajateltiin, eivätkä virolaiset taistelleet muinaisessa vapaussodassaan yhdessä alueensa puolesta. Virolaista kansaa kansana ei ollut ennen 1800-lukua eikä edes yhtenäisen valtion esimuotoa.¹²⁴

Marika Mägin mukaan Viron itsenäisyyden ajalla Viron muinaisaika kuviteltiin harmonisena aikakautena, jossa sosiaalista eriarvoisuutta ei juuri ollut. Yhteiskunnan paikallishallinnot kuviteltiin hyvin yhteisöllisiksi ja tasa-arvoisiksi. Vasta saksalaisten tultua Viroon yhteiskunta eriarvoistui ja muuttui feodaaliseksi. Kehitys feodaaliyhteiskunnaksi oli uusien tutkimusten mukaan alkanut alueella kuitenkin jo ennen saksalaisten tuloa. Muinaista vapaustaistelua käsittelevään *Henrikin Liivinmaan kronikkaan* pohjautuneet historiantutkimukset Viron itsenäisyyden aikana ja sen jälkeenkin ovat jatkaneet käsitystä siitä, että Viron alueen kahdeksan maakuntaa yhdessä puolustivat alueitaan saksalaisia vastaan. ”Virolaisuuden” voisi siis sanoa löytyneen ainakin silloin kun löydettiin yhteinen vihollinen, mutta Mägin mukaan kronikka ei ole täysin totuudenmukainen, vaan kirjoitettu lähinnä saksalaisaggression oikeuttamiseksi ja siksi siinä liioitellaan ”virolaisten” vastarintaa ja yhteistyötä.¹²⁵ Myös Zetterberg toteaa *Viron historia* teoksessaan, että kaikki Viron maakunnat eivät missään vaiheessa liittoutuneet vihollista vastaan.¹²⁶ Muinaisia virolaisia johtaneet virolaisuuden ja vapauden aatteet eivät kuulosta kovin realistisilta aatteilta kaikkia ”virolaisia” yhdessä koskettavina, vaan ennemminkin voisi ajatella vapauspyrkimyksiä ja tiettyä kansallista yhtenäisyyttä ilmenneen kihlakunta- tai korkeintaan maakuntatasolla.

---

¹²³ ”Suurejoonilised pidustused Albus. Kindral J. Laidoner avas A. H. Tammsaare monumendi.” UE 31.8.1936, s. 1.

¹²⁴ Mägi 2003, s. 16-19.

¹²⁵ Mägi 2003, s. 16-19.

¹²⁶ Zetterberg 2007, s. 51.

Virolaisjohtajien puheita voi ajoittain tulkita myös toisilleen vastakkaisiksi. Heräämisaikana viljeltiin käsitystä, että virolaiset uinuivat vuosisatoja horroksessa ennen kansallisen heräämisen myötä tapahtunutta virolaisuuden heräämistä. Tämä käsitys on siinä mielessä ”väärä”, että jos yhtenäistä kansaa ei ollut olemassa, niin se ei voinut myöskään vaipua horrokseen odottamaan herätystä. Toisaalta kansallisen heräämisen käsite on osuva, koska tavallaan rahvas herätettiin ymmärtämään kuuluvuutensa tiettyyn kansaan, käsitetään kansa sitten kuviteltuna tai todellisena yhteisönä. Laidoner kertoi virolaisen kansan hallinneen Virola satoja vuosia, mutta sitten saksalaisvallan myötä vaipuneen horrokseen, josta se heräsi vasta 1800-luvulla. Hänen mukaansa virolaisten toiminta ja olemassaolo oli hyvin passiivista, jos sitä voi nimittää jopa horroksessa olemiseksi. Eenpalu ja Päts olivat puheissaan taas vahvasti sitä mieltä, että virolaisuus ei koskaan kadonnut historian näyttämöltä ja virolaiset olivat aina pyrkineet vapauteen ja vaalineet virolaisuutta.

Päts puhui lokakuussa 1936 yhteiskunnan ja valtion historiasta sekä demokratian ja valtion kehittämisestä eteenpäin. ”Me kaikki tiedämme, että ihmiset ovat luoneet yhteiskunnat ja valtiot ensiksi oman turvallisuutensa puolustukseksi. Sukuhaarojen välillä vallitsi yleinen ja loppumaton sota eikä ihmisellä ja perhekunnalla ollut muuta suojaa tai puolustusta kuin voima ja viekkaus. Myöhemmin ihmiset ymmärsivät, että oli yhdessä luotava puolustus ja yhteisvoimin kehitettävä varmuutta ja järjestystä. Lopulta luotiin valtiot. Me olemme oman sivilisaatiomme kehityksessä jo kauan aikaa sitten yhdistyneet muutoinkin kuin ulkoisen uhan edessä. Kehitys on tuonut meidät suurten tehtävien luo, joita meidän täytyy yhteisellä tahdolla toteuttaa.”¹²⁷ Hän viittasi todennäköisesti puheellaan sukuhaarojen välisistä sodista ja liittoutumisesta ainoastaan yhteisen vihollisen edessä ”muinaista vapaudenaikaa” edeltäneeseen aikaan, sillä jo ”muinaisesta vapausajasta” puhuessaan virolaisjohtajat puhuivat ajoittain sen aikaisesta yhteistyöstä ja yhteisistä paikallishallinnoista tavallaan esikuvana 1900-luvun valtion järjestämiselle. Hän halusi puheellaan korostaa demokratian ja yleensäkin valtion tärkeyttä, jotta ihmiset voisivat elää rauhassa joutumatta koko ajan yksin huolehtimaan turvallisuudestaan ja toimeentulostaan. Tämän tyyppisellä puheella Pätsillä oli mahdollisesti tarkoitus saada virolaiset yhtenäisimmiksi ja toimimaan yhdessä valtion hyväksi hänen määrittelemällensä tavalla.

---

¹²⁷ ”Riigivanem K. Päts kõneles õpetajate koja avamisel. UE 9.10.1936, s. 4.

Laidoner puhui lokakuussa 1936 Kaarle XII:n muistomerkin julkistamistilaisuudessa Narvassa Ruotsin vallan ajasta Virossa. Hän totesi yli kaksisataa vuotta kuluneen ajoista, jolloin Viro kuului Ruotsin valtakuntaan. Virolaiset taistelivat silloin muiden Ruotsin valtakunnan kansalaisten kanssa Kaarle XII:n johdolla maahan tunkeutuvaa vihollista vastaan. Muistot tuonaikaisesta sodasta ja Kaarle XII:sta olivat jääneet elämään kansan keskellä. Todisteena siitä Virossa oli lukuisia paikkoja, jotka yhdistettiin kansan tarinoissa ja kansanperinteessä Kaarle XII:sta nimeen ja tämän johdolla käytyyn sotaan. Laidoner kertoi kansan enemmistön ymmärtäneen tuolloin maahan tunkeutuvan vihollisen vaaran ja ottaneen tietoisesti osaa maansa puolustukseen. Myös seuraavat sukupolvet kunnioittivat muisteluissaan urhoollista sotaväen johtajaa Kaarle XII:ta.¹²⁸

Laidonerin mukaan Ruotsin vallan aika ei ollut Virolaisille helppo, mutta kansan keskellä Ruotsin ajasta olivat pysyneet hyvät muistot. Hänen mukaansa Narvassa muisteltu Narvan taistelu oli viimeinen iloinen tapahtuma siitä ajanjaksosta. Taistelua seurasi Viron aluetta suuresti tuhonnut suuri Pohjan sota ja sen myötä kaksi vuosisataa jatkunut poliittisesti ja taloudellisesti raskas ajanjakso. Hän totesi, että sen vuoksi oli ymmärrettävää, että virolaiset ja nykyinen Viron valtio olivat hyvin mielin mukana muistopatsaan pystyttämisessä Kaarle XII:lle tälle kuuluisalle taistelupaikalle. Laidonerin mukaan muistomerkki oli tärkeä virolaisille myös toisessa mielessä. ”Se palauttaa meidän mieliin taisteluja, joita kansa ja valtio kävivät oman maansa puolustamiseksi vuosisatoja sitten. Jo vuosisatoja sitten virolaiset taistelivat rohkeasti ja hyvin järjestettyinä isänmaansa puolesta. Virolaiset onnistuivat lyömään hyökkäävän vahvan vihollisen, kuten tapahtui myös myöhemmin vuosina 1918 ja 1919 Viron itsenäisen valtion alkuvuosina meidän vapaussodan aikaan.” Hän halusi muistuttaa puheellaan muistomerkin luona myös siitä, että sota oli yksi raskaimmista koettelemuksista kansan ja valtion elämässä. Hän painotti sotaan ryhtyttävän ainoastaan silloin, jos joku tahtoo kajota virolaisten maahan ja valtioon. Se tehtäisiin hänen mukaansa ainoastaan oman olemassaolon puolustamiseksi, mutta silloin se tulisi tehdä yhtä rohkeasti ja varmasti kuin sen teki omana aikanaan Kaarle XII.¹²⁹

Syksyllä 1936 Laidoner käsitteli puheessaan ensimmäisenä virolaisjohtajista Ruotsin vallan aikaa ja silloisillekin virolaisille periytynyttä käsitystä aikakaudesta ”hyvänä Ruotsin

---

¹²⁸ ”Narva ausamba avamine lumetormis. Mitu tuhat inimest ajaloolisel lahinguväljal. – Rootsi prints avas samba. – Kindral J. Laidoneri sõnavõtt. – Palju pärgi rootslastelt, soomlastestelt ja eestlastel. Kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne.” UE 19.10.1936, s. 1.

¹²⁹ Ibid.

aikana”. Hänen puheistaan sai sellaisen käsityksen, että Ruotsin vallan aika nähtiin Virossa erityisen hyvänä siksi, että Ruotsin vallan päättänyt sota oli tuhoisa Virolle, ja koska sitä seurannut Venäjän vallan aika oli Virolle Ruotsin aikaa raskaampi. Hän itsekin mielsi puheissaan Ruotsin vallan ajan enimmäkseen hyvänä. Laidoner korosti sitä, että Ruotsin vallan aikana virolaiset yhdessä tuumin kansana ja osana Ruotsin valtiota puolustivat aluettaan menestyksekkäästi useissa taisteluissa, vaikka lopulta Venäjä suuren Pohjan sodan voittikin. Virolaiset saivat tästä vuosisatojen takaisesta taistelusta voimia myös myöhempään itsenäisyystaisteluunsa. Ruotsin-aikaa ja suurta Pohjan sotaa ”muistellessaan” hän tahtoi vakuuttaa virolaiset siitä, että he kykenisivät puolustamaan aluettaan.

Tutkimuskirjallisuuden mukaan Ruotsin-aika saatettiin myöhemmin nähdä hyvänä myös sen vuoksi, että Liivinmaan sotien aika ennen Ruotsin koko alueen hallinnan vahvistamista Altmarkin rauhaa vuonna 1629 oli hyvin tuhoisaa aikaa Baltialle. Sotia Baltian alueella oli Ruotsin-aikanakin, mutta vähemmän kuin aiemmin. Saksalaisaatelin asema Viron alueella pysyi vahvana ja toisaalta vahvistuikin tärkeimpien kilpailijoiden, saksalaisen ritarikunnan ja piispojen poistuttua näyttämöltä. Raunin mukaan ainoa onnistunut yritys rajoittaa aateiston poliittista valtaa tapahtui 1600-luvun lopulla, kun Kaarle XI rajoitti Liivinmaan maapäivien valtaa ja lakkautti sen pysyvän neuvoston. Kulttuurielämässä tapahtui Ruotsin-aikana suhteellisen paljon kehitystä. Viroon perustettiin muun muassa Tallinnaan ja Tarttoon kymnaasit, joista Tarton kymnaasi muutettiin 1632 yliopistoksi. Kristinuskon asema Virossa vahvistui, Viron kirjakieltä kehitettiin ja vironkielistä kirjallisuutta ilmestyi suhteellisen paljon. Ruotsin vallan ajan Baltiassa lopetti Viron alueelle hyvin tuhoisa suuri Pohjan sota. Sotaa seuranneena Venäjän vallan aikana virolaisten maaorjuus syveni ja saksalaisaatelin valta saavutti huippunsa. Tosin Venäjän vallan aikana maaorjuus myös lopulta lakkautettiin ja rauhaisalla ajanjaksolla Viron väestö kasvoi. Baltiansaksalaisten valta pysyi kuitenkin hyvin suurena ihan Venäjän aikakauden loppumetreille.¹³⁰

Venäjän vallan ajan lopulla sorto ei ollut niin suurta kuin aiemmin, mutta virolainen kansa oli ”herännyt” vaatimaan paikkaansa kansakuntana, ja sen vuoksi virolaisväestön sortaminen tuntui virolaisista todennäköisesti suuremmalta kuin aiemmin. Yksinkertaistettuna virolaisissa mielikuvissa Saksan vallan aika näyttäytyi aikana, jolloin virolaiset painettiin alas ja heiltä vietiin vapaus. Ruotsalaiset veivät vallan saksalaisilta ja toivat jotain hyviä

---

¹³⁰ Esim. Raun 1989, s. 43-56.

asioita virolaisille. Venäläiset taas tuhoisan sodan jälkeen painoivat virolaiset historiansa syvimpään orjuuteen ja säilyttivät baltiansaksalaisten valta-aseman.

Marraskuussa 1936 Päts puhui virolaisten kasvattamisesta ottaen siihen esimerkkejä kaukaisesta historiasta. Hänen mukaansa kansa, jonka vapaa kehittyminen oli satoja vuosia estettynä, jäi kituliaaksi. Virolaisten ei kuitenkaan tarvinnut enää pysyä niissä kammitsoissa, joihin he olivat olleet laitettuja niin henkisesti kuin ruumiillisesti. Yhdeksi keinoksi kehittyä oli kasvatusta. Virolaisten ei sopinut toimia niin kuin venäläinen sivistyneistö aikanaan venäläisten talonpojan suhteen. Venäläinen talonpoika oli heille pyhä muusa, joka esitettiin esimerkiksi kirjallisuudessa ideaalina. Talonpojasta ei voitu puhua pahaa, koska kaikki tämän teot olivat peräisin Jumalasta. Päts totesi, että venäläisen sivistyneistön silmät olivat nyt auenneet, ja he olivat ymmärtäneet olleensa väärällä tiellä. Siitä pimeässä kasva-
neesta talonpojasta ei virrannut ulos vain pyhää valkeutta. Näitä huonoja ominaisuuksia ei olisi kulttuurikansan osassa sellaisessa muodossa kehittynyt, jos heidät olisi yritetty saada ymmärtämään puutteitaan ja kasvatettu tekemättä heistä jotain pyhää kokonaisuutta.¹³¹

Pätsin mukaan virolaisten tulisi kouluissa ja yhteisöissä yrittää kiskoa nuorisosta pois sitä, joka oli kansalle huonoksi ja vääräksi. Nuoriin tuli iskostaa ylpeys omasta virolaisuudesta. ”Olemme tietysti pieni kansa, olemme taloudellisesti vähävaraisia ja meidän maata ei ole siunattu luonnon puolesta niin suurilla rikkauksilla kuin joitain toisia maita. Me olemme kuitenkin kansa, joka jopa vuosisatoja on kyennyt säilyttämään kaikkein vaikeimmissa oloissa itsenäisyytensä, kielensä ja oman kansallisen olemassaolonsa. Olemme kansa, joka on selvinnyt voittajana suurista sodista ja taisteluista. Olemme luoneet valtion ja kehittäneet sitä. Olemme kaikenlaisesta ahdingosta päässeet, kehittäneet omaa henkistä ja taloudellista elämää. Se todistaa, että emme ole minkäänlaisia kerjäläisiä toisten kansojen joukossa.” Pätsin mukaan Hollannissa sanottiin Hollannin olevan hollantilaisten tekemä ja virolaisten täytyi voida sanoa, että ”Viro on virolaisten työn, vaivan ja hengen kanssa tehty”.¹³²

Tallinnan maatalousnäyttelyssä elokuussa 1937 Eenpalu puhui Pätsin tavoin virolaisten kaukaisesta historiasta periytyvistä piirteistä, joista tulisi päästä eroon. Hänen mukaansa

---

¹³¹ ”Riigivanem käsitas tähtsaid päevaküsimusi. Rahvaarvu suurendamine Eestile eluküsimukseks. Kasvatagem vabu, iseteavaid ja teguvõimsaid kodanike. Sood kultiveerimisele ja elekter maale. Meie arendame põllumajandust ja tööstust käsikäes.” UE 9.11.1936, s. 5.

¹³² Ibid.

virolaiset olivat osoittautuneet epäilevämmiksi kuin kansat yleensä ja se epäluottamus oli peräisin virolaisten historiasta, niistä ajoista jolloin virolaiset olivat olleet vieraan vallan sorron alla. Virolaisten täytyi nykyisellä uudelleenmuodostumisen ja uusien pitkäntähtäimen päämäärien luomisen ajanjaksolla aloittaa taistelu epäluottamuksen hävittämiseksi kansasta. Vieraat olivat sotkeneet virolaisten verta ja antaneet virolaisille vieraat nimet. He olivat tuoneet vierasperäisyyttä lauluihin ja kaikille henkisille aloille. Sen vuoksi Eenpalu kehotti kaikkia virolaisia ryhtymään taisteluun virolaisuuden puolesta. Viron yhteiskunta tarvitsi hänen mukaansa sotureita, jotka puolustaisivat virolaisen kansan alku- ja omaperäisyyttä.¹³³

Virolaisjohtajien mukaan virolaisiin oli vuosisataisen alistamisen seurauksena jäänyt sen yhteisöllistä kehittämistä haittaavia piirteitä. Virolaiset olisi saatava luottamaan enemmän toisiinsa ja toimimaan Viron puolesta yhdessä. Virolaisten huonoista puolista puhumalla oli mahdollisesti tarkoitus saada virolaiset luottamaan enemmän yhteistyön voimaan. Virolaisjohtajien puheiden mukaan virolaiset olivat luottaneet lähinnä vain itseensä, kun taas valtion kehittyminen vaati virolaisten keskinäisen luottamuksen kasvattamista. Puheessaan Päts viittasi virolaisten talonpoikien kasvatuksen tärkeyteen. Tämän kansansivistyksellisen suunnan virolaissivistyneistö oli tutkimuskirjallisuuden mukaan omaksunut jo 1800-luvun kansallisen heräämisen aikakautena. Virossa sivistyneistö pyrki valistamaan kansaa, poistamaan kansasta huonoina pitämänsä tavat ja kasvattamaan talonpoikien kansallista tietoisuutta ja arvostusta omaa kansankulttuuria kohtaan.¹³⁴ Puheillaan Eenpalu ja Päts jatkoivat edelleen tätä kansansivistyksellistä perinnettä. He halusivat historian virolaisiin istuttamien piirteiden esittelyllä saada virolaiset ymmärtämään, että virolaisten ”huonot” piirteet olivat seurausta historian vääryyksistä, eivätkä olleet kansalle oikeasti ominaisia. Historian kautta selitettiin siis myös virolaisten huonoja puolia. Yleisemmin virolaisjohtajat kuitenkin pyrkivät todistelemaan, että virolaiset olivat menneisyydessä kykeneviä toimillaan pääsemään pois huonoista ajoista ja nostamaan virolaisuuden vähitellen kunniaan. Historiapuheillaan he pyrkivät saamaan virolaiset lisäksi ymmärtämään kuinka paljon menneisyydessä Viron ja virolaisuuden puolesta oli tehty työtä ja kärsitty. Kaikkien siis tulisi todella arvostaa Viroa ja virolaisuutta.

---

¹³³ ” Riigihoidja suur ülesanne usaldati õigele inimesele. Talupojad on kündnud üles uued maakonnad. – Wõitlus rahwaelu kõlbelisel alal on kandnud wilja. – Kaswatame usaldust ja häwitame umbusku. Peaministri aset K. Eenpalu kõne Tallinna põllumajanduse näitusel.” UE 16.8.1937, s. 4.

¹³⁴ Esim. Zetterberg 2007, s. 416.

Kesäkuussa 1937 Eenpalu puhui *Rahvuskogun* kokouksessa siitä, kuinka virolaisten tulisi ottaa oppia Viron historiasta esimerkiksi hallinnossa, politiikassa ja koulutuksessa. Hän totesi, että Virossa oli kyllä ajateltu Adam Smithin ja Karl Marxin ajatuksia ja etsitty ratkaisuja ongelmiin moderneista valtioista. Liian vähälle huomiolle Virossa olivat sen sijaan jääneet virolaisten esivanhempien ajatukset ja instituutiot. Hänen mukaansa yhdenkään kansan ei sopinut pelätä viisautta eikä jättää käsittelemättä henkisiä auktoriteetteja, mutta Euroopan viisaiden ajatukset eivät voineet olla virolaisille ainoina esikuvina. Eenpalu totesi, että virolaisten tulisi ottaa perustakseen esivanhempien instituutioita ja aatteita. Virolaisten olisi myös aika oppia tuntemaan historiansa ja ottaa siitä oppia tähän päivään.¹³⁵

Kesällä 1937 Eenpalu käsitteli kahdessa kunnanvanhimmille suunnatussa puheessaan paikallishallintoja kaukaisessa historiassa. Hän pyrki liittämään nykyistä paikallistason hallitsemista vanhoihin juuriinsa. Hän totesi kuntien ja kaupunkien itsehallintojen olevan Viron vanhimpia hallitsemisinstituutioita. Viron valtion päivillä sitä muinaista järjestelmää oli muutettu ja päähallitsijaksi nostettu kunnanvaltuusto, mutta hänen mielestään se oli ollut virhe. Eenpalu kertoi uuden paikallishallintoja muuttavan lain voimaantulon jälkeen kunnanvanhimmasta tulevan jälleen tärkeä paikallisen ja yhteiskunnallisen elämän järjestäjä, kuten se oli virolaisten historiassa.¹³⁶

Eenpalu tahtoi puheillaan virolaisten muinaisista hallintotavoista ja paikallishallinnoista nostaa paikallishallintojen arvostusta silloisten virolaisten silmissä. Paikallishallintoja oli muuttamassa ja hän halusi mahdollisesti myös perustella muutosta lähemmäs muinaisia hallintotapoja sillä, että ennen hallinto oli järjestetty paremmin. Hän alleviivasi virolaisten muinaisuutta ja muinaista järjestäytyneisyyttä pyrkimyksenään luultavimmin kohottaa virolaisten poliittista itsetuntoa järjestäytyneenä kansana. Virolaisilla kihlakunnilla ja maakunnilla oli jonkinlaista paikallista hallintoa ja lähteistä löytyy Zetterbergin mukaan mainintoja vanhimmista, jotka olivat kylien ja kihlakuntien johdossa. Maakuntatasolla vanhimpia todennäköisesti ei ollut, vaan maakuntien asioista päättivät kihlakuntien vanhimmat.

---

¹³⁵ ”Tugeva demokraatia pandiks kindel valitsemissüsteem. Peaministri asetäitja K. Eenpalu sõnawött Rahvuskogu koosolekul.” UE 10.6.1937, s. 4.

¹³⁶ ”Wõrumaa wallawanemad andsid ametiwande. Ees seisab üleriiklik wallawanemate kokkutulek. – Ametimärgid wallawanematele. Siseminister K. Eenpalu kõne Võrus.” UE 16.6.193, s. 2; ”Demokraatia tähendab distipliini ja korraldud võimu. Koostöö vajadus keskvõimu ja omavalitsuste vahel. K. Eenpalu kõne Tartumaa vallawanematele.” UE 19.7.1937, s. 3.

Vanhimmat eivät olleet demokraattisesti valittuja johtajia, eikä vanhimmiksi valittu ketä tahansa, vaan he tulivat eliittiperheiden joukosta.¹³⁷

Eenpalun puheista saa käsityksen, että muinaiset instituutiot olivat periaatteiltaan tasa-arvoisia. Uusimpien tutkimusten mukaan paikallishallinto muinaisajan Virossa ei ollut tasa-arvoinen, vaan syntyperään perustuva feodaalijärjestelmän esiaste. Virolaista muinaishallintoa oli myös arveluttavaa käyttää esimerkkinä siitä, kuinka järjestää 1930-luvun paikallishallintoa, sillä muinaisajan paikallishallinnon käytännöt eivät olleet yhtenäisiä, eivätkä ne muodostaneet kokonaisuutta keskushallinnon alla. Jonkinlainen hallintojärjestelmä oli olemassa maakuntatasolla, mutta maakunnat eivät muodostaneet minkäänlaista yhtenäistä Viroa.¹³⁸ Eenpalu pyrki liioittelevilla puheillaan siihen, että virolaiset ajattelisivat Viron jo menneisyydessä yhtenäisenä yksikkönä, mikä taas vahvistaisi virolaisten historiallista identiteettiä.

Päts puhui kesäkuussa 1937 voitonpäivän tienoilla kolmessa puheessa virolaisten kaukaista historiasta. Hän korosti jälleen kaikissa puheissaan sitä, että voitonpäivä oli muistopäivä kaikille virolaisille taistelulle ja taistelijoille kaikkina aikoina. Voitonpäivänä tuli muistaa virolaisten kärsimiä vääryyksiä, tappioita ja voittoja. Virolaisten kärsimysten kautta saavuttamaa vapautta oli hänen mukaansa arvostettava ja vaalittava kaikin tavoin myös tulevaisuudessa. Pätsin puheet olivat sisällöltään lähes identtisiä kaukaista historiaa käsitteleviltä osuuksiltaan hänen aiempien vuosien voitonpäivän puheisiinsa.¹³⁹

Laidoner puhui vapaudenristin ritarien päivillä Saarenmaalla taisteluista, joita siellä käytiin vuosisatojen aikana. Hänen mukaansa dramaattisimmat hetket paikan muinaisemmassa historiassa olivat päivät 710 vuotta sitten, kun Muhun saarelaiset voitettiin raskaiden taistelujen jälkeen. Hyökkääjät voittivat siksi, että ne olivat yhteiskunnallisesti paremmin järjestäytyneitä. Saarelaiset kykenivät silloin taistelemaan vihollista vastaan kuitenkin pisimpään Viron alueista. Se johtui Laidonerin mielestä ennen muuta siitä, että saarelaiset olivat paremmin organisoituneet kuin Viron muut maakunnat. Hän totesi, että se opetti virolaisille

---

¹³⁷ Zetterberg 2007, s. 48–49.

¹³⁸ Mägi 2003, s.21–25; Zetterberg 2007, s. 48–49.

¹³⁹ ”Riigivanema läkitus võidupühaks. Vaba ja võitukas eesti rahva.” UE 22.6.1937, s. 1; ”Põhiseadus – rahuliku elu kindlustajaks. Riigivanema raadiokõne Võidupüha hommikul.” UE 25.6.1937, s. 3; ”Riigivanem süütas võidutule. Võidupühahommikune pidulik tseremoonia Kadrioru lossi ees.” UE 25.6.1937, s. 3.

yhteistyön ja voimien yhdistämisen tarpeellisuutta, joka auttoi virolaisia saavuttamaan itsenäisyyden noin 700 vuotta myöhemmin.¹⁴⁰

Laidonerin puhui jo vuonna 1934 siitä, että virolaiset hävisivät muinaisen vapaustaistelunsa, koska viholliset olivat yhteiskunnallisesti paremmin järjestäytyneitä. Tälläkin puheella, nyt erityisesti saarenmaalaisen pisimpään kestänyttä taistelua muistellen, oli funktiona korostaa järjestäytyneisyyden ja yhteistyön merkitystä yhteiskunnan kehitykselle ja pysyvyydelle. Enn Kreem tosin teoksessaan *Saarenmaa ja saarenmaalaiset* toteaa saarenmaalaisen viisi vuotta muita Viron alueen asukkaita pidempään jatkuneen vapauden johtuneen alueen merellisestä asemasta, jonka vuoksi saksalaiset eivät uskaltaneet hyökkäämään saarille. Toisaalta järjestäytyneisyys oli suurempaa kuin mantereella, sillä Saarenmaalla oli esimerkiksi rakennettu useita linnoituksia suojaamaan saarelaisia. Häviön jälkeenkin saarelaiset niskoittelivat valloittajaa vastaan koko seuraavan vuosisadan ja vuoden 1343 Yrjön yön kansannousun alettua saarelaiset tappoivat kaikki Saarenmaalla olleet saksalaiset. Saarenmaa oli saarelaisen vallassa lähes vuoden ennen kuin ritariston joukot jälleen valloittivat Saarenmaan.¹⁴¹

Päts puhui elokuussa 1937 maaseudun nuorille maanviljelyn tärkeydestä niin menneisyydessä kuin nykyään. Hän puhui tuhansista kartanoista, jotka ennen hallitsivat Viron alueen maataloutta. Kansa ei ollut isäntänä omassa maassaan. Talonpoika ei omistanut viljelemäänsä maata, vaan siitä piti maksaa kartanolle vuokraa ja muutenkin tuli taipua kartanoherran mielialojen mukaisesti. Hänen mukaansa se aika oli vuosisatoja kestänyt painajainen, joka oli onneksi päättynyt. Maanviljelijöiden tuli todella arvostaa työtään ja viljelemäänsä maataan, sillä se toi virolaisille leivän ja oli kostutettu esivanhempien hiellä ja verellä.¹⁴²

Päts halusi puheillaan vuosisataisesta virolaisten kartanoiden alaisuudessa olemisen kurjuudesta, muistuttaa nykyisen ajan vapaudesta ja eduista, joiden vuoksi menneisyydessä kärsittiin paljon. Hän tahtoi nostaa puheillaan myös maatalouden ja muun käytännöllisen

---

¹⁴⁰ ”Wabadusristi kawaleride päew Saaremaal. Sõjawägede ülemjuhataja kindr. J. Laidoneri terwitussõnad.” UE 5.7.1937, s. 5.

¹⁴¹ Kreem 1991, s. 24–25.

¹⁴² ”Kindel hingeline tasakaal olgu elu aluseks. Riigiwanem K. Pätsi kõne maanoorte päewadel Jänedal.” UE 9.8.1937, s. 4.

työn arvostusta, sillä yhteiskunta ei hänen mukaansa tullut toimeen ilman suurta joukkoa käytännöllistä työtä tekeviä.

Eenpalu puhui Tarton leikkuujuhliissa syyskuussa 1937 Viron kansan menneisyydestä ja menneisyyden virolaisten uskosta Jumalaansa. Virolaisten tulisi hänen mukaansa ottaa mallia elämäänsä menneisyydestä. Hän totesi, että Viron kansa ei koskaan kadottanut Jumalaansa, vaikka se ei tälle jakanut aina onnea, vaan heidän täytyi kokea myös raskaita hävityksiä. Jumala oli kuitenkin vienyt virolaiset jälleen onnen poluille. Eenpalu kehotti katsomaan Kaukoidän kansojen fatalismia, joka oli niiden veressä niin väkevä, että he antautuivat kuolemaan, jos se oli kansan onnen vuoksi tarpeen. Se kaikki merkitsi hänen mukaansa syvää uskoa oman kansan kohtaloa määräävään Jumalaan ja antoi kansalle uskoma-tonta väkevyyttä. Hän toivoi, että vapaan Viron isänmaan taistelijat jokapäiväisissä töis-sään ja toimissaan, niin talonpojat, tehtailijat kuin työläiset, asettuisivat tehtäviinsä vank-kumattomassa uskossa omaan Viron kansan ikuiseen Jumalaan.¹⁴³

Virolaisjohtajista Eenpalu puhui muita enemmän uskosta Jumalaan tärkeänä voimavarana ihmisille. Jumalasta puhuessaan Hän toivoi aina virolaisten luottavan Jumalan oikeuden-mukaisuuteen ja apuun häden hetkellä. Puheita tehostaakseen hän linkitti uskon aina viro-laisten menneisyyteen korostaen menneisyyden virolaisten syvää uskoa, ja siihen, että lo-pulta Jumala vie virolaiset onneen.

Marraskuussa Eenpalu puhui siitä, miten onni välillä jättää kansat. Hän totesi, että muuta-mat kansat joutuivat ratkaisemaan sisäisiä asioitaan verisissä taisteluissa, mutta Viron kan-salla oli ollut viime aikoina onnea päästä omista sisäisistä vaikeuksista yli ilman veren-vuodatusta. Hänen mukaansa Viron kansalla oli tunnetusti ollut menneisyydessä epäonnea ja historiassa oli vuodatettu paljon virolaista verta. ”Olemme kerran olleet suuri kansa ja kuuluneet niiden joukkoon, jotka ovat luoneet Venäjää ja säätäneet siellä järjestystä. Sen jälkeen meillä oli epäonni saattajana ja meidän täytyi jättää paljon vertamme jälkeemme, mutta onni on nyt kääntynyt jälleen takaisin. Onnensa Viron kansa sai takaisin, koska se oli

---

¹⁴³ ”Majanduselu ei tohi jääda ühekülgeks. Talupoeg jääb meie majanduselu aluseks. – Kuid Eesti rahwas ei saa läbi ka ilma tugewa tööstusetu. Meie kõigi töö on pühendatud rahwa tulewiku edastwiimiseks. Peaministri asetäitja K. Eenpalu kõne Tartu lõikuspeol.” UE 6.9.1937 s. 4.

ollut kerran vanha hallitsijakansa, ja siksi koska hallitsijahenki ei ollut kansasta koskaan kadonnut.”¹⁴⁴

Toisessa puheessaan marraskuussa 1937 Eenpalu jälleen korosti virolaisten asemaa menneisyydessä hallitsijakansana. Hän puhui virolaisten sitkeydestä ja väkevyydestä menneisyydestä ja siitä, että virolaisille missään tilanteessa on turha tulla muiden apuun kuin rikkaampana veljenä köyhälle miehelle. Hänen mukaansa Viro ei työnnä loitommalle todellisia auttajia, mutta kaikki sellaiset, jotka yrittävät sekaantua Viron asioihin tai tahtovat Vi-rosta jotain itselleen. Kaikkien tuli tietää ja tuntea virolaisten sisäinen väkevyys, koska silloin sellaisia yrityksiä ei esiintyisi. ”Olemme olleet useastikin vieraan vallan miehityksen alla, mutta kaikki ne ovat pelänneet meidän sisäistä voimaamme. Se on meitä auttanut yli raskaista koettelemuksista. Meidän jatkuvaksi päämääräksemme jääköön se ammainen päämäärä – olla ja pysyä hallitsevana kansana, jonka jokainen jäsen on tietoinen velvollisuuksistaan ja tehtävistään.”¹⁴⁵

Vuonna 1937 Päts käsitteli useissa puheissaan menneisyyden vaikeuksista johtuvia ongelmia nykyisessä Viron valtiossa. Hän puhui siitä, kuinka valtion rakentaminen oli ollut Virossa vaikeampaa kuin jossain toisissa valtioissa. Menneisyytensä vuoksi Viro oli köyhä maa, ja virolaisilta puuttui valtiota luodessaan kokemus valtion järjestämisestä ja hallitsemisesta. Hän totesi, että kansa oli kärsinyt vieraan vallan alla ja se menneisyys oli jättänyt virolaisiin jälkensä. Virolaisessa luonteessa oli siksi myös paljon puutteita, mutta toisaalta vaikeista ajoista, esivanhempien taisteluista, sitkeydestä ja luottamuksesta virolaisuuteen oli myös saatu paljon voimaa. Viron kansa oli seissyt monta kertaa hautansa äärellä, ja monet viisaat olivat Pätsin mukaan omana aikanaan luulleet, että tällä ei voi olla tulevaisuutta. Hän totesi, että esi-isien sitkeää uskoa kansaansa ja luottamusta kansan vapautumiseen oli kiittäminen Viron nykyisestä itsenäisyydestä. Heiltä perityllä voimalla virolaiset kykenivät taistelemaan itselleen itsenäisen valtion. Itsenäisyyden saavuttamisen voi nähdä ihmeenä, mutta sitä ei saavutettu ilman työtä ja uskoa virolaisuuteen. Esivanhempien esi-

---

¹⁴⁴ ”Uus põhiseadus toob püsiwa ja kindla korra. ’Tulevasi valimisi peame võtma mitte parteipoliitilise, vaid rahvusliku ülesandena’, ütles peaministri asetäitja K. Eenpalu oma kõnes Harju-Koserahvale. – Üle 1000 inimese poollehoiuavaldused kõnes väljendatud mõtetele.” UE 8.11.1937, s. 3.

¹⁴⁵ ”Isamaaliit olgu poliitiliseks kaitseliiduks. Antslas avati Kaitseliidu kodu ja õnnistati Isamaaliidu lippe.” UE 30.11.1937, s. 5.

merkki, viisaus ja luottamus kansaansa auttaisi Pätsin mukaan virolaisia jatkamaan työtään valtionsa hyväksi myös nyt ja tulevaisuudessa.¹⁴⁶

Eenpalu puhui virolaisista menneisyyden suurena hallitsijakansana. Virolaiset olivat alueellaan kyllä vallitsevana kansana ja muinaisaikoina myös ”hallitsijakansana”, mutta mielestäni puhe siitä, kuinka virolaiset olivat suuri hallitsijakansa, tuntuu vähintään liioitellulta. Virolaiset ovat osaltaan toki voineet olla ”luomassa Venäjää ja järjestystä siellä”, mutta myös tämä väite kuulostaa hyvin oudolta, sillä hän viittasi puheessaan aikaan ennen valloitusajoja eikä aikaan, jolloin Viro oli osa Venäjää. Puheella oli tarkoituksena muistuttaa virolaisia Viron menneisyyden asemasta, joka Eenpalun mukaan oli saatu takaisin sitkeydellä suurten kärsimysten kautta. Sitkeyttä, muinaista ”hallitsijajenkeä” ja samoja ihanteita vaadittiin kansalta myös 1930-luvulla. Myös Päts pyrki puheissaan esittämään menneisyyden kärsimykset ja kaiken ylittävän uskon virolaisuuteen sammiona, josta virolaiset voisivat ammentaa rohkeutta, sitkeyttä ja voimaa myös nykyhetkeen.

Ajanjakson puheissa oli paljon samaa kuin Pätsin aikakauden alkuaikojen puheissa, mutta puheet käsittelivät menneisyyttä hieman aiempaa konkreettisemmin. Tiedetyt teemat jäivät vähemmälle huomiolle ja korostetusti esiin nousi esimerkiksi Viron suhteet muihin valtioihin sekä historiasta virolaisiin periytyneet piirteet, joita joko haluttiin säilyttää tai kitkeä. Virolaisten vierasperäisiin nimiin Eenpalu viittasi vain kerran, ja epämääräistä puhetta tuhatvuotisesta menneisyydestä oli huomattavasti vähemmän kuin aikaisemmin. Virolaisten menneisyyden korkeaa sivistystasoa ei myöskään käsitelty.

Viron kulttuurin uskottavuus oli mahdollisesti jo virolaisten silmissä tarpeeksi korkea, ja sen vuoksi virolaisjohtajien ei tarvinnut sitä enää pönkittää puhumalla menneisyyden korkeasta sivistystasosta. Toisaalta ei myöskään ollut meneillään sellaista suurta kansallista tapahtumaa kuin kirjan 400. juhluvuosi oli ollut. Nimien virolaistamisessa oli jo edetty hyvin eikä Eenpalu luultavasti nähnyt enää ajankohtaiseksi vakuuttaa jo vakuuttuneita kansalaisia nimien virolaistamisen tärkeydestä. Muinaisajan käsittely oli edelleen suurpiirteistä, mutta esimerkiksi Laidoner puhui ”muinaisen vapaustaistelun” taisteluista samasta yhteistyön merkitystä korostavasta syystä kuin aiemminkin. Nyt hän oli kuitenkin ottanut saa-

---

¹⁴⁶ ”Meie kaitseme oma isamaad tõe ja õigusega. Riigivanema K. Pätsi kõne Läänemaa rahvuspäeval ja lõikuspäeval Haapsalus.” UE 16.8.1937, s. 3; ”Riigihoidja K. Pätsi suur poliitiline kõne Isamaaliidu kongressil. Ühinegem kõik ühiseks rindeks, et uut põhiseadust ellu viia.” UE 6.12.1937, s. 1–2; ”Riigihoidja K. Pätsi kõneles koolijuhtidele.” UE 20.12.1937, s. 3.

renmaalaisten taisteluista konkreettisen esimerkin vaikutuspyrkimystensä tueksi. Muinaisajan hallintoa kuvattiin tarkemmin ja Laidoner myös jaotteli Viron historiaa aikakausiin puhumalla ensimmäistä kertaa Ruotsin vallan ajasta ja sitä seuranneesta venäläisvallan ajasta.

Yleisellä puheella pitkästä menneisyydestä ja sinä aikana käydyistä taisteluista pyrittiin edelleen kohottamaan virolaisten virolaista identiteettiä ja nostamaan vapauden arvostusta. Eenpalu puhui edelleen ajanjaksolla 1936–1937 Viron kaukaisesta historiasta Laidoneria ja Pätsiä liioitellummin. Hän esimerkiksi esitti toistuvasti puheissaan, että Viro sai valtiollisen itsenäisyytensä takaisin 1900-luvulla, kun Päts ja Laidoner puhuivat aina valtiollisen itsenäisyyden saavuttamisesta 1900-luvulla.

3.3 ”Parlamentarismiin” paluusta itsenäisen tasavallan tuhoon: 1938–1940

Alkuvuodesta 1938 Laidoner ja Eenpalu käsitelivät puheissaan virolaisten muinaista historiaa laajemmin kuin aiemmin. Myös Päts viittasi uusiin historiaa valottaneisiin tutkimuksiin, joiden innoittamina puheet pidettiin. Varsinaisesti puheista ei käynyt tarkemmin ilmi mistä uusista tutkimuksista oli kyse. Kansa oli kuitenkin todennäköisesti perillä uusien tutkimusten olemassaolosta, ja virolaisjohtajat voivat siten enempää selittelemättä viitata näihin. Uutta aiempiin virolaisjohtajien historiapuheisiin verrattuna puheissa oli se, että historian aikakausia eriteltiin omiksi kokonaisuuksikseen. Lisäksi aikakausia ja tapahtumia käsiteltiin aiempaa yksityiskohtaisemmin.

Johan Laidoner puhui *Õpetatud Eesti Seltsin* (seuran alkuperäinen nimi oli *Gelehrte Estnische Gesellschaft*, Viron oppineiden seura) 100-vuotisjuhlissa virolaisten kaukaisesta historiasta ja siitä, kuinka merkittävä rooli Viron oppineiden seuralla oli ollut Viron historian tutkimisessa. Hän totesi vanhojen baltiansaksalaisten historiantutkijoiden käsitelleen Viron historiaa lähinnä valtatekijöiden näkökulmasta. Menneisyyttä ei hänen mukaansa tullut kuitenkaan katsoa ainoastaan siten, vaan tuli huomioida myös kansan näkökulma ja asema

historiassa. Viron oppineiden seurassa tämä ymmärrettiin ja alettiin tutkia esimerkiksi virolaisen kansan vanhoja kulttuuritraditioita.¹⁴⁷

Laidonerin mukaan virolaiset nuoret tutkijat olivat jo aloittaneet työn virolaisten historian monipuolisemmaksi tutkimiseksi. Esimerkiksi tutkimus Ruotsin vallan ajasta esitti uusien tietojen valossa virolaisten merkityksen aikakautena merkittävämmäksi kuin tähän asti oli uskottu. Hän kertoi, että tässä tutkimuksessa oli muun muassa selvitetty, että silloisessa Ruotsin sotaväessä ei ollut ainoastaan virolaisia tavallisia sotilaita, vaan myös virolaisia upseereita. Vanhoissa tutkimuksissa usein esitettiin, että virolainen kansa olisi kadonnut vuosisadoiksi. Laidoner totesi, että vanha väite oli osoitettu virheelliseksi ja todistettu, että virolaisilla oli takanaan suuri ja tapahtumarikas historia. Virolainen kansa ei ollut koskaan kadoksissa, vaan se eli ja otti osaa maan ja sen kulttuurin kehittämiseen. Hänen mukaansa nuorten tutkijoiden työn jatkuessa täyttyy varmasti se tyhjä aukko historiassa, jona aikana virolaisen kansan on väitetty olleen kadoksissa tai kuin unessa. Uusien tutkimustulosten tuli hänen mielestään kasvattaa virolaisten, etenkin nuorten, kansallista itsetuntoa ja itsevarmuutta.¹⁴⁸

Helmikuussa 1938 Laidoner puhui jälleen siitä, kuinka tärkeää virolaisten oli tuntea oma historiansa. Hänen mukaansa esille oli aiemmin nostettu lähinnä virolaisten historian kurjimmat puolet. ”Palautamme mieliin aiemman sukupolven, joka puhui jokaisessa tilaisuudessa synkästä 700-vuotisesta orja-ajasta. Meidän tavalliset juhlapuheet koostuivat sellaisista itkuvirsistä. Minä olin yksi niistä, jotka alkoivat taistella sellaista itkemistä vastaan. Jumalan kiitos, se tapa on nyt kadonnut.” Laidoner totesi, että nuoret virolaiset tutkijat olivat todistaneet, että virolaisten menneisyys ei ollut sellainen kuin aiemmin oli kuviteltu. Hän kertoi virolaisten kuitenkin edelleen toistelevan sitä, kuinka virolaisen kansan kansallinen tietoisuus ulottuisi vain 60–70 vuoden taakse. Viron muinaisesta vapaustaistelusta puhuttiin, mutta sen jälkeen virolaisen kansan kokonaisuutena sanottiin kadonneen. Hän tahtoi nyt puheessaan valottaa Viron historian tyhjiä aukkoja, ja saada virolaiset ymmärtämään, että heidän kansansa ei ole ollut missään vuosisataisessa horroksessa.¹⁴⁹

---

¹⁴⁷ ”Tunnustus Õpetatud Eesti Seltsi suurele tööle. ”Eesti rahvas ei ole kunagi kaoksis olnud; tuleviku võitlusteks jätkugu hoogu ja indu.” Ülemjuhataja kindral Laidoneri kõne Õpetatud Eesti Seltsi juubeliaktusel.” UE 31.1.1938, s. 5.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ ”Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri suur poliitiline kõne Tartus. Eestlane, tunne oma ajalugu! – Kunagi pole eesti rahvas olnud kadunud. – Muistne Eesti vabadusvõitlus kestis aastakümneid, samal ajal, kui paljud teised rahvad heideti alla mõne kuu jooksul. – Juba kord varemalt enne Vabadussõda löid eestlased Orduriigi ajal

Laidoner käsitteli puheessaan virolaisten raskasta vapaustaistelua 1200-luvulla. Häviöstään huolimatta virolaiset voivat hänen mukaansa olla siitä ylpeitä, sillä vuosikymmeniä kestänyt sota oli osoitus virolaisten sitkeästä vastarinnasta. Hänen mukaansa historiassa oli alistettu paljon virolaisia suurempia kansoja muutamassa kuukaudessa. Taistelun häviämisen jälkeen Viron kansa ei kadonnut, mutta Viron alueelle tuli uusi toista kansaa oleva ja vierasta kieltä puhuva hallitsevakerros. Syntyi ritarikunnan valtio. Hän korosti sitä, että keskiajalla oli hyvin yleistä, että hallitsevakerros puhui toista kieltä kuin kansanjoukot. Usein niin oli, vaikka hallitsevaluokka oli samaa kansaa kuin valtaväestö. Saksassa hallitsevakerros yritti puhua latinaa ja myöhemmin ranskaa. Venäjän korkein aateli puhui paremmin ranskaa kuin venäjää. Laidoner totesi, että Viroon tuli keskiajalla runsaasti vierasta kansaa järjestämään ritarikuntavaltiota, mutta hänen mukaansa se ei olisi onnistunut eikä hallitsevaluokka olisi jäänyt hallitsevaksi, jos virolainen kansa ei olisi mennyt mukaan järjestämistyöhön. Korkealle elämässään pyrkivien virolaisten täytyi puhua virolaisille vierasta kieltä, mutta se ei tarkoittanut hänen mukaansa sitä, että virolainen kansa olisi kadonnut. Hän totesi nuorten virolaisten tutkijoiden todistaneen, että samanlainen tilanne oli siihen aikaan luonnollinen ja vallitsevana lähes koko Euroopassa. Laidoner painotti puheessaan sitä, että valtiota ei voinut olla ilman kansaa ja virolaiset olivat osa keskiaikaista ritarikuntavaltiota, joka oli merkittävä tekijä Euroopassa. Viron alueella vallitsi ritarikuntavaltion aikana rauha ja taloudellisesta hyvinvoinnista oli osoituksena esimerkiksi se, kuinka paljon kauniita kirkkoja, linnoja ja linnoituksia Viroon sinä aikana oli rakennettu. Hänen mukaansa niitä ei olisi kyetty rakentamaan ilman virolaisia tai vain ruoskan avulla.¹⁵⁰

1500-luvulla Iivana Julman johtama Venäjä pyrki saamaan pääsyn Itämerelle, ja se aloitti kaksi sotaa ritarikuntavaltiota vastaan. Ritarikuntavaltio voitti molemmat sodat. Laidonerin mukaan sotaan ottivat osaa myös suuret joukot virolaisia sotilaita. Hän kertoi tahtovansa näillä esimerkeillä osoittaa, että Viron alueella oli virolaisten historiastaan pyyhkimällä keskiajalla vahva valtiollinen yksikkö, johon Viron kansa otti osaa samalla tavalla kuin nykyäänkin.¹⁵¹

---

tagasi suure Venemaa rünnaku Baltimaile. Tuleb teha kõik uue põhiseaduse üksmeelseks elluviimiseks.” UE 8.2.1938, s.5.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Ibid.

Laidoner esitti puheessaan uuden tulkinnan saksalaisvallan ajasta Virossa. Hänen mukaan virolainen kansa ei ollut koskaan ”kadoksissa” tai ”horroksessa”, vaan osallistui aktiivisesti ritarikunnan valtion järjestämiseen. Erityisen mielenkiintoista puheessa on se, että hän totesi tilanteen, jossa hallitseva luokka puhui kansan kanssa eri kieltä olleen vallitseva tilanne koko Euroopassa. Siten se ei edes oikeastaan ollut mikään ”kurja orja-aika”, vaan tavallinen tilanne sinä aikana. Laidoner loi pikemminkin puheessaan ritarikunnan valtiosta sellaisen kuvan, että asiat olivat hyvin, oli vaurautta ja mahdollisuuksia. Hänen mukaansa virolaiset sotivat ritarikunnan joukoissa ja ottivat osaa valtion toimintaa, kuten nykyäänkin. Nykytutkimukset ovat osoittaneet maaorjuuden syventyneen vasta keskiajan jälkeen, mutta virolaisten asema yhteiskunnassa ei keskiajallakaan ollut hyvä. Vapaita talonpoikia oli vielä keskiajalla huomattava määrä, mutta enemmistönä olivat jo jollain tapaa ”turpeeseen sidotut” talonpojat.¹⁵² Laidoner pyrki mahdollisesti yleisestä poikkeavalla puheellaan vakuuttamaan kansaa siitä, että virolaisilla oli historiassa oletettua suurempi rooli, pidempiaikaisempi kansallinen identiteetti ja siten oikeus vahvaan historialliseen identiteettiin. Rinnastamalla Viron tilanteen koko Euroopassa silloin vallinneeseen tilanteeseen hän nosti Viron muiden kansojen kanssa samalle tasolle eikä kuten yleensä muita heikommaksi, pienemmäksi tai nuoremmaksi.

Laidoner jatkoi katsaustaan virolaisten historiaan käsittelemällä virolaisten asemaa ritarikuntavaltiota seuranneena Ruotsin vallan aikana. Viron alue näytteli hänen mukaansa suurta osaa Ruotsin valtion elämässä. Hän kertoi tutkineensa Pietarissa sotakoulussa opiskellessaan 30-vuotista sotaa. Hänelle oli silloin selvinnyt, että Kustaa Aadolf sai pääasiassa koko sotaväkinsä elintarvikkeet Liivinmaalta, ja että Keski-Euroopassa käydyissä taisteluissa ja levottomuuksissa kuoli paljon virolaisia sotilaita. Laidoner viittasi jälleen myös uusiin tutkimuksiin suuresta Pohjan sodasta ja totesi, että Kaarle XII:n rykmenteissä oli virolaisia sotilaita ja upseereita enemmän kuin aiemmin on luultu. Pohjan sota ja aika sodan häviämisen jälkeen oli hänen mukaansa yleisesti historian kurjinta aikaa viron kansalle ja tämän yhteiskunnalliselle järjestykselle. Lähes koko 1700-luku kului toipumiseen ja vanhojen haavojen paranemiseen. 1800-luvulla kansan taloudellinen tilanne kohentui ja kansa alkoi aina enemmän ja enemmän tuomaan itseään esiin ja vaatimaan oikeuksiaan. 1900-luvun alkupuolella suuren maailmansodan ja Venäjän vallankumouksen aikaan virolainen kansa kokonaisuudessaan oli jo kypsä nostamaan rohkeasti esille ajatuksen valtiolli-

---

¹⁵² Zetterberg 2007, s. 126–128.

sesta itsenäisyydestä. Laidonerin mukaan sen ajatuksen syntyminen jo sinänsä todisti kansan itsetietoisuutta, kulttuurista tasoa ja taloudellista varallisuutta. Voitokkaassa vapaussodassa Viro saavutti itsenäisyytensä. Hän korosti vielä puheensa loppuun historian tuntemisen tärkeyttä virolaisia yhdistävänä tekijänä. Virolaisten tuli hänen mukaansa myös arvostaa enemmän historiaansa, joka oli esimerkiksi rikkaampi kuin Suomen historia. Historiaa tuli käyttää oppimateriaalina tulevaisuuden hyväksi.¹⁵³

Laidoner käsitteli Ruotsin vallan aikaa samaan tapaan kuin aiemminkin eli vaikeuksistaan huolimatta hyvänä aikana erityisesti verrattuna sitä seuranneeseen Venäjän vallan aikaan. Uudet tutkimukset hänen mukaansa todistivat, että virolaisilla oli ollut oletettua suurempi rooli Ruotsin valtakunnassa, sillä tavallisten sotilaiden lisäksi Ruotsin sotaväessä oli virolaisia upseereita. Nykytutkimukset Ruotsin vallan ajasta Virossa tukevat tätä Laidonerin puhetta siltä osin, että tutkimusten mukaan suurella Pohjan sodassa 1700-luvun alussa Ruotsin sotaväessä oli virolaisia sotilaita. Ennen vuoden 1680 aatelisten asemaa heikentänyttä reduktiota sotapalvelus oli kuitenkin ollut maaorjatalonpojilta täysin suljettu, sillä he eivät saaneet pitää hallussaan asetta. Baltiansaksalaisen aatelin asema oli 1600-luvulla vahva, kun taas virolaisesta talonpoikaistosta noin 75 prosenttia oli maaorjia ja loput vapaatalonpoikia, maattomia renkejä ja piikoja tai esimerkiksi metsänvartijoina ja kyläpaimenina toimivia ”torppareita”. Zetterbergin mukaan vapaatalonpoikien osuus oli lisäksi pienentynyt keskiajasta.¹⁵⁴

Nykyisen historiantutkimuksen mukaan virolaisten rooli yhteiskunnassa tai Ruotsin valtiossa ei voinut olla suuri, vaikka sen olisi laskenut Laidonerin tavoin tavallisten sotilaiden ja upseerien suuren määrän perusteella. Ruotsin valtio pyrki parantamaan talonpoikien asemaa orastavien valistusaatteiden mukaisesti ja kaikkien voimavarojen mobilisoimiseksi. Baltiansaksalaisen aatelin asemaa heikennettiin 1680-luvulta lähtien, mutta siihen asti talonpoikien asema oli vain huonontunut. Venäjällä ei ollut minkäänlaista kaikupohjaa tällaisille talonpoikien asemaa parantaville uudistuksille, ja aatelin ehdoton valta palautettiin ja

---

¹⁵³ ”Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri suur poliitiline kõne Tartus. Eestlane, tunne oma ajalugu! Kuningi pole eesti rahvas olnud kadunud. Muistne Eesti vabadusvõitlus kestis aastakümneid, samal ajal, kui paljud teised rahvad heideti alla mõne kuu jooksul. Juba kord varemalt enne Vabadussõda löid eestlased Orduriigi ajal tagasi suure Venemaa rünnaku Baltimaale.” UE 8.2.1938, s.5.

¹⁵⁴ Zetterberg 2007, s. 191, 202 ja 212.

talonpoikien asema pysyi ennallaan tai heikkeni Viron jouduttua vuonna 1710 Venäjän alaisuuteen.¹⁵⁵

Helmikuussa 1938 Päts puhui siitä kuinka Viron kansalla oli menneisyyden perintönä varma tahto ja niska, jota ei onnistuta katkaisemaan. Hän totesi kansan luonnollisesti olleen sivistymätön eikä tälle ollut annettu mahdollisuuksia näyttää kykyjään valtiollisissa suhteissa. Historiantutkijat kertoivat Viron kansan olleen myös vaikeina menneisyyden aikoina itsepäinen, taipumaton ja itsenäinen. Pätsin mukaan ne luonteenpiirteet auttoivat virolaisia luomaan suurissa taisteluissa pienuudestaan huolimatta oman itsenäisen valtion, ja auttavat virolaisia myös säilyttämään valtionsa itsenäisyyden ja vapauden.¹⁵⁶

Laidonerin ja Pätsin lisäksi myös Eenpalu käsitteli laajasti puheessaan helmikuussa 1938 virolaisten kaukaista historiaa korostaen uusien tutkimusten antamaa uutta tietoa siitä. Hän kertoi virolaisten ylpeydellä toistelleen lausetta: ”katsokaa, ne jotka olivat ennen orjia, ovat nyt luoneet itselleen valtion”. Niin ajatelleessaan virolaiset toimivat esivanhempiansa vahvuutta, sitkeyttä ja toimia vastaan, sillä orjista ei ole Eenpalun mukaan koskaan syntynyt vapaata valtiollisesti hallitsevaa kansaa. Virolaiset eivät siis koskaan olleet orjia.¹⁵⁷

Eenpalu totesi, että virolaisten tuli uudelleen arvioida historiaansa ja siinä työssä oli jätetty suuria edistysaskelia. ”Ensinnäkin pitkää 700 vuotta kestänyttä orja-aikaa, josta meillä on niin paljon kirjoitettu, voi pitää täydellä oikeudella kauan kestäneenä miehitysaikana, valloitetuna olemisen aikana. Puhuttaessa miehitysjätkästä ajattelemme silloin tavallisesti viimeistä saksalaisten miehitysaikaa Virossa vuonna 1918, mutta myös sitä edeltänyt pitkään kestänyt ja monia eri miehittäjiä sisältänyt aika oli miehitysaika. Se oli miehitysaika siksi, että ennen vuonna 1208 alkanutta muinaista vapaussotaamme meidän kansa oli elänyt nykyisen Viron valtion alueella vuosituhansia. Meidän esivanhempamme olivat täällä hallitseva kansa omine johtajinensa. Olemme siis muinainen hallitsijakansa. Meidän maamme ei ollut taloudelliselta tai henkiseltä kulttuuriltaan matalampi kuin sitä ympäröivät maat ja kansat, sillä muutoin tämä olisi jäänyt toisten kansojen jalkoihin. Meidän esi-

---

¹⁵⁵ Zetterberg 2007, s. 212–213.

¹⁵⁶ ”Riigihoidja K. Pätsi sõnavõtt. Riigivolikogu valimeste puhul. Minnes valimistele koos rahva ühisringidega, juhime oma riigilaeva õigetele radadele. Meie uus põhiseadus on leidnud tunnustust ja kiitust.” UE 7.2.1938, s. 5.

¹⁵⁷ ”Oleme põline valitseja rahvas. Peame austama ja meeles pidama oma mineviku kangelasi ja rahvajuhte. – Eeslased pole kunagi olnud orjad. – Tänu oma suurele minevikule toimus 1918. a. Eesti riigi uuestisünd. – 700-aastane ”orjus” oli vaid võoraste võimude okupatsioon Peaministri aset. K. Eenpalu huvitav ettekanne Tallinna naiskodukaitse aktusel.” UE 25.2.1938, s. 7.

vanhempamme olivat voitokkaat Itämeren hallitsijat.” Hän totesi, että entisajan virolainen kansa menetti pitkän muinaisen vapaussodan jälkeen valtiollisen vapautensa. Kansan hengessä säilyi kuitenkin aina tunne siitä, että se on hallitseva kansa. Sen tunteen olemassaoloa todistivat hänen mukaansa historiankulku, myöhemmät tapahtumat ja virolaisten hengentuotteet.¹⁵⁸

Eenpalu käsitteli puheessaan vielä tarkemmin muinaista vapaussotaa. Hän totesi sitkeän vapaustaistelun kestäneen 20 vuotta ja sinä aikana soditun seitsemää eri kansaa vastaan. Mikään toinen suomensukuinen kansa ei ollut käynyt niin pitkää vapaustaistelua eikä osoittanut sellaista rohkeutta kuin virolaiset. Muut antautuivat nopeasti ja osa niistä jopa solmi liittoja hyökkääjän kanssa virolaisia vastaan. Eenpalu kertoi myös siitä, että vuoden 1227 antautumisen jälkeen virolaiset pyrkivät useissa kapinayrityksissä kaappaamaan vallan takaisin. Hän totesi kaiken tämän todistaneen sen, että Viron kansa oli yksi Euroopan vanhimmista kansoista. Hänen mukaansa Virossa oli elänyt paljon urhoollisia ja sankarillisia naisia ja miehiä, joiden ansiosta Viron kansa säilyi kansana.¹⁵⁹

Eenpalu totesi virolaisten heti tilaisuuden tullen kansainvälisen kuohunnan aikana olleen valmiina taistelemaan itselleen takaisin sen vapauden, joka oli menetetty vuonna 1227. Hänen mukaansa kaikkien virolaisten tuli ymmärtää, että virolaiset eivät perustaneet valtiota vuonna 1918, vaan valtio sai silloin itsenäisyytensä takaisin. Pitkän noin 700 vuotta kestäneen miehitysajan aikana miehitysvallat onnistuivat tukahduttamaan kansan nimen. Virolaiset käsittivät itsensä maakansa-nimityksen (*maarahvas*) kautta. Hän totesi miehittäjien alistaneen virolaiset massat paikallisen maakansan asemaan ja vasta 1800-luvun puolenvälin aikoihin kansa sai nimensä takaisin. Eenpalun mukaan kansa ei kuitenkaan koskaan kadottanut kansallista tietoisuuttaan ja se ilmeni monin tavoin.¹⁶⁰

Laidoner puhui muinaisesta vapaustaistelusta hieman tarkemmin jo vuonna 1937, mutta nyt vapaustaistelusta puhui yksityiskohtaisemmin hänen lisäksi myös Eenpalu. Eenpalu korosti ”muinaisen vapaustaistelun” pituutta ja virolaisten sitkeyttä. Hän puhui virolaisista itsestään selvästi yhtenäisenä kansana, joka taisteli toisia kansoja vastaan. Hän kertoi tois-

---

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ ”Oleme põline valitseja rahvas. Peame austama ja meeles pidama oma mineviku kangelasi ja rahvajuhte. – Eeslased pole kunagi olnud orjad. – Tänu oma suurele minevikule toimus 1918. a. Eesti riigi uuestisünd. – 700-aastane ”orjus” oli vaid võoraste võimude okupatsioon Peaministri aset. K. Eenpalu huvitav ettekanne Tallinna naiskodukaitse aktusel.” UE 25.2.1938, s. 7.

¹⁶⁰ Ibid.

ten kansojen myös liittoutuneen keskenään virolaisia vastaan. ”Muinaisen vapaustaistelun” aikaan Viron alueella taistelivat useat kansat ja ajoittain ne olivat liittoutuneita keskenään virolaisia vastaan. Zetterbergin mukaan esimerkiksi saksalaisten hajota ja hallitse - politiikka käytti tehokkaasti hyväkseen virolaisten ja lättiläisten keskinäisiä vihamielisyyksiä ja esti näin niiden yhteistoiminnan hyökkääjää vastaan. Hyökkääjien joukoissa taisteli esimerkiksi lättiläisiä ja liiviläisiä, joten Eenpalun puheilla virolaisten taistelusta seitsemää kansaa vastaan, joista osa jopa solmi liittoja Viroa vastaan, on totuus pohja nykyistenkin tutkimusten valossa. Yksittäiset Viron alueen maakunnat liittoutuivat keskenään sodan aikana vihollisia vastaan, mutta kaikista maakunnista koostuvaa virolaista sotajoukkoa ei syntynyt missään vaiheessa.¹⁶¹

Eenpalu puhui jälleen myös kapinayrityksistä ”muinaisen vapaustaistelun” jälkeen käsittelemättä niitä kuitenkaan sen tarkemmin. Taisteluista ja yleensäkin ”vanhan vapauden ajan” hallitsijakansasta kertovilla puheillaan Hän tahtoi vakuuttaa virolaiset siitä, että Viro ei saavuttanut itsenäisyyttään ensimmäistä kertaa vuonna 1918, vaan sai silloin vuosisataisten pyrkimysten jälkeen valtiollisen itsenäisyytensä takaisin. Laidoner ja Päts eivät edelleenkään menneet puheissaan näin pitkälle, vaan tyytyivät puhumaan itsenäisyyden saavuttamisesta vuonna 1918, joskin myös he puhuivat virolaisten vapaudesta ennen kuin se menetetttiin muinaisessa vapaustaistelussa. Eenpalu tahtoi virolaisten myös sisäistävän ajatuksen, että kansa säilyi kansana miehitysten vuosisadat kadottamatta kansallista tietoisuuttaan.

Vuoden 1938 helmikuun alussa Laidoner esitti ajatuksen, että orja-aikaa ei varsinaisesti ole ollut. Hänen mukaansa Viron kansa oli olemassa ja pysyi kansana myös 700-vuotisen miehitysjän. Myös Eenpalu totesi näin Viron itsenäisyyspäivän johdosta pitämässään puheessa. Virolaiset eivät hänen mukaansa koskaan ole olleet orjia, vaan vapaa kansa, jonka maa miehitetttiin sadoiksi vuosiksi. Hän käsitteli puheessaan aiempaa tarkemmin muinaista itsenäistä ja organisoitua yhteiskuntaa, jossa virolaiset olivat hallitsevana luokkana. Pätsin aikakauden loppuaikoina virolaisjohtajat pyrkivät uusiin historiantutkimuksiin nojaten muuttamaan Jakobsonin historiaajaosta periytynttä käsitystä miehitysjästä pimeyden aikana. Miehitysaika käsitettiin edelleen pimeyden aikana, mutta eri tavalla kuin ennen. Sitä ei nähty enää niin kurjana kansan horrosaikana, vaan aikana, jolloin kansa oli yksi toimija yhteiskunnassa ja tiedosti itsensä osana virolaisena kansana.

---

¹⁶¹ Vahtre 1990, s.59 ja 75; Zetterberg 2007, 73–74.

Kesäkuussa 1938 Päts puhui suojeluskuntalaisten suurparaatin yhteydessä kansoista, jotka kykenivät luomaan itsenäisen valtion, saattamaan voimaan varman järjestyksen ja tekemään kulttuuristaan vaikuttavan. Hänen mukaansa se onnistui ainoastaan kansoilta, jotka kunnioittivat oikeutta ja olivat valmiina kaikin tavoin oikean järjestyksen ja vapauden puolesta vuodattamaan vertaan. ”Me virolaiset emme ole koskaan olleet sellaisten kansojen joukossa, jotka olisivat vapaaehtoisesti tahtoneet antaa omat oikeutensa pois tai alistuneina vääryyksien ja epäoikeudenmukaisuuksien edessä kumartaneet. Me olemme, niin kauan kuin me historiasta tiedämme aina sitkeästi taistellen puolustaneet oikeuksiamme. Olemme taistelleet raskaissa taisteluissa ja voittaneet.” Hän totesi virolaisten olevan vapaa ja itsenäinen kansa, ja virolaisten taisteluilla ja uhreilla luotua Viron valtiota puolustettaisiin tarvittaessa viimeiseen veripisaraan saakka.¹⁶²

Toukokuussa 1938 Eenpalu käsitteli puheessaan sitä, että virolaisuutta ja isänmaata ei ollut aina tarpeeksi arvostettu. Virolaiset taistelivat menneisyydessä kansansa puolesta enemmän kuin monet toiset kansat. Jokainen sukupolvi oli antanut virolaisuuteen ja Viron hyväksi oman osansa, ja niin oli tehtävä myös nykyisten virolaisten. Virolaisten oli hänen mukaansa esimerkiksi kasvatettava virolaisten lukumäärää, siirrettävä eteenpäin Viron historian tuntemista ja kohotettava virolaisuuden arvostamista.¹⁶³ Myös marraskuussa 1938 Eenpalu puhui virolaisten vuosisataisista taisteluista, ja siitä kuinka taistelun tuli jatkua kaikilla aloilla edelleen. Hän korosti sitä, että nykyisten virolaisten tuli kasvattaa myös seuraajansa valmiiksi tarvittaessa tekemään sen mitä virolaiset tekivät vapaussodassa ja nykyistä sukupolvea edeltäneet sukupolvet menneisyyden taisteluissa.¹⁶⁴ Helmikuussa 1939 hän puhui jälleen vuosisataisista taisteluista vapauden saavuttamiseksi. Hän painotti sitä, että koettuja menetyksiä ja tappioita ei tullut unohtaa. Viron itsenäisyyttä oli arvostettava, ja sen säilyttämiseksi tuli tehdä kaikki nyt ja tulevaisuudessa.¹⁶⁵

Laidoner puhui tammikuussa 1939 virolaisten käymistä sodista menneisyydestä esimerkkinä siitä, kuinka valtio oli järjestettävä, jotta se kykenisi puolustautumaan ja säilymään. Hän totesi jälleen virolaisten hävinneen 1200-luvun vapaustaistelun osittain siksi, että vihollis-

---

¹⁶² ”Kaitseliidu suurparaad Tallinnas.” UE 25.6.1938, s. 9.

¹⁶³ ”Peaminister K. Eenpalu teadanne. Vabariigi valitsuse töösuunast ja ülesannetest.” UE 25.5.1938, s. 5–7.

¹⁶⁴ ”Peaminister K. Eenpalu Rõuges.” Ei tule tagasi endised ajad, kus tekitati vennaviha.” UE 7.11.1938, s.3.

¹⁶⁵ ”Noored oli esimesteks Eesti iseseisvuse võitlusse astjaiks. Peaminister K. Eenpalu kõne Tallinna noorsooorganisatsioonide aktusel Estonias.” UE 25.2.1939, s. 6.

sella olivat paremmat aseet, mutta vielä suurempi merkitys oli sillä, että virolaisilta puuttui yhteinen organisaatio ja kyky toimia yhdessä. Vihollinen oli yhtenäinen ja pystyi myös hankkimaan itselleen liittolaisia. 1500-luvulla Viron alue oli osa hyvin järjestettyä ja vahvaa ritarikuntavaltiota, joka oli Laidonerin mukaan kuitenkin Liivinsodan aikana heikentynyt ja hyökkäävät venäläiset pystyivät siksi tekemään Virossa suurta tuhoa. Tartto ja muutamat muut linnoitetut kaupungit antautuivat silloin, mutta Tallinna kykeni kunnollisen järjestyksensä vuoksi panemaan viholliselle vastaan.¹⁶⁶

Suuressa Pohjan sodassa hyökkäävillä venäläisillä oli Laidonerin mukaan sotilaallisesti ja poliittisesti taitava johtaja Pietari Suuri, mutta Viron aluetta hallinnut Ruotsin kuningas Kaarle XII kykeni silti sotilaallisella nerokkuudellaan voittamaan venäläiset joukot. Hän kertoi Kaarle XII:n olleen erinomainen sotilas, mutta huono strategi ja poliitikko. Kuninkaan tehtävänä oli suojella Viron aluetta venäläisiltä, mutta hän lähti etsimään uusia sotilaallisia seikkailuja jättäen virolaiset suojatta ja pääosin ilman puolustusta. Kaarle XII vei mukanaan myös Ruotsin sotaväkeen kuuluneet virolaiset sotilaat. Sen jälkeen Viron alue joutui historiansa suurimman tuhoamisen kohteeksi ja lopulta osaksi Venäjän valtiota. Laidoner korosti sitä, kuinka virolaisten tuli ottaa oppia näiden menneisyyden taistelujen, ja myös viimeisen vapaussodan, voittojen ja häviämisten syistä. ”Viro ei voi jäädä lepäämään laakereilleen. Kansa pysyy ainoastaan silloin itsenäisenä, kun tämä on valmis puolustamaan itsenäisyyttään ja sen vuoksi myös uhraamaan omien poikien ja tyttöjen elämän. Ilman valmiutta taisteluihin me varmasti emme säily itsenäisenä.”¹⁶⁷

Voitonpäivän ympärillä pitämässään kahdessa puheessa kesäkuussa 1939 Päts korosti jälleen voitonpäivän merkitystä päivänä, jolloin Viron kansa muisteli sankareitaan kaikkina aikoina. Hän totesi virolaisten voivan ammentaa vuosituhansien aikana käydyistä taisteluista voimaa ja rohkeutta sekä nykyisiin rauhanajan taisteluihin että mahdollisiin tuleviin aseisiin käytäviin taisteluihin. Hän käsitteli lisäksi sitä, kuinka suuri merkitys valtion vahvalla ja keskitetyllä hallitsemisella oli kansojen kyvyille puolustautua ja sitä kautta itsenäisyyden säilymiselle. Viron kansa ei menneisyydessä kansallisvaltioita luotaessa kyennyt keskittämään valtaa eikä voimaa, vaan virolaiset olivat jakautuneet maakunniksi, kyliksi, heimokunniksi ja sukuhaaroiksi, Sen vuoksi virolaiset joutuivat pitkäksi aikaa toisten hallit-

---

¹⁶⁶”Vabadussõda lõi meie riigile tugeva moraalse aluse. Tartu vabastamine oli Vabadussõda ilusamaiks momendiks. – Omaalgatust peab olema ka tulevikuski. – Meie ei anna ilma võitlusteta ühtegi tükki ära oma maa-alast. Kindral J. Laidoneri kõne Tartus ”Vanemuise” aktusel.” UE 16.1.1939, s. 4.

¹⁶⁷ Ibid.

semiksi. Sellainen hajaannus oli Pätsin mukaan hyvin vaarallista etenkin nuorelle kansalle ja valtiolle. Jopa vanhoja valtioita oli pirstoutunut siksi, että kansa oli jakautunut, eikä ole kyennyt puolustamaan itseään. Hän painotti sitä, että valtion ja kansan vapauden ja itsenäisyyden säilyttämiseksi kansan oli oltava yhtenäinen, itsenäisyyttään ja keskitettyä järjestystä arvostava. Lisäksi valtion oli oltava vahva ja hyvin järjestetty.¹⁶⁸

Päts puhui myös elokuussa 1938 siitä, että virolaisissa tuli edelleen kasvattaa yhtenäisyyden ja solidaarisuuden tunteita. Hän katsoi, että se solidaarisuuden tunteen verrattainen heikkous johtui siitä, että menneisyydessä virolaisten ei sallittu tehdä mitään yhdessä kansana. Vuosisatoja virolaiset olivat toisten käskyjen alaisia ja täyttäjiä. Hänen mukaansa virolaiset saattoivat vaikuttaa ja järjestää elämänsä ainoastaan kunnallisella tasolla.¹⁶⁹

Laidoner käsitteli kesäkuussa 1939 urheilukisoissa pitämässä puheessaan yhteisöllisyyden ja vahvan yhteiskunnallisen tunteen merkitystä kansalle sen tavoitteiden saavuttamisessa ja sodan syttyessä maanpuolustuksessa. Hän totesi, että virolaisten menneisyys ei ollut kehittänyt yhteisöllisyyttä niin voimakkaaksi kuin olisi tarpeen nykyisissä oloissa. Virolaiset esivanhemmat elivät vuosituhansia alueella, jossa asukkaita oli verrattain vähän ja talot olivat eristetyt toisistaan suurilla metsillä ja soilla. Menneisyyden virolaisten yksilöllinen voima ja kyky pärjätä yksin kehittyi sen vuoksi vahvaksi, mutta yhteistyökyky ja yhteisöllisyys jäivät heikoiksi. Hänen mukaansa menneisyydestä periytynyt yksilön korostus yli yhteisön näkyi myös 1930-luvun virolaisissa. Urheilukisat olivat hänen mukaansa hyvä tapa kasvattaa yhteisöllisyyttä ja tunnetta siitä, että virolaiset olivat yksi yhtenäinen kansa. Hän totesi yksilöllisten saavutusten olevan tärkeitä yksilölle ja välillisesti myös kansalle, mutta vielä arvokkaampaa oli se, kun organisoitu yhteisö toteutti yhdessä jotain merkittävää.¹⁷⁰

---

¹⁶⁸ "Vabariigi Presidendi K. Pätsi läkitus võidupühaks. Oleme Eesti vaprate eelnevate põlvede järeltulijad. – Iga meie vaba ja iseseisva riigi kodaniku eluõnn on seotud meie riigi ja rahva õnnega. Meie ei siruta kätt võõra maa ja vara järele, aga meie ei lase iial võõraid panna kätt meie isamaa ja vara külge. Võidupüha on Eesti suurimaks rahvuspühaks. UE 22.6.1939, s. 19; "Pärnu oli pidustuste tulipunktiks. Vaimustav vastuvõtt Vabariigi Presidendile. Hoogsalt kõlas laul Pärnumaa 7. laulupeol. – Oleme kõigi vastu õiglased. President K. Pätsi kõne võidutulede laialisaatmisel." UE 26.6.1939, s. 3.

¹⁶⁹ "Hiiumaa juubeldas Vabariigi Presidendile. Konstantin Päts vallutas ühe päevaga hiidlaste südamed. – Kolmandik Hiiu elanikkonnast rahvuspäeval ja lõikuspeol.- Sisukas näitus. Vabariigi Presidendi kolm kinki lastele. Saage jõukaks ja julgeks! Rahvas kes on laiali pillatud jääb teistele jalgu. Vabariigi Presidendi K. Pätsi kõne Hiiumaa rahvuspäeval." UE 26.8.1938, s. 3.

¹⁷⁰ "Eesti mängus täies hoos. Kogu pealinn spordi suurpidustustest haaratud. Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner kõneles mängude avatalitusel. Teie aitate süvendada ühistunnet. Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne." UE 17.6.1939, s. 3.

Eenpalun taisteluja koskevat historiapuheet eivät sisältäneet oikeastaan mitään uutta. Puheilla oli tarkoitus kasvattaa sekä virolaisten arvostusta isänmaataan kohtaan että uskoa virolaisten kykyyn puolustautua tarvittaessa. Hän pyrki puheillaan lisäämään virolaisten henkistä ja myös materiaalista valmiutta mahdolliseen sotaan. Hänen puheillaan virolaisten vuosisatojen aikana kokemista sodista ja taisteluista oli sama funktio kuin Eenpalun puheilla. Laidoner korosti järjestyksen ja yhteistyön merkitystä sota-aikana käyttäen esimerkkinä niiden vaikutuksesta menneisyyden voittoja ja tappioita. Hän ”syytti” ensimmäistä kertaa puheissaan Ruotsin hallitsijaa Kaarle XII:ta Viron joutumisesta Venäjän vallan alle. Hän pyrki todennäköisesti tällä vakuuttamaan virolaisia siitä, että valtiolla oli oltava vahvat johtajat, kuri ja järjestys sekä valmiutta tarvittaessa puolustautua. Myös Päts käsitteli puheissaan voitonpäivänä virolaisten menneisyyden taisteluja kokemuksina, joista tuli ottaa oppia nykyisyydessä. Puhe oli hyvin samantyyppinen kuin voitonpäivänpuheet aiempina vuosina, mutta nyt hän korosti aiempaa enemmän yhteistyön ja yhtenäisyyden merkitystä valtion säilyvyydelle.

Johtajat poimivat menneisyydestä ”hyviä” ja ”huonoja” asioita tarpeidensa mukaan. Päts korosti voitonpäivänpuheissaan kansan hajaannusta muinaisaikana syynä vapauden menetykseen. Pyrkinessään kohottamaan virolaisten yhteistyökykyä ja yhtenäisyyttä myös Laidoner käsitteli muinaishistorian ja menneisyyden valloitusaikojen huonoja puolia. Hänen mukaansa menneisyyden tapahtumat ja olosuhteet kehittivät virolaisten yksilöpärjäämistä, mutta yhteisöllisyys ja yhdessä toimiminen jäivät heikoiksi. Maaliskuun 1934 vallankaappauksen perusteluja olivat muun muassa kansan yhteistyökyvyttömyys, jakautuneisuus ja eripuraisuus, ja virolaisjohtajien puheista sai yleisesti sen käsityksen, että virolaiset eivät heidän mielestään vuonna 1939 olleet edelleenkään tarpeeksi yhtenäinen kansa, eivätkä riittävän yhteistyökykyisiä.

Päts käsitteli kesäkuussa 1939 virolaisten korkeaa kulttuurista tasoa jo kaukaisessa menneisyydessä. Hän totesi esimerkiksi virolaisten lukutaidon kirkonkirjojen mukaan olleen hyvin korkealla tasolla jo ennen kuin minkäänlaisia kouluja oli olemassa. Hänen mukaansa Viron alueen kuuluessa Venäjän valtioon virolaiset olivat luku- ja kirjoitustaitoa selvitävissä tilastoissa kaikista Venäjän kansoista ensimmäisellä sijalla sekä kirjoittamis- että lukutaidossa. Päts painotti sitä, että lukutaito oli kaiken kulttuurin perusta, ja sen vuoksi virolaisäitejä oli kiittäminen virolaisen kulttuurin korkeasta tasosta. Hän korosti nuorille suunnatun puheensa lopussa sitä, kuinka kiitollisia nuorten tuli olla vanhemmilleen ja esi-

vanhemmilleen nykyisistä hyvistä opiskelumahdollisuuksista. Hän kehotti nuoria olemaan kunnan virolaisia, rakastamaan isänmaata, kehittämään ja siirtämään taas eteenpäin virolaista kulttuuria.¹⁷¹

Pätsin puhe menneisyyden korkeasta sivistystasosta uuden koulun avajaisissa oli viimeinen Viron itsenäisen tasavallan aikana julkaistu puhe, joka käsitteli virolaisten kaukaista historiaa. Menneisyyspuheella oli tarkoitus mahdollisesti yleisesti kasvattaa nuorten kiitollisuutta nykyisistä oloista ja kohottaa nuorten historiallista identiteettiä. Hän pyrki myös kasvattamaan nuorten halua kouluttautua korostamalla sivistyksen ja koulutuksen merkitystä linkittäen sen Virossa perinteisesti vallinneeseen korkeaan sivistys- ja kulttuuritasoon.

Pätsin aikakauden viimeisten vuosien puheet olivat yleisesti aiempia menneisyyspuheita määrätietoisempia ja selvempiä pyrkimyksissään. Menneisyydestä myös kerrottiin aiempaa tarkemmin todennäköisesti sen vuoksi, että Virossa oli ilmestynyt uusia kansallisia historiantutkimuksia, joista virolaisjohtajat löysivät täsmällisempää sisältöä historiapuheisiinsa. Aiempaa ”totuudenmukaisempia” puheet tuskin olivat, sillä virolainen historiankirjoitus oli yleisesti hyvin kansallismielistä perustuen niukkoihin lähteisiin ja kansantarinoihin.¹⁷² Johtajat lisäksi käyttivät historiankirjoitusta tai historiallisia mielikuvia puheissaan kulloistenkin tarpeidensa mukaan. Virolaisten menneisyyden taistelua ja sotia käsiteltiin aikakauden puheissa vielä enemmän kuin aiemmin. Kansan yhtenäisyyden ja yhteistyön kohottaminen oli puheiden keskeisin tarkoitus. Kaukaisesta menneisyydestä etsittiin esimerkkejä ja opeuksia näiden ominaisuuksien kasvattamiseksi. Virolaisjohtajat näkivät sodan saattavan uhata jälleen myös Viroa, ja sen vuoksi kansa oli saatava mahdollisimman nopeasti niin yhteistyökykyiseksi ja yhtenäiseksi kuin mahdollista. Johtajat pyrkivät puheillaan todennäköisesti myös lisäämään virolaisten myötämielisyyttä maanpuolustuksen materiaalsen ja henkisen valmiuden kasvattamiseen.

Mielenkiintoinen piirre Pätsin aikakauden viimeisten vuosien puheissa oli se, että kaukaista historiaa ei käsitellä yhdessäkään puheessa kesän 1939 jälkeen. Syksyllä Neuvostoliiton kanssa solmitun sopimuksen jälkeen Päts ja Laidoner keskittyivät harvoissa puheissaan hehkuttamaan sitä, kuinka onnekas Viro oli vältettyään sodan ja säilytettyään kuitenkin

---

¹⁷¹ “Vabariigi President K. Päts avas Oru kodunduskeskkooli. Ungari külalised ja haridusminister ava-aktusel. – Õpilaste poolt anti külalistele lilli. Ungari delegatsioonil liikmed Oru lossis Presidendi vastuvõtul. Kirjakunsti laialivijajaks olid meie emad.” UE 30.6.1939, s. 3.

¹⁷² Karjahärm 1999, s. 252–253; Karvinen ja Kukkonen 1987, s. 81; Veidemann 1999, s. 287.

itsenäisyytensä. Eenpalun erosi syksyllä toimestaan pääministerinä, eikä hänen puheitaan juuri enää sen jälkeen ollut lehdissä. Viro pyrki olemaan ärsyttämättä Neuvostoliittoa ja puheet Viron menneisyydestä olisivat saattaneet niin tehdä. Mahdollisesti Päts ja Laidoner ymmärsivät Viron menettäneen jo käytännössä itsenäisyytensä ja ainakin täydellisen vapauden, ja siksi puheet Viron historiasta olisivat myös olleet tilanteeseen sopimattomia tai yleisesti vain turhia.

4. Kansallisten heräämisten ajan käsittely puheissa

4.1 Pätsin aikakauden alkuvuodet: maaliskuu 1934–helmikuu 1936

Konstantin Päts, Johan Laidoner ja Karl Einbund (Kaarel Eenpalu) puhuivat kaikki jonkin verran kansallisen heräämisen ajan historiasta vuoden 1934 puheissa. Päts ja Laidoner käsittelevät ajanjaksoa useissa puheissaan, mutta kansallista heräämisaikaa koskevat puheet olivat luonteeltaan hyvin suurpiirteisiä samaan tapaan kuin puheet kaukaisemmasta menneisyydestä. Eenpalu käsitteli puheissaan kyseistä ajanjaksoa vain kerran. Pätsin ja Eenpalun puheissa vuodesta 1935 helmikuuhun 1936 käsiteltiin Viron kansallisen heräämisen aikakauden historiaa melko paljon, mutta Laidoner ei viitannut kansallisen heräämisen aikakauteen historiapuheissaan kertaakaan. Kansallista heräämistä seuranneet vuosikymmenet jäivät lähes huomioitta johtajien puheissa ja ”toista kansallista heräämistä” käsiteltiin melko suppeasti.

Päts puhui kesäkuussa 1934 Viron lipun vuosijuhlissa Viron lipusta koko kansan voiton lippuna, joka oli sidottu virolaisen kansan kohtaloon ja kärsimykseen.. Se oli ollut alun perin yksittäisen seuran ja ylioppilaiden lippu. Hän totesi, että yhdessä lipun vuosipäivän kanssa virolaiset juhlivat 50-vuotisen taistelunsa vuosipäivää. Hänen mukaansa sinä päivänä sen lipun alla nousi Viron kansa ja ryhtyi taisteluun kansansa oikeuksien ja vakaumusten puolesta. Se oli Viron kansalle pyhä symboli, joka oli yhdistänyt kansaa 50 vuotta kannustaen suuriin kansallisiin tekoihin.¹⁷³

Nykytutkimusten mukaan virolaiset taistelivat vapautensa puolesta kansallisesta heräämisestä lähtien ja myös aiemmin, mutta eivät ennen vapaussotaa yhtenä joukkona, eivätkä valtiollisen itsenäisyyden saavuttamiseksi. Kansallisesta heräämisajasta alkaen ainakin kansallisten esitaistelijoiden ja koko ajan kasvavan virolaisuuden aatteen sisäistäneen kansan tavoitteena oli saada virolaisille vapautta ja oikeuksia. Kansallinen liike politisoitui 1900-luvun alussa ”toiseksi kansalliseksi heräämiseksi” kutsuttuna aikana, ja silloin taistelusta tuli määrätietoisempää. Aluksi tavoitteena oli lähinnä virolaisten vallan kasvattami-

---

¹⁷³ ”Eesti lipu juubelipidustused. Rahvahulgade austusawaldused esimesele eesti lipule ja riigivanemales.” VM 5.6.1934, s. 1.

nen baltiansaksalaisten käsissä olleissa paikallishallinnoissa ja myöhemmin virolaisten vallan kasvettua tavoitteeksi otettiin virolaisten johtaman Viron autonominen asema Venäjän valtakunnassa.¹⁷⁴

Laidoner puhui kesäkuussa 1934 Põltsamaan laulujuhlla virolaisten kansallisesta heräämisestä ja sitä seuranneesta kehityksestä, joka johti lopulta itsenäisen valtion perustamiseen. Hän korosti sitä, kuinka paljon kansan elämässä oli muuttunut ensimmäisen 65 vuotta sitten pidetyn laulujuhlan jälkeen. Kansallista heräämistä seurasi hänen mukaansa pian kaikenpuolinen henkisen elämän nousu. Viroom perustettiin esimerkiksi kouluja, syntyi oma lehdistö, kehittyi oma taide ja teatteri. Maailmansodan loppuessa vallankumouksen puhjetessa virolainen kansa oli jo niin kehittynyt, että sen oli mahdollista nousta kansan kehityksen korkeimpaan asteeseen oman valtion perustamiseen. Yksikään kansa ei kuitenkaan Laidonerin mukaan ollut koskaan valmis ja virolaisten oli koko ajan kehitettävä valtiotaan ja kansaansa henkisesti vahvemmaksi. Kaikkien kansan osien tuli toimia yhteistyössä valtion rakentamisessa.¹⁷⁵

Laidoner puhui esimerkiksi Eenpalun puheisiin verrattuna totuudenmukaisemmin tapahtumista, jotka mahdollistivat kansan itsenäistymisen. Tosin myös hän jätti mainitsematta sen, että virolaisilla ei ollut tietoisista pyrkimystä täydelliseen itsenäisyyteen ennen Venäjän vallankumousta, vaan Virossa 1900-luvun alussa lähinnä haaveiltiin autonomisesta asemasta Venäjän osana. Kansallisen kulttuurin kehitys ja kansan henkisen elämän kasvu kansallisesta heräämisestä alkaen olivat tosiasioita, mutta oli liioittelua sanoa kansan kulttuurillisen kehityksen johtaneen valtion itsenäistymiseen, koska sellaista pyrkimystä kansallisen heräämisen aikana ei vielä ollut.

Päts puhui elokuussa 1934 Tarton maatalousnäyttelyssä aikojen muuttumisesta kansallisen heräämisen alkuajoista tähän päivään. Hän muisteli Carl Robert Jakobsonin aikaista maanviljelijöiden seuran protokollaa, josta selvästi näkyi, että johto oli pohtinut sallitaanko kartanoiden esiintyä näyttelyissä. Johto tuli hänen mukaansa siihen johtopäätökseen, että ne saivat tulla näyttelyyn, mutta niiden oli ainakin käytettävä viron kieltä. Hän muisteli myös sitä, kuinka hänen ylioppilasaikoinaan saksalaisten näyttelyissä kuuli virolaisperheiden puhuvan saksaa. Pätsistä ja muista nuorista ylioppilaista se tuntui vieraalta, koska he olivat

---

¹⁷⁴ Laaman 1936, s. 16; Niitemaa 1991, s. 330–332; Zetterberg 2007, s. 467.

¹⁷⁵ ”Suurejooneline laulupidu Põltsamaal.” VM 12.6.1934, s. 1.

kasvaneet jo toisenlaisessa hengessä. Hän halusi virolaisten ymmärtävän, kuinka paljon silloisilta virkamiehiltä vaati rohkeutta järjestää myös virolaisille pienviljelijöille tarkoitettuja näyttelyjä. Maataloudellisten ansioiden lisäksi nämä näyttelyt vuosikymmenten aikana kylvivät virolaiseen kansaan rohkeutta ja kansallista henkeä. Päts kertoi, että häneltä oli kysytty Tanskassa, mikä tunnuslause luonnehtisi virolaisten tavoitteita. Hän oli ehdottanut latinankielistä sanontaa *Der aspira ad astra* eli vaikeuksien kautta voittoon. Hänen mukaansa virolaiset olivat aina toimineet sen tunnuslauseen alla niin maatalouden kehittämisessä kuin muualla virolaisten elämässä.¹⁷⁶

Päts puhui syyskuussa 1934 tiettyjen virolaisten ominaisuuksien periytyneen virolaisten alisteisesta menneisyydestä. Esimerkiksi vaatimattomuus oli virolaisille luonteenomaista. Heräämisaikana kaikki Viron seurat aloittivat hänen mukaansa toimintansa pienesti ja hiljaisesti; mitään aloitteita ei tehty suurella metelillä. Virossa toteutettiin suuria asioita hiljalleen. Esimerkkinä hän käytti vapaussotaa, jossa Viron valtio luotiin sitä enemmän ihmettelemättä ja kummastelematta. Ennen oli vallalla saksalaisvaikutus ja saksalaiset kaikkialla johdossa, sitten olivat vallassa venäläiset. Hiljalleen virolaiset nousivat valtaan maassaan ja virolaisuus nousi arvoiseensa asemaan. Pätsin mukaan viisaan varovaisesti pääseekin pitkälle.¹⁷⁷

Pätsin puheet kertoivat siitä, millainen asema virolaisuudella oli vielä 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa verrattuna baltiansaksalaisuuteen. Hänen puheensa todisti sitä, että virolaisuus ei ollut vielä sinä aikana niin arvostettu tai tiedostettu asia kuin 1930-luvun useat puheet antoivat olettaa. Hän myös puhui virolaisten onnettomasta menneisyydestä vieraiden vallan alla ja siitä johtuneesta hitaudesta ja varovaisuudesta, joilla uudistuksia tavoiteltiin ja pyrittiin kohottamaan virolaisten asemaa. Puheiden sävy oli joka tapauksessa sellainen, että virolainen vaatimattomuus ja varovaisuus lopulta edistivät sitä, että virolaisuus hiljalleen saatiin nostettua arvoonsa, ja Viro kykeni saavuttamaan kansallisen itsenäisyyden.

---

¹⁷⁶ ”Riigivanem awas Tartu näituse. Tormilised kiiduawaldused Riigipea awakõne puhul.” Kaja 25.8.1934, s. 7; ”Tartu näitus awati. Riigivanem ühes teiste kõrgete külalisiga näitusel. – Esimesel päewal üle 5500 külastaja.” VM 25.8.1934, s. 4.

¹⁷⁷ ”Riigivanema ringreis Wiljandimaal. Külastas Põltsamaad ja Wiljandit ning peatus mitmes kohas teel.” VM 3.9.1934, s. 6.

Joulukuussa 1934 Einbund käsitteli kansallisen heräämisen aikaa tavallaan jatkumona aikaisemmista kansan teoista ja tunteista. Hänen mukaansa kansallinen itsetunto oli olemassa jo ennen heräämisaikaa ja sitä todisti esimerkiksi nykyinen valtiollinen itsenäisyys. Viron kansa ei olisi voinut kehittyä vain 50 vuodessa itsenäisyyteen valmiiksi kansaksi, jos sillä ei olisi ollut kauemmaksi ulottuvaa kansallista historiaa. Friedrich Reinhold Kreutzwald ja Johan Voldemar Jannsen saivat ainekset suuriin tekoihinsa kansalta, kansan menneisyydestä. Kansallisella heräämisajalla oli kuitenkin suuri vaikutus kansan kehittymisessä ja kansallisen itsetunnon nousussa. Einbundin mukaan Kreutzwald antoi kansalle sydämen ja Jakobson pyrki saamaan virolaiselle kansalle vallan. Jakobsonin toimet eivät tuottaneet heti tuloksia, mutta hänen innostuksensa tarttui virolaisiin ja hänen tunnuslauseensa otettiin omaksi. Häntä voi Einbundin mielestä täydellä oikeudella nimittää Viron politiikan isäksi.¹⁷⁸

Kansalla oli tutkimuskirjallisuudenkin mukaan jonkinlaista kansallista tietoisuutta ja vapausajatuksia jo ennen heräämisaikaa, mutta yhtenäistä kansallista identiteettiä virolaisilla ei ollut. Kreutzwaldin *Kalevipoeg* eepoksen ilmestyminen 1860-luvulla oli merkittävä tapahtuma virolaisuuden herättämisessä. Tohtori Georg Schultz-Bertram oli vuonna 1839 Suomen Kalevalaa koskevan esitelmänsä lopuksi *Gelehrte Estnische Gesellschaft* -seurassa huudahtanut: ”Antakaa kansalle eepos ja historia, ja kaikki on voitettu!” Tätä ajatusta noudattaen Friedrich Robert Faehlmanin oli kehitellyt kansanrunojen pohjalta tarinoita, joihin materiaalia oli antanut Kristjan Jaak Petersenin kääntämä ja kommentein varustama Kristfrid Gananderin *Mythologia Fennica*. Enemmän kaunokirjallisuutta kuin folklorea olleet Faehlmanin kertomukset olivat pohjana Kreutzwaldin *Kalevipoeg*-teokselle. Eepos oli ollut jo Faehlmanin mielessä, mutta hän ei kerinnyt toteuttamaan sitä. Petersonin, Faehlmanin ja Kreutzwaldin tuotokset loivat virolaisen myytin sen kaukaisesta suuresta historiasta, johon ainakin jossain määrin pohjasivat 1930-luvun virolaisjohtajien virolaisuutta nostamaan pyrkinneet puheet Viron kaukaisesta historiasta.¹⁷⁹

Nykytutkimus tukee myös Einbundin puheita Jakobsonista virolaisen politiikan isänä. Hänen johtamansa ryhmitymä edusti ensimmäisenä Virossa poliittista nationalismia. Jannsen ja Jakob Hurt edustivat maltillista suuntausta, joka korosti enemmänkin kulttuurillista kuin

---

¹⁷⁸ ”Meie juhid on võimelise kandma oma rahvast. Eesti talurahwa liikumise mälestusaktus. Paeministri asetäitja K. Einbund ja linnapea kidral J. Soots Wiljandis. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne.”, VM 17.12.1934, s. 5.

¹⁷⁹ Niitemaa 1991, s. 306–307; Veidemann 1999, s. 286; Zetterberg 2007, s. 415–416.

poliittista nationalismia. Jakobsonin ryhmä ei hyväksynyt baltiansaksalaisten poliittista johtoasemaa, vaan hän jopa vaati virolaisille oikeutta osallistua Baltian kuvernementtien politiikkaan. Toimiminen yhteistyössä Venäjän kanssa takasi hänen mukaansa parhaat mahdollisuudet kansan kehittymiselle. Suomi pienenä kansana oli onnistunut saamaan autonomian Venäjän osana, joten miksi se ei olisi ollut mahdollista myös virolaisille. Kansallinen liike ei kuitenkaan ollut separatistinen tai kumouksellinen.¹⁸⁰

Päts puhui Tallinnan virolaisuuden vuosipäivänä virolaisten pääsystä Tallinnan kaupungin asioista päättävien joukkoon 1900-luvun alussa. Hänet valittiin vuosipäivänä Tallinnan kunniakansalaiseksi (*aukodanikuks*). Päts totesi arvostavansa suuresti sydämestä annettua kunniamerkkiä ja muisteli puheessaan sitä, mitä 30 vuoden aikana Tallinnassa oli tehty. ”Olimme silloin nuoria ja ryhdyimme taisteluun kapealla kansallisella pohjalla, mutta ihmisinä, jotka taistelivat uusien näkökantojen toteuttamisen puolesta. Kun pääsimme kaupunginvaltuustoon, ymmärsimme myös saksalaisten kanssa toisiamme paremmin. Emme olleet täysin valmistautumattomia itsehallintotyöhön. Minulla oli suuri kirjakokoelma itsehallintokysymyksistä. Saksalaiset ihmettelivät tietämystämme. Keräsimme kokemuksia kuin mehiläiset mettä. Saksalaislehdet nimittivät kaupunginjohton virolaisten käsiin joutumista `Tallinnan mustaksi päiväksi`. Kuitenkin elämä näytti toisin. Tallinna ei ole enää musta ja takapajuinen kauppala, vaan kaunis pääkaupunki. Suuri kiitos kaikille, jotka sen tekivät!”¹⁸¹

Kansallinen poliittinen taistelu oli vielä 1900-luvun alussa olleen melko pienen joukon puuhastelua, mutta virolaisten pääsy johtavaan asemaan¹⁸² Tallinnan kaupunginjohdossa vuonna 1904 varmasti kohotti virolaisten kansallista itsetuntoa, itsevarmuutta ja laajensi virolaisuuden puolesta kamppailevien joukkoa. ”Tallinnan musta päivä” oli siten osaltaan luomassa virolaisten ”toista kansallista heräämistä”.

Helmikuussa 1935 Päts puhui koulunjohtajien kokoontumisessa lasten kasvattamisesta oikeassa hengessä. Hän muisteli aikaa, jolloin kansa ei voinut vaikuttaa asioihinsa eikä kansansa kohtaloon. Virolaisen nuoren sukupolven tuli kasvaa toisenlaiseksi, heidän piti tuntea

¹⁸⁰ Niitemaa 1991, s. 320; Raun 1989, s. 80, 86–88; Zetterberg 2007, s. 437–438.

¹⁸¹ ”Tallinna eestluse juubelipäew. Linnawolikogu koosolek `Estonias`. Riigiwanem K. Päts waliti Tallinna aukodanikuks. – Määrati krediit uue raekoja ehitamiseks. Austusawaldused wanadele linnategelastele.” Kaja 19.1.1935, s. 3.

¹⁸² Tallinnan kaupunginvaltuuston 60 paikasta virolaiset saivat vaaleissa 38 paikkaa. (Rosenberg 1994, s. 121)

olevansa hallitseva kansa. Opettajilla oli tässä suuri rooli ja hänen mielestään nykyisen opettajakunnan oli muututtava täyttääkseen tehtävänsä. Vanha opettajakunta oli kansan kanssa läheisempi kuin nykyinen. Päts totesi, että kansallisen heräämisen aikoihin opettajat kohtasivat paljon vaikeuksia sivistäessään kansaa, mutta he toimivat vaikeuksista välittämättä kansallisina esitaistelijoina ja uranuurtajina. Hänen mukaansa nykyisten opettajien piti korostaa sitä, että virolaiset olivat yksi kansa, jolla oli yhteinen kohtalo ja tulevaisuus.¹⁸³

Pätsin kanssa samassa koulunjohtajien kokoontumisessa Einbund puheessaan kansan suurista päämääristä käsitteli sekä Viron kaukaisempaa historiaa että kansallisen heräämisen aikaa 1800-luvun puolivälin jälkeen. Hän totesi, että kansallisen heräämisajan tunnuslause oli ”olla virolainen”, välillä se ajatus oli kielletty, mutta se palasi takaisin toisenlaisessa määrittelyssä sisällössä ja tavassa. Virolaisten oli kannettava edelleen sitä esivanhempien vakaumusta ja aatetta ”olla virolainen”. Einbundin mukaan jokaisella kansalla, myös virolaisilla, oli oltava ylpeyden ja suuruuden tunne. Virolaisuus oli korkein ihanne ja päämäärä ja siinä hengessä tuli kasvattaa myös lapset, jotta heistä ei tulisi henkisesti tyhjiä ja huomispäivää ajattelemattomia. Hän kehotti kaikkia Viron kansalaisia ottamaan osaa suuriin kysymyksiin, kehittämään kansakuntaa ja yhteistä valtiollista kansaa. Hänen mukaansa virolaisuus ei ollut sidottu ainoastaan vereen, vaan vähemmistökansallisuuksien osalta suhtautumiseen valtiolliseen kansakuntaan. Kaikkien kansalaisten tehtävä oli kantaa sankarillisesti maan tuhannen vuoden menneisyyttä. Einbund yhtyi Pätsin mielipiteeseen opettajien tehtävästä kansan yhdistäjänä ja hengen kohottajana. Myös hän puhui siitä, kuinka entisaajan opettajat henkilökohtaisesta materiasta välittämättä elivät kansalleen. Nuorten ja koko kansan kasvattamisessa oli keskityttävä virolaisuuden vanhojen ihanteiden opettamiseen, yhteisöllisyyden ja oman kansan hengen korostamiseen. Koko virolaisen kansan tuli pyhitää henkilökohtainen työ ja yrittäminen myös yhteisön, isänmaan ja kansan hyödyksi. Hänen mukaansa Virossa oli tarpeen kasvattaa yhteisöllisyyttä ja joukkohenkeä, sillä ikuisuuden poluilla kansaa kantoa enemmän eteenpäin syvä yhteisöllisyys kuin individualistinen ajattelutapa.¹⁸⁴

---

¹⁸³ ”Algkoolide juhatajate üleriiklik kokkutulek. 1317 koolijuhti `Estonias` koos. ~ Walitsuse tegevust kiideti üksmeelselt heaks. ~ 12. märts päästis kooli kuristiku serwalt. – Tülitsemise ajajärk on Eestist jäädavalt kadunud, ütles riigiwanem. Rahvuslik kasvatus koolides süvendamisele.” Kaja 18.2.1935, s. 4.

¹⁸⁴ ”Meie rahva suured eesmärgid. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne.” VM 18.2.1935, s.4–5; ”Esiwanemate waim olgu meile juhtijaks. Peaministri asetäitja K. Einbundi=Eenpalu kõne koolijuhtide kokkutulekul.” Kaja 18.2.1935, s. 6.

Sekä Einbundin että Pätsin puheilla koulunjohtajien kokoontumisessa oli sama funktio: saattaa kansa yhtenäiseksi ja yhtenäisen kansallisen identiteetin sisäistäneeksi. Nuorten kasvattaminen oli useissa puheissa esillä ja se oli luonnollista, koska nuorissa oli virolaisuuden tulevaisuus. Nuoriin, joilla ei ollut niin raskasta menneisyyden painolastia, oli myös helpompi istuttaa sellainen virolaisuus ja virolaisuuden käsittäminen kuin virolaisjohtajat tahtoivat. Opettajat olivat tässä avainroolissa ja silloisten opettajien vertaamisella kansallisen heräämisen ajan opettajiin oli mahdollisesti tarkoitus muistuttaa opettajia heidän roolistaan kansan sivistäjinä, kansallisuusaatteen eteenpäin viejinä ja isänmaanrakkauten juurruttajina, joiden tuli ottaa esimerkkiä kansallista itsetuntoa aktiivisesti, esteistä huolimatta, nostattaneista ja virolaisuuden esitaistelijoina toimineista kollegoistaan menneisyydessä. Einbund viittasi puheessa myös venäläistämisaikaan, kansallisen liikkeen taantumuksen aikaan, puheillaan siitä, että välillä ajatus ”olla virolainen” oli kielletty ja että kuinka se ”toisen kansallisen heräämisen” myötä tuli takaisin määritellymmässä muodossa.

Maaliskuussa 1935 Päts puhui siitä, kuinka henkinen luomistyö tarvitsi myös materiaalisia edellytyksiä. Menneisyydessä Viron kansan työn tuotto meni vieraille ja virolaisille ei jäänyt juuri mahdollisuuksia luoda mitään. Virolaisen kulttuurin alkeet syntyivät heti, kun virolaisten työnvilja alkoi enemmän kuulua heille itselleen. Hänen mukaansa virolainen kulttuuri kasvoi yhtä aikaa virolaisten aineellisen hyvinvoinnin kanssa. Hän totesi, että sitä työn ylijäämää oli jatkossakin käytettävä myös kulttuurityön hyväksi, virolaisen kulttuurin jatkuvaksi kehittämiseksi.¹⁸⁵

Eenpalu puhui syyskuussa Wesner-seuran juhlissa Viron varhaisempien aikojen ja kansallisen heräämisen ajan historiasta. Hän kehotti kirjavuoden yhteydessä muistelemaan virolaisen luovan työn saavutuksia historiassa. Virolaisia taiteilijoita, kirjailijoita, runoilijoita ja tutkijoita kunnioitettiin Virossa suuresti. He olivat kansan aivot, sydän, henki ja ymmärrys. Viron itsenäisyyden ensimmäiset vuodet olivat täytettyjä materialistisilla ponnisteluilla, mutta nyt oli aika palata kansan henkisten lähteiden luo. Kansankirjastojen perustamisen liike ennen maailmansotaa tavoitteli samaa päämäärää ja Wesner-seura oli yksi pioneereista kansankirjastojen suunnitelmallisessa järjestämisessä. Kirjastojen perustamista oli jatkettu itsenäisyyden ajalla, mutta hänen mukaansa sillä alalla oli vielä paljon tehtävää, jotta

---

¹⁸⁵ ”Rahvakulttuuri nõukogu oli koos. Raamatuaasta korraldatakse suurejooneliselt.” Kaja 25.3.1935, s. 4.

jokaiseen kuntaan saataisiin hyvä kirjasto. ”Kirjastojen lipun, joka ennen itsenäisyyttä oli samanaikaisesti poliittisen taistelun, poliittisen ja henkisen itsemääräämisen merkinä, piti jälleen nousta korkealle.”¹⁸⁶

Eenpalu avasi Koerussa muistomerkin vuoden 1905 jouluyönä ammuttujen vapauden vaatijoiden kunniaksi. Hän totesi, että Koeruun pystytetty muistopatsas oli Virossa kolmas vuoden 1905 veriuhrien muistoksi pystytetty muistomerkki. Hänen mukaansa vuoden 1905 tapahtumia oli Virossa arvostettu liian vähän. Se selittyi ainakin osittain sillä, että vuonna 1905 tapahtunutta vapausliikehdintää Virossa oli valotettu yksipuolisesti. Hänen mielestään sitä ei ollut arvostettu tai huomioitu kansan yhteisenä vapauspyrkimyksenä, vaan lähinnä rajallisen kansankerroksen taisteluna. Sen tyyppisten tulkintojen takia vuoden 1905 tapahtumat olivat jääneet varjoon, eikä niitä ollut nostettu vapaustaistelujen esirintamaan. Eenpalu totesi Koerussa osatun oikein arvostaa sen ajanjakson osuutta virolaisten vapausotien historiassa. ”Ne päämäärät ja tavoitteet, jotka luonnehtivat vuoden 1905 tapahtumia, löysivät täyttymyksensä 12 vuotta myöhemmin täydellä määrällä ja vielä enemmänkin. Saavutimme itsenäisyyden, joka sinä aikana näytti ainoastaan unelmalta. Erityistä arvostamista ansaitsevat Koeru-Vaalin toimijat siitä, että he jo silloin asettivat päämääräkseen Viron itsenäisyyden, jota varten he myös kokosivat vastaavan ohjesäännön ja allekirjoittivat sen juhlallisesti.” Hänen mukaansa Koeruun myös perustettiin vapaaehtoisten sotilaiden ryhmä itsenäisyyden suojaksi. Koerulaisten toiminta oli viitoittajana Viron itsenäisyyteen pyrkivässä vapausliikehdinnässä. Muualla Virossa vuonna 1905 ei vielä asetettu niin rohkeita päämääriä kuin siellä. Koeruun kokoonnuttiin nyt Eenpalun mukaan myös esittämään syvää osanottoa langenneiden omaisille. Heidän oli syytä tietää, että väkivallan uhrit taistelivat oikean asian puolesta ja heidän muistonsa säilyy Viron kansassa. Myös nykyisten virolaisten tuli ottaa mallia niistä taistelijoista, ja olla aina valmiita, jos isänmaan ja kansan vapauden ja itsenäisyyden säilyttäminen sitä vaatii.¹⁸⁷

Tutkimuskirjallisuudessa todetaan vuoden 1905 Venäjän vallankumouksen vaikutusten tuntuneen myös Baltian alueella. Virossa lakkoiltiin sekä kaupungeissa että maaseudulla. Lokakuussa 1905 Viro liittyi yleislakkoon. Tilanne kärjistyi Tallinnassa, kun kuvernööri Aleksei Lopuhin 16. lokakuuta määräsi avattavaksi tulen rauhallisesti mieltään osoittavaa

---

¹⁸⁶ ”Peaministri asetäitja K. Eenpalu Wesneri peopäew. Pühapäeal pühitses Wesneri raamatukogu 25a. juubeli. Peaministri asetäitja oli noore üliõpilasena seltsi asutajaks.” UE 23.9.1935, s. 7.

¹⁸⁷ ”K. Eenpalu awas Koeurus mälestussamba 1905. aasta jõuluõhtul mahalastud vabaduse nõudjatele.” UE 30.9.1935, s. 1.

väkijoukkoa kohtaan ja 56 mielenosoittajaa kuoli. Keisari antoi seuraavana päivänä manifestin, joka sisälsi puhe-, kokoontumis- ja lehdistönvapauden. Lokakuun manifesti aloitti Virossa lähes kaksi kuukautta kestäneet ”vapauden päivät”. Kansallinen liike jakautui kahden maltillisiin ja radikaaleihin. Maltilliset vaativat virolaisten asuinalueen hallinnollista yhdistämistä ja näin muodostettavalle alueelle autonomista itsehallintoa federatiivisessä Venäjässä ja radikaalit vaativat keisarillisen hallituksen kaatamista, lakkoja ja boikotteja ja kaiken maan ottamista kansan omistukseen.¹⁸⁸

Joulukuussa 1905 Tallinnan radikaalit työläisjoukot suuntasivat maaseudulle, jossa heidän joukkoihinsa liittyi maaseutujen maatyöläisiä ja talonpoikia. Joukot aiheuttivat paljon aineellista tuhoa. Esimerkiksi kartanoja ja viinatehtaita tuhottiin ja kartanonherroja otettiin panttivangeiksi, mutta virolaisalueella ainoastaan yksi kartanoherra surmattiin. Nykyisessä Latviassa sen sijaan tapettiin kymmeniä baltiansaksalaisia. Baltiansaksalaiset perustamat joukkoyksiköt ja hallituksen lähettämät rangaistusosastot aloittivat joulukuun puolivälissä vastaiskun ja surmasivat järjestystä palauttaessaan virolaisalueella ehkä lähes kaksisataa ihmistä ilman tutkintaa ja tuomioita. Kenttäoikeuksina toimineet sotaoikeudet ja muut sotilastuomioistuimet langettivat lisäksi satoja kuolemantuomioita sekä vankeus-, pakkotyö- ja karkotustuomioita. Joukko radikaalin siiven johtajia, muiden muassa Konstantin Päts, pakeni ulkomaille.¹⁸⁹

Eenpalun mukaan tämä liikehdintä tuli nähdä virolaisten yhteisenä vapauspyrkimyksenä, eikä vain pienen kansanluokan taisteluna. Myöhempi tutkimuskirjallisuus on sen siten nähnytkin. Vuoden 1905 tapahtumat olivat Viron historiassa käännekohta, jonka jälkeen kansa laajemmin tuli mukaan poliittiseen elämään. Liikehdinnästä on katsottu seuranneen virolaisten ”toisen kansallisen heräämisen”, joka oli poliittisempi ja määrätietoisempi kuin 1800-luvun kansallinen herääminen. Vuoden 1905 tapahtumien jälkeen yleistä itsenäistymispyrkimystä ei vielä ollut, mutta virolaisten asemaa hallinnossa tahdottiin nostaa ja kansallinen liike otti määrätietoiseksi tavoitteekseen saada Virolle autonomisen aseman Venäjän keisarikunnassa.¹⁹⁰

---

¹⁸⁸ Zetterberg 2007, s. 463–466.

¹⁸⁹ Karjahärm 1992, s. 56–57; Raun 1984, s. 460; Raun 2006, s. 49; Zetterberg 2007, s. 466–467.

¹⁹⁰ Karjahärm 1992, s. 57; Raun 1984, s. 458, 466–467; Raun 2006, s. 55–58; Zetterberg 2007, s. 469.

Lokakuun 1935 alussa Päts puhui heräämisajasta ja Viron kansan muodostumisesta silloin yhdeksi kokonaisuudeksi. ”*Kalevipoegin* johdannosta näemme, että meidän laulusämme, kääntyessään kansamme puoleen, ei löytänyt vielä yhteistä nimittäjää tai sanaa, jolla kääntyä koko kansan puoleen, vaan hänen piti luetella Viron kansa maakuntien mukaan. Se ei ollut poikkeuksellista, vaan kuvasti koko kansan sen aikaista mielialaa. Meidän kansa ei silloin vielä tuntenut itseään kansallisesti kokonaisena, vaan oli jakautunut maakunnittain ja kihlakunnittain ja jopa naiminen toisesta kihlakunnasta tuntui vähintään vieraalta.” Hän totesi puheessaan, että heräämisaika toi virolaisille ymmärryksen ja tunteen siitä, että he olivat yksi kansa. Sen tunteen nostivat ennen kaikkea laulujuhlat. Virolaiset olivat kuin uusi kansa kokoontuessaan laulujuhlille, jossa he näkivät olevansa kansa muiden kansojen joukossa. Hänen mukaansa virolaiset tunsivat siitä iloa ja innostusta ja niin laulujuhlista tuli virolaisten kansallinen kiihottaja. Virolaisten kansallistunnetta alettiin kasvattaa, mutta sinä aikana ei vielä voitu tehdä kovin paljon. Venäjän hallituksen valtasi pelko siitä, että kansa tiedostaa itsensä, ja se pakotti tämän vartiotoimiin. Sen vuoksi kyseiseltä ajanjaksolta virolaisten yhteistunnetta ilmentävät ainoastaan muutamat hankkeet, kuten Viron Aleksanteri-kouluhanke ja Viron kirjamiesten seura (*Eesti kirjameeste selts*) pyrkimykset.¹⁹¹

Samassa puheessa Päts puuttui vielä kansallisen heräämisen aikana perustettujen seurojen merkitykseen kansan sivistämisessä ja kansan yhtenäisyyden kohottamisessa. Hän totesi virolaisten kasvaneen ilman vapautta, kartanoiden toimiessa itsehallinnon johtajina, mutta siitä huolimatta he pääsivät eteenpäin ja kykenivät luomaan keskelleen voiman, joka kykeni perustamaan oman valtion. Se voima oli seurojen kautta organisoitu yhteisö. Sinä aikana seurojen perustaminen oli kansalle yhtä merkityksellistä kuin valtion organisoiminen. Päts totesi, että yhteiskunnan (*seltskonna*) järjestämistyö tapahtuessaan venäläisen vallan tahtoa vastaan ja heille kiusaksi, ei ollut kovin suunnitelmallisesti tai tehokkaasti toteutettu. Siinä näkyi voimien pirstoutumista, epäjärjestyksessä toimimista ja sellaisten seurojen ja hankkeiden perustamista, jotka heikensivät toinen toisiaan. Samanlaisia virheitä tehtiin hänen mukaansa edelleen ja ne tuli korjata.¹⁹²

Pätsin puhe kansallisen heräämisen aikana alkaneesta virolaisuuden ja kansan yhtenäisyyden hiljalleen tapahtuneesta löytymisestä pitää nykytutkimuksenkin valossa hyvin paikk-

¹⁹¹ ”Uus rahvaesindus tuleb kahekojaline. Riigivanem K. Päts kõneles Isamaaliidu keskkomitees.” UE 2.10.1935, s. 5.

¹⁹² ”Uus rahvaesindus tuleb kahekojaline. Riigivanem K. Päts kõneles Isamaaliidu keskkomitees.” UE 2.10.1935, s. 6.

sa. Päts myös totesi, että virolaiset mielsivät itsensä ennen kansallista heräämistä lähinnä tietyn maa- tai kihlakunnan jäseniksi, mutta eivät virolaisiksi. Raunin mukaan ennen 1860-luvun kansallista heräämistä virolaisille oli luonteenomaista epäillä virolaisten kykyä itsenäiseen kehitykseen sekä uskoa, että virolaisten kohtalona oli lopulta muihin sulautuminen. Niin olivat tehneet myös virolaisuuden herättäjinä toimineet Faehlmann ja Kreutzwald.¹⁹³

Historiantutkimus on nähnyt Pätsin tavoin seuroilla olleen suurta merkitystä virolaisuuden kehittymisessä. Virolaisia seuroja ja yhdistyksiä alettiin perustaa 1800-luvun puolenvälin jälkeen kiihtyvällä tahdilla. Niiden esikuvana toimi baltiansaksalaisten yhdistystoiminta. 1860-luvun kansallisaktivistien sukupolven mukaan kansallistunteen kohottamisen ja kansallisen kulttuurin edistämisen pääkeinoja olivat sanomalehdistön ja painettujen omakielisten julkaisujen ohessa seurat, jotka yhdistäisivät mahdollisimman suuren osan virolaisista. 1870-luvulta lähtien perustetuilla yleisvirolaisilla tiede-, kulttuuri- ja talousseuroilla oli huomattava rooli kansallisaatteen levittämisessä, virolaisten yhdistämisessä yhdeksi kansaksi ja myös virolaisten poliittisen tietoisuuden herättelijöinä. Seuratoiminta opetti virolaisille poliittista toimintaa ja demokratian alkeita, sillä seuroissa järjestettiin henkilövaaleja, opittiin väittelytaitoa ja niissä vähemmistön oli taivuttava päätöksissään enemmistön tahtoon.¹⁹⁴ Poliittisen pluralismin ja vapauden puuttuessa vapaaehtoisilla järjestöillä oli suuri merkitys kansallisuusliikkeessä ja olosuhteiden pakosta niihin keskittyi koko virolaisten julkinen elämä. Seurat muodostivat lehdistön ohella kansalaisyhteiskunnan perustan aina tsaarinvallan sortumiseen eli vuoteen 1917 asti.¹⁹⁵ On mahdollista, että ilman niiden edistämää virolaisten kansallisen tietoisuuden nousua ja yhteiskunnallista kehitystä Viron valtiota ei olisi kyetty perustamaan, vaikka olosuhteet olisivat sen sallineetkin.

Nykytutkimukset ovat Pätsin kanssa samoilla linjoilla myös laulujuhlien suuresta vaikutuksesta virolaisuuden nostamisessa. Ensimmäiset yleiset laulujuhlat vuonna 1869 järjestettiin Janssenin johtaman mieslauluseura *Vanemuisen* toimesta. Virolaisia kuoroja oli perustettu 1830-luvulta alkaen. Kuorojen ohjelmistot koostuivat pääasiassa saksalaisten säveltäjien musiikista, mutta tekstit oli käännetty viroksi. Kuorojen ja laulujuhlien esikuvana olivat baltiansaksalaisten kuorot ja laulujuhlat, mutta taustastaan huolimatta niistä muodostui virolaisille tärkeä tapahtuma ja perinne.¹⁹⁶

---

¹⁹³ Raun 1989, s. 78.

¹⁹⁴ Jansen 1997, s. 266–271.

¹⁹⁵ Karjahärm 1999, s. 249.

¹⁹⁶ Jansen 1997, s. 266–271; Pöldmäe 1999, s. 295–296.

Itsenäinen Viron valtio tuli esimerkiksi Eduard Laamanin mukaan virolaisten tavoitteeksi vasta loppusyksystä 1917¹⁹⁷, mutta autonomia pyrkimyksetkin heijastavat kansan kehitystä kansaksi, jolla oli yhteisiä tavoitteita, ja käsitys itsestään muista eroavana yhtenä kansana. Päts puhui myös tehdyistä virheistä menneisyyden yhteiskunnassa, joita tehtiin edelleen myös 1930-luvulla. Hänen mukaansa esimerkiksi edelleen perustettiin keskenään kilpailevia ja toisiaan heikentäviä seuroja. Virolaisjohtajat halusivat 1930-luvulla yhteiskuntaan ennen muuta yhtenäisyyttä. Puheet yhtenäisyyttä ja virolaisia menneisyydessä ja nykyisyydessä heikentävistä tai jakavista tekijöistä pyrkivät vakuuttamaan virolaisia siitä, että kaikesta virolaisia erottavasta oli päästävä, ja tilalle oli saatava ainoastaan yhdistäviä tekijöitä.

Marraskuussa 1935 Päts puhui lyhyesti Lenderin kymnasiumin uuden rakennuksen juhlissa Viron ja virolaisten kansallistunteen muuttumisesta verrattuna aikaan 35 vuotta sitten. Hän muisteli silloisia nuoruuden päiviään, jolloin Virossa elettiin vaikeita aikoja. ”Ne ajat ovat tuottaneet hyvän sadon ja yksi siihen vaikuttanut viljanjyvä on ollut E. Lenderin koulu. Tallinnassa 35 vuotta sitten sellaiset nuoret neidot, kuin te täällä, eivät rohjenneet julkisesti puhua viron kieltä.” Hän totesi aikojen muuttuneen siitä ja virolaisten kansallistunteen todella kasvaneen. Ilman sitä kehitystä Viron itsenäistä valtiota ei olisi kyetty perustamaan.¹⁹⁸

Sakalan kansanjuhllilla Eenpalu puhui lyhyesti myös virolaisen kansan historiasta. ”Elämme jo oman kansallisen uudelleensynnyn 60–70 vuotta. Meidän kansallinen tietoisuutemme ei koskaan ole kadonnut sinä aikana, se on herännyt ja puhjennut aina uusissa pyrkimyksissä.” Hän totesi virolaisilla olleen jo 15 vuotta valtiollisen itsenäisyyden, mutta ulkopuolelta lainattuja vaikutteita, saksalaisia ja venäläisiä, oli edelleen säilynyt ylioppilajärjestöissä. Nuorten pitäisi taistella virolaisten vakaumusten puolesta, mutta akateemisessa nuorisossa vallitsi edelleen eripura eri seuroihin ja korporaatioihin kuuluvien välillä, ja se hankaloitti yhteistä toimimista ja taistelua virolaisille yhteisten pyrkimysten puolesta. Eenpalun mukaan tämä ongelma oli ratkaistava, ja kaikkien virolaisten oli toimittava yhdessä yhteisten päämäärien hyväksi.¹⁹⁹

---

¹⁹⁷ Esim. Laaman 1964, s.153–155.

¹⁹⁸ ”E. Lenderi gümnaasiumi uue hoone õnnistamine. Riigivanem, ülemjuhataja ja ministrid pidulikul aktusel. ~ Ruumid lastevanemaist ja õpilasist tulvil. ~ Ilusam koolimaja Tallinnas.” UE 11.11.1935, s. 5.

¹⁹⁹ ”Akadeemilise noorsooelu peab terwenema. Töölikond tuleb liita rahwa muu osaga. Peamnistri asetäitja K. Eenpalu kõne Sakala Rahvuspäeval.” UE 3.12.1935, s. 11.

Päts puhui virolaisten kansallistunteen huomattavasta noususta viime vuosikymmeninä ja sen vaikutuksesta Viron valtiollisen itsenäisyyden syntyyn. Kansallistunne kasvoi todella ja oikeastaan vasta syntyi koko kansan sisäistämänä kyseisenä aikana. Heräämisaikana kansallista tietoisuutta heräteltiin ja sitä todistivat kansallisten myyttien luominen ja lukuisat virolaisuutta kohottaneet kulttuurihankkeet. Kansallinen tietoisuus tosin ei ollut vielä niin korkealla tasolla kyseisenä aikana kuin Eenpalu antoi ymmärtää, ja kuten Päts totesi, vielä 35 vuotta sitten virolaisneidot eivät rohjenneet puhua julkisesti viron kieltä. Se ei kerro kansan sisäisistä tunteista, mutta virolaisuus ei kuitenkaan vielä silloin ollut niin vahvana koko Viron kansassa, että sitä olisi haluttu korostaa esimerkiksi sen uhalla, että se olisi heikentänyt eteenpäin pyrkivien virolaisten sosiaalista asemaa baltiansaksalaisten hallitsemassa Virossa.

Eenpalu pyrki vaikuttamaan puheellaan virolaisten yhtenäisyyttä ja yhteistyötä kasvattavasti sekä poistamaan edelleen Virossa olleita vieraita, virolaisia jakavia, vaikutteita. Hän käytti esimerkkinä ylioppilasjärjestöjä, joissa oli edelleen paljon venäläisiä ja saksalaisia vaikutteita, jotka estivät virolaisten yliopisto-opiskelijoiden yhteistyötä Viron hyväksi. Johdajat korostivat jatkuvasti puheissaan sitä, kuinka kansallinen itsetunto, tietoisuus ja yhtenäisyys olivat kasvaneet ja ainakin Eenpalun puheita lukiessani jäin usein ihmettelemään tarvitsiko kansallinen itsetietoisuus tai yhtenäisyys enää kohottamista. Puheissa kuitenkin lähes aina mainittiin, että oli edelleen tarpeen kasvattaa virolaisten virolaisuuden arvostamista ja kansan yhtenäisyyttä, jotta Virolla olisi varma tulevaisuus.

Aikakauden puheissa kansallista tietoisuutta ja kansan yhteistyötä menneisyydessä korostettiin mahdollisesti juuri siksi, että 1930-luvun virolaiset saataisiin ottamaan mallia kansallisten heräämisten ja muinaisaikojen virolaisista. Itsenäisyyden aikana virolaisia olivat jakaneet esimerkiksi muualta levinneet aatteet, ja ne olivat virolaisjohtajien mukaan heikentäneet virolaisuutta ja etenkin kansan yhtenäisyyttä. Yhtenäisyys sen sijaan oli löydettävissä kauempaa menneisyydestä. Puheissa käsiteltiin yllättävän paljon virolaisuuden heikohkoa asemaa vielä kansallista heräämistä seuranneina vuosikymmeninä ja 1900-luvun alkupuolella. Toisaalta tätä voi selittää se, että virolaisjohtajat halusivat näin korostaa virolaisuuden aiempaa parempaa nykyistä asemaa ja kehitystä, jonka virolaiset yhteistyöllään olivat saaneet aikaiseksi kansallisen heräämisen alkuajoista nykyhetkeen. Huomion arvoista on, että aikakauden historiasta puhuttaessa lähes huomioimatta jätettiin ”ensimmäistä

kansallista heräämistä” seurannut venäläistämisaika ja kansallisen liikkeen lamaanus. ”Ensimmäisestä heräämisestä” siirryttiin sulavasti ”toiseen heräämiskauteen”, jota jälleen voitiin käsitellä virolaisen kansallistunteen ja vapauspyrkimysten ilmentäjänä. Tosin myös ”toista heräämistä” ja siihen johtanutta kehitystä oli huomioitu yllättävän vähän Pätsin aikakauden alkuaikojen puheissa.

4.2 Askeleittain kohti parlamentarismia: helmikuusta 1936 vuoteen 1938

Kaikki virolaisjohtajat puhuivat vuosina 1936 ja 1937 kansallisesta heräämisestä, sitä seuranneista vuosikymmenistä ja ”toisesta kansallisesta heräämisestä” jonkin verran, mutta huomattavasti vähemmän kuin Pätsin aikakauden alkuvuosina.

Päts puhui voitonpäivän puheessaan kesäkuussa 1936 kansallisen heräämisajan historiasta. Hänen mukaansa kansa ei olisi voinut saada valtaa käsiinsä ainoastaan aseiden avulla, eikä voisi säilyttää voitettua vapauttaan, jos tältä puuttuisi kulttuurinen perusta. Kansallisen heräämisen ajan järjestöt ja niissä toimineet ihmiset olivat tärkeitä sotilaita virolaisten vapaustaistelussa. Ne olivat kehittämässä virolaista kulttuuria ja levittivät kansaan aatetta virolaisen kulttuurin arvosta. Kansallisen heräämisen ajan ja myös sitä edeltäneen aikakauden, kansassa aina säilynyttä vapautumistahtoa todistivat runot ja kansanlaulut, jotka ilmensivät vapaaksi pyrkivän, ylpeän ja rohkean kansan henkeä. Virolaisten vapaustaistelut olivat samaan aikaan kulttuurin luomisen taisteluja. Pätsin mukaan Viron kansa sai itsenäisyytensä, koska virolaiset vaikeista olosuhteista huolimatta omaksuivat eurooppalaista kulttuuria kehittämällä samalla omaansa ja arvostivat yleisesti sivistystä. Virolainen kansa nousi muiden kulttuurikansojen joukkoon, eikä kulttuurikansana voinut jäädä muiden alle silloin, kun kansojen kohtaloita ratkaistiin. Viron kansa saavutti myös poliittisen yhdenvertaisuuden toisten kansojen kanssa siksi, että se oli jo noussut kulttuurisesti muiden kansojen kanssa samalle tasolle. Hän totesi, että kulttuurin jatkuva kehittäminen oli kansalle tärkeää, sillä kansa menettäisi lopulta itsenäisyytensä, jos se jäisi kulttuurisesti muista kansoista jälkeeseen.²⁰⁰

---

²⁰⁰ ”Riigivanem K. Pätsi kõne Võidupühal.” UE 25.6.1936, s. 2.

Eenpalu puhui huhtikuussa 1936 Otepään kaupungiksi julistamisen juhlallisuuksissa kansallisen heräämisen historiasta. Otepäässä virolaiset ylioppilaat laittoivat ensimmäisen kerran liehumaan sini-musta-valkean lippunsa. Ylioppilaat olivat ensimmäisiä virolaisuuden aatteen kantajista ja levittäjistä. Heidän lipustaan muodostui kansallinen lippu ja myöhemmin valtion lippu.²⁰¹ Hän käsitteli *Eesti Üliõpilaste Seltsin* (Viron ylioppilaiden seura) merkitystä Viron historiassa uudelleen puheessaan seuran kesäpäivillä heinäkuussa 1936. Eenpalu oli kyseisen seuran jäsen ja hän kertoi, että seura oli hänelle ja muille sen jäsenille voimanlähde, voimanantaja. Seuran kautta jäsenet sitovat itsensä historiaan. Seuran toiminta oli vahvasti sidottu yhteen Viron kansallisen heräämisen kanssa 1800-luvun puolenvälin jälkeen, ja sen tehtävä edelleenkin oli olla yhteydessä Viron kansaan, sen menneisyyteen ja tulevaisuuteen. Hän puhui siitä, kuinka Viron ylioppilaiden seuran oli pysyttävä kaukana kaikesta virolaisuutta hajottavasta, kuten se oli aina tehnytkin, ja keskittyä virolaisen elämän edistämiseen. Viroa pystyivät viemään eteenpäin poliittiset organisaatiot, jotka olivat yhteydessä kansaansa. Muodolliset puolueet eivät olleet elinvoimaisia. Viron ylioppilaiden seuraa oli usein houkuteltu pois niistä periaatteista, jotka johtivat entisiä seuran jäseniä heräämisajalla, edellisen vuosisadan puolivälissä ja sen jälkeen, mutta niistä ei saanut luopua. Eenpalun mukaan seuran entisillä jäsenillä oli luja usko virolaiseen nimeen, vakaumukseen, kyvykkyyteen ja virolaisten Jumalaan ja niin tuli olla myös seuran nykyisillä jäsenillä. Seuran tehtävänä oli viedä eteenpäin virolaisuuden aatetta, toimia ja olla vartiassa virolaisen kansan puolesta.²⁰²

Laidoner puhui Tallinnan vapaapalokunnan 75-vuotisjuhlissa vapaapalokunnan historiasta ja merkityksestä Virolle. Vapaapalokunnan menestyksekkäs historia kertoi hänen mukaansa siitä, kuinka merkityksellinen järjestö oli ollut Tallinnalle ja koko Viron yhteiskunnalle. Hän totesi Viron tilanteen muuttuneen paljon sinä aikana, sillä Viro oli nyt itsenäinen eikä Tallinna ollut enää pieni provinssikaupunki suuressa Venäjän valtiossa, vaan itsenäisen tasavallan pääkaupunki, ja siten myös Tallinnan vapaapalokunnan merkitys kasvoi. Järjestön historia myös osoitti mitä voitiin saavuttaa organisoiduin yhteisvoimin. ”Meidän nuorena valtiossa on vähän yhteiskunnallisia järjestöjä, joiden toiminta on jatkunut 75 vuotta. Se on myös yhden vapaaehtoisen yhdistyksen elämässä melko pitkä aika, etenkin

---

²⁰¹ ”Suured pidustused Otepääl. Linnawolikogu pidulik koosolek ja wabaõhu aktus. – Kooswiibimine 200 inimesele. – Peaministri asetäija K. Eenpalu annetas uuele linnale lipu. – Austusawaldused riigijuhtidele ja terwitused kõikidelt Eesti linnadelt.” UE 2.4.1936, s. 2.

²⁰² ”Peaministri asetäitja K. Eenpalu ütles: ’Rahva ühise tahte kasvatamine on meie jõu säilitamise ainuke vahend.’ Eesti Üliõpilaste suvipäevad ja rahvakoosolek Jänedal.” UE 13.7.1936, s. 4.

kun se kunnioitettava ikä on täynnä tuottoisaa työtä meidän pääkaupungin ja yhteiskunnan hyväksi. Voimme oppia Tallinna vapaapalokunnan toiminnasta ennen muuta sen, kuinka organisaatiossa, jolla on varmat, merkitykselliset ja yhteiskunnallisesti hyödylliset tavoitteet, voivat kaikki toimia rauhallisesti yhdessä kansallisista, yhteiskunnallisista, poliittisista ja uskonnollisista eroavaisuuksista huolimatta. Tallinnan vapaapalokunta on meille siinä mielessä varmasti myös tulevaisuudessa esikuvaksi. Meidän pitää toimia ja työskennellä tämän päiväsen juhlistavan esimerkillä, jos meidän yhteiskuntamme tahtoo tulevaisuudessa jatkaa yhtä menestyksekkäästi olemassaoloaan. Meidän kansa voi yksilöllisiin ja poliittisiin eroavaisuuksiin katsomatta kulkea kansana yhdessä, kunhan sillä on yhteiset suuret ja varmat päämäärät.”²⁰³

Päts ja Eenpalu korostivat puheissaan vuonna 1936 samaan tapaan kuin Pätsin aikakauden alkuvuosina järjestöjen ja seurojen merkitystä virolaisuuden nostamisessa ja korkeatasoisen kulttuurin kehittämisessä, joka oli edellytyksenä myös valtiolliselle itsenäisyydelle. Päts painotti sitä, että kansankulttuuri ja kansassa aina säilynyt vapaustahto oli kuitenkin kansallista heräämisaikaa vanhempi. Virolaisjohtajat joka tapauksessa nykytutkimustenkin antaman kuvan mukaisesti alleviivasivat kansallisen heräämisen ajan suurta vaikutusta kansallistunteen, kansallisen yhtenäisyyden ja myös kansankulttuurin kehittymiselle.

Vuonna 1936 Virossa oli ollut voimassa poikkeusaika jo niin kauan, että virolaisjohtajien täytyi puolustella poikkeustilan jatkamista, ja ottaa vähitellen myös askelia kohti parlamentarismia. Helmikuussa 1936 järjestettiin kansanäänestys siitä, tulisiko kutsua koolle parlamentti valmistelemaan uutta perustuslakia. Puolueet olivat edelleen kiellettyjä, ja tätä asiaa Eenpalu puolusteli sillä, että ne eivät olleet elinvoimaisia ja tarvittavaa yhtenäisyyttä edesauttavia. Yhtenäisyyttä korostavat poliittiset organisaatiot, kuten Viron ylioppilaiden seura olivat Eenpalun mukaan toimineet aina kansallisen heräämisen ajasta lähtien virolaisuutta, virolaisten kansallistunnetta ja kansan yhtenäisyyttä nostattavina. Ne toimivat yhteiskunnan hyväksi ja riittivät korvaamaan puolueet. Myös Laidoner käsitteli seurojen merkitystä virolaisuudelle. Hänen mukaansa seurat olivat aiemmin mainittujen merkitysten ohella tärkeitä esimerkkejä kansalle siitä, mitä yhteistyöllä voitiin saavuttaa. Hän painotti sitä, kuinka yleishyödylliset järjestöt opettivat virolaisia toimimaan ihmisten välisistä eroavaisuuksista huolimatta yhdessä yhteisten tavoitteiden puolesta. Hän tahtoi virolaisten ot-

---

²⁰³ ”Tallinna tuletõrje oma 75-a. juubelit. Kindral J. Laidoneri kaks kõnet tuletõrjujatele.” UE 12.7.1937, s. 5.

tavan tällaisesta toiminnasta esimerkkiä myös muuhun yhteiskunnalliseen toimintaan ja pyrkivän ratkomaan ongelmat yhteistyössä. Laidoner korosti puheillaan tuttuun tapaan sitä, että Viron valtion kehitys ja myös pysyvyys vaati kansalta yhtenäisyyttä ja yhteistyökykyä.

Elokuussa 1936 Laidoner puhui A. H. Tammsaaren muistomerkin paljastamistilaisuudessa virolaisten kansallisesta heräämisestä ja sitä seuranneista vuosikymmenistä. Hän totesi Viron kansan heränneen 1800-luvulla horroksesta, johon se oli vieraan vallan alistamana kansana vaipunut. 1800-luvulla virolainen henkinen elämä nousi, kansa omaksui poliittisia aatteita ja taloudellinen tilanne parani. Kansallisen heräämisen kruunasi vapaustaistelu, jonka kautta virolaiset saavuttivat täydellisen valtiollisen itsenäisyyden. Valtiollista itsenäisyyttä seurasi todellinen luomisaika virolaisen kansan ja valtion elämässä. Hänen mukaansa virolaiset eivät olleet arvostaneet saavutuksiaan niin paljon kuin olisi syytä. Virolaisten tulisi ymmärtää kuinka paljon kaikilla aloilla oli lyhyessä ajassa saavutettu. Tammsaaren kunniaksi pystytetyn patsaan tarkoitus oli kirjailijan kunnioittamisen ohella kunnioittaa kaikkia virolaisia kulttuuritoimijoita ja osoittaa, että Virossa ymmärrettiin kulttuurin merkitys kansalle. Laidoner korosti sitä, että ilman henkistä kulttuuria yksikään kansa ei voisi kehittyä ja säilyä. ”Meidän kansa on herännyt. Nyt on aika luoda, toimia ja työskennellä tulevaisuuden hyväksi.”²⁰⁴

Eenpalu puhui syyskuussa 1936 viimeisten 60 vuoden aikana Virossa saavutetuista asioista. Virolaiset seurukset olivat hänen mukaansa todella taistelleet virolaisuuden eteenpäin viemiseksi ja saadakseen Viron kansan uudelleen nousun tielle. Hän kertoi virolaisten kohdanneen paljon pettymyksiä, mutta lopulta työntuloksista oli voitu tuntea myös paljon iloa. Eenpalu totesi, että Jannsenin ja Jakobsonin ajoista alkaen Virossa oli eletty, lukuun ottamatta lyhyitä taantumia, nousukautta niin taloudellisesti kuin henkisesti. Virolaisten tuli olla kiitollisia niille toimijoille ja johtajille, jotka olivat kansallisen heräämisen alkuaikoina ja sitä seuranneina vuosikymmeninä pyhittäneet elämänsä virolaisuuden ja virolaisten hyvinvoinnin hyväksi.²⁰⁵

Syyskuussa 1936 Eenpalu puhui myös toisen kerran virolaisten saavutuksista viimeisten vuosikymmenten aikana. Puhujanpönttöön oli asetettu Viron valtioliput ja hän totesi viro-

---

²⁰⁴ ”Suurejoonilised pidustused Albus. Kindral J. Laidoner avas A. H. Tammsaare monumendi.” UE 31.8.1936, s. 1.

²⁰⁵ ”Tartu näitus on suurejoneline. Väljapanekud on arwukamad ja väärtuslikumad kui kunagi varem. Peaministri asetäitja K. Eenpalu avas näituse.” UE 5.9.1936, s. 3.

laisten taistelleen vapaudestaan kansallislippunsa alla viimeiset 60 vuotta. Hän kuitenkin painotti sitä, että virolaisten taistelu vapautensa puolesta ulottui satoja ja tuhansia vuosia kauemmaksi. Eenpalun mukaan virolaisten esivanhempien henki oli läsnä nykyisissä virolaisissa muistuttaen siitä, mistä virolaiset olivat kotoisin ja mitä tuli pitää arvokkaana. Puheensa lopussa hän totesi virolaisten olevan nyt vapaita, voivan elää rauhassa ja tuntea itsenäisenä kansana iloa saavutuksista sekä Viron ikuisuudesta.²⁰⁶

Heinäkuussa 1937 Eenpalu puhui Paiden laulujuhlla laulujuhlien merkityksestä virolaisuudelle. Ensimmäiset laulujuhlat järjestettiin virolaisille vaikeina aikoina ja laulu toimi silloin vahvana aseena virolaisten kansallisen ajattelun herättämisessä ja yhtenäisyyden kasvattamisessa. Hän totesi laulujuhlien olevan nykyäänkin tilaisuuksia, joihin virolaiset kokoontuvat katsomatta varallisuuteen, koulutukseen, ammattiin tai muihin eroihin. Laulujuhla oli suurin tapahtuma, joka kykeni yhdistämään kansaa yhdeksi kokonaisuudeksi. Eenpalun mukaan virolaiset olivat aina laulaneet rakkaimmilleen. Isänmaa oli ollut virolaiselle rakas, ja sitä todistivat ne lukuisat isänmaalle laulettu laulut. ”Olemme kaikki kutsuttuja laulamaan yhdessä, kuten olemme myös kaikki kutsuttuja yhdessä tekemään valtiostamme vahvan.”²⁰⁷

Päts puhui elokuussa 1937 maaseudun nuorille ajasta, jolloin hän itse ja nuorten vanhemmat olivat nuoria. Hän totesi silloisilla nuorilla olleen vähemmän mahdollisuuksia kuin nykyajan nuorilla. Virolaiset eivät silloin hallinneet kotimaataan, vaan virolaisten oli taivuttava vieraiden hallitsijoiden tahdon mukaisesti. Hänen mukaansa entisillä nuorilla oli yksi aate, joka vei heitä eteenpäin: usko ja rakkaus kansaansa ja kotimaataan kohtaan. Päts korosti sitä, että vain sellainen valtio voisi säilyä ja puolustaa itseään, jonka kansa tuntisi kansansa omakseen ja olisi valmis tarpeen vaatiessa uhraamaan kotimaalleen kaikkensa. Hän kehotti puheensa lopuksi nuoria rakastamaan vapaata valtiotaan ja olemaan sellaisia kansalaisia, jotka olisivat aina valmiina puolustamaan valtiotaan.²⁰⁸

Vuosina 1936 ja 1937 virolaisjohtajat korostivat puheissaan huomattavasti aiempaa enemmän virolaisten saavutuksia heräämisajasta lähtien. Johtajat totesivatkin, että virolaisten

---

²⁰⁶ ”Rahwuskogu walimistele läheme üksmeelselt. K. Eenpalu kõne Wirumaa isamaalikul päewal ja lõikuspähal Rakweres.” UE 14.9.1936, s. 3.

²⁰⁷ ”Siseminister K. Eenpalu Paide laulupeol. Esines 700 lauljat 30 koorist. 3000 inimest jälgis ühiskoori ettekan-deid.” UE 12.7.1937, s. 3.

²⁰⁸ ”Kindel hingeline tasakaal olgu elu aluseks. Riigivanem K. Pätsi kõne maanoorte päewadel Jänedal.” UE 9.8.1936, s. 4.

saavutuksia oli arvostettu Virossa aivan liian vähän. Myös tutkimuskirjallisuudessa todetaan, että Virossa oli otettu kulttuurin ja myös politiikan alalla suuria edistysaskelia heräämisajasta lähtien. Virolainen kansa tiedosti itsensä kansana ja alkoi perätä koko ajan suurenevasti oikeuksia kansalleen.²⁰⁹

Virolaisjohtajat halusivat yleensä virolaisten käsittävän asian kuitenkin niin, että kansa oli itsensä tiedostaen ollut aina olemassa eikä kansallinen taistelu ulottunut vain 60–70 vuoden taakse, vaan huomattavasti kauemmaksi. Virolaisjohtajat painottivat yleensä sitä, että 1800-luvun puolenvälin jälkeen kansallinen tietoisuus laajeni ja kansa ”heräsi horroksesta”, jossa se oli ollut hävittyään ”muinaisen vapaustaistelun” 1200-luvulla. Tämä ajatus salli toki myös ajatuksen, että virolaiset olivat aiemminkin olleet kansa ja tunteneet itsensä kansana. Nykykäsitys ei täysin tue tätä virolaisjohtajien ajatusmallia, vaan enemmänkin virolaisten nähdään alkaneen käsittää itsensä yhtenä kansana vasta heräämisen ajasta lähtien.²¹⁰ Virolaisjohtajien eri puheilla oli usein eri tarkoitus ja ne sisälsivät yleisesti paljon ristiriitaisuuksia, jotka olivat riippuvaisia puheen kulloisistakin tarkoituspelistä. Laidoner esimerkiksi totesi puheessaan elokuussa 1936, että virolainen kansa oli menneisyyden valloitusajat 1800-luvun puoleen väliin asti ”horroksessa” ja heräsi siitä vasta kansalliseksi heräämiseksi nimitettynä ajanjaksona.²¹¹ Vuoden 1938 puheissa Laidoner väitti uusiin ”tutkimuksiin” perustuen, että kansa ei ollut koskaan horroksessa tai kadoksissa, vaan oli ollut aina kansallistietoinen ja pyrkinyt vapauteen koko valloitusajan.

Kaikki virolaisjohtajat näkivät kansallisen heräämisen ajan merkittävänä ajanjaksona virolaisen kulttuurin kehitykselle ja yleensä koko virolaisuuden olemassaololle. Tutkimuskirjallisuudessa laulujuhlien merkitys virolaisten kansallistunteen ja yhtenäisyyden kasvulle on nähty tärkeänä. Eenpalu totesi näin myös puheessaan vuonna 1937. Virolaisjohtajat puhuivat laulujuhlista kuitenkin yllättävän vähän. Kansallisen heräämisen aikakautta käsittelevissä puheissa vuoteen 1938 mennessä ainoastaan Päts ja Eenpalu olivat käsitelleet lyhyesti laulujuhlien merkitystä virolaisuudelle.

Viimeisessä ajanjakson puheessa Päts viittasi entisajan virolaisten heikkoon asemaan ja tilanteeseen, ja pyrki sitä kautta nostamaan nykyhetken arvoa ja korostamaan virolaisten

---

²⁰⁹ Esim. Zetterberg 2007, s. 419–425.

²¹⁰ Esim. Zetterberg 2007, s. 420.

²¹¹ ”Suurejoonilised pidustused Albus. Kindral J. Laidoner avas A. H. Tammsaare monumendi.” UE 31.8.1936, s. 1.

elämän muuttumista lyhyen ajan sisällä. Tällainen puhe oli hyvin tuttua vuosien 1934–1935 puheista, mutta ajanjaksolla 1936–1937 virolaisjohtajista ainoastaan Päts käsitteli menneisyyden virolaisten asemaa yhdessä puheessaan. Näiden puheiden väheneminen kertoi todennäköisesti vain siitä, että asiaa oli jo käsitelty johtajien mielestä tarpeeksi. He mahdollisesti halusivat keskittyä korostamaan ainoastaan hyviä asioita masentamatta enää virolaisia menneisyyden huonojen puolien muistelulla.

4.3 ”Parlamentarismiin” paluusta itsenäisen tasavallan tuhoon: 1938–1940

Laidoner puhui *Õpetatud Eesti Seltsin* (Viron oppineiden seura) 100-vuotisjuhlissa virolaisten kaukaisen historian lisäksi kansallisesta heräämisajasta ja seurojen merkityksestä kansallisen tiedostamisen edelläkävijöinä. Hänen mukaansa seura toi Viron kansan hämärästä ulos. Viron oppineiden seura toimi edelläkävijänä myös kansallisen historiantutkimuksen kehittämisessä. Laidoner toivoi nuorison ottavan esimerkkiä ja ammentavan voimia Viron oppineiden seuran vanhoista traditioista ja jatkavan seuran viitoittamalla tiellä kulttuurityötä Viron kansan ja valtion hyväksi. Hän totesi taistelun kulttuuririntamalla olevan kansalle yhtä tärkeää kuin taistelun aseina, jos virolaiset eivät kykenisi kilpailemaan toisten kansojen kanssa kulttuurinsa ja henkisen kehityksensä puolesta, niin he olisivat voimattomia myös aseina yhdessä puolustamaan itsenäisyyttään.²¹²

Toukokuussa 1938 Eenpalu korosti kansallisena heräämisaikana perustettujen seurojen merkitystä virolaisen kansallishengen levittämisessä koko kansan tietoisuuteen, kansallisten arvojen nostamisessa kansan elämään ja yhteisten kansallisten tavoitteiden saavuttamisessa. Hän totesi kansan tarvitsevan tänä päivänä samanlaista yhteistyön ja yhteisöllisyyden henkeä, jota 1800-luvun seuroissa esiintyi.²¹³ Myös maaliskuussa 1939 Eenpalu puhui Tallinnan maatalousseuran 50-vuotispäivänä yleisesti erilaisten seurojen merkityksestä kansalliselle heräämiselle. Kulttuuri-, laulu-, urheilu- ja raittiusseurat toimivat ennen muuta virolaisen kulttuurielämän kehittämisessä, mutta maatalousseurat toimivat johtajansa ja

²¹² ”Kalevite geenius kaitseb edasi.” *Õpetatud Eesti Seltsi 100 a. juubeli pidustused kujunesid väga mõjuvaks. – Seltsi kauaaegne põhjanev töö sai suure tunnustuse meie riigijuhtidelt, asutustelt ja seltskonnalt, samuti ka välismaade teadusasutuste rohkearvulisilt esindajailt. Ülemjuhataja kindral J. Laidoner Riigihoidja ja Vabariigi esindajana juubelist osa võtmas.*” UE 31.1.1938, s. 3; ”Tunnustus *Õpetatud Eesti Seltsi* suurele tööle. ”Eesti rahvas ei ole kunagi kaoksis olnud; tuleviku võitlusteks jätkugu hoogu ja indu.” Ülemjuhataja kindral Laidoneri kõne *Õpetatud Eesti Seltsi* juubeliaktusel.” UE 31.1.1938, s. 5.

²¹³ ”Peaminister K. Eenpalu teadaanne. Vabariigi valitsuse töösunast ja ülesannetest.” UE 25.5.1938, s. 5.

myöhemminkin niiden perustamiseen innoittaneen Jakobsonin, Viron politiikan isän, viitoittamalla tiellä ulottaen toimintansa taloudellisten asioiden lisäksi poliittiselle alalle. Maanviljelijöiden seurat olivat ensimmäiset seurat, jotka pyrkivät saamaan virolaisille poliittista valtaa ja korostivat sitä, että kansan oli oltava myös taloudellisesti vakaalla pohjalla, jotta se voisi saada käsiinsä poliittista valtaa.²¹⁴

Helmikuussa 1938 Eenpalu käsitteli puheessaan virolaisten kansallisen heräämisen aikaa. Hän puhui erityisesti Jannsenin, Kreutzwaldin ja Jakobsonin merkityksestä Viron kansan kulttuuriselle ja poliittiselle heräämiselle. Hänen mukaansa virolaisten kansallinen herääminen alkoi 1860-luvulla ja ensimmäinen suuri kansallinen tapahtuma oli vuoden 1869 laulujuhla, jonka yhteydessä nousi esiin Jannsen, joka antoi kirjoituksillaan ja opetuksillaan Viron kansalle takaisin sen oman nimen ja edesauttoi kansallista tiedostamista. Kreutzwald antoi virolaisille takaisin sen hengen ja historian. Hänen teoksensa *Kalevipoeg* kertoi Eenpalun mukaan virolaisille siitä virolaisten menneisyydestä, jonka kansa tunsi alitajunnassaan. Kalevipoeg aloitti Viron sivistyneistössä virolaisuuden ja Viron hengen kasvattamisen. ”Ja niin oli meidän kansa saanut takaisin oman nimensä, meidän kansassa oli synnytetty virolaisuuden henki, menneisyyden ja tulevaisuuden henki, kansassa oli herätetty isänmaan henki!” Eenpalu totesi virolaisilta puuttuneen silloin vielä poliittiset pyrkimykset ja vallan tavoittelu. Jakobson kehotti virolaista kansaa osallistumaan kulttuuritoimien ohella myös politiikkaan. Hän puhui virolaisille virolaisten suuresta ja onnellisesta kaukaisesta menneisyydestä, nykyisyydestä, ja siitä kuinka virolaisten tulee toimia saadakseen myös tulevaisuuden. Jakobson kehotti puheissaan kansaa pyrkimään valtaan omassa maassaan. Hänen jälkeensä virolaiset koko ajan kasvavassa määrin pyrkivät valtaan, tai vallan takaisin saamiseen, kuten Eenpalu painotti. Hän totesi jälleen Jakobsonia voitavan oikeutetusti pitää Viron politiikan isänä, jonka viitoittamia jälkiä seurasivat 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa Jaan Tõnisson Tartossa ja Konstantin Päts Tallinnassa.²¹⁵

Laidonerin ja Eenpalun kansallisen heräämisen ajanjaksosta lähtien perustettuja seuroja käsittelevät puheet olivat sisällöltään ja vaikutuspyrkimyksiltään hyvin samanlaisia kuin

---

²¹⁴ ”Tallinna ümbrusele vääriline ilme. Peaminister K. Eenpalu kõneles Tallinna Eesti Põllumeeste Seltsi 50a. juubeliaktusel. – Seltsi auliikmeks valiti Peaminister K. Eenpalu, põllutööminister A. Tupits, Ülemlinnapea J. Soots ja linnapea A. Uesson. UE 13.3.1939, s. 3.

²¹⁵ ”Oleme põline valitseja rahvas. Peame austama ja meeles pidama oma mineviku kangelasi ja rahvajuhte. – Eeslased pole kunagi olnud orjad. – Tänu oma suurele minevikule toimus 1918. a. Eesti riigi uuestisünd. – 700-aastane ”orjus” oli vaid võoraste võimude okupatsioon Peaministri aset. K. Eenpalu huvitav ettekanne Tallinna naiskodukaitse aktusel.” UE 25.2.1938, s. 7.

aiempina vuosina. Uutta oli ainoastaan se, että Eenpalu puhui erilaisten kulttuuri- ja sivistysseurojen käsittelyn lisäksi taloudellisia ja poliittisia asioita ajaneista seuroista, ja niiden merkityksestä virolaisten opettajina talouden ja politiikan aloilla, ja siten myös virolaisten poliittisen vallan kasvattamisen edesauttajina.

Puheessa Eenpalu käsitteli aiempaa tarkemmin virolaisten kansallisen heräämisen ajan sankareiden, *Kalevipoegin* ja laulujuhlien merkitystä virolaisuudelle, mutta erityisen huomionarvoista puheessa oli kansallisen heräämisen ajan poliittisen ulottuvuuden käsittely. Virolaisjohtajat keskittyivät yleensä kansallisesta heräämisestä puhuessaan aikakauden kulttuurillisiin saavutuksiin, ja ajallisesti kulttuurista heräämistä seurannut poliittinen herääminen jätettiin puheissa lähes huomioitta. Aiemmissä Viron historiaa ennen 1800-lukua käsittelevissä puheissa viitattiin Jakobsonin luomaan kuvaan virolaisten muinaisesta historiasta ja myös Eenpalu pohjasi tässä Jakobsonin myyttiseen historiakäsitykseen virolaisista muinaisena vapaana hallitsijakansana käsittelemällä virolaisten valtion luomista vallan takaisin saamisena. Tutkimuskirjallisuuden mukaan, kuten jo aiemmin totesin, Jakobsonilla oli suurta vaikutusta virolaisten historiakuvaan ja häntä voi oikeutetusti myös pitää Viron poliittisen heräämisen isänä. Hänen ajatuksensa vaikuttivat myöhemmin ”toisen kansallisen heräämisen aikana” virolaisten kansallismiehien, kuten Pätsin, ajatuksiin ja toimintasuunnitelmiin.²¹⁶

Päts puhui voitonpäivään liittyneissä puheissaan vuonna 1939 kansallisesta heräämisajasta ja sinä aikana asetetun vapaustavoitteen täyttymisestä vuonna 1918. Nykyisten virolaisten oli Hänen mukaansa oltava kiitollisia nykyisestä vapaudesta, itsenäisyydestä ja kansallisesta olemassa olosta viimeiseen vapaussotaan osallistuneille sekä aiempien aikojen vapaustaistelijoille kaikilla elämän aloilla. Hän totesi, että virolaiset esivanhemmat eivät koskaan kadottaneet luottamustaan virolaisuuteen ja kansaa odottavaan parempaan tulevaisuuteen. Kansallisen heräämisajan yhteiset pyrkimykset ja sinä aikana luodut kansanlaulut, *Kalevipoeg* ja muut kansallista kulttuuria kehittäneet teot ilmaisivat sitä, että kansan hengessä virolaisuus eli vahvana. Päts puhui lisäksi siitä, kuinka vaikeissa oloissa ja alistetussa asemassa vielä nykyisen nuorison vanhemmat joutuivat elämään. Nyt nuorilla oli täysin erilai-

---

²¹⁶ Niitemaa 1991, s. 320; Raun 1989, s. 80, 86–88; Zetterberg 2007, s. 437–438.

set kasvuolot ja hänen mukaansa se myös velvoitti nuorisoa täyttämään suuria tehtäviä elämän joka alalla ja kamppailemaan Viron itsenäisenä säilymisen puolesta.²¹⁷

Päts käsitteli voitonpäivän puheessaan *Kalevipoeg*-teosta ja muita kulttuuritekoja kansassa aina eläneen virolaisuuden ilmentyminä, jotka edesauttoivat koko kansaa löytämään mahdollisesti kadoksissa olleen yhtenäisen kansallistunteen. Hän totesi, että kansallisen heräämisen aikaan virolaiset asettivat tavoitteekseen vapauden. Vapaus saattoikin olla virolaisten tavoitteena, jos sillä ei tarkoiteta valtiollista vapautta, vaan henkilökohtaista ja korkeintaan kulttuurillista vapautta. Pätsin puheista voi kuitenkin tulkita hänen tarkoittaneen nimenomaan valtiollista vapautta, ja se tuli virolaisten tietoiseksi tavoitteeksi vasta huomattavasti kansallisen heräämisen aikaa myöhemmin. Puheensa lopussa hän painotti samaan tapaan kuin aiempina vuosina virolaisten aseman nopeaa paranemista viittaamalla siihen, että vielä sukupolvi sitten Virossa vallitsi erilainen virolaisille epäedullisempi tilanne.

Kaikki virolaisjohtajat käsitelivät historiapuheissaan aikajaksolla 1938–1939 kansallista heräämistä ja välillisesti myös sitä seuranneita vuosikymmeniä. Puheet olivat sisällöltään hyvin samantyyppisiä kuin aikaisempina vuosina, mutta joitain tapahtumia, ”kansallisaktivisteja” ja kansan poliittista heräämistä käsiteltiin hieman aiempaa laajemmin.

Kansallista heräämistä käsitellään tutkimuskirjallisuudessa todella merkittävänä aikakautena Viron kansalliselle olemassaololle, ja siihen verrattuna kansallinen herääminen käsiteltiin virolaisjohtajien puheissa suppeasti ja hyvin yleisellä tasolla. ”Toinen kansallinen herääminen” eli aikakausi, jolloin virolainen kansallisliike politisoitui ja otti päämääräkseen virolaisten poliittisen vallan kasvattamisen ja autonomisen aseman saavuttamisen²¹⁸ jäi puheissa lähes huomioitta. Syynä tähän voi olla se, että vasta ”toisen kansallisen heräämisen” aikana asetettuja poliittisia vapaustavoitteita ei haluttu puheissa korostaa, sillä virolaisten ja myös muiden, haluttiin sisäistävän käsityksen virolaisten vapauspyrkimysten muinaisuudesta. Toisaalta kansallisista heräämisistä oli kulunut vasta niin vähän aikaa, että virolaisjohtajat saattoivat olettaa niiden olevan virolaisten omassa muistissa vanhemmilta, esi-

---

²¹⁷ ”Vabariigi Presidendi K. Pätsi läkitus võidupühaks. Oleme Eesti vaprate eelnevate põlvede järeltulijad. – Iga meie vaba ja iseseisva riigi kodaniku eluõnn on seotud meie riigi ja rahva õnnega. Meie ei siruta kätt võõra maa ja vara järele, aga meie ei lase iial võõraid panna kätt meie isamaa ja vara külge. Võidupüha on Eesti suurimaks rahvupühaks.” UE 22.6.1939, s. 9; ”Pärnu pidustuste tulipunktiks. Vaimustav vastuvõtt Vabariigi Presidendile. Hoogsalt kõlas laul Pärnumaa 7. laulupeol. – Oleme kõigi vastu õiglased. President K. Pätsi kõne võidutulede laialisaatmisel.” UE 26.6.1939, s. 3.

²¹⁸ Esim. Zetterberg 2007, s. 469.

vanhemmilta, kirjallisuudesta ja muualta sisäistettyinä kertomuksina, joten virolaisjohtajat saattoivat olettaa pelkkien ajoittaisten viittauksien riittävän muistuttamaan virolaisia heräämisaikojen, ja silloisen yhteistyön merkityksestä virolaisuudelle ja virolaisille.

Virolaisjohtajien menneisyyden kansallisia taistelijoita käsittelevien puheiden funktiona oli todennäköisesti saada nykyvirolaiset ottamaan heistä esimerkkiä, mutta puheissa oli turhaa käsitellä kovin tarkkaan virolaisten jo ennestään tuntemia henkilöitä. Yksi mahdollisuus on myös se, että virolaisjohtajat eivät halunneet korostaa 1800-luvun loppuvuotia, koska kansallinen liike oli jakautunut kahtia. Liikkeen sisällä oli ollut suuria erimielisyyksiä jo aiemmin, mutta lopullinen jakautuminen tapahtui 1870-luvulla. Jakobsonin ajama Hurtin johtamaa kulttuurillista nationalismia poliittisempi suuntaus pääsi lopulta johtoon kansallisessa liikkeessä, mutta mitenkään yhtenäinen liike se ei edelleenkään ollut.²¹⁹ 1930-luvun virolaisjohtajat korostivat Jakobsonin merkitystä virolaisten kansalliselle heräämiselle ja puhuivat hänestä ”politiikan isänä”, mutta Hurtia tai hänen ansioitaan ei käsitelty.

Tutkimuskirjallisuus korostaa sitä, että Viron ”kansallisliikettä” leimasi alkuaikojen ohella kahtiajako myös 1900-luvun alussa ja vielä 1930-luvulla. Konstantin Päts oli virolaisten keskeisimpiä johtohahmoja Tallinnassa ja Jaan Tõnisson taas Tartossa. Heidän ja heidän julkaisemiensa sanomalehtien välillä oli ajoittain vallalla kiihkeä taistelu, ja heillä oli selkeästi omat kannattajapiirinsä. Molemmat olivat tärkeitä henkilöitä virolaisuuden kohottamisessa, Viron itsenäistymisessä ja yleisesti itsenäistyneen Viron politiikassa, mutta he olivat usein erimielisiä esimerkiksi keinoista, joilla tiettyihin tavoitteisiin päästäisiin. Pätsin saatua vallan Virossa kokonaan itselleen Tõnissonin kannattajat joutuivat taka-alalle, mutta he muodostivat Virossa myös koko 1930-luvun selvän opposition, vaikka heidän kuuluvuutensa heikkeni huomattavasti vuoden 1934 jälkeen.²²⁰ Päts ja muut virolaisjohtajat eivät luonnollisesti puhuneet tästä ”toisen kansallisen heräämisen” jälkeisestä kahtiajaosta tai Tõnissonin merkityksestä Virolle. Johtajat eivät todennäköisesti halunneet korostaa puheissaan yhtenäisyyttä hajottavia tekijöitä, sillä silloiset virolaiset varmasti tiesivät ja muistivat kansallisten suuntausten ja johtohenkilöiden väliset erimielisyydet tarpeeksi hyvin muutenkin. Toisaalta yhtenäisyyttä pyrittiin luomaan ja Pätsin valtaa oikeutettiin itsenäisyyden ajan historiaa käsitellessä nimenomaan puhumalla parlamentarismien ajan riitaisuudesta ja yhteistyökyvyttömyydestä.

---

²¹⁹ Zetterberg, 2007, s. 432–438.

²²⁰ Raud 1991, s. 42–43, 249; Zetterberg 2007, s. 461.

Pätsin aikakaudella kansallisten heräämisten aikakautta käsiteltiin eniten aikakauden alkuaikoina. Osaa teemoista käsiteltiin myöhempinä aikoina tarkemmin kuin alkuaikoina, mutta alkuaikojen puheissa teemoja oli esillä enemmän ja kansallisia heräämisiä koskevia puheita oli huomattavasti enemmän kuin vuosina 1936–1939. Sama trendi kuin varhaisempaa menneisyyttä koskevissa puheissa jatkui kansallisten heräämisten aikakautta käsittelevissä puheissa eli syksyllä 1939 ja vuonna 1940 virolaisjohtajat eivät puhuneet kansallisten heräämisten aikakaudesta enää mitään.

5. Puheet itsenäistymisestä ja vapaussodasta

5.1 Pätsin aikakauden alkuvuodet: maaliskuu 1934–helmikuu 1936

Kaarel Eenpalu (Karl Einbund) käsitteli puheissaan vuonna 1934 hyvin vähän 1900-luvun alkupuolen historiaa. Konstantin Päts sen sijaan puhui lähes jokaisessa historiaa käsittelevässä puheessaan vapaussodasta ja itsenäistymisen vaiheista. Johan Laidoner puhui paljon erityisesti vapaussodasta. Ajanjaksolla tammikuusta 1935 helmikuuhun 1936 Laidoner käsitteli puheissaan aikakauden historiaa eniten, mutta myös Päts ja Eenpalu puhuivat paljon Viron itsenäistymisestä ja vapaussodasta.

Maaliskuussa 1934 Laidoner käsitteli kansalle ja puolustusvoimille suunnatussa puheessaan virolaisille vieraita Viroon ulkopuolelta tuotuja aatteita. Hän totesi virolaisten vapaussodassaan kiskoneen itsensä pois sellaisista aatteista, jotka perustuivat yhden puolueen järjestelmälle. Aatteet, jotka olivat kansalle vieraita vapaussodassa, olivat hänen mukaansa vieraita kansalle myös nyt. Puolustusvoimien tärkein tehtävä oli Viron kansan valtiollisten vakaumusten puolustaminen. Puolustusvoimien tuli suojella sitä, minkä virolaiset olivat voittaneet raskaissa taisteluissa.²²¹ Laidoner halusi puheellaan vaikuttaa siihen, että kansa vertaisi bolševikkeja ja vapseja keskenään. Hän tahtoi virolaisten ymmärtävän, että vapsien valtaannousu olisi tarkoittanut virolaisille sopimatonta yksipuoluejärjestelmää. Hän haki tällä oikeutusta omille ja puolustusvoimien toimille.

Päts puhui toukokuussa 1934 Vapaudenristin vuosijuhlissa vapaussodan sankareille. ”Te laitoitte kohtalokkaalla hetkellä vaa’alle oman elämänne, kun astuitte esiin meidän maan ja kohtalon puolesta, hetkellä – jolloin oli vastattava kysymykseen: ollako vai eikö olla? Te lunastitte urhoollisuudellanne ja rohkeudellanne meidän kotimaamme vapauden. Te valjastitte kaikki voimanne ja tahtonne meidän valtion luomisen hyväksi. Te olette meidän kansan ylpeys ja kunnia.” Hän totesi, että Virossa elettiin taas vaikeita aikoja ja kansalaisilta vaadittiin niin taloudellisesti kuin myös henkisesti enemmän kuin koskaan aiemmin. Va-

---

²²¹ ”Riigipööde õhkkond haihtunud. Ülemjuhataja Laidoneri pööramine rahva ja kaitsevägede poole.” VM 17.3.1934, s. 1.

paussodan taistelijat eivät varmasti ajatelleet, että jo 15 vuoden päästä parhaimpien poikien uhrilla luotu ja lunastettu Viron valtio olisi raskaiden koettelemusaikojen edessä. Hän kuitenkin luotti siihen, että virolaiset pääsisivät yli tästäkin koettelemusajasta.²²² Pätsin mukaan he Laidonerin kanssa suojelivat sitä, jonka vapaussodan sankarit lunastivat verellään. Lujempi järjestys saatettaisiin voimaan, jotta välttyttäisiin suuremmilta uhreilta ja säilytetäisiin saavutettu asema. Hänen mukaansa terrorilla ja uhkauksilla ei ollut sijaa Viron valtion kehityksessä, mutta mielten rauhoituttua Virossa palattaisiin tavalliseen käytäntöön. Hän totesi kansan riveissä, valtiokoneessa ja puolustusvoimissa vallitsevan edelleen sen isänmaallisuuden, joka mahdollisti Viron valtion luomisen. Se auttoi myös nyt ja tulevaisuudessa Viron valtion kehittämässä ja vahvistamisessa.²²³

Toukokuussa ja kesäkuussa 1934 Laidoner käsitteli vapaussotaa kahdessa puheessaan propagoiden suuren yhteisen vapaussodan muistomerkin pystyttämisen puolesta Tallinnaan vapaussodan taistelujen muistamiseksi. Hän totesi luottavansa siihen, että uutta sotaa ei tule lähiaikoina, mutta vapaussodan taisteluja ei sovi unohtaa. Hän oli varma, että jos kohdalo asettaa vaa`alle virolaisen kansan ja itsenäisen valtion, niin kaikki virolaiset astuisivat jälleen isänmaansa vapauden puolustajiksi.²²⁴ Laidonerin mukaan kansa oli maailmansodan loppuessa ja vallankumouksen puhjetessa jo niin kehittynyt, että se kykeni perustamaan oman valtion. Vallankumousten, raskaan miehityksen ja vapaussodan ajat olivat virolaisille hyvin vaikeita. Vapaussodan voitto ja kansan korkea henkinen kehitys laskivat vahvan peruskiven Viron itsenäiselle valtiolle. Hän totesi, että valtiota tuli edelleen rakentaa ja kansaa kehittää, koska yksikään kansa tai valtio ei ollut koskaan valmis. Hänen mukaansa Virossa oli panostettava etenkin kaikkien kansalaisten yhtenäisyyden ja yhteistyökyyvyn lisäämiseen.²²⁵

Vuoden 1934 viimeisessä historiaa käsittelevässä puheessaan Laidoner käsitteli melko laajasti itsenäistymisaikaa ja vapaussotaa. Hän korosti keskittyvänsä puheessaan valtion puolustukseen sotilaallisesta näkökulmasta. ”Ensinnäkin palauttaisin mieliin yhden vanhan totuuden, yksikään kansa ei pysy ilman puolustusta. Katsottaessa historiaan näemme, että

---

²²² ”Wabadusristi juubelipidustused. Üle maa saabus Tallinna suurel hulgal wabadusristi kawelere. – Lätist tulid karutapjate ordu esindajad. – Rahwahulgad jälgisid wabadusplatsil peetut suurt paraadi. Riigiwanema kõne demokraatliku korra kindlustamisest.” VM 11.5.1934 s. 1.

²²³ ”Wabadusristi 15. aastapäew. Riigiwanema sütitav kõne wabadusristikawalerile, kaitsewäe, kaitseliidu ja seltskondliste organisatsioonide suurparaadil. 1000 wabadussõja kangelast pealinnas.” Kaja 11.5.1934, s. 3.

²²⁴ ”Wabadusristi kawalerid riigiwanema juures. Kindral J. Laidoner tõstis üles lahinguwäljade jäädwustamise mõte. Kui isamaa jälle kord kutsub...” VM 12.5.1934, s. 1.

²²⁵ ”Suurejooneline laulupidu Põltsamaal.” VM 12.6.1934, s. 1.

suuret valtiot ovat sortuneet, kun niiden puolustustahto ja valtioiden puolustusjärjestelmä heikkeni. Voimme nähdä, että ainoastaan pienet valtiot eivät ole joutuneet suurien uhreiksi, vaan toisinpäinkin. Pienten vahvojen kansojen hyökätessä suurella tahdonvoimalla suurempien kimppuun suuremmat kukistuivat. Se vanha totuus on totta nykyäänkin. Tahtoessamme pysyä itsenäisenä valtiona meidän täytyy olla joka hetki valmiina puolustamaan itseämme.” Virolaiset kykenivät luomaan itsenäisen valtion, saavuttamaan kansan korkeimman tavoitteen, mutta sen säilyttämiseksi täytyi hänen mukaansa olla tahtoa, ymmärrystä ja välineitä puolustautua vaaran uhatessa. Valtiolla täytyi hänestä olla lisäksi varma ja vahva valtiojärjestys, jotta kansa kykenisi puolustamaan itseään.²²⁶

Laidoner korosti puheessaan sitä, että valtiollinen itsenäisyys oli suuri henkinen ja materiaallinen arvo ja ainoastaan itsenäisessä valtiossa kansa voisi itse ohjata kohtaloaan. Hänen mukaansa virolaisten tuli ottaa oppia vapaussodasta puolustusta suunniteltaessa. Vapaussodassa käytettiin aktiivista puolustustapaa, joka yksinkertaisesti selitettynä tarkoitti sitä, että vihollisen hyökkäyksiä ei jäätty odottamaan, vaan hyökättiin itse ja pyrittiin aktiivisesti ajamaan vihollinen valtion rajojen ulkopuolelle. Hän totesi sodassa voitavan saavuttaa menestystä ainoastaan rohkealla hyökkäyksellä ja tahdolla hyökätä puolustaakseen aluettaan.²²⁷

Puheessaan Laidoner huomioi sen, että puolustusvalmiuden ylläpitäminen vaati kansalta paljon rahaa ja muita uhrauksia. Hänen mukaansa saattoi nousta kysymys kannattiko Viron pienenä kansana tehdä suuria uhrauksia, koska voi olla, että Viro ei kuitenkaan kykenisi panemaan vastaan suurelle viholliselle. Hän totesi vastauksen tähän mahdolliseen epäilyyn löytyvän virolaisten menneisyydestä. ”Me taistelimme vapaussodassamme kahdella kolmella rintamalla, lukumääräisesti meitä ei ollut kovin paljon ja varustuksessa oli paljon toivomisen varaa. Meillä oli kuitenkin varma tahto puolustaa itseämme ja voittaa itsenäisyys. Vapaussota oli meidän kansamme historian suurin tapahtuma. Luulen tulevaisuudessa ihmisten arvostavan sitä korkeammin kuin me teemme. Joka tapauksessa voimme ammentaa siitä tapahtumasta hyvin paljon tulevaisuuden hyväksi. Kyettyämme puolustautumaan vuosien 1918–1919 vaikeissa oloissa kykenemme tekemään sen myös tulevaisuudessa.” Hän puhui myös siitä, että vapaussodassa virolaiset eivät taistelleet yksin, vaan Virolla

---

²²⁶ ”Riigikaitse iseseisvuse pant. Kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne raadios.”, VM 17.10.1934, s. 4.

²²⁷ Ibid.

oli ystäviä ja liittolaisia. Laidonerin mukaan niin olisi myös tulevaisuudessa, kunhan Virossa toimittaisiin sen hyväksi. Hän kuitenkin painotti sitä, että virolaisten päävoima oli aina omassa kansassa. Kasvatuksella oli hänen mukaansa tehtävä tulevasta sukupolvesta yhtä vahva kuin oli vapaussodassa taistellut ja Viron kansalle itsenäisyyden voittanut.²²⁸

Korostamalla itsenäisyyden puolesta tehtyjä uhrauksia virolaisjohtajat halusivat oikeuttaa toimensa Viron ”pelastamiseksi” ja vakuuttaa kansalle, että he toimivat demokraattisen itsenäisen Viron puolesta. He tahtoivat vapaussodasta puhumisella myös alleviivata virolaisten yhteistyöllä saavuttamia tuloksia, muistuttaa virolaisia puolustusvoimien tarpeesta ja saada kansa hyväksymään puolustusvoimien kehittämiseksi vaaditut uhraukset. Vapaussodassa kansa toimi yhtenä kokonaisuutena. Virolaisjohtajat halusivat nähdä enemmän yhteistoimintaa virolaisten keskuudessa rauhankin aikana. Virolaiset saivat apua vapaussodassa ulkopuolelta, esimerkiksi Suomelta, Britannialta, Tanskalta ja Ruotsilta. Puheissa avusta muistettiin kiittää, mutta yleensä ulkopuolista apua ei nähty voiton saavuttamisen edellytyksenä, vaan ensisijaisesti virolaisten puolustustahdon ja itsevarmuuden nostattajana. Avulla oli sotilaallistakin merkitystä²²⁹, mutta ennen kaikkea se vaikutti moraalisesti, kuten myös virolaisjohtajat korostivat.²³⁰

Tammikuun 1935 alussa Laidoner avasi partiolaisten muistomerkin muistellen 16 vuotta sitten Virossa elettyjä vaikeita aikoja. Ensimmäiset partiolaiset lähtivät silloin voitokkaalle sotaretkelleen. Hän vertasi silloista nuorta Viron valtiota juuri kuoriutuneeseen linnunpoikaan, joka otti ensimmäisiä arkoja askeliaan. Viron valtiossa kaikki oli vielä järjestämättä ja siitä johtui se, että monet virolaiskaupungit joutuivat vihollisten käsiin. Laidoner muisteli, että hänen astuessaan puolustusvoimien ylipäälliköksi joulukuussa 1918 Viljandi oli joutumassa vihollisen käsiin. Virolla ei ollut asetta sinne paljon sotilaita, mutta sitten löytyi isänmaallisia poikia, joilla oli intoa ja rohkeutta asettua vihollista vastaan. He olivat kokemattomia ja kehnosti varustettuja, mutta silti tuosta pioneeriryhmästä kasvoi pataljoona, joka tuli kuuluisaksi sankariteoistaan vapaustaistelussa. Hänen mukaansa ainoastaan varmallalla järjestäytymisellä ja yhteistyöllä päästäisiin tavoitteisiinsa. Se oli totta 16 vuotta sitten

---

²²⁸ ”Riigikaitse iseseisvuse pant. Kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne raadios.”, VM 17.10.1934, s. 4.

²²⁹ Esimerkiksi Suomesta saapui yhteensä 3700 vapaaehtoista, aseita ja rahalainaa ja brittiläinen laivaosasto tullut jo joulukuussa 1918 Tallinnan satamaan puolustamaan Viron pohjoisrannikkoa bolševikkeja vastaan tuoden virolaisille myös aseita. (Zetterberg 2007, s. 508.)

²³⁰ Zetterberg 2007, s. 508.

ja se oli totta nyt. Hän totesi Virossa voitavan katsoa rohkeasti tulevaisuuteen, jos nuorista saataisiin kasvatettua yhtä rohkeita ja vahvoja kuin vapaussodan aikaisista partiolaisista.²³¹

Puna-armeija saavutti vapaussodan alussa menestystä, koska virolaisia sotajoukkoja vasta perustettiin ja ne olivat huonosti varustettuja. Vuoden 1919 alussa tapahtui käänne virolaisjoukkojen hyväksi. Tutkimuskirjallisuudessa tähän on löydetty useita syitä. Niistä sotaväen ylipäälliköksi nimitetyn Laidonerin toiminta on nähty keskeisimmäksi. Sodan alussa sotimiseen oltiin juuri päättyneen maailmansodan jälkeen väsyneitä, eikä juuri kukaan myöskään uskonut, että virolaiset voisivat sotia menestyksekkäästi suurta Venäjää vastaan. Poikkeuksen tästä muodostivat upseerit, jotka ymmärsivät, että silloinen Venäjä on vain varjo aiemmasta, sekä koulupojat, jotka tarttuivat innokkaasti aseisiin uskoen virolaisten mahdollisuuksiin voittaa.²³² Puheessaan Laidoner ei kuitenkaan käsitellyt varsinaisesti tätä epäilyä Viron voittomahdollisuuksia kohtaan, vaan ainoastaan korosti koulupoikien roolia vapaussodan alussa, kun ”Virolla ei ollut asettaa sinne paljon sotilaita”. Laidonerilla oli suuri merkitys sotaväen järjestäjänä ja myös virolaisten taisteluinnon kasvattajana. Virolaisten koulupoikien roolia on tutkimuksissa yleensä korostettu ennen muuta virolaisjoukkojen taistelutahdon ja -innon kohottajina, mutta heillä oli merkitystä myös varsinaisissa taisteluissa. He olivat osallisina kaikissa suurissa taisteluissa ja kaikilla rintamilla. Vapaussodan alussa he muodostivat merkittävän osan virolaisista sotajoukoista.²³³

Laidoner käsitteli vapaussotaa ja itsenäistymisen aikaa vielä kahdessa puheessaan tammi-kuussa 1935. Hän totesi, että virolaiset saivat vapaussodassa kaiken mitä he tahtoivat. Virolaiset saivat toivomansa valtiorajat ja itsenäisyyden. Virolaiset eivät haluaisi sotia, mutta Viro sijaitsi toisten kansojen välissä, eikä ainoastaan tahto jäädä mahdollisissa sodissa puolueettomaksi riittäisi turvaamaan valtiota. Virolaisten oli oltava valmiina aina puolustamaan itseään. Laidonerin mukaan maanpuolustuksen rakentaminen oli koko kansan yhteinen tehtävä. Hän totesi virolaisten kykenevän puolustautumaan mahdollista vihollista vastaan, kunhan maanpuolustus oli kunnolla järjestetty ja kansalla tahtoa, ymmärrystä ja rohkeutta puolustaa itseään.²³⁴

---

²³¹ ”Ülemjuhataja awas skautide mälestustavli. `Esimeste skautide sõjakäigule asumisel oli Eesti wabariik nagu noor linnupoeg, kes munakoorest wäljunud.` ” VM 7.1.1935, s. 4.

²³² Pajur 2005, s.32–33; Valter 1992, s. 76–78; Zetterberg 2007, s. 506.

²³³ Pajur 2005, s.32–33; Valter 1992, s. 76–78.

²³⁴ ”Kindral J. Laidoneri kõne.” Kaja 17.1.1935, s. 3.

Toisessa puheessaan Laidoner painotti sitä, että virolaiset eivät halunneet uutta taistelua siksi, että Viro olisi heikko tai pieni, vaan koska Virolla ei ollut tarvetta sellaiseen. ”Meidän valtio on jo syntynyt sodassa, meidän valtiomme, kansamme ja puolustusvoimamme saivat jo ensimmäisillä elinpäivinänsä sellaisen karaistuksen, jollainen valtioiden ja kansojen elämässä tulee harvoin eteen. Ymmärsimme maanpuolustuksen organisaation ja maanpuolustuksen tarpeellisuuden ja saimme sotimalla kaiken mitä tahdoimme. Meillä ei ole tavoitteita tai vaatimuksia toisista maa-alueista. Meillä on tarpeeksi maata kehittää ja järjestää valtiomme yhä vahvemmaksi.”²³⁵

Laidoner painotti sitä, että pelkkä toive puolueettomuudesta ei riitä. Puolueettomuutta piti olla voimia ja tahtoa suojata. Kansainvälisen turvallisuuden kysymykset eivät luonnollisesti olleet riippuvaisia ainoastaan Viron tekemisistä tai haluista. Maailmansodan jälkeen kaikki valtiot tunsivat väsymystä sotaan, mutta hän totesi vanhoja sukupolvia seuraavan nuorempien, jotka eivät olleet kokeneet sotaan. Valtioiden etujen yhteentörmäykset saattaisivat kiskoa Viron sodanpyörteisiin koska tahansa. Hän korosti jälleen sitä, että maanpuolustus oli koko kansan yhteinen asia, ja mahdollinen sota koskettaisi koko kansaa ja Viron aluetta. Uhka voisi tulla maalta, mereltä tai ilmasta ja mistä suunnasta tahansa. Vapaussodan aikana taisteltiin ensin idässä, mutta myöhemmin vaara tuli myös etelästä. Virolaisten tuli siksi olla valmiina joka puolella. Laidoner totesi virolaisten taistelleen voitokkaasti vapaussodassaan. Virolaiset olivat järjestämättä, valtiokone vasta aloitteli toimintaansa, kokemuksia ei ollut, taloudelliset mahdollisuudet olivat heikot ja kaikki oli vasta alussa. Virolaisten täytyi kuitenkin tunnustaa, että myöskään vastustaja ei ollut hyvin järjestetty ja tulevaisuudessa vastassa voisi olla paljon vahvempia vastustajia. Toisaalta hän huomioi myös Viron päässeen eteenpäin. Hänen mukaansa Virossa voitiin luottaa ja kasvatuksella pyrkiä siihen, että tulevat virolaiset olisivat yhtä vahvoja tai vahvempia kuin vapaussodan aikaiset. Ihmiset olivat kuolevaisia, mutta Laidoner totesi, että Viron piti säilyä. Viron alueen täytyi jäädä ikuisiksi ajoiksi Viron kansalle.²³⁶

Myös vuoden 1935 Laidonerin vapaussotaa käsittelevillä puheilla oli tarkoitus vaikuttaa virolaisten yhtenäisyyttä ja yhteistyötä lisäävästi sekä saada lisää varoja valtion puolustuk-

---

²³⁵ ”Kaitsewäe ja omawalitsuste koostöö. On tarwilik, et sõdurid tunneksid, et nende seljataga seisab rahvas. Ülemjuhataja kindral J.Laidoneri kõne uueaasta kokkutulekul.” VM 18.1.1935, s. 4, 5.

²³⁶ ”Kaitsewäe ja omawalitsuste koostöö. On tarwilik, et sõdurid tunneksid, et nende seljataga seisab rahvas. Ülemjuhataja kindral J.Laidoneri kõne uueaasta kokkutulekul.” VM 18.1.1935, s. 4, 5.

selle. Hän tahtoi puheillaan myös kasvattaa virolaisten puolustustahtoa, itseluottamusta ja vakuuttaa virolaiset valtionsa kyvystä puolustautua mahdollisissa tulevissa sodissa.

Helmikuussa 1935 Päts ja Eenpalu puhuivat koulunjohtajien kokouksessa Viron historian tapahtumista ja vakaumuksista, joista tuli ottaa oppia ja mallia nuorison kasvattamisessa. Pätsin mukaan opettajissa oli paljon ihmisiä, jotka eivät uskoneet pienen Viron kansan esimerkiksi tarvitsevan suuria sotavoimia, koska Viro halusi elää rauhassa. Hän totesi heidän uskovan siihen, että Viron myös annettaisiin elää rauhassa, mutta siihen ei voinut luottaa. ”Ei ole sellaista kansaa, joka olisi toisten armosta oman vapautensa saanut. Meidän vapautemme ei ole toisten armosta saatu, vaan itse parhaimmat poikamme uhraten taisteltu. Sitä on pidettävä arvokkaana ja meidän on opetettava myös nuoriso sitä sen arvoisesti puolustamaan. Se ei ole mies, jolla ei ole rohkeutta kohdata vaaroja. Sitä rohkeutta pitää kasvattaa miehiin lapsesta asti. Meillä oli oman vapautemme puolesta rohkeutta astua sotaan satamiljoonaista kansaa vastaan. Nuorisolla, joka oli saanut kasvaa vapaudessa, pitäisi sitä olla vielä enemmän.”²³⁷ Eenpalu puhui lasten kasvattamisesta esivanhempiemme vakaumuksia, taisteluja ja kulttuuria arvostaviksi kansalaisiksi. Virolaiset eivät olisi vapausodassa kyenneet nousemaan suurta kansaa vastaan ja astumaan valtionsa itsenäisyyden synnylle, jos virolaisilla ei olisi ollut korkeaa kulttuurista tasoa ja suurta arvostusta maataan ja kansaansa kohtaan.²³⁸

Touko- ja kesäkuussa 1935 Laidoner puhui vielä kahdessa puheessaan lyhyesti vapausso-
dasta. Englannin kuninkaan kunniaksi järjestetyssä konsertissa hän kertoi Viron saavutta-
neen itsenäisyytensä Britannian avulla. Virolaiset eivät hänen mukaansa unohda vapausso-
taansa, eivätkä samaansa apua niinä vaikeina aikoina.²³⁹ Viron voitonpäivän tienoilla hän
muisteli Saksan maajoukkojen (*landeswehr*) hyökkäystä Viron etelärajoille ja historiallista
voittoa saksalaisista, jonka virolaiset saavuttivat Võnnussa 23.6.1919. Laidoner lopetti pu-
heensa huudahdukseen: ”Jääköön Viro pysymään polvesta polveen itsenäisenä ja vapaana
kansana! Sen symboliksi käsken sytyttämään voitontulet!”²⁴⁰

²³⁷ ”Algkoolide juhatajate üleriiklik kokkutulek. 1317 koolijuhti `Estonias` koos. ~ Walitsuse tegevust kiideti üksmeelselt heaks. ~ 12. märts päästis kooli kuristiku serwalt. – Tülitsemise ajajärk on Eestist jäädavalt kadunud, ütles riigiwanem. Rahvuslik kaswatus koolides süvendamisele.”, Kaja 18.2.1935, s. 4.

²³⁸ ”Meie rahva suured eesmärgid. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne.” VM 18.2.1935, s. 4.

²³⁹ ”Tallinna austas Englise kuningat. Suur konsert-aktus `Estonias`. – Rahwast ennenägematu murd. – Kõnelejate-na esinesid kindral J. Laidoner ja linnapea J. Soots ning Briti sinne konsul. – Englise kuningas kõneles raadio kau-du. – Sisukas konsertosa kõnede järele.”, Kaja 7.5.1935, s. 1.

²⁴⁰ ”17 000 kodukaitsjat paraadil. Kaitseliidupäewadewõimas lõppdemonstratsioon. – 6 kilomeetri pikkune riwi. – ”Ehitame edasi Eesti riiki!” hüüdis kaitseliidule kindral Laidoner.”, Kaja 24.6.1935, s. 3.

Päts paljasti kesäkuussa 1935 vapaussodan sankareiden kunniaksi pystytetyn muistomerkin ja puhui vapaussodasta Viron kansan suurena taisteluna itsenäisyytensä puolesta. Hän totesi, että virolaisilla oli pyhä velvollisuus muistaa ja todella kunnioittaa niitä, jotka antoivat omalle isänmaalleen kaikkensa; terveytensä ja elämänsä.²⁴¹

Päts puhui Isänmaanliiton keskuskomiteassa kansallisesta heräämisestä, itsenäistymistais-
telusta ja sen aikaisesta yhteisöllisyydestä. Hän totesi, että lähimenneisyyttä analysoidessa
voidaan katsoa vapaussodan olleen ensimmäinen varma ja todella merkittävä yhteinen kan-
sallinen esiin astuminen. Siinä kansa laittoi vaa'alle ensimmäistä kertaa olemassaolonsa
kysymyksen ja järjestäytyi kokonaisuutena. Viron tasavallan itsenäiseksi julistamisesta ja
vapaussodasta alkoi kansallinen yhteistyö ja jälleenrakennus, joka satoi Viron kansan yh-
deksi perheeksi. Hänen mukaansa kuitenkin heti sodan jälkeen yhteisöllinen henki alkoi
heiketä.²⁴² Myös Eenpalu puhui lokakuussa kahdessa puheessaan virolaisten yhteisöllis-
syydestä ja yhteenkuuluvuuden tunteesta, joka heikkeni heti itsenäisen valtion perustami-
sen jälkeen. Hän totesi virolaisten yhteisen tahdon kaikkein suurimman esityksen, vapaus-
sodan laittaneen liikkeelle jokaisen virolaisen. Virolaiset olivat vahvoja, kun he toimivat
yhdessä, solidaarisesti ja varman johdon alla. Hänen mukaansa kaikilla muunlaisilla ajan-
jaksoilla he olivat kärsineet sisäisesti ja ulkoisesti. Eenpalu korosti nykyisen ajan vaativan
kansalta yhteenkuuluvuuden tunnetta, yhtenäisyyttä ja yhteistyötä.²⁴³

Nykytutkimukset tukevat Pätsin puhetta siitä, että vapaussota oli virolaisten ensimmäinen
merkittävä yhteinen kansallinen esiin astuminen. Kaikkia virolaisia kokoavia vapauspyr-
kimyksiä ei ennen vapaussotaa esiintynyt.²⁴⁴ Yleensä virolaisjohtajat puhuivat yleisesti vi-
rolaisten taistelujen täyttämästä menneisyydestä ja loivat puheillaan kuvan yhteisistä vapa-
uspyrkimyksistä jo ennen vapaussotaa. Toisaalta myös Päts puheessaan painotti vapausso-
dan olleen ensimmäinen varma ja merkittävä yhteinen taistelu jättäen mahdolliseksi kuiten-
kin aiemmat vapauspyrkimykset ja taistelut, jotka eivät olleet niin merkittäviä kuin vapaus-

---

²⁴¹ "Virumaal mälestati wabadussõja kangelasi. Riigivanem ja ülemjuhataja Jõhwis ja Riigikülas. Rahwamurd mä-
lestussammaste awamisel. Narwa-Jõesuu pidupäew möodus hogsalt." Kaja 11.6.1935, s. 1.

²⁴² "Uus rahvaesindus tuleb kahekojaline. Riigivanem K. Päts kõneles Isamaaliidu keskkomitees." UE 2.10.1935, s.
5.

²⁴³ "K. Eenpalu Rõuges ja Võrus. Rõnges oli terve kihelkond kogunenud rahvuspäivale. Peaministri asetäitja süti-
tav kõne. – Võrus olid raamatu-aasta pidustused." UE 28.10.1935, s. 3; "Eestlased on tugevad üttehoides. Meil oli
seni palju mahakiskumist ja eitamist. Nüüd peame oma avalikus elus palju ümber korraldama. Peaministri asetäitja
K. Eenpalu kõne Võrus." UE 29.10.1935, s. 9.

²⁴⁴ Esim. Siilivask 1998, s. 199–201.

sota. Sekä Päts että Eenpalu puhuivat jälleen vapaussodasta ja sen aikaisesta yhteisöllisyydestä haluten muistuttaa virolaisia yhteistyöllä saavutetuista asioista. Virolaisjohtajien mukaan kansan toimiessa yhdessä ja yksimielisesti se oli vahva niin sisäisesti kuin ulkoisesti.

Marraskuussa 1935 ja helmikuussa 1936 Laidoner käsitteli puheissaan valtion puolustamismahdollisuuksia ja puolustuksen järjestämistä. Hän viittasi puheissaan vapaussotaan kokemusten ja oppien antajana mahdolliseen tulevaan sotaan ja myös puolustuksen järjestämiseen. Virolla oli jo pieni sotaväki, joka hänen mukaansa paisuisi sotatilanteessa heti moninkertaiseksi. Sotaväellä oli välttämättömimmät aseet, varastot, tarvittava tekninen varustus ja maailmansodan ja vapaussodan kokeneita johtajia, joten virolaiset eivät lähtisi sotaan paljain käsin, kuten suunnilleen tapahtui lähdeettäessä vapaussotaan. Laidonerin mukaan virolaisten ymmärrystä puolustuksen kehittämisen tarpeesta tuli kuitenkin edelleen vahvistaa ja kasvattaa, jotta Viro olisi valmiina täysin asianmukaisesti varustettuna mahdollisiin uhkiin. Hän painotti jälleen sitä, että vapaussodassa Viro sai apua ulkopuolelta, mutta pelkästään siihen ei voinut luottaa, vaan puolustuksen tuli ensisijaisesti perustua valtion omaan voimaan ja vahvuuteen. Hän totesi, että kun Viro oli valmis, kykenevä ja osoitti tahtoa puolustaa itse itseään, niin silloin oli aina mahdollista tavalla tai toisella saada apua myös Viron ulkopuolelta.²⁴⁵

Tammikuussa 1936 Päts puhuu puolustusvalmiuden ylläpidon tärkeydestä. Hän totesi ymmärtävänsä, että kansa halusi vain elää rauhassa. Lyhyessä ajassa Virossa oli käyty läpi vallankumousaaltoja, maailmansota ja taistelu oman itsenäisyyden puolesta. Virolaisten oli kuitenkin arvostettava taistellen voitettua itsenäisyyttään niin paljon, että sitä oltaisiin valmiita puolustamaan. ”Jos laiva tahtoo myrskystä selvitä, pitää tämän myrskyä vastaan taistella. Satamassa kauan toimettona ollut laiva tuhoutuu myrskyn iskuihin. Kansat jäävät heikoiksi, jos ne arvostavat ainoastaan rauhaa ja niiltä puuttuu tahto myrskyn sivalluksia vastustaa. Sotamiehen pitää taistella ja kärsiä raskaita iskuja voittaakseen. Meidän kansa ei ole helposti saanut vapauttaan. Olemme sen saaneet iskuja jakaen ja vastaan ottaen.”²⁴⁶

---

²⁴⁵ ”Eesti suudab ennast kaitsta. Hästi korraldatud kõigekülgsed kaitsejõud muudavad meie maa tugewaks kindluseks, mida pole kerge wallutada ei maalt ega merelt. – Usk endakindlusesse peab süwenema. Rõõmustav murrang seltskonna meeleolus. Kindral J. Laidoneri kõne enesekaitse vajadusest.” UE 29.11.1935, s. 7; ”Riigi julgeolek kindel. Wõitluseks nii wäliste kui ka sisemiste waenlastega on meie riigikaitse korraldusel kindlad traditsioonid. Sihtijooni kaitsevägele ülemjuhatajalt kindralt J. Laidonerilt.” UE 19.2.1936, s. 1.

²⁴⁶ ”Suur isamaalik meeleavaldus ”Estonias”. Riigivanem K. Päts ja peaministri asetäitja K. Eenpalu kõnelesid 1400:le põllumajanduse ja metsanduse tegelasele.” ”Ei ole midagi ilusamat, kui waba rahwa tahtmise järele haritud maa.” UE 27.1.1936, s. 6.

Eenpalu puhui helmikuussa 1936 Tartossa oppilaiden pataljoonan merkityksestä Viron vapaussodassa. Nuorilla oli hänen mukaansa suuri merkitys sekä taisteluissa että sen poliittisen tahdon synnyttämisessä, että lähdettiin varmistamaan isänmaan itsenäisyyttä. Hän kertoi päätöksen lähteä sotaan syntyneen keskuksissa yksittäisten Viroa johtavien ihmisten mielissä, mutta sen tahdon levittämisessä tarvittiin apujoukkoja. Nuoret toimivat yhtenä tärkeänä taisteluaatteen levittäjänä ja taisteluvoiman luojana. Eenpalun mukaan se taistelu tahto ei saanut kadota kansasta. Viron valtion elämän järjestäminen tarvitsi sekä nyt että tulevaisuudessa kaikkien virolaisten voimia. Hän totesi Tarton vapaaehtoisen pataljoonan jäsenille isänmaan tarvinneen heitä nuorina, lähes lapsina ja heitä tarvittiin taisteluun myös nyt aikuisina.²⁴⁷

Pätsin aikakauden alkuaikoina puheilla vapaussodasta virolaisjohtajat pyrkivät nostattamaan virolaisissa jälleen sellaista yhtenäisyyden ja yhteistyön henkeä ja taistelutahtoa, jonka he katsoivat kansassa vallinneen vapaussodan aikana. Vapaussodasta puhuttiin myös kokemuksena, josta tuli ottaa oppia esimerkiksi puolustusta rakennettaessa. Vapaussota oli myös esimerkki siitä, kuinka tärkeää oli panostaa valtion puolustukseen. Lähes joka puheessa todettiin, että sotaväkeä tarvitaan ja se vaatii kaikilta uhrauksia. Jokaisen tuli ymmärtää raskaissa taisteluissa voitettun isänmaan arvo ja sen säilyttämiseksi vaadittavat uhrit ja välttämättömät toimet. Puheilla pyrittiin lisäksi oikeuttamaan Pätsin ja Laidonerin toteuttama vallankaappaus uudesta näkökulmasta. Itsenäisyys oli voitettu raskaissa taisteluissa ja niin arvokasta asiaa ei voitu riskeerata. Virolaisjohtajien mukaan vapsien valtaanpääsy olisi voinut johtaa itsenäisyyden menetykseen tai ainakin tuoda Viroon yhden puolueen diktatuurin.

Varsinaisesta itsenäistymisprosessista puhuttiin hyvin vähän. Puheissa kyllä korostettiin sitä, että itsenäisyyttä ei saatu muiden armosta, vaan taistellen myös muuten kuin aseina ja muina aikoina kuin vapaussodassa. Yllättävää oli se, kuinka paljon puheissa painotettiin virolaisten puolustusvalmiutta. 1930-luvun alkupuolella alkoi mahdollisesti näkyä merkkejä kansainvälisen tilanteen kiristymisestä, mutta varsinaista sodan uhkaa Virossa ei olisi luullut tunnettavan. Virolaisjohtajien toistuvat vakuuttelut siitä, että Virossa ei ollut syytä pelätä sotaa toimivat enemmänkin päinvastoin. Tunsivat johtajat sitten sodan olevan tulos-

---

²⁴⁷ ”Monument öppursõduritele. Peaministri asetäitja K. Eenpalu kõne Tartus kooliõpilaste pataljoni heitluste tähtlusest Eesti vabadusvõitluses.” UE 3.2.1936, s. 3.

sa tai ei, niin virolaisten haluttiin löytävän henkisen yhtenäisyyden ja kyvyn toimia yhdessä sekä valtion kehittämiseksi että mahdollisen sodan takia.

5.2 Askeleittain kohti parlamentarismia: helmikuusta 1936 vuoteen 1938

Viron itsenäisyyspäivänä Laidoner puhui Viron kansainvälisestä turvallisuudesta korostaen esimerkein vapaussodasta ja itsenäistymisajasta sitä, että tilanne oli nykyään paljon aiempaa parempi. Itsenäisyyden julistamisen ja vapaussodan aikaan hänen mukaansa Viron valtiollisen olemassaolon pysyvyyttä katsottiin ulkopuolelta hyvin epäilevästi. Oli kyseenalaista kykenisivätkö Viro ja muut itsenäistymässä olleet Itämeren maat organisoimaan valtionsa, puolustautumaan ja ylipäätään pysymään itsenäisinä valtioina. Laidoner kertoi, että hänellä oli ollut mahdollisuus ottaa osaa useisiin kansainvälisiin konferensseihin ja neuvotteluihin. Hän kykeni sen vuoksi varmasti toteamaan, että sellaista epäilyä ei enää ollut. Baltian alue oli yksi rauhallisimmista alueista Euroopassa, vaikka aikanaan uskottiin, että juuri siellä voisi syttyä monenlaisia sotilaallisia levottomuuksia. Hän totesi Viron valtion syntyneen voitokkaassa sodassa suuria valtioita vastaan ja onnistuneen sen jälkeen luomaan hyvät suhteet näihin valtioihin. Laidonerin painotti puheessaan sitä, että virolaisten ei tarvinnut katsoa tulevaisuuteen pessimistisesti tai peläten.²⁴⁸

Puolan kansallispäivänä toukokuussa 1936 Laidoner puhui uudelleen siitä, kuinka maailmansodan ja Itämeren itsenäistyneiden valtioiden vapaussotien jälkeen Itämeren maihin odotettiin puhkeavan sotilaallisia levottomuuksia ja syntyvän kansainvälisesti vaarallisen tilanteen. Hän totesi, että kuluneet vuodet olivat kuitenkin osoittaneet, että kaikki nämä valtiot olivat kyenneet luomaan hyvät suhteet keskenään ja myös vapaussotien aikaisiin vihollisiinsa. Hän korosti jälleen alueen rauhallisuutta ja sitä, että tulevaisuuteen voitiin katsoa rauhallisista mielin.²⁴⁹

Laidonerin puhui ensimmäistä kertaa itsenäistymisen aikaa ja vapaussotaa käsitellessään ulkomaiden Baltian uusia valtioita kohtaan tuntemista epäilyistä, ja yleensäkin Viron suhteista toisiin maihin. Pätsin aikakauden ensimmäisten vuosien itsenäistymisen ajan puheis-

---

²⁴⁸ ”Eesti võib julgelt tulevikku vaadata. Kindral J. Laidoneri kõne Vabariigi aastapäeva peaaktusel.” UE 25.2.1936, s. 5.

²⁴⁹ ”Poola rahvuspüha kontsertaktus ’Estonias’. Kindral J. Laidoneri kõne. UE 4.5.1936, s. 3.

sa ei korostettu epäilyä, jota oli tunnettu alueen valtioiden itsenäistymistä kohtaan. Tosin Laidoner jätti edelleen mainitsematta sen, että epäilyä itsenäistymistä ja Viron pysyvyyttä kohtaan tunnettiin myös Viron sisällä.²⁵⁰ Hän keskittyi kevään 1936 puheissa käsittelemään nykyistä varmuutta ja hyviä suhteita muihin maihin ja vain viittasi itsenäistymisen aikaan ja sen jälkeen vallinneeseen epävarmuuteen. Mahdollisesti hän tahtoi helmikuussa 1936 valtion alettua hiljalleen siirtyä poikkeustilasta kohti parlamentarismia korostaa valtion hyvää ja rauhallista tilannetta niin sisäisesti kuin ulkoisesti. Jyrkimmän ”diktatuurin” aikaan puhe rauhallisista oloista ja hyvistä suhteista muihin valtioihin, olisi saattanut kuulostaa virolaisista absurdilta. Lähihistoriaa käsittelevissä puheissa viitattiin paljon rauhattomuuksiin, joita olisi saattanut syntyä mikäli Päts ja Laidoner eivät olisi kaapanneet valtaa, mutta vielä Pätsin vallan alkuvuosina ei voinut puhua uskottavasti rauhasta ja valtiossa vallinneesta hyvästä tilanteesta.

Toukokuussa 1936 Laidoner paljasti *Krivasoossa* vapaussodan muistomerkin ja puhui vapaussodan muistamisen tärkeydestä. ”Kansojen elämässä taistelu omasta olemassaolosta ja oman valtion perustamisen puolesta kuuluu sellaisten tapahtumien joukkoon, joita tapahtuu ainoastaan kerran vuosisadassa tai vuosituhanessa. Ihminen omassa elämässään unohtaa kaiken nopeasti, mutta kansojen elämässä sellaiset tapahtumat pitää ikuistaa myös tuleville polville. Tulevien sukupolvien tulee tietää kuinka tässä Narvajoen rannikolla meidän tasavallan itärajalta käytiin sankarillisia taisteluja yhdessä meidän kotimaan toisiin kansoihin kuuluvien kanssa yhteistyössä. Me kaikki yhdessä tahdoimme luoda vapaan kotimaan. Tämä muistomerkin on pysyvä symboli yhteistyöstä Viron tasavallan kansojen välillä. Sen yhteistyön tulee jatkua myös tulevaisuudessa.” Laidoner totesi muistomerkin kertovan jokaiselle, että Narvajoen alue kuului ikuisesti Viroom. Hänen mukaansa muistomerkki jäi tuleville sukupolville todisteeksi myös siitä, kuinka vapaussodassa noustiin rohkeasti lukumääräisesti suurempia vihollisia vastaan ja kyettiin puolustamaan omaa maata ja kansaa, vaikka virolaiset ja alueen muut kansat olivat heikkoja ja monin tavoin järjestäytymättä. Hän totesi kaikkien Viron kansalaisten olevan yhdenvertaisia, kun he täyttävät velvollisuutensa isänmaataan kohtaan. Hänen mukaansa tulevaisuudessa Virossa voitaisiin joutua jälleen taistelemaan ase-in, vaikka ylipäällikkö uskoikin rauhan jatkuvan. Viro oli kuitenkin vahva, kun sen kaikki kansalaiset yhteistyössä puolustaisivat isänmaataan.²⁵¹

---

²⁵⁰ Esim. Pajur 2005, s. 33.

²⁵¹ ”Narwa jogi ei tohi iialgi sattuda wõimusesse. Ülemjuhataja kindral J. Laidoner avas Krivasoos vabadussõja mälestussamba.” UE 25.5.1936, s. 3.

Lokakuussa 1936 Narvassa Kaarle XII:sta muistomerkin julkistamistilaisuudessa Laidoner jälleen muisteli muiden taistelujen ohella vapaussotaa. Hän korosti puheessaan sitä, että sota oli yksi vaikeimmista koettelemuksista kansan ja valtion elämässä. Hänen mielestään virolaisten tunnuslauseena tulikin olla: ”Sotaan ryhdymme ainoastaan silloin, jos joku tahdotto kajota meidän maahan tai valtioon. Ainoastaan oman olemassaolomme puolustamiseksi, mutta sinä tapauksessa teemme sen yhtä rohkeasti ja varmasti kuin sen teki omana aikanaan Kaarle XII:sta”.²⁵²

Päts puhui voitonpäivänä kolmessa puheessaan Viron itsenäistymisestä ja vapaussodasta. Hänen mukaansa itsenäisyystaistelu oli virolaisten historian suurin yhteistoimi. Voitonpäivänä juhlittiin Viron kansan liittymistä toisten kansojen joukkoon, yhteisen tahdon takaisin tulemistä ja Viron kansan moraalista uudelleenmuodostumista, joka sai alkunsa vapaussodassa. Päts korosti sitä, että virolaiset eivät saaneet itsenäisyyttään lahjana tai armopalana, vaan taistelivat vapautensa puolesta vuosisatoja voittaen viimein itsenäisyytensä vapaussodan vaikeissa taisteluissa. Hän puhui myös siitä, että vapaussota todisti virolaisten elinvoimaisuutta, halua pysyä kansana ja saada kansalleen itsenäisyys. Virolaisen kansan luultiin hiljalleen katoavan, mutta se ei halunnut kuolla. Virolaiset kävivät rohkeasti taisteluun kahdella rintamalla kahta suurta vihollista vastaan ja voittivat itsenäisyytensä. Hänen mukaansa virolaisten vuosisatainen taistelu ja viimeisenä suurena taisteluna vapaussota antoivat kansalle rohkeutta, voimaa ja uskoa luottaa parempaan tulevaisuuteen myös tänä päivänä. Viron menneisyyden kansa oli vahva, eivätkä sitä kyenneet alistamaan vieraat valloittajat, tuhoisat sodat tai rutot. Kaikissa voitonpäivän tienoilla pitämässä puheissaan Päts korosti sitä, että kansan tuli koota rivejään, tehdä yhteistyötä ja toimia yhdessä Viron valtion ja kansan hyväksi.²⁵³

Kesäkuussa 1936 Päts puhui suomalais-ugrialaisten kansojen seminaarissa jälleen virolaisten vuosisataisista vapauspyrkimyksistä ja itsenäisyyden saavuttamisesta raskaissa taisteluissa. Hän painotti puheessaan virolaisten keskinäisen ja myös suomalais-ugrialaisten kan-

---

²⁵² ”Narva ausamba avamine lumetormis. Mitu tuhat inimest ajaloolisel lahinguväljal. – Rootsi prints avas samba. – Kindral J. Laidoneri sõnavõtt. – Palju pärgi rootslastelt, soomlastestelt ja eestlastel. Kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne.” UE 19.10.1936, s. 1.

²⁵³ ”III võidupühaks. Riigivanem K. Pätsi läkituskiri.” UE 22.6.1936, s. 1; ”Riigivanem K. Pätsi kõne võidupühal.” UE 25.6.1936, s. 2; ”Võidupüha pühitseti suurejooneliselt.” UE 25.6.1936, s. 1.

sojen välisen yhteistyön merkitystä saavutetun vapauden säilyttämisessä korostaen lisäksi kulttuuriasioiden tärkeyttä kansojen elämässä.²⁵⁴

Laidoner ja Päts puhuivat yleisesti vapaussodasta samaan tapaan kuin aiempina vuosina. Uutta Laidonerin puheessa oli se, että hän käsitteli vapaussotaa kaikkien Viron alueen kansojen yhdistäjänä. Hän halusi korostaa venäläisalueella pitämässään puheessa sitä, että kaikki Viron valtion kansalaiset ovat yhdenvertaisia, kun he toimivat yhteistyössä valtion hyväksi. Myös Päts korosti virolaisten yhteistyötä vapaussodasta puhuessaan. Vapaussodan aikainen yhteistyö tuotti tuloksia ja sen vuoksi se oli hyvä historiallinen esimerkki 1930-luvun virolaisille siitä, mitä yhteistyöllä voitiin saavuttaa. Hän näki vapaussodan kansan uudelleenmuotoutumisen ja yhteisöllisyyden takaisin tulemisen aikana. Viron kansa oli elinvoimainen ja halusi pysyä kansana, vaikka virolaisten kykyä säilyä oli epäiltykin. Mahdollisesti Päts pyrki vaikuttamaan tällä siihen, että kansa sisäistäisi ajatuksen virolaisen kansan muinaisuudesta. Virolaiset olivat olleet kauan alistettuina, mutta viimeistään vapaussodassaan he todistivat olevansa yhtenäinen kansa, joka kykeni hallitsemaan itse itseään ja perustamaan valtion.

Syyskuussa 1936 Päts puhui korkeimman sotakoulun 15-vuotispäivänä vapaussodasta ja Viron itsenäistymisestä esimerkkinä puolustusvoimien tärkeydestä myös 1930-luvulla. ”Kansojen vapauden, itsenäisyyden ja onnen selkärangana ovat niiden puolustusvoimat ja kaikki ne järjestelmät, jotka ovat luodut yhteydessä puolustusvoimien organisaatioihin. Katsoessamme viimeisten vuosikymmenien tapahtumia meidän täytyy tunnustaa, että meidän itsenäisyysajatuksemme todellinen nousu alkaa siitä ajasta kun pääsimme yhteisymmärrykseen puolustuslaitoksen tarpeellisuudesta. Oikeastaan siitä hetkestä alkaa meidän itsenäisyys.” Hän kertoi maailmansodan loppuaikoina Viroon alkaneen kokoontua virolaisia johtavia upseereita ja sotilaita, jotka olivat ottaneet osaa maailmansotaan Venäjän armeijassa. He muodostivat myöhemmin vapaussodassa puolustusvoimien selkärangan. Pätsin mukaan ilman näitä sotilaita viholliselle ei välttämättä olisi kyetty panemaan vastaan ja Viron kohtalo olisi voinut olla toinen. Vanhalla Venäjän ajalla korkeimman sotilaallisen koulutuksen saaneita virolaisia upseereja oli vain muutamia, mutta nyt Virossa oli oman sotakoulun johdosta lukuisa joukko korkeimman sotilaallisen koulutuksen saaneita johtajia. Hän totesi puheensa lopuksi, että jos Viro tahtoi tulevaisuudessakin jäädä itsenäi-

---

²⁵⁴ ”Höimlaste kultuurpäevad algasid. Pidulik jumalateenistus ja kultuurkongressi awamine. ~ Riigivanem K. Pätsi sõnavõtt.” UE 26.6.1936, s. 5.

seksi, niin puolustusvoimista oli huolehdittava ja kansalla tuli olla tunne, että tarvittaessa vihollista vastaan kyetään nousemaan. Hän kiitti virolaisia siitä, että he olivat aina ymmärtäneet sen, eivätkä olleet vastustaneet niitä velvollisuuksia ja uhrauksia, joita puolustusvoimat olivat vaatineet.²⁵⁵

Myös Laidoner korosti puheessaan samassa tilaisuudessa Pätsin kanssa korkeimman sotakoulun tärkeää merkitystä Viron puolustuksessa. Korkeimmassa sotakoulussa tuli hänen mielestään opiskella ja tutkia vapaussodan historiaa ja kokemuksia, sillä vapaussodan kokemusten ja tietojen perusteella voitiin luoda Virolle sopiva puolustusstrategia. Hän totesi, että Virossa puhuttiin paljon vapaussodan hengestä ja sen säilyttämisestä, mutta se ei ollut helppo tehtävä. Sotakoulun yhtenä tärkeänä tehtävänä Laidoner näki juuri vapaussodan traditioiden ja hengen siirtämisen eteenpäin uusiin sukupolviin, ja myös siksi vapaustaistelun historian jatkuva ja yksityiskohtainen tutkiminen oli tarpeen. Puheensa lopuksi hän totesi, että Viron valtion ja kansan kohtalo olisi varmoissa käsissä, kun niitä vapaussodan tunteita; rohkeutta, uhrautuvuutta, aloitteellisuutta ja yhteishenkeä saataisiin istutettua myös nykyisiin ja tuleviin sukupolviin.²⁵⁶

Laidoner puhui *põllutöökojan* (maatalouskamari) kokouksessa pitkästi siitä, että Virossa ei ollut nyt sodanuhkaa, mutta virolaisten tuli valmistautua siihen, että tulevaisuudessa kansainvälinen sota saattaisi syttyä ja vetää myös Viron mukaan. Hän kertoi Viron pystyneen vapaussodassaan puolustautumaan ja voittamaan itsenäisyytensä. Hänen mukaansa nyt vahvempana ja järjestäytyneempänä Viro kykenisi varmasti tarvittaessa puolustamaan itsenäisyyttään. Virolla oli hyvät suhteet naapurivaltioihinsa sekä vapaussodan yhteistyön perintönä Britanniaan, joka oli merkittävä kansainvälinen toimija. Vapaussodassa Viro sai apua Britannialta ja myös muilta. Laidoner totesi virolaisten voivan luottaa ulkomaiseen apuun myös tulevaisuudessa, kunhan Virossa oltiin valmiina myös itse puolustamaan maataan. Hän korosti sitä, että valtion puolustusta tuli kehittää ja virolaisten oli tunnettava maansa itsenäisyys niin arvokkaaksi, että sitä haluttaisiin puolustaa rohkeasti kaikin tavoin. Hän oli varma, että nykyiset ja tulevat virolaiset olisivat yhtä rohkeita kuin vapaussodan aikaiset virolaiset.²⁵⁷

---

²⁵⁵ ”Riigivanema ja ülemjuhataja tevitussõnad kõrgema sõjakooli 15.-aasta juubeliaktusel.” UE 14.9.1936, s. 1.

²⁵⁶ ”Riigivanema ja ülemjuhataja tevitussõnad kõrgema sõjakooli 15.-aasta juubeliaktusel.” UE 14.9.1936, s. 1.

²⁵⁷ Sõja hädaohtu praegu ei ole. Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne põllutöökoja kongressil. UE 30.11.1936, s. 6.

Laidoner ja Päts pyrkivät vapaussodasta, puolustusvoimista ja sotakoulusta puhumalla nostamaan virolaisten uskoa siihen, että he kykenisivät puolustamaan valtiotaan. Lisäksi johtajat mahdollisesti halusivat kasvattaa virolaisten puolustusvalmiutta ja puolustustahtoa, jolla johtajien mukaan oli ollut hyvin suurta merkitystä vapaussodassa. Vapaussodan kokemukset toimivat puheissa rohkaisijoina ja opettajina. Puolustusvoimille tarvittiin koko ajan lisää varoja ja puhe mahdollisesta sodasta pyrki edesauttamaan virolaisten suopeutta puolustusvoimien rahoituksen lisäämiseksi. Virolaisjohtajat eivät tarvinneet ratkaisuilleen varsinaisesti kansan tukea, mutta parlamentarismiin hiljalleen palaavassa maassa kansa oli hyvä pitää tyytyväisenä ja ymmärtävänä. Virolaisjohtajat painottivat sitä, että puolustusvalmiudessa olevalle Virolle tulisi myös toisia valtioita tarvittaessa avuksi, kuten tuli vapaussodassa.

Joulukuussa 1936 Eenpalu puhui Tarton Malevan ja naissuojeluskuntalaisten vuosipäivänä vapaussodasta ja itsenäistymisen aikaisista tapahtumista. Hän totesi virallisesti juhlistavan Tarton suojeluskunnan 12:tä vuosipäivää, mutta epävirallisesti se luotiin jo vuonna 1917 puolustamaan tarttolaisia. Vuonna 1918 suojeluskunta suojeli asukkaita varsinaisen sotaväen puuttuessa. Hän puhui siitä, kuinka tarttolaisia syyllistettiin siitä, että vapaussodan aikana Tartosta peräännyttiin. Tarttolaisilla ei kuitenkaan ollut silloin muuta mahdollisuutta ja tarttolaiset suojelukuntalaiset koulupoikien avustuksella valtasivat kaupunkinsa takaisin heti, kun rivit oli saatu järjestykseen. Hän totesi Viron olevan vuonna 1936 varmemmalla perustalla turvallisuuskysymyksissä ja voivan keskittyä sisäisiin asioihin. Suojeluskunnalla oli Eenpalun mukaan suuri rooli tässä. Suojeluskunta oli ollut ja oli myös silloin synnyttämässä uutta yhdessä tekemisen ja yhteen hiileen puhaltamisen mielialaa, jonka puutteesta virolaisia oli moitittu. Hän korosti sitä, että yksilö ei voinut olla kaikkein korkein ideaali, vaan virolaisten ideaalin piti olla korkeampi, kaikkia yhteen sitova ja koskettava. Sellainen ideaali oli usko isänmaahan ja sen ikuisuuteen. Virolaisten toiminnan tuli olla suunnattu isänmaan hyödyksi. Hänen mukaansa virolaisilta vaadittiin omistautumista ja tarvittaessa jopa elämän uhraamista isänmaalle.²⁵⁸

Eenpalu halusi mahdollisesti linkittää suojeluskunnan Viron itsenäistymiseen ja vapautauteluun lisätäkseen suojeluskunnan arvoa järjestönä myös 1930-luvulla. Varsinaisesti puheen päätarkoitus oli virolaisten yhteisöllisyyden ja yhteistyön kasvattaminen. Suojelus-

---

²⁵⁸ ”Tartu maleva ja naiskodukaitse aastapäew. Peaministri asetäitja K. Eenpalu kõneles kodukaitse tähtsusest ja sihtidest. ’Usaldus rahwa ja walitsuse wahel annab meile kindluse=tunde.’ UE 7.12.1936, s. 2.

kunta oli virolaisjohtajien mielestä todennäköisesti sopiva järjestö kasvattamaan kansaa toimimaan yhdessä, kurissa ja järjestyksessä.

Laidoner puhui toukokuussa 1937 Puolan kansallispäivän vastaanotolla Viron, Puolan ja muiden Itämeren valtioiden tilanteesta maailmansodan jälkeen ja nykyisenä aikana. Hän toisti sitä, kuinka maiden tilanne maailmansodan jälkeen oli hyvin epävarma. Yleisesti näiden maiden ulkopuolella ajateltiin, että uusien Itämeren rannikoille syntyneiden valtioiden olemassaolo synnyttäisi Itä-Eurooppaan levottomuuksia eikä niiden itsenäisyys voisi säilyä kovin kauaa. Hänen mukaansa oli myös joitakin, jotka uskoivat uusien maiden säilyvän ja muodostuvan tasapainottajiksi suurvaltioiden välillä. Hän totesi sellaisten ajatusten osoittautuneen oikeammiksi, ja kaikilla näillä uusilla valtioilla oli nyt pääosin hyvät suhteet kaikkiin naapurivaltioihinsa ja Itämeren alue oli yksi rauhallisimmista alueista Euroopassa.²⁵⁹

Joulukuussa 1937 Laidoner käsitteli jälleen sitä, kuinka Virossa oli onnistuttu luomaan hyvät suhteet kaikkiin naapurivaltioihin, maat olivat säilyneet itsenäisinä ja Itämeren alue rauhallisena vastoin itsenäisyyden alkuaikojen epäilijöiden uskoa. Pienet valtiot voisivat Hänen mukaansa toimia tasapainottavina tekijöinä kansainvälisessä elämässä ja Viro voisi pysyä puolueettomana, jos sitä puolueettomuutta oltaisiin aina valmiina puolustamaan. Hän totesi lähimenneisyyden osoittavan Viron olevan kykenevä puolustamaan itsenäisyytään. Laidoner korosti sitä, että kansainvälisessä elämässä toisten hyväksi ei tehdä mitään, jos siitä ei hyödytä myös itse. Esimerkiksi vapaussodassa Viro sai apua useilta valtioilta, jotka myös itse hyötyivät avun antamisesta. Samalla tavalla virolaiset antoivat apua latvialaisille ja hyötyivät siitä myös itse. Hänen mukaansa Viron ja muiden pienten valtioiden olemassaolo hyödytti myös muita valtioita. Virolaisten voisi olettaa saavan mahdollisessa tulevassa sodassa apua myös Viro ulkopuolelta, kunhan virolaisilla olisi tahtoa ja mahdollisuuksia puolustaa myös itse itseään. Hän ei uskonut sodan syytyvän, mutta Viron oli joka tapauksessa oltava valmiina ja kykenevä puolustamaan itsenäisyytään, jos tarve vaatisi.²⁶⁰

Laidonerin Viron ja muiden uusien Itämeren maiden nykyistä vakaata tilannetta korostavien puheiden sisällössä oli uutta oikeastaan ainoastaan se, että hän kertoi, että sodassa valti-

²⁵⁹ ”Ülejuhataja kindral J. Laidoneri kõne Poola rahvuspäiha aktusel ’Estonias’.” UE 5.5.1937, s. 4.

²⁶⁰ ”Eesti ümbrus on Euroopas üks rahulikumaid. Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri välispoitline kõne Isamaaliidu kongressil.” UE 6.12.1937, s. 3.

ot eivät vain avuliaisuuttaan auta toisia valtioita, vaan niiden oli hyödyttävä avusta myös itse. Apua tuli lisäksi vain jos apua tarvitseva maa oli itsekkin valmistautunut sotimaan ja sillä uskottiin olevan edes jotain mahdollisuuksia. Hänen mukaansa Viron ja muiden pienten maiden olemassaolo kuitenkin hyödytti muita valtioita. Laidonerin puheen pääasiallisena funktiona oli siis jälleen vakuuttaa virolaisia menneisyyden avunsaannin kautta avusta myös tulevaisuudessa sekä virolaisten oman valmistautumisen keskeisestä merkityksestä.

Päts korosti aiempien voitonpäivän puheidensa tapaisesti puheissaan kesäkuussa 1937 vapaussotaa suurena sankarillisena taisteluna Viron itsenäisyyden puolesta. Hän puhui myös siitä, kuinka tärkeää oli vaalia vapaussodan muistoa, virolaisten esivanhempien perintöä, vapaata maata ja itsenäistä valtiota, ja että virolaisten tuli uskoa vielä parempaan tulevaisuuteen.²⁶¹ ”Tänään, kun sytytämme yli kotimaan tulia, todistamme sillä, että niin kuin tuli yhdestä paikasta leviää sammumatta laajalle, niin samoin olemme hengessämme valmiita tulen sytyttämään kun se on tarpeen isänmaan ja vapauden puolustamiseksi. Se tuli on meidän symboli: pitää olla puhdas, syttyvä ja tasainen, pitää näyttää kuinka yksimielisiä olemme, kuinka meitä ei erota mikään.”²⁶²

Elokuussa 1937 Päts puhui jälleen vapaussodasta samalla tavalla kuin voitonpäivän puheissaan. Lisäksi Hän maaseudun nuorille pitämässään puheessaan alleviivasi nuorten roolia ja voimaa vapaussodassa ja kaikkina aikoina. Hän kertoi erään saksalaisen upseerin todenneen hänelle vapaussodan jälkeen, että jos tällä olisi ollut yksi rykmentti sellaisia sotilaita, kuin Virolaiset pojat, niin tämä olisi voittanut koko Euroopan. Päts toivoi, että nuoret ottaisivat esimerkkiä aiempien aikojen virolaisista nuorista; rakastaisivat omaa vapaata valtiotaan, olisivat kunnollisia kansalaisia ja valmiina tarpeen vaatiessa puolustamaan isänmaataan.²⁶³

Laidoner puhui heinäkuussa 1937 vapaudenristin ritareiden päivillä Saarenmaalla Viron vapaussodasta ja erityisesti vapaussodan hengestä, jota täytyisi saada siirrettyä myös seuraaville sukupolville. Hän kehotti nuoria ottamaan mallia vapaussodan sankareista ja toi-

---

²⁶¹ ”Riigivanema läkitus võdupühaks. Vaba ja võitukas eesti rahva.” UE 22.6.1937, s. 1.

²⁶² ”Riigivanem süütas võidutule. Võidupühahommikune pidulik tseremoonia Kadrioru lossi ees.” UE 25.6.1937, s. 3.

²⁶³ ”Kindel hingeline tasakaal olgu elu aluseks. Riigivanem K. Pätsi kõne maanoorte päewadel Jänedal. UE 9.8.1937, s. 4.

mimaan yhtä varmasti ja rohkeasti kuin he olivat toimineet Viron valtion ratkaisujen päivillä.²⁶⁴

Pätsin puheet kesällä 1937 eivät varsinaisesti sisältäneet mitään uutta. Hän keskittyi yleisellä vapaussotapuheella muistuttamaan virolaisia vapaussodasta ja sen seurauksena saadun itsenäisyyden vaalimisen tärkeydestä. Aiemmin koulupoikien osuudesta sotatoimissa olivat puhuneet jo Eenpalu ja Laidoner ja nyt myös Päts korosti heidän rooliaan vapaussodassa. Hänen tarkoituksenaan oli saada 1930-luvun virolaisnuoret ottamaan mallia vapaussodan aikaisten nuorten isänmaallisesta toiminnasta. Laidoner puhui heinäkuussa 1937 ensimmäistä kertaa ”vapaussodan hengestä” kuvaamassa virolaisten yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä vapaussodan aikana. Seuraavien vuosien puheissa kaikki virolaisjohtajat omaksuivat tämän käsitteen käytön.

Syyskuussa Laidoner puhui siitä, kuinka Viron valtion tulevaisuus turvataan. Hän korosti sitä, että sodanuhkaa ei ollut näköpiirissä, mutta sota voisi tulevaisuudessa koskettaa myös Viroa ja virolaisten oli valmistauduttava siihen. Hänen mukaansa vapaussota osoitti, että Viro kykeni taistelemaan voitokkaasti, kun virolaiset toimivat yhdessä ja puolustus oli hyvin organisoitu. Laidoner totesi, että valtion olemassaolon turvaamiseksi puolustusta oli koko ajan kehitettävä ja varustusta ajanmukaistettava. Valtiossa oli oltava varma sisäinen järjestys ja kansan oltava yhtenäinen ja isänmaataan rakastava. Puheensa lopussa hän painotti sitä, että Viron kansa saavutti kansojen suurimman tavoitteen itsenäisyyden raskaissa taisteluissa ja tarvittaessa kaikkien tuli olla yksimielisesti ja yhdessä valmiina sitä puolustamaan.²⁶⁵

Lokakuussa 1937 paljastaessaan vapaussodan muistomerkkiä Irboskassa Laidoner totesi, että se pystytettiin niiden ihmisten muistoksi, jotka taistelivat menestyksekkäästi vapaussodassa. Hän toivoi, että se kuuluisa vapaussodan aikainen yhteistyöhenki ilmenisi myös nykyisissä ja tulevaisuudessa virolaisissa, ja tarvittaessa oltaisiin samanlaisessa hengessä valmiita puolustamaan Viron valtiota ja kansaa.²⁶⁶ Marraskuussa 1937 Laidoner toisti puheessaan jälleen sitä, että Viron valtio syntyi raskaissa, mutta voitokkaissa taisteluissa. Hänen mu-

---

²⁶⁴ ”Wabadusristi kawaleride päew Saaremaal. Sõjavägede ülemjuhataja kindr. J. Laidoneri terwitussõnad.” UE 5.7.1937, s. 5.

²⁶⁵ ”Rahva tugevus ja tulevik seisab töös. Sõjavägede ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne Pärnumaa rahvuspäeval.” UE 20.9.1937, s. 5 ja 6.

²⁶⁶ ”5000 inimest Vabadussõja mälestusmärgi avamisel Irboskas.” UE 15.10.1937, s. 1.

kaansa virolaiset ymmärsivät myös nykyisin suojeluskunnan ja puolustusvoimien merkityksen Virolle. Hän totesi, että itsenäisenä valtiona Viro eli vasta nuoruusvuosiaan ja virolaisten tulikin olla joka hetki valmiita taisteluihin nuoren valtionsa puolesta, sekä aseita että kulttuurin ja talouden alalla.²⁶⁷

Joulukuussa 1937 Päts puhui koulunjohtajien kokoontumisessa nuorison kasvattamisesta tuntemaan velvollisuutensa isänmaataan kohtaan. Hän totesi, että virolaiset olivat vuodattaneet vertaan ja tehneet paljon työtä Viron valtion hyväksi, jotta seuraavat sukupolvet voisivat elää vapaassa maassa ja helpommissa oloissa kuin aiemmat sukupolvet. Hänen mukaansa nuorten oli arvostettava, kehitettävä, kasvatettava ja tarvittaessa puolustettava isänmaataan, jotta se kaikki vanhempien vaiva ei olisi ollut turhaa. ”Me emme tahdo kuolla, me emme tahdo kadota. Meidän pitää valita tie, joka ei vie meidän kansaa hautaan. Me tahdomme luottaa siihen, että nuorisomme tulevaisuudessa astuu varmasti nykyisten sukupolvien saappaisiin, luo meille elinvoimaisen valtion ja varmistaa meidän kansamme tulevaisuuden.” Päts muisteli kesällä tapaamiensa nuoria ja totesi niiden nuorten vakuuttaneen hänet siitä, että nuoret arvostivat vapaata isänmaataan, olivat rohkeita ja tahtoivat tehdä työtä valtionsa hyväksi. Hän kiitti koulujen johtajia nuorison kasvattamisesta oikeassa hengessä ja kehotti jatkamaan hyvää työtään nuorten kasvattamisessa isänmaallisiksi, rohkeiksi ja ylpeiksi Viron valtiosta.²⁶⁸

Vuoden 1937 lopulla Päts ja Laidoner käsittelivät jälleen vapaussodan ja itsenäistymisen aikaa samaan tapaan kuin aiemmin. Molemmat painottivat aiempaa enemmän nuorten kasvatuksen merkitystä. Johtajat kokivat hyvin tärkeäksi, että nuoret tunsivat vapaussodan ja yleensäkin Viron itsenäistymisajan historian. Historia oli heidän mukaansa kansalle tärkeä opettaja. Nuorten opettaminen korostui erityisesti vapaussodan kohdalla, sillä vanhemmilla vapaussota oli omassa muistissa.

Virolaisjohtajat käsittelivät kaikissa puheissaan vapaussotaa ja itsenäistymisajan tapahtumia hyvin yleisellä tasolla. Todennäköisesti tämäkin johtui siitä, että itsenäistyminen ja sota olivat ajallisesti niin lähellä. Mahdollisesti virolaisjohtajat nuorten kasvattamispuheillaan tähtäsivätkin siihen, että kodeissa muisteltaisiin vapaussotaa, ja näin sekä vanhojen että nuorten isänmaallisuutta ja virolaisuutta kohotettaisiin.

---

²⁶⁷ ”Kindral J. Laidoner üliõpilasorganisatsioonide vahekordadest.” UE 9.11.1937, s. 4.

²⁶⁸ ”Riigihoidja K. Pätsi kõneles koolijuhtidele.” UE 20.12.1937, s. 3 ja 5.

Vuosina 1936 ja 1937 virolaisjohtajien historiapuheet vapaussodasta ja itsenäistymisestä sisälsivät hyvin vähän mitään uutta verrattuna Pätsin aikakauden alkuvuosiin. Virolaisjohtajien puheet siitä, että sodan uhkaa ei ollut näköpiirissä, mutta mahdolliseen sotaan tuli valmistautua, kuitenkin lisääntyivät entisestään vuosina 1936–1937.

5.3 ”Parlamentarismiin” paluusta itsenäisen tasavallan tuhoon: 1938–1940

Päts puhui helmikuussa 1938 Viron itsenäisyyspäivänä maailmansodan jälkeisistä tunnelmista Virossa, itsenäistymiskehityksestä ja vapaussodasta. Maailmansodassa menetettiin tuhansia virolaisia sotilaita ja haavoittuneille voitiin lohdutukseksi sanoa vain, että he taistelivat pienten kansojen vapauden puolesta. Hän totesi taistelusta toisten kansojen vapauden puolesta syntyneen virolaisissa sotilaissa kipinä oman maansa itsenäisyyden tavoitteluun ja sotilaat siirsivät sen kipinän myös muuhun kansaan. Sotilaat olivat vuodattaneet vertaan toisten kansojen puolesta ja tahtoivat, että myös heidän maansa olisi vapaa. Hänen mukaansa virolaiset taistelivat vapaussodassaan itselleen itsenäisen valtion ja sen valtion täyttäessä 20 vuotta virolaiset voivat ylpeinä katsoa saavutuksiaan. Puheensa lopuksi Päts totesi, että Virossa oli edelleen tehtävä töitä valtion ikuisuuden takaamiseksi. ”Meidän Vi-ro voi elää tuhansia vuosia, jos sitä tämän kansalaiset tahtovat.”²⁶⁹

Päts korosti virolaisten taistellen ja uhrauksin voitettun itsenäisyyden arvoa myös muissa vuoden 1938 itsenäistymistä ja vapaussotaa käsittelevissä puheissaan. Hän kehotti kaikkia virolaisia tuntemaan suurta kiitollisuutta taistelijoita kohtaan ja ottamaan oppia vapaussodan aikaisesta yhteistyöstä ja yhteisöllisestä hengestä nykyisiin ja tuleviin taisteluihin kaikilla aloilla.²⁷⁰

---

²⁶⁹ Kogu Eesti 20 aastapäeva vaimustusel. Rahvahulgad elasid aastapäeva pidustusile sooja südamega kaasa. – Suurparaad Tallinna vabadusväljakul. – Riigihoidja K. Pätsi kõne, mis vaimustas kogu maad. – Eesti kaks päeva sini-must-valge lipulehtes. Kümned tuhanded suurparaadi jälgimas. ’20 aasta jooksul oleme võinud näha, mis vaba rahvas luua ja teha suudab.’ ” UE 25.2.1938, s. 3 ja 6.

²⁷⁰ ”Hiiumaa juubeldas Vabariigi Presidendile. Konstantin Päts vallutas ühe päevaga hiidlaste südamed. – Kolmandik Hiiu elanikkonnast rahvuspäeval ja lõikuspeol.- Sisukas näitus. Vabariigi Presidendi kolm kinki lastele. Saage jõukaks ja julgeks! Rahvas kes on laiali pillatud jääb teistele jalgu. Vabariigi Presidendi K. Pätsi kõne Hiiuamaa rahvuspäeval.” UE 26.8.1938, s. 3; Eesti ja Läti huvid on ühised. Vabariigi Presidendi K. Pätsi ja V. Shumanise kõned saadiku volituste esitamisel.” UE 4.11.1938, s. 3; ”Põllumeeste seisus on igivana ja auväärline. Meie põllumeeste organiseerimine seisab kõrgel moraalsel alusel. Eesti tulevik nõuab täishälle ja rahvaarvu kolmekordistumist. Vabariigi Presidendi kõne põllutöökoja kongressil.” UE 9.12.1938, s. 3.

Helmikuussa 1938 laajasti historiaa käsittelevässä puheessaan Eenpalu puhui myös Viron itsenäistymisestä ja vapaussodasta. Vuosina 1917 ja 1918 alkoi Virossa kamppailu itsenäisyyden takaisin saamiseksi. Eenpalu ei varsinaisesti kertonut sen aikaisista tapahtumista, koska hän totesi kaikkien vanhempien muistavan ja nuorempien kuulleen tai lukeneen niistä. Hänen mukaansa siitä ajasta nousi esiin tärkeimpänä toimijana nykyinen *riigihoidja* (valtionhoitaja) Konstantin Päts. Eenpalu totesi taas virolaisten voivan nimittää Jakobsonia politiikan isäksi, ja Pätsiä Viron valtion uudelleensynnyn isäksi. Päts ei toiminut yksin, mutta hänellä oli suuri vaikutus siihen, että Virossa lähdettiin tavoittelemaan valtiollista itsenäisyyttä. Hän oli myös päättämässä siitä, että itsenäisyyttä ryhdyttiin puolustamaan itsenäisyyden ensi hetkinä. Vapaussodan voitosta ja itsenäisyydestä Eenpalu kehotti virolaisia olemaan kiitollisia kaikille vapaussodan sankareille, mutta erityisesti hän näki vapaussodan voiton olleen puolustusvoimien ylipäällikön Johan Laidonerin ansiota. Laidoneria voi hänen mukaansa nimittää puolustusvoimien isäksi. Hän totesi, että Virolla oli ollut ja oli hyviä johtajia, jotka johtivat Viron valtion vaikeuksista ja tekisivät sen myös tulevaisuudessa. Kansan piti elää omalle kansalleen ja toimia yhdessä määrätietoisesti kansan ja valtion pysyvyyden takaamiseksi.²⁷¹

Kesäkuussa 1938 Päts totesi, että vapaussodan alussa Virossa ei ollut paljon ihmisiä, jotka uskoivat virolaisten mahdollisuuksiin selvitä taisteluista kahta vihollista vastaan vapaana kansana. Virolaiset myös pohtivat silloin Viron valmiutta valtiolliseen itsenäisyyteen. Hän totesi sellaisen mielialan kuitenkin kadonneen nopeasti ja virolaisten alkaneen yhdessä pelotta kamppailla vihollisia vastaan itsenäisyytensä puolesta.²⁷²

Marraskuussa 1938 Päts käsitteli tarkasti vapaussotaan ryhtymisen vaiheita. Hän puhui osuudestaan siinä, että sotaan lähdettiin. Lisäksi hän totesi jälleen osan virolaisista suhtautuneen hyvin epäluuloisesti Viron mahdollisuuksiin voittaa sota. Päts muisteli, että kun hän palasi kotimaahansa vankileiriltä Saksasta marraskuussa 1918 Virossa vallitsi poliittisesti levoton ja jakautunut ilmapiiri. Hän kertoi suostuneensa siinä tilanteessa pääministeriksi ja ottaneensa siten vastuulleen hallituksen muodostamisen. Lisäksi Päts toimi hallituksen so-

---

²⁷¹ "Oleme põline valitseja rahvas. Peame austama ja meeles pidama oma mineviku kangelasi ja rahvajuhte. – Eeslased pole kunagi olnud orjad. – Tänu oma suurele minevikule toimus 1918. a. Eesti riigi uuestisünd. – 700-aastane "orjus" oli vaid võõraste võimude okupatsioon Peaministri aset. K. Eenpalu huvitav ettekanne Tallinna naiskodukaitse aktusel." UE 25.2.1938, s. 7.

²⁷² "Üldlaulupeo pidulik avang. 'Laulupeod on meid üheks rahvaks kokku sulatanud.' 70 000 inimest elas kaasa esimese laulu-suurpäeva. – Kiiduavalduste-tormi ja lilli heliloojale ja üldjuhtidele. Rahvahulkade austusavaldused Vabariigi Presidendile K. Pätsile. Vabariigi Presidendi K. Pätsi kõne." UE 25.6.1938, s. 3.

taministerinä. Hänen mukaansa saksalaiset sotilaat olivat kyllästyneitä sotaan ja alkoivat poistua Viron rajoilta. Bolševikkeja vastaan oli pakko ryhtyä taistelemaan ainoastaan omin voimin. Lopulta päätettiin Pätsin mukaan paljolti hänen ansiostaan ja epäilijöiden suuresta joukosta huolimatta, että Viro ei antaudu. Hän kertoi omien sotavoimien järjestämisen ja aseellinen puolustautumisen olleen ainoa keino turvata Viron valtion itsenäisyys. Hän korosti jälleen koulupoikien roolia vapaussodan alkuaikoina sekä mielialan ja uskon nostattajina että taistelijoina. Päts muisteli taas yhden Narvan rintamalta palanneen saksalaisen upseerin sanoja virolaisista koulupojista vapaussodassa. Upseeri oli kertonut hänelle koulupoikien urotöistä ja sanonut, että jos hänellä olisi edes yksi rykmentti samanlaisia sotilaita, niin hän voisi aloittaa maailmansodan uudelleen.²⁷³

Päts ja Eenpalu puhuivat vuoden 1938 puheissaan Viron itsenäistymisen ajasta pääosin samalla tavalla ja samoista asioista kuin aiempina vuosina. Tutkimuskirjallisuudessa korostetaan virolaissotilaiden tuntemaa sotaväsymystä maailmansodan jälkeen, mutta Pätsin mukaan juuri muiden kansojen puolesta taistelleet sotilaat olivat ne, jotka ensimmäisenä halusivat ryhtyä tavoittelemaan kansalle itsenäisyyttä ja levittivät kipinän myös muuhun kansaan. Toisaalta myöhemmissä vuoden 1938 puheissa hän painotti jälleen koulupoikien roolia sodan alkuaikoina, ja puhui sotilaiden tuntemasta sotaväsymyksestä. Päts käsitteli kansassa vallinnutta epäilyä virolaisten voittomahdollisuuksia kohtaan. Hän puhui myös omasta roolistaan sotavoimien järjestämisessä ja päätöksestään aseelliseen puolustautumiseen ryhtymisessä. Puheet olivat osittain ristiriitaisia, mutta toisaalta oli mahdollista, että aluksi sotilaat olivat halukkaita taisteluihin, mutta tappioiden myötä ja vapaaehtoisten uusien sotilaiden määrän ollessa alhainen väsymys sotilaiden riveissä kasvoi. Koulupojat sen sijaan eivät olleet taistelleet maailmansodassa ja he varmasti olivat innostuneita mahdollisesta itsenäisyydestä ja nostattivat kansan taistelutahtoa. Tutkimuskirjallisuudessa tuetaan oikeastaan kaikkia Pätsin väitteitä, vaikka ne jossain määrin sotivatkin toisiaan vastaan. Pätsillä oli merkittävä rooli vapaussodan aloittamisessa ja joukkojen kokoamisessa.²⁷⁴

Eenpalu puhui Laidonerin suuresta roolista vapaussodassa ja hänestä ”puolustusvoimien isänä”. Tutkimuskirjallisuus tukee näitä puheita. Yksittäisistä ihmisistä Laidonerilla oli eniten merkitystä vapaussodassa ja hän vaikutti paljon puolustusvoimien kehittämiseen

---

²⁷³ ”Nii algas iseseisvuse kättevõitmine. Vabariigi Presidendi K. Pätsi mälestusi.” UE 27.11.1938, s. 1 ja 2.

²⁷⁴ Pajur 2005, s.32–33; Valter 1992, s. 76–78; Zetterberg 2007, s. 504–508.

Viron itsenäisyyden aikana.²⁷⁵ Eenpalun mukaan Päts päätti, että virolaiset lähtivät kampailemaan itsenäisyyden puolesta. Hän halusi todennäköisesti samoin kuin Päts roolistaan puhuessaan korostaa sitä, kuinka hyvät johtajat Virolla oli. Tyytymättömien tulisi ajatella, mitä Viro voisi olla, vai olisiko Viroa ollenkaan, ilman Pätsiä ja Laidoneria. Eenpalu esitti pohdintansa helmikuussa presidentinvaalien lähestyessä. Parlamentin molemmat kamarit ja kunnallishallinnon edustajien kokous nimesivät presidenttiehdokkaat. Virolaisjohtajat halusivat historiapuheillaan mahdollisesti vahvistaa Pätsin asemaa presidenttiehdokkaana. Osallistumisrajoitusten ja oppositio toiminnan kieltämisen vuoksi vaaleissa joulukuussa 1937 valittu parlamentti oli Pätsin talutusnuorassa ja siten tosin oli lähes mahdoton ajatus, että häntä ei olisi nimetty ainoaksi presidenttiehdokkaaksi. Näin myös kävi ja valtionhoitaja Päts nimitettiin Viron tasavallan ensimmäiseksi presidentiksi huhtikuussa 1938.²⁷⁶ Päts ja Eenpalu halusivat kuitenkin puheillaan luultavimmin vakuuttaa kansaa siitä, että hän oli ansainnut presidenttiytensä ja oli oikeastaan ainoa vaihtoehto. Nykytutkimustenkin mukaan Päts oli kiistatta ollut edesauttamassa Viron itsenäistymistä ja asettanut viron kansan omien etujensa edelle.²⁷⁷

Vuonna 1938 Laidoner käsitteli puheissaan vapaussotaa ennen muuta suurena virolaisten kyvykkyyden näytöksenä, josta tulisi ottaa oppia. Helmikuussa hän puhui siitä, kuinka esimerkiksi Britannian laivastolta saatiin suurta apua taisteluissa. Hän painotti kuitenkin sitä, että virolaisten oli ensin vakuutettava apuun tulleet maat siitä, että he itse kykenivät ja halusivat taistella kansansa puolesta viimeiseen mieheen saakka. Laidoner kertoi Britannian laivaston amiraalin halunneen häneltä lupauksen siitä, etteivät esimerkiksi heidän toimittamansa aseet päätyisi vihollisten käsiin. Hän muisteli vastanneensa, että kunniasanaa hän ei voinut antaa, mutta lupasi virolaisten tekevän kaikkensa, etteivät aseet päädy vihollisille.²⁷⁸

Heinäkuussa Laidoner puhui siitä, kuinka suuri sotilaallinen ja moraalinen merkitys vapaussodassa englantilaisten ohella oli suomalaisilla vapaaehtoisilla. Hän tahtoi virolaisten kuitenkin aina muistavan, että he itse ratkaisivat vapaussodan voitokseen. Hän käsitteli va-

---

²⁷⁵ Saarsen, Villem 1953 s. 19–21; Tomson 1953, s. 79–81; Turtola 2008, s. 50–60, 76.

²⁷⁶ Raun 1989, s. 151–154; Uustalu 2005, s. 214–215.

²⁷⁷ Päts 2007, s. 243; Raud 1991, s. 140–143; Velliste 2007, s. 279–280; Zetterberg 2007, s. 501,504–505.

²⁷⁸ "Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri suur poliitiline kõne Tartus. Eestlane, tunne oma ajalugu! Kuningi pole eesti rahvas olnud kadunud. Muistne Eesti vabadusvõitlus kestis aastakümneid, samal ajal, kui paljud teised rahvad heideti alla mõne kuu jooksul. Juba kord varemalt enne Vabadussõda löid eestlased Orduriigi ajal tagasi suure Venemaa rünnaku Baltimaale." UE 8.2.1938, s.5; Eesti ja Inglise sõprus süveneb. Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne Eesti-Inglise ühingu poolt korraldatud Vabariigi aastapäevaaktusel." UE 22.2.1938, s. 3.

paussotaa koskevissa puheissaan paljon sen hetkistä kansainvälistä tilannetta ja niitä toimia, joita Virossa oli tehtävä mahdollisen sodan varalta. Vapaussota oli Laidonerin mukaan tapahtuma, josta virolaiset voivat ottaa oppia ja saada luottamusta Viron puolustusmahdollisuuksiin myös tulevaisuudessa. Hän käsitteli monissa puheissaan myös paljon puhuttua ”vapaussodan henkeä”, joka muodostui sitä yhteistyöstä, yksimielisyydestä, rohkeudesta ja varmuudesta, jolla virolaiset taistelivat vapaussodassaan. Hänen mukaansa vapaussodan henkeä tuli kasvattaa virolaisissa ja kaikkien tuli olla valmiina tarvittaessa yhdessä puolustamaan Viron itsenäisyyttä samassa hengessä kuin vapaussodassa.²⁷⁹

Laidonerin puheet virolaisten avunsaannista vapaussodassa olivat hyvin samanlaisia kuin aiempina vuosina. Hän tahtoi vakuuttaa virolaisia siitä, että tarvittaessa apua saataisiin, mutta se vaati myös virolaisten olemista valmiina sotimaan. Hän puhui jälleen myös vapaussodan hengestä. Puheillaan hän halusi palauttaa mieliin tai luoda nuoremmille mielikuvan vahvasta yhteisöllisyydestä ja yhteistyöstä, joka oli auttanut virolaiset sodassa voittoon. Laidoner pyrki puheillaan kasvattamaan silloisissa virolaisissa ”vapaussodan henkeä”, jota tulevaisuuden mahdollisessa sodassa tarvittaisiin.

Vuonna 1939 myös Päts käsitteli puheissaan vapaussotaa ja kertasi sen vaiheita samaan tapaan kuin aiempina vuosina. Hän painotti sitä, kuinka suuri arvo Viron valtiolle oli se, että itsenäisyys oli itse yhtenä kansana taisteltu eikä saatu kenenkään toisen kansan armosta. Voitonpäivän puheissaan hän puhui vapaussodan voitosta Viron itsenäisyyden takaisin voittamisena. Pätsin puheissa korostui lisäksi toistuvasti ajatus siitä, että vapaussodan aikaisen yhteishengen ja yhteistyön perinteitä seuraten Viro selviäisi tulevista vaikeuksista.²⁸⁰

Yleensä Päts puhui itsenäisyyden saavuttamisesta tai vapauden takaisin saamisesta, mutta kesäkuussa 1939 hän puhui itsenäisyyden takaisin voittamisesta. Tosin hän ei puhunut val-

---

²⁷⁹ ”Eesti kaitsetahe on murdmatu. Suudame tarbekordal seista oma iseseisvuse eest. Kartusteks pole mingist põhjust. Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri välispoliitiline ja riigikaitset käsitav kõne.” UE 13.4.1938, s. 5; ”Pealinn austas Vabadusristi kavalere. Paraadil tervitas Vabadussõda kangelasi Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner.” UE 27.5.1938, s. 2; ”Soome ja Eesti töötavad koos. Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri ja Soome Sõjavägede ülema kindral H. V. Östermani kõned õhtusöögil ’Kuld Lõvis’.” UE 7.7.1938, s. 3.

²⁸⁰ ”Vabariigi Presidendi kõne Vabadussõja monumendi püstitamise peakomitees. Vabariigi Presidendi avasõnad.” UE 21.2.1939, s. 3; ”Vabariigi Presidendi K. Pätsi läkitus võidupühaks. Oleme Eesti vaprate eelnevate põlvede järeltulijad. – Iga meie vaba ja iseseisva riigi kodaniku eluõnn on seotud meie riigi ja rahva õnnega. Meie ei siruta kätt võõra maa ja vara järele, aga meie ei lase iial võõraid panna kätt meie isamaa ja vara külge. Võidupüha on Eesti suurimaks rahvuspäihaks. UE 22.6.1939, s. 19; ”Pärnu oli pidustuste tulipunktiks. Vaimustav vastuvõtt Vabariigi Presidendile. Hoogsalt kõlas laul Pärnumaa 7. laulupeol. – Oleme kõigi vastu õiglased. President K. Pätsi kõne võidutulede laialisaatmisel.” UE 26.6.1939, s. 3 ja 9.

tiollisesta itsenäisyydestä, kuten Eenpalu usein teki. Tutkimuskirjallisuudenkin mukaan Virossa vallitsi tietynlainen vapaus ennen saksalaisaika. Virolaisia yhtenäisenä kansana ei kuitenkaan ollut olemassa ennen 1800-lukua, eikä ennen vuotta 1918 yhtenäistä Viron aluetta, jolla olisi ollut itsenäisyys. Virolaiset ottivat Viron itsenäistymisen tavoitteekseen oikeastaan vasta vuoden 1917 Venäjän vallankumouksen myötä, ja vielä silloinkin osa virolaisista mietti muita vaihtoehtoja.²⁸¹ Pätsin käyttämä ilmaisu itsenäisyyden takaisin voittamisesta oli siis joka tapauksessa vähintään liioitteleva.

Tammi- ja helmikuussa 1939 Eenpalu käsitteli useassa puheessaan vapaussodan aikaisia tapahtumia, mielialoja ja henkeä sekä vapaussotaa kokemusten ja opetusten antajana. Pätsin ja Laidonerin tavoin hän huomioi vapaussodan alussa virolaisten olleen levottomia ja epäilleen heidän mahdollisuuksia saavuttaa taisteluissa voittoja. Vapaussodan alussa virolaisilla oli ongelmia saada puolustus kuntoon. Hän korosti puheessaan jälleen virolaisten vapaaehtoisesti sotimaan ilmoittautuneiden koulupoikien roolia vapaussodan alkuaikojen taisteluissa ja erityisesti taisteluinnon levittämisessä kansaan. Johtajilla oli Eenpalun mukaan suuri merkitys sodassa. Hän totesi koko kansan alkaneen taistella yhdessä Viron olemassaolon puolesta ja saavuttaa voittoja heti, kun puolustukselle saatiin varma johto ja joukot järjestykseen.²⁸²

Artur Taskan mukaan vapaussodan aikana Eenpalu oli tuntenut niin suuren virolaisen yhteishengen ja yhteistyöllä onnistumisen, että hän myöhemmin jatkuvasti yritti puheillaan luoda virolaisten keskeelle samanlaista yhteisöllistä tunnetta ja yhteistyön henkeä kuin vapaussodassa.²⁸³ Eenpalun mukaan kansan yhtenäisenä, tyytyväisenä ja rauhallisena pitäminen vaati johtamista myös rauhanaikana ja vaaran uhatessa varman johtamisen merkitys korostui entisestään. Hän totesi, että Virossa oli väitetty ja väitettiin, että jakautunutkin kansa yhdistyy ja kykenee tarvittaessa taistelemaan vihollista vastaan. Eenpalun mukaan se ei kuitenkaan välttämättä ollut näin tai yhdistyminen voisi olla siinä vaiheessa jo myöhäistä. Hän painotti kansan yhtenäisyyden ja yhteistyökyvykkyyden merkitystä kaikkina aikoina,

---

²⁸¹ Siilivask 1998, s. 201.

²⁸² ”Kaarel Eenpalu Rannu valla aukodanikuks. Peaminister viibis Rannu vabastamise 20. aastapäeval.” UE 17.1.1939, s.3; ”Vabadussõda vaim elab edasi. 'Meie saatus määratakse nii, kui kanged me oleme omakohuste täitmisel.’ Peaminister K. Eenpalu kõne Rannu isamaalikul õhtul.” UE 18.1.1939, s. 3; ”Peaminister K. Eenpalu Narva pidustustel. Mälestati linn enamlaste võimu alt vabastamise 20. aastapäeva. Avati linna filtervärk ja peeti pidulikke aktusi. Vabastamispäeva aktus 'Imarises’. Peaminister K. Eenpalu võttis osa ka Narva töölistkonna esindajate koosviibimisest.” UE 20.1.1939, s. 3 a 6; ”Noored oli esimesteks Eesti iseseisvuse võitlusse astjaiks. Peaminister K. Eenpalu kõne Tallinna noorsoo-organisatsioonide aktusel 'Estonias’.” UE 25.2.1939, s. 6.

²⁸³ Taska 1991, s. 116.

jotta valtiota yleisesti voitaisiin kehittää varmalle ja vahvalle perustalle, eikä Virossa jouduttaisi uudelleen samanlaiseen tilanteeseen kuin vapaussodan alussa. Tulevaisuudessa voisi olla, että sota olisi jo ehditty hävitä ennen kuin virolaisjoukot saataisiin puhaltamaan yhteen hiileen. Eenpalu kehotti virolaisia ottamaan esimerkkiä elämäänsä ja pyrkimyksiinsä itsenäisyyden ajan merkittävimmän johtajan Konstantin Pätsin omistautuneisuudesta Viron valtiolle. Hän totesi Pätsin toimineen aina antaumuksella Viron valtion hyväksi ja olleen valmiina uhrauksiin ja kärsimyksiin vakaumustensa puolesta.²⁸⁴

Vuoden 1939 puheissaan tammikuusta kesäkuuhun Laidoner käsitteli vapaussotaa ja Viron itsenäistymisen vaiheita hyvin runsaasti. Hän puhui pitkälti samoista asioista kuin aiemminkin, mutta kansainvälinen rauhaton tilanne oli puheissa entistä enemmän läsnä. Hänen puheissaan korostui virolaisten taisteluhengen kasvattaminen mahdollista sotaa varten. Esimerkiksi tammikuussa 1939 Laidoner totesi puheessaan ”me emme tahdo sotaa, mutta me emme pelkää sotaa. Kun tahdotaan jotain suurta saavuttaa, niin on astuttava rohkeasti esiin ja puolustettava itseään. Sellainen on kansamme mentaliteetti. Muutama tunti sitten puhuessani kirkossa nuorille näin heidän palavat ja kimaltavat silmät ja vakuutuin syvästi siitä, että se puolustusvalmiina olemisen tunne, mieliala ja henki oli tarttunut ja imeytynyt myös nuorisoomme. Meillä oli sankareita, jotka taistelivat vapaussodassa ja niiden sankarien henki elää meidän kansassa myös nyt ja tulevaisuudessa. Sen hengen jätämme perinnöksi yhdeltä sukupolvelta toiselle”...”Kansa pysyy ainoastaan silloin itsenäisenä, kun se on valmis puolustamaan itsenäisyyttään ja sen vuoksi myös valmis uhraamaan omien poikiensa ja tyttöjensä elämän. Jos meillä ei ole valmiuksia taisteluihin, me emme varmasti säily itsenäisenä”²⁸⁵.

Laidoner käsitteli puheessaan jälleen ennen vapaussodan aloittamista ja vapaussodan alkuaikoina kansan joukoissa esiintynyttä epäilyä virolaisten voittomahdollisuuksia kohtaan. Hänen mukaansa tärkeä asia sodassa oli luottamus omiin voimiin ja tahto taistella. Esimerkiksi vapaussodassa virolaiset alkoivat heti saavuttaa voittoja, kun sotaväkeä oli saatu sen verran järjestettyä, että väkijoukot alkoivat uskoa mahdollisuuksiinsa voittaa. Taisteluinto levisi koko kansaan. Hän puhui jälleen suomalaisten ja brittien suuresta sotilaallisesta ja etenkin moraalisesta avusta vapaussodassa. Laidoner painotti taas sitä, että virolaiset saisi-

---

²⁸⁴ ”Vabadussõda vaim elab edasi. 'Meie saatus määratakse nii, kui kanged me oleme omakohuste täitmisel.' Peaminister K. Eenpalu kõne Rannu isamaalikul õhtul.” UE 18.1.1939, s. 3.

²⁸⁵ ”Vabadussõda lõi meie riigile tugeva moraalse aluse. Kindral J. Laidoneri kõne Tartus 'Vanemuisse' aktusel.” UE 16.1.1939, s.4.

vat varmasti apua muualta myös mahdollisessa tulevassa sodassa, kunhan vain olisivat itse valmiina ja tahtoisivat taistella valtionsa puolesta. Rohkeilla oli hänen mukaansa aina ystäviä, mutta pelkureilla ei koskaan.²⁸⁶

Kansainvälinen tilanne alkoi keväällä 1939 olla hyvin levoton. Hitlerin Saksan valta oli kasvanut esimerkiksi Itävallan Saksaan liittämisen ja Saksan haluja täyttäneen Münchenin sopimuksen myötä. Neuvostoliitto uskoi Saksan suunnittelevan hyökkäystä maahan. Virossa tunnettiin oikeutetusti pelkoa sen jäämisestä suurvaltojen välisen sodan jalkoihin.²⁸⁷ Eenpalun ja Laidonerin puheista huokui kansainvälisen tilanteen levottomuus ja se, että johtajat näkivät sodan aiempaa todennäköisemmäksi. ”Sodan uhkaa ei näköpiirissä” -puheet muuttuivat puheiksi mahdollisesta tulevasta sodasta.

Vuosien 1938–1939 vapaussotaa ja itsenäistymisen aikaa koskevilla historiapuheilla virolaisjohtajat pyrkivät ennen muuta lisäämään virolaisten yhteisöllisyyttä, yhtenäisyyttä ja yhteistyötä. Esimerkkinä halutusta ”hengestä” toimi vapaussodan aikana kansan sisäistämä ”vapaussodan henki”. Käsite ilmestyi Laidonerin puheisiin vuonna 1937, mutta myös sitä ennen hän ja muut virolaisjohtajat puhuivat vapaussodan aikaisesta kansan yhtenäisyydestä, yhteistyöstä ja yhteisöllisyydestä, joka heti sodan jälkeen alkoi hiipua. Päts, Laidoner ja Eenpalu pyrkivät puheissaan myös aiempaa enemmän kohottamaan virolaisten itsevarmuutta ja taistelutahtoa. He korostivat pyrkiessään kasvattamaan virolaisten näitä ominaisuuksia sitä, että vapaussodan alussa virolaiset olivat epävarmoja kyvyistään ja jokseenkin eripuraisia, mutta heti järjestyksen, luottamuksen ja uskon kasvettua virolaisissa joukoissa, he alkoivat saavuttaa voittoja.

Virolaisjohtajat eivät puhuneet vapaussodasta ja itsenäistymistä yleisellä tasolla niin paljon kuin aiempina vuosina. Tapahtumia ei edelleenkaan kuvattu kovin yksityiskohtaisesti, mutta esimerkiksi Eenpalu korosti Pätsin ja Laidonerin roolia vapaussodan ja itsenäistymisen alkuaikoina. Myös Päts itse muisteli osuuttaan itsenäistymisaikojen tapahtumiin kerraten samalla itsenäistymisprosessia. Yleisesti puheet vastasivat hyvin tutkimuskirjallisuuden

---

²⁸⁶ ”Vabadussõda on tugevaim nurgakivi Eesti riigile. ”Kui saatus nõuab, siis Eesti võitleb Soome kõrval”, ütles Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner Helsingi rahvusteatri aktusel peetud kõnes.” UE 30.1.1939, s. 7; ”Eesti kaitseb end iga kallale tungi vastu. ”Kui meie ise vaenlasele julgelt vastu ei hakka, siis ei ole väljaspoolt mingit abi loota”, ütles Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner oma kõnes sõjakooli kasvandikele.” UE 4.4.1939, s. 1 ja 2; ”Meie tulevase põlvi kandku Vabadussõja julge vaim.” UE 19.5.1939, s. 3; ”Me kaitseme end kindlalt ja jääme ka võitjaks”. Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne koolinooridele.” UE 1.6.1939, s.3.

²⁸⁷ Leskinen 1997, s. 407, 411.

antamaa kuvaa vapaussodasta ja itsenäistymisen ajasta, mutta kerronta oli suurpiirteistä ja erittäin valikoivaa.

Virolaisjohtajat puhuivat itsenäistymisen ja vapaussodan aikaisesta historiasta viimeisen kerran kesällä 1939. Viron solmittua Neuvostoliiton kanssa tukikohtia luovuttaneen ja neuvostosotilaiden maahanpääsyn sallineen sopimuksen oli turha nostattaa historian avulla virolaisten yhtenäisyyttä ja taisteluintoa. Puheet sotimisesta viimeiseen mieheen saakka muuttuivat puheiksi siitä, kuinka kansa kärsisi sodassa niin paljon, että oli järkevää välttää sitä aina, jos se vain olisi mahdollista. Uskoivat Päts ja Laidoner oikeasti Viron säilyttävän itsenäisyytensä sopimuksen avulla tai ei, niin puheissaan he joka tapauksessa väittivät niin tapahtuvan.²⁸⁸

Tutkimuskirjallisuudessa on myös syytetty virolaisjohtajia Viron itsenäisyyden menetyksestä²⁸⁹, mutta suurin osa tutkijoista on ollut sitä mieltä, että virolaisjohtajat todella uskoivat sopimuksen olleen paras keino säilyttää Viron itsenäisyys. Kansainvälinen tilanne oli niin levoton, että Virossa saatettiin uskoa sopimuksen aiheuttamien toimien olleen joka tapauksessa väliaikaisia ja sotatilanteen muutoksen viimeistään pelastavan Viron itsenäisyyden.²⁹⁰

---

²⁸⁸ Esim. "Vabariigi Presidendi K. Pätsi seletusi viimaste päevade sündmustest. Meie suur idanaaber tunnustab kõiki Eestiga sõlmitud lepinguid." UE 1.10.1939, s. 5; "Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri raadiokõne. Eesti-N.Liidu kokkulepe tegelik läbiviimine. Kohalikkudelt asutustelt ja elanikkudelt oodatakse usalduslikku suhtumist. Astume tulevikule vastu julgelt, rahulikult ja üksmeelselt." UE 13.10.1939, s. 1; "Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri raadiokõne. Meil pole mingit põhjust kartuseks." UE 17.12.1939, s. 3.

²⁸⁹ Turtola 2008, s. 123–124, 128.

²⁹⁰ Alenius 2000, s. 237; Hyttiä 1992, s. 197–198; Raun 1989, s. 175–177; Uustalu 2005, s. 242–243.

6. Virolaisjohtajien historiapuheet ja niiden vaikutuspyrkimykset Pätsin aikakauden Virossa

Konstantin Päts ja Johan Laidoner kaappasivat maaliskuussa 1934 Virossa vallan. Vallankaappauksen taustalla oli Vapaussoturien liiton (vapsien) todennäköinen voitto tulevissa vaaleissa. Päts ja Laidoner ilmoittivat syyksi äärioikeistolaisten vapsien suunnitteleman vallankaappauksen, joka olisi johtanut vapsien diktatuuriin ja mahdollisesti lopulta Viron itsenäisyyden menetykseen. Vuoden 1934 maaliskuun vallankaappauksen jälkeen valta Virossa oli valtionpäämiehenä toimineella Pätsillä ja sotaväen ylipäällikkö Laidonerilla sekä Pätsin luottomiehellä sisäministerinä ja pääministerinä toimineella Kaarel Eenpalulla. Näillä kolmella poliitikolla oli suurin valta Virossa aina Neuvostoliiton kanssa syksyllä 1939 tehtyyn sopimukseen saakka. Virallisesti Päts oli valtion johdossa kesän 1940 Viron itsenäisyyden menettämiseen johtaneisiin tapahtumiin asti. Ajanjaksoa on nimitetty usein Viron vaikenevaksi ajaksi tai yksinkertaisesti Pätsin aikakaudeksi.

Pätsin aikakauden Viro haki paikkaansa itsenäisenä valtiona. Valtio oli nuori, ja sisäpolitiikka oli ollut epävarmaa ja ailahtelevaa. Virolaisjohtajien mukaan kansa oli jakautunut oman edun tavoitteluun kannustaneen 1920-luvun ääriparlamentaarisen tasavallan ja vapsien äärioikeistolaisen propagandan seurauksena 1930-luvun alun aikana. Virolaisjohtajien mukaan virolaisten kansallinen identiteetti kaipasi vahvistusta ja kansa oli saatava yhtenäisemmäksi. Virolaisjohtajat lähtökohtaisesti ajattelivat virolaisten uskovan heidän kansansa olevan nuorempi ja heikompi kuin se oli. Heidän mielestään kansa ei arvostanut tarpeeksi virolaisuutta, mikä johtui ennen muuta virolaisten tietämättömydestä.

Yhtenäistämässä ja kansallisen identiteetin kohottamisessa historialla oli suuri rooli. Pro gradu -tutkielmassani tutkin virolaisjohtajien julkaistuista puheista kansalle suunnattua nationalistista propagandaa, jolla virolaisten kansallista identiteettiä pyrittiin kohottamaan ja yhtenäistämään. Keskityn puheissa esiintyvään historian käyttöön kansallistunteen ja kansallisen identiteetin uudelleenrakentamisessa ja kansan yhtenäistämässä.

Pätsin, Laidonerin ja Eenpalun historiapuheissa keskityttiin kolmeen ajanjaksoon tai teemaan. Puheissa käsiteltiin muinaisajan virolaista yhteiskuntaa ja sitä seurannutta vuosisa-

taista ”miehitysaikaa”, kansallisia heräämisiä 1800-luvun puolivälin jälkeen ja 1900-luvun alussa sekä itsenäistymisen aikaa ja vapaussotaa.

Virolaisjohtajien alkuvuosien Viron historiaa ennen 1800-luvun kansallista heräämistä käsittelevät puheet olivat melko epämääräisiä ja yleisellä tasolla pysyviä kertomuksia virolaisten tuhatvuotisesta historiasta, muinaisista päämääristä ja kulttuurin korkeasta tasosta. Puheissa painotettiin sitä, ettei virolaisten olisi ollut mahdollista saavuttaa valtiollista itsenäisyyttä vuonna 1918, ellei kansalla olisi ollut takanaan pitkää historiaa. Virolaisuus kehittyi virolaisjohtajien mukaan vuosisatojen aikana. Virolaiset olivat heidän mukaansa yksi kansa ennen 1200-luvulla alkanutta valloitusaikaa ja kansallinen tietoisuus oli säilynyt kansassa myös 700-vuotisen orjuusajan. Kansallista olemassaoloa ja virolaisten vapauden tavoittelua myös valloitusaikoina todistivat johtajien mukaan esimerkiksi lukuisat taistelut, kapinat ja kansanlaulut. Eenpalun mukaan virolaiset olivat pyrkineet jo valloitusaikoina itsenäisyyteen.

Virolaisjohtajat pyrkivät puheillaan luomaan kansalle muinaisen kansallisen historian ja tunteen virolaisista vanhana kulttuurikansana muiden eurooppalaisten kulttuurikansojen rinnalla. Virolaisten ei haluttu pitävän kansaansa muita kansoja nuorempana tai heikompana. Pätsin, Laidonerin ja Eenpalun mukaan virolaisia vaivasi 1930-luvullakin kansallinen alemmuuskompleksi, joka johtui 700-vuotisen orja-ajan perinnöstä. Virolaisjohtajat pyrkivät todistamaan, että virolaiset olivat olleet kansa ennen valloitusajoja ja taistelleet yhtenä kansallisen identiteetin sisäistäneenä kansana jo muinaisessa vapaustaistelussa. Laidoner kuitenkin puheissaan myönsi virolaisten hävinneen taistelun siksi, että hyökkäävät kansat olivat yhtenäisempiä ja järjestäytyneempiä. Virolaisilla painotettiin jopa olleen muita kansoja korkeampi sivistystaso menneisyydessä.

Virolaiset eivät tutkimuskirjallisuuden mukaan olleet yhtenäinen kansa ennen 1800-lukua, eivätkä virolaiset taistelleet yhtenäisenä virolaisena armeijana edes 1200-luvun muinaisessa vapaustaistelussa. Yksittäiset kapinat saksalaisvallan aikana ilmensivät mahdollisesti rahvaan huonoa asemaa ja henkilökohtaisia vapauspyrkimyksiä, mutta oli liioittelua väittää niiden ilmentäneen virolaista kansallistunnetta tai pyrkimystä kansalliseen itsenäisyyteen. Eenpalu painotti toistuvasti helmikuusta 1935 alkaen sitä, että Viron valtio sai valtiollisen itsenäisyyden takaisin vuonna 1918, mutta Päts ja Laidoner puhuivat ainoastaan vapauden takaisin saamisesta.

Virolaisten muinaista yhteiskuntaa käsiteltiin tasa-arvoisena ja harmonisena vapaudenai- kana. Virolaisjohtajat pyrkivät nostamaan virolaisten poliittista itsetuntoa puheilla järjes- täytyneestä muinaisyhteiskunnasta. Virolaiset nähtiin yhtenä kihla- ja maakunnittain järjes- täytyneenä kansana. Uusimpien tutkimusten mukaan Viron alue oli jakautunut maa- ja kih- lakuntiin ja niillä oli jonkinlaista paikallishallintoa. Muinainen yhteiskunta ei kuitenkaan ollut tasa-arvoinen, vaan feodaalirakenteiden esimuodot olivat jo kehittyneet. Yhtenäistä virolaista kansaa ei ollut, vaan virolaisten etninen identiteetti rajoittui lähinnä kihlakuntiin.

Virolaisten valtiotaan kohtaan tuntemaa arvostusta pyrittiin kasvattamaan monin tavoin. Esimerkiksi esivanhempien virolaisuuden puolesta kokemia kärsimyksiä ja uhrauksia pai- notettiin. Virolaisista haluttiin luoda 1930-luvulla ylpeä, yhtenäinen ja yhteistyökykyinen kansa. Virolaisjohtajat puhuivat historiasta virolaisille periytyneistä huonoista ja hyvistä luonteenpiirteistä. Menneisyydestä kumpuavia huonoja piirteitä olivat epäluottamus ja yh- teistyökyvyttömyys. Toisaalta hyviä puolia olivat sitkeys, vahva moraalit ja vahvuus. Viro- laisjohtajat halusivat virolaisten ymmärtävän, että huonot ominaisuudet johtuivat virolais- ten menneisyydestä ja olivat, kuten vierasperäiset nimet, miehittäjien kansaan siirtämiä ei- vätkä virolaisille alkuperäisesti kuuluvia. Virolaisjohtajat halusivat kasvattaa virolaisten hyviä ominaisuuksia ja kitkeä huonot pois.

1930-luvun edetessä virolaisjohtajien puheet virolaisten muinaishistoriasta muuttuivat yk- sityiskohtaisemmiksi ja niiden sävy varmemmaksi. Aiemmin virolaisjohtajat olivat yleensä todenneet kansan olleen horroksessa tai poissa historian näyttämöltä valloitusaikoina, mut- ta virolaisilla oli silloinkin heidän mukaansa ollut kansallinen tietoisuus ja päämääränä kansallinen vapaus. Etenkin Laidoner ja Eenpalu painottivat kuitenkin uusiin tutkimuksiin pohjaten alkuvuodesta 1938 alkaen sitä, kuinka kansa ei koskaan ollutkaan kadoksissa tai horroksessa 700-vuotisena miehitysaikana. Virolaisjohtajat väittivät virolaisten ottaneen myös silloin osaa yhteiskunnan toimintaan. Sitä todisti muun muassa se, että Ruotsin sota- väessä oli ollut tavallisten sotilaiden ohella myös virolaisia upseereita. Hallitseva luokka ei ollut puhunut kansan kanssa samaa kieltä, mutta se oli sinä aikana yleistä myös muualla. Eenpalun mukaan virolaiset eivät koskaan olleet orjia. Miehitysaikaa oli Virossa nimitetty perinteisesti pimeyden ajaksi tai orja-ajaksi, mutta Laidonerin mukaan se ei ollutkaan niin kurja kansan horrosaika kuin oli kuviteltu, vaan aika, jolloin virolaiset olivat aktiivisia toi- mijoita yhteiskunnassa ja tiedostivat itsensä virolaisena kansana.

Pätsin aikakauden lopulla kansainvälinen tilanne kiristyi ja mahdollinen sota kävi todennäköisemmäksi. Tämä näkyi virolaisjohtajien yhtenäisyyttä ja yhteistyökykyä kohottamaan pyrkineiden puheiden määrän kasvuna. Virolaisten vuosisataisia taisteluja ja menneisyyden virolaisten rohkeutta ja urhoollisuutta verrattuna muihin kansoihin korostettiin. Virolaisten oli otettava mallia esi-isistään, arvostettava vuosisataisilla taisteluilla hankittua itsenäisyyttä ja tehtävä kaikkensa, jotta mahdollisiin tuleviin taisteluihin oltaisiin valmiina ja Viron valtion itsenäisyys turvattaisiin.

Kansallisia heräämisiä käsitelleissä puheissa korostettiin ennen muuta sitä, että aikakautena kansan kehittyminen kiihtyi, kansallinen itsetunto kasvoi ja laajeni. Kansan kuitenkin nähtiin yleisesti olleen silloin jo olemassa, mutta Pätsin ajan ensimmäisinä vuosina puhuttiin kansan heräämisestä horroksesta, johon se oli vaipunut valloitusaikoina. Esimerkiksi Päts totesi heräämisajan tuoneen virolaisille jälleen ymmärryksen siitä, että he olivat yksi kansa. Virolaisjohtajien mukaan kansallisen heräämisen ajan kehitys johti siihen, että Viro itsenäistyi heti tilanteen salliessa. Heidän mukaansa kansan päämääränä ollut vapaus vahvistui kyseisellä ajanjaksolla.

Puheet vastaavat melko hyvin tutkimuskirjallisuuden antamaa kuvaa 1800-luvun puolivälissä alkaneesta ajanjaksosta, jota on totuttu nimittämään kansallisen heräämisen ajaksi. Tosin virolaisjohtajilta oli liioiteltua väittää kansan kulttuurin kehityksen johtaneen itsenäisyyteen, ja kansan pyrkineen siihen jo 1800-luvulla. Kansalla ei ollut kansallisen heräämisen aikaan pyrkimystä valtiolliseen itsenäisyyteen. Historiaa puheissa oikeastaan ”vääristeltiin” virolaisten yhtenäistämiseksi sillä, että tietyistä asioista ei puhuttu. Esimerkiksi puheissa ei huomioitu millään tavalla kansallisen liikkeen hajanaisuutta ja jakautuneisuutta sekä 1800-luvulla että 1900-luvun alussa.

Virolaisjohtajat pyrkivät puheillaan yhtenäistämään Viron kansaa ja kasvattamaan virolaisten kansallistunnetta. He korostivat muun muassa eri seurojen merkitystä virolaisuuden ja virolaisten kehittämisessä. Kansallisen heräämisen ajasta nostettiin esille tunnettuja kansallissankareita ja korostettiin eri seurojen ja esimerkiksi laulujuhlien merkitystä kansan yhtenäistämässä ja kansallistunteen nostamisessa. Virolaisjohtajat halusivat 1930-luvun kansalaisten ottavan esimerkkiä kansallisen liikkeen toimijoista ja yhteistyöstä, jota seuroissa tehtiin.

Monissa puheissa painotettiin suurta kehitystä, joka oli tapahtunut 1800-luvulta 1930-luvulle. Virolaisjohtajat eivät yleensä halunneet korostaa menneisyyden kurjuutta, mutta nostattaakseen virolaisten ylpeyttä kansan saavutuksista ja lisätäkseen tyytyväisyyttä nykyaikaan he käsittelivät menneisyyden virolaisten sorrettua asemaa ja sen paranemista.

Tutkimuskirjallisuudessa kansallisen heräämisen aika nähdään virolaisuudelle todella merkityksellisenä ja siihen nähden virolaisjohtajat käsittelivät aikakautta melko suppeasti ja vähemmän merkityksellisenä. Toisaalta tämän voi ymmärtää, kun ajatellaan johtajien halunneen ulottaa virolaisuuden ja virolaisten juuret paljon 1800-lukua aikaisempaan aikaan. Virolaisten kansallinen liike politisoitui 1900-luvun alussa ja muuttui määrätietoisemmaksi. Kansallisen liikkeen enemmistön tavoitteeksi tuli silloin virolaisten poliittisen vallan kasvattaminen, kun aiemmin päämääränä oli ollut enemmänkin virolaisten kulttuurisen vallan saavuttaminen ja yleisesti virolaisen identiteetin luominen. Virolaisjohtajat kuitenkin puheissaan huomioivat ”toiseksi kansalliseksi heräämiseksi” kutsuttua ajanjaksoa hyvin vähän. Tätä ei mahdollisesti haluttu korostaa, koska virolaisten vapauspyrkimysten ja poliittisen vallan tavoittelun väitettiin olevan paljon vanhempia kansaa johtaneita aatteita.

Virolaisjohtajien historiapuheissa itsenäistymistä ja vapaussotaa käsiteltiin hyvin yleisellä tasolla. Puheissa ei juuri liioiteltu tapahtumia, mutta toisaalta asioita käsiteltiin valikoivasti ja historiasta nostettiin vain virolaisten yhtenäisyyttä ja kansallista ylpeyttä kohottavia asioita. Esimerkiksi Päts ja Eenpalu korostivat Pätsin ja Laidonerin viisautta ja oikeita päätöksiä niin itsenäistymisen ja vapaussodan aikana kuin myös vuonna 1934, mutta Pätsin aikakaudella ”oppositioon” kuuluneiden virolaisten teot itsenäistymisen hyväksi he unohtivat. Etenkin 1930-luvun lopulla virolaisjohtajat painottivat omia ansioitaan historiassa ja pyrkivät muodostamaan kansalle kuvan heidän korvaamattomuudestaan myös silloisessa yhteiskunnassa. Vapaussotaa käsiteltiin hyvin paljon, kun taas varsinaiseen itsenäistymisprosessiin puheissa vain viitattiin. Aikakauden lopulla puheet muuttuivat tosin hieman tarkemmiksi ja yleistä kerrontaa vapaussodasta oli aiempaa vähemmän.

Päts, Eenpalu ja Laidoner painottivat vapaussodan muistamisen tärkeyttä. Vapaussodan taisteluja, suuria kärsimyksiä, uhrauksia ja itsenäisyyden saavuttamista korostettiin, jotta kansa arvostaisi Viron itsenäisyyttä. Tällaisella puheella he myös oikeuttivat tekemänsä vallankaappauksen, sillä heidän mielestään Viron itsenäisyys ja demokratia olivat liian arvokkaita menetettäviksi. He väittivät, että niin olisi todennäköisesti tapahtunut, jos vapsit

olisivat saaneet vallan. Ajallisesti itsenäistyminen ja vapaussota olivat niin lähellä, että tapahtumien yksityiskohtaista käsittelyä pidettiin mahdollisesti turhana. Sotaan viittaamalla ja sen käyttämisellä esimerkkinä virolaisjohtajat luultavasti halusivat saada virolaiset muis-telemaan sotaa ja ymmärtämään siten itsenäisen valtion arvon sekä kansalaisten yhtenäisyyden ja yhteistyökyvyn merkityksen valtion kehittymiselle ja säilymiselle.

Virolaisjohtajien mukaan vapaussodasta tuli ottaa oppia silloiseen yhteiskuntaan. Erityisesti puheissa käsiteltiin ”vapaussodan henkeä” eli kansassa silloin vallinnutta yhteisöllisyyttä ja yhteistyökyvykkyyttä, jonka johtajat kertoivat heikentyneen heti sodan päätyttyä. Virolaisjohtajat pyrkivät puheillaan vaikuttamaan siihen, että kansa sisäistäisi vapaussodan hengen myös rauhan aikana. He nostivat esille myös virolaisten vapaussodan alussa tuntemaan epäilyn kansan voittomahdollisuuksiin esimerkkinä siitä, että heti uskon ja taistelutahdon vahvistuttua ja joukkojen järjestäytyttyä virolaiset alkoivat saavuttaa voittoja. Jo vuonna 1934 puheissa käsiteltiin yllättävän paljon sodan uhkaa, mutta aina todettiin että sotaa ei kuitenkaan ollut näköpiirissä. Sotaan valmistautumisen tärkeyttä kuitenkin painotettiin. 1930-luvun lopulla puheissa sotaa pidettiin jo täysin mahdollisena ja virolaisten sotimisvalmiuden nostattamiseen ja ”vapaussodan hengen” nopeaan löytämiseen tähdänneet puheet lisääntyivät ja niiden vaikutuspyrkimykset muuttuivat selkeämmiksi.

Kaikkien aikakausien ja teemojen käsittely muuttui 1930-luvun viimeisinä vuosina yksityiskohtaisemmaksi ja virolaisjohtajat pyrkivät puheillaan määrätietoisemmin yhtenäistämään kansaa ja lisäämään kansan yhteistyökykyä. Huomion arvoista on se, että virolaisjohtajat eivät puhuneet historiasta enää mitään vuoden 1939 alkusyksyn jälkeen. Viron solmittua Neuvostoliiton kanssa tukikohtia luovuttaneen ja neuvostosotilaiden maahanpääsyn sallineen sopimuksen virolaisjohtajista oli mahdollisesti turha enää pyrkiä nostamaan historian avulla virolaisten yhtenäisyyttä ja taisteluintoa. Virolaisjohtajat vakuuttivat vuoden 1939 syyskuun jälkeen puheissaan ainoastaan solmitun sopimuksen järkevyyttä. He korostivat sitä, että Viro oli säilyttänyt itsenäisyytensä ja välttänyt sodan.

Vaikenevan ajan virolaisjohtajat käsitelivät julkaistuissa puheissaan monipuolisesti virolaisten historiaa. He muokkasivat, liioittelivat, vääristelivät ja unohtivat menneisyyttä luodakseen virolaisille vahvan historiallisen identiteetin ja kansallistunteen. Virolaisjohtajat myös esimerkiksi muokkasivat historiaa sopivammaksi yhdistääkseen kansaa ja lisätäkseen virolaisten keskinäistä yhteistyökykyä.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

Alkuperäislähteet

Kaja (Tallinn: 1919–1935) 1934, 1935.

<http://dea.nlib.ee/index.php?lid=130&byea=1934>

Uus Eesti (Tallinn: 1935–1940) 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940.

<http://dea.nlib.ee/index.php?lid=82>

Vaba maa (Tallinn: 1918–1938) 1934, 1935, 1936, 1937, 1938.

<http://dea.nlib.ee/index.php?lid=24&byea=1934>

Tutkimuskirjallisuus

Alenius, Kari, *Viron, Latvian ja Liettuan historia*. Atena, Jyväskylä 2000.

Ant Jüri, MRB ja Baaside aeg. *Eesti ajalugu* VI. Toim. Vahtre, Sulev. Ilmamaa, Tartu 2005.

Arumäe, Heino, 1934. aasta 12. märtsi kaasaegsete hinnanguis. *Alasi ja haamri vahel. Artikleid ja mäletusi Konstantin Pätsist*. Toim. Velliste, Anne. Tallinna Raamatutrükikoda, Tallinn 2007.

Graf, Mati, *Parteid Eesti Vabariigis 1918 – 1934*. TPÜ, Tallinn 2000.

Haataja, Lauri, Hentilä, Seppo ja Nevakivi, Jukka, Johdatus poliittiseen historiaan. Weilin+Göös, Espoo 1983.

Hentilä, Seppo, Historiapoliitiikka – Holocaust ja historian julkinen käyttö. *Jokapäiväinen historia*. Toim. Kalela, Jorma ja Lindroos, Ilari. SKS, Helsinki 2001.

Hobsbawm, Eric, Mass-Producing Traditions: Europe 1870–1914. *The Inventions of Tradition*. Toim. Hobsbawm, Eric, Ranger, Terence. Cambridge University Press, Cambridge 1992.

- Hyttiä, Osmo, *Viron kohtalontie. 1933...1939...1940*. Gummerus, Jyväskylä 1992.
- Jaanson, Kaido, ”Vaps ei olnud fašist”. *Ajalooline Ajakiri Kleio*. 4/2000.
- Jakobson, Carl Robert, *Kolm isamaa kõnet: kriitiline väljaanne käsikirjast kommentaaride ja järelsõnaga*. Eesti raamat, Tallinn 1991.
- Jansen, Ea, Yhdistykset ja organisaatiot. *Viron perinnekulttuuri*. Toim. Vesterinen, Ilmari. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1997.
- Karjahärm, Toomas, Eesti sajandivahetusest kuni esimese maailmasõja alguseni. *Eesti ajalugu ärkamisajast tänapäevani*. Toim. Õispuu, Silvia. Koolibri, Tallinn 1992.
- Karjahärm, Toomas, Virolaisten kansallisuusliikkeen kulttuuriset ja poliittiset tavoitteet. *Kaksi tietä nykyisyyteen. Tutkimuksia kirjallisuuden, kansallisuuden ja kansallisten liikkeiden suhteista Suomessa ja Virossa*. Toim. Koistinen, Tero, Kruuspere, Piret, Sevänen, Erkki ja Turunen, Risto. SKS, Pieksämäki 1999.
- Karvinen, Eeva ja Kukkonen, Petri, Viron yhteiskunnallisen identiteetin kehitys itsenäisyyden aikana. Suomalais-ugrilaisten kansojen identiteetin ongelmia. Historian esseeseminaarin satoa vuodelta 1987. Toim. Kirkinen, Heikki. Joensuun yliopisto, Joensuu 1987.
- Kreem, Enn, Saaremaa ja saarenmaalaiset. Otava, Keuruu 1991.
- Laaman, Eduard, Eesti iseseisvuse süünd. *Eesti rahva ajalugu, lisäkõide I*. Toim. Oinas, August, Sepp, Hendrik, Vasar, Juhan. K./Ü Loodus. Tartu 1936.
- Laaman, Eduard, *Eesti iseseisvuse süünd*. Vaba Eesti, Stockholm 1964.
- Lauk, Epp, Eesti vabariigi ajakirjandusest 1920. – 1930. aastatel. *Eesti ajakirjaduse ajaloo VII*. Toim. Lauk, Epp. Tartu Ülikool, 1991, Tartu.
- Leskinen, Jari, *Vaiettu Suomen silta. Suomen ja Viron salainen sotilaallinen yhteistoiminta Neuvostoliiton varalta vuosina 1930–1939*. Hakapaino Oy, Helsinki 1997.

Lukkari, Matti, *Viron itsenäistyminen. Kerran me voitamme kuitenkin*. Otava, Keuruu 1996.

Niitemaa, Vilho, *Baltian historia*. Hovi, Kalervo, Niitemaa Vilho. Gummerus, Jyväskylä 1991.

Mäeltsemees, Sulev, Konstantin Päts ja Tallinna juhtimine. *Alasi ja haamri vahel. Artikleid ja mäletusi Konstantin Pätsist*. Toim. Velliste, Anne. Tallinna Raamatutrükikoda. Tallinn 2007.

Mägi, Marika, Eesti ühiskond keskaja lävel. *Eesti aastal 1200*. Toim. Mägi, Marika. Argo, Tallinn 2003.

Mägi, Silver, Ajalehe "Uus Eesti" välispoliitiline suunitlus 1938 – 1939. *Eesti ajakirjaduse ajaloost VII*. Toim. Lauk, Epp. Tartu Ülikool, 1991, Tartu.

Ojamaa, M, Varmas, A. ja T., *Viron historia*. WSOY. Porvoo 1944.

Pajur, Ago, Autoritaarne Eesti. *Eesti ajalugu VI. Vabadussõjast taasiseseisvumiseni*. Toim. Vahtre, Sulev. Ilmamaa, Tartu 2005.

Pajur, Ago, Vabadussõda. *Eesti ajalugu VI. Vabadussõjast taasiseseisvumiseni*. Toim. Vahtre, Sulev. Ilmamaa, Tartu 2005.

Pakkasvirta, Jussi ja Saukkonen, Pasi, Johdanto. *Nationalismit*. Toim. Pakkasvirta, Jussi ja Saukkonen, Pasi. WSOY, Porvoo 2005.

Põldmäe, Mare, Laulujuhlien ja laululiikkeen merkitys Viron kansallisessa liikkeessä. *Kaksi tietä nykyisyyteen. Tutkimuksia kirjallisuuden, kansallisuuden ja kansallisten liikkeiden suhteista Suomessa ja Virossa*. Toim. Koistinen, Tero, Kruuspere, Piret, Sevänen, Erkki ja Turunen, Risto. SKS, Pieksämäki 1999.

Päts, Matti, Pätside suguvõsast. *Alasi ja haamri vahel. Artikleid ja mälestusi Konstantin Pätsist*. Toim. Velliste, Anne. Tallinna Raamatutrükikoda, Tallinn 2007.

Raud, Märt, Kaks suurt Jaan Tõnisson, Konstantin Päts ja nende ajastu. Olion, Tallinn 1991.

Raun, Toivo U., The Revolution of 1905 in the Baltic Provinces and Finland. *Slavic Review*, vol.43, 3/1984. <http://jstor.org/stable/2499401>

Raun, Toivo U., Violence and activism in the Baltic Provinces during the Revolution of 1905. *Acta Historica Tallinnensia*, 10/2006.

Raun, Toivo U., *Viron historia*. Otava, Keuruu 1989.

Rosenberg, Tiit, 1801 – 1917. *Eesti ajalugu kronoloogia*. Toim. Vahtre, Sulev. Olion, Tallinn 1994.

Saarsen, Villem, Johan Laidoneri suguvõsa ja eluloolisi andmeid. *Johan Laidoner*. Toim. Saarsen, Villem. Tukholma 1953.

Siilivask, Karl, Uue ühiskonna kujunemine ja rahvuslik ärkamisaeg Eestis. *Eesti maast ja rahvast. Muinajast maailmasõjani*. Toim. Selirand, Jüri ja Siilivask, Karl. Olion, Tallinna 1996.

Siilivask, Karl, Maailmasõjast vabadussõtta (1914–1920). *Eesti maast ja rahvast. Maailmasõjast maailmasõjani*. Toim. Selirand, Jüri ja Siilivask, Karl. Olion, Tallinna 1998.

Taska, Artur, *Kaarel Eenpalu*. Lund 1991.

Tomingas, William, *Vaikiv ajastu Eestis*. Eesti ajaloo instituut, New York 1961.

Tomson, Johan, Uuesti ülemjuhatajaks. *Johan Laidoner*. Toim. Saarsen, Villem. Tukholma 1953.

Torsti, Pilvi, "Historiapoliitikkaa tutkimaan. Historian poliittisen käytön typologian kehittäjä." *Kasvatus ja aika*. 2/2008.

Turtola, Martti, *Kenraali Johan Laidoner ja Viron tasavallan tuho 1939 – 1940*. Otava, Keuruu 2008.

Turtola, Martti, *Presidentti Konstantin Päts. Viro ja Suomi eri teillä*. Otava, Keuruu 2002.

Uustalu, Evald, *Eesti rahva ajalugu*. Olion, Tallinn 2005.

Uustalu, Evald, *Eesti vabariik 1918-1940. Ajalooline ülevaade sõnas ja pildis*. Eesti kirjanduse kooperatiiv, Lund 1968.

Vahtrre, Sulev, *Muinasaja loojang Eestis. Vabadusvõitlus 1208-1227*. Olion, Tallinn 1990.

Valter, Hannes, *Eesti iseseisvuse süünd. Eesti ajalugu ärkamisajast tänapäevani*. Toim. Õispuu, Silvia. Koolibri, Tallinna 1992.

Veidemann, Rein, *Viron älymystö ja kansallisuusliike. Kaksi tietä nykyisyyteen. Tutkimuksia kirjallisuuden, kansallisuuden ja kansallisten liikkeiden suhteista Suomessa ja Virossa*. Toim. Koistinen, Tero, Kruuspere, Piret, Sevänen, Erkki ja Turunen, Risto. SKS, Pieksämäki 1999.

Velliste, Anne, *Konstantin Pätsi eluloolisi andmeid. Alasi ja haamri vahel. Artikleid ja mäletusi Konstantin Pätsist*. Toim. Velliste, Anne. Tallinna Raamatutrükikoda. Tallinna 2007.

Zetterberg, Seppo, *Historian jännevälit. Viro. Historia, kansa, kulttuuri*. Toim. Zetterberg, Seppo. Gummerus, Jyväskylä 1995.

Zetterberg, Seppo, *Viron historia*. Karisto, Hämeenlinna 2007.

Zetterberg, Seppo, *Samaa sukua, eri maata. Viro ja Suomi – historiasta huomiseen*. EVA raportti. Yliopistopaino 2004.